భారత రాజ్యాంగ చరిత్ర

(1772 నుండి 1950 వరకు)

(నిర్ణయించిన పాఠ్యాంశాలు)

ఎం.ఏ. చరిత్ర ద్వితీయ సంవత్సరం

సెమిస్టర్-IV, పేపర్ -III

పాఠ్య రచయితలు

డా.డి. సహదేవుడు
ఎం.ఏ., ఎం.ఫిల్., పిహెచ్.డి
చరిత్ర ఉపన్యాసకులు,
ప్రభుత్వ కళాశాల (స్వ),
అనంతపురము.

డా. యం. రమేష్
ఎం.ఏ., పిహెచ్.డి
చరిత్ర ఉపన్యాసకులు,
ప్రభుత్వ పురుషుల కళాశాల (స్వ),
వై.యస్.ఆర్. కడప.

డా. సి. వెంకటేశ్వర్లు
యం.ఎ., పిహెచ్.డి
ప్రిన్సిపాల్,
శ్రీ సాయి డిగ్రీ కళాశాల,
గుత్తి, అనంతపురము.

డా. జి. శ్రీనివాసరెడ్డి
యం.ఎ., పిహెచ్.డి
చరిత్ర ఉపన్యాసకులు,
జి.టి.ఆర్.యం. ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల,
యర్రగుంట్ల, నంద్యాల.

డా. యం. హరి ప్రసాద్
యం.ఎ., పిహెచ్.డి
చరిత్ర ఉపన్యాసకులు,
వై.వి.యన్.ఆర్. ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల,
కైకలూర్, ఏలూరు.

సంపాదకులు

ప్రొఫెసర్ ఎస్. మురళీమోహన్
యం.ఎ., యం.ఫిల్., పిహెచ్.డి
చరిత్ర & పురావస్తు శాఖ,
ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం, నాగార్జునసాగర్.

డైరక్టర్

డా. నాగరాజు బట్టు
ఎం.హెచ్.ఆర్.ఎం., ఎం.బి.ఏ., ఎల్.ఎల్.ఎం., ఎం.ఏ. (సై), ఎం.ఏ (సో), ఎం.ఇడి., ఎం.ఫిల్., పిహెచ్.డి.

దూర విద్యా కేంద్రము

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం, నాగార్జునసాగర్ - **522 510**

ఫోన్ : 0863-2346208, 0863-2346222, 0863-2346259 (స్టడీ మెటీరియల్)

వెబ్‌సైట్ : **www.anucde.info** ఇ-మెయిల్ : **anucdedirector@gmail.com**

M.A (History) - Constitutional History of India (From A.D. 1772 to A.D. 1950)

First Edition : 2021

No. of Copies :

©Acharya Nagarjuna University

ISBN 978-93-87418-62-2

9 789387 418622

This book is exclusively prepared for the use of students of M.A (History) Centre for Distance Education, Acharya Nagarjuna University and this book is meant for limited circulation only.

Published by:

Dr. NAGARAJU BATTU,

Director

Centre for Distance Education,

Acharya Nagarjuna University

Printed at:

ముందుమాట

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం 1976లో స్థాపించినది మొదలు నేటి వరకు ప్రగతి పథంలో పయనిస్తూ వివిధ కోర్సులు, పరిశోధనలు అందిస్తూ 2016 నాటికి NAAC చే గ్రేడ్ 'A'ను సంపాదించుకొని దేశంలోనే ఒక ప్రముఖ విశ్వవిద్యాలయంగా గుర్తింపు సాధించుకొన్నదని తెలియజేయడానికి సంతోషిస్తున్నాను. ప్రస్తుతం గుంటూరు, ప్రకాశం జిల్లాలోని 447 అనుబంధ కళాశాలల విద్యార్థులకు డిప్లమో, డిగ్రీ, పీజి స్థాయి విద్యాబోధనను ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం అందిస్తోంది.

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం ఉన్నత విద్యను అందరికీ అందించాలన్న లక్ష్యంతో 2003-04లో దూరవిద్యా కేంద్రాన్ని స్థాపించింది. పూర్తిస్థాయిలో కళాశాలకు వెళ్ళి విద్యనభ్యసించలేని వారికి, వ్యయభరితమైన ఫీజులు చెల్లించలేని వారికి, ఉన్నత విద్య చదవాలన్న కోరిక ఉన్న గృహిణులకు ఈ దూర విద్యాకేంద్రం ఎంతో ఉపయోగపడుతుంది. ఇప్పటికే డిగ్రీ స్థాయిలో బి.ఏ., బి.కాం., బి.ఎస్సి., పీజీ స్థాయిలో ఎం.ఏ., ఎం.కాం., ఎం.ఎస్సి., ఎం.సి.ఏ., ఎల్.ఎల్.ఎం., ఎం.బి.ఏ., కోర్సులను ప్రారంభించిన విశ్వవిద్యాలయం గత సంవత్సరం కొత్తగా జీవన నైపుణ్యాలు అనే సర్టిఫికేట్ కోర్సును కూడా ప్రారంభించింది.

ఈ దూర విద్యా విధానం ద్వారా విద్యనభ్యసించే విద్యార్థుల కొరకు రూపొందించే పాఠ్యాంశాలు సులభంగాను, సరళంగాను విద్యార్థి తనంతట తానుగా అర్థం చేసుకునేలా ఉండాలనే ఉద్దేశ్యంతో విశేష బోధనానుభవం కలిగి రచనా వ్యాసంగంలో అనుభవం గల అధ్యాపకులతో పాఠ్యాంశాలను వ్రాయించడం జరిగింది. వీరు ఎంతో నేర్పుతో, నైపుణ్యంతో నిర్ణీత సమయంలో పాఠ్యాంశాలను తయారుచేశారు. ఈ పాఠ్యాంశాలపై విద్యార్థినీ, విద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయులు నిష్ణాతులైనవారు ఇచ్చే సలహాలు, సూచనలు, సహృదయంతో స్వీకరించబడతాయి. నిర్మాణాత్మకమైన సూచనలు గ్రహించి ముమ్ముందు మరింత నిర్దిష్టంగా అర్థమయ్యే రీతిలో ప్రచురణ చేయగలం. ఈ పాఠ్యాంశాల అవగాహన కోసం, అభివృద్ధి కోసం సంశయాల నివృత్తి కోసం వారాంతపు తరగతులు, కాంటాక్టు క్లాసులు ఏర్పాటు చేయడం జరిగింది.

దూరవిద్యా కేంద్రం ద్వారా విజ్ఞాన సముపార్జన చేస్తున్న విద్యార్థులు, ఉన్నత విద్యార్హతలు సంపాదించి జీవనయాత్ర సుగమం చేసుకోవడమే కాక చక్కటి ఉద్యోగావకాశాలు పొంది, ఉద్యోగాలలో ఉన్నత స్థాయికి చేరాలని, తద్వార దేశ పురోగతికి దోహదపడాలని కోరుకుంటున్నాను. రాబోయే సంవత్సరాలలో దూరవిద్యాకేంద్రం మరిన్ని కొత్త కోర్సులతో దిన దినాభివృద్ధి చెంది ప్రజలందరికీ అందుబాటులో ఉండాలని అకాంక్షిస్తున్నాను. ఈ ఆశయ సాధనకు సహకరిస్తున్న, సహకరించిన దూర విద్యాకేంద్రం డైరెక్టర్లకు, సంపాదకులకు, రచయితలకు, అకడమిక్ కోఆర్డినేటర్లకు, అకడమిక్ కౌన్సిలర్లకు మరియు అధ్యాపకేతర సిబ్బందికి నా అభినందనలు.

ప్రొఫెసర్ రాజశేఖర్ పట్టేటి

ఉపకులపతి

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం

SEMESTER-IV

ACHARYA NAGARJUNA UNNIVERSITY

DEPARTMENT OF HISTORY ARCHAEOLOGY

M.A. HISTORY: PAPER – III (H4.3)

403HI21 - **Constitutional History of India (From 1772 to 1950)**

UNIT - I : British East India Company emerged a Ruling Power – Regulating Act of 1773 – Criticism of the Act – Judicature Act of 1781 – Dunda's Bill and Fox India Bill – Pitts's India Act of 1784 – Subsequent Minor Acts of 1788 – Charter Act of 1793.

UNIT - II : Charter Act of 1813 and 1833 – Charter Act of 1853 – The General Revolt of 1857 – Causes – Results –m Queen's Proclamation of 1858 and Government of India ct of 1858 – Indian Council's Act of 1861 – India Councils Act of 1892.

UNIT - III : Minto – Morley Reforms of 1909 – Circumstances leading to Reforms – Provisions of the Act and Criticism – Political Developments after the Act – Scheme of the Congress and League – Recommendations of 1918 – Government of India Act of 1919 – Diarchy in Provinces.

UNIT - IV : Constitutional Developments between 1919 and 1935 – The Muddiman Committee and its Report – Simon Commission – the Nehru Report – Fourteen Points of Jinnah – Round Table Conferences – Communal Award and Poona Pact – Round Table Conferences in 1932 – Government of India Act of 1935.

UNIT - V : Constitutional Developments between 1935 and 1950 – Political and Constitutional Developments in India between 1935 to 1937 – Cripp's and Mission and its Failure – Quit India Movement – Cabinet Mission – Constituent Assembly – the Indian Independence Act – New Constitution of India – Critical analysis of the Constitution.

Suggested Readings:

1.Agarwal, R.C Constitutional Development and National Movement in India
2.Tarachand History of Freedom Movement in India, Vols. III and IV
3.Kapur, A.C, Constitutional History of India
4.Grower, B.L and Grower, S A New Look at Modern History of India
5.Pyle, M.V, The Constitutional Government in India
6.Dr.Paranjape, N.V, Constitutional History of India
7.Banerji, A.C (Ed.) Indian Constitutional Documents
8.Chatterji, A, The Constitutional Development On India (1937 – 47)
9.Coupland, R, The Cripps Mission
10.---do -- The Indian Problem (1805 – 1935)
11.Menon, V.P, The Transfer of Power in India

విషయ సూచిక

భారత రాజ్యాంగ చరిత్ర

(1772 నుండి 1950 వరకు)

(నిర్ణయించిన పాఠ్యాంశాలు)

సంఖ్య	పాఠం	పుట
1)	రెగ్యులేటింగ్ చట్టం 1773 మరియు పిట్ ఇండియా చట్టం 1784	1.1-1.12
2)	1793, 1813, 1833, 1853 చార్టర్ చట్టాలు	2.1-2.11
3)	1857 తిరుగుబాటు స్వభావం మరియు కారణాలు	3.1-3.16
4)	1857 తిరుగుబాటు వ్యాప్తి మరియు ఫలితాలు	4.1-4.12
5)	విక్టోరియా రాణి ప్రకటన మరియు భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1858	5.1-5.11
6)	ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టం 1861 మరియు ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టం 1892	6.1-6.11
7)	మింటో మోర్లే సంస్కరణలు 1909	7.1-7.10
8)	1909 నుండి 1919 మధ్య బ్రిటిష్ ఇండియాలో రాజకీయ పరిణామాలు	8.1-8.12
9)	మాంటేగ్-చేమ్స్ ఫోర్డ్ సంస్కరణలు / భారత ప్రభుత్వ చట్టం - 1919	9.1-9.12
10)	సైమన్ కమిషన్, నెహ్రూ నివేదిక మరియు జిన్నా యొక్క పద్నాలుగు పాయింట్లు	10.1-10.13
11)	రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాలు	11.1-11.11
12)	భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935	12.1-12.13
13)	కాంగ్రెస్ మంత్రిత్వ శాఖల పాలన, క్రిప్స్ రాయబారం మరియు క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం	13.1-13.11
14)	క్యాబినెట్ మిషన్ 1946, రాజ్యాంగ సభ 1946 మరియు భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం 1947	14.1-14.11
15)	భారతదేశ రాజ్యాంగం-1950	15.1-15.12

పాఠం - 1

రెగ్యులేటింగ్ చట్టం 1773 మరియు పిట్ ఇండియా చట్టం 1784

లక్ష్యము :

రెగ్యులేటింగ్ చట్టం, పిట్ ఇండియా చట్టం ఆమోదించడానికి దారితీసిన పరిస్థితులను పరిశీలించడం, రెగ్యులేటింగ్ చట్టం, పిట్ ఇండియా చట్టంలోని నిబంధనలను వివరించడం, చట్టం యొక్క యోగ్యతలను మరియు లోపాలను సూచించడం ఈ పాఠం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

పాఠ్యనిర్మాణ క్రమం :

1.1. పరిచయం
1.2. రెగ్యులేటింగ్ చట్టం ఆమోదించడానికి దారితీసే పరిస్థితులు
1.3. రెగ్యులేటింగ్ చట్టం యొక్క నిబంధనలు
1.4. రెగ్యులేటింగ్ చట్టం యొక్క గుణాలు మరియు లోపాలు
1.5. పిట్ ఇండియా చట్టానికి దారితీసే పరిస్థితులు
1.6. పిట్ ఇండియా చట్టం యొక్క నిబంధనలు
1.7. పిట్స్ ఇండియా చట్టం- విమర్శనాత్మక పరిశీలన - ప్రాముఖ్యత
1.8. సంక్షిప్తంగా
1.9. మాదిరి ప్రశ్నలు
1.10. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1.1. పరిచయం :

ఈస్టిండియా కంపెనీ 18వ మరియు 19వ శతాబ్దాల ప్రారంభంలో భారతదేశంలో ఒక ముఖ్యమైన పాలక శక్తిగా ఉద్భవించింది. వాస్తవానికి 17వ శతాబ్దం ప్రారంభంలో వాణిజ్యం కోసం స్థాపించబడిన ఈ సంస్థ క్రమంగా భారతదేశంలో తన ప్రభావాన్ని విస్తరించింది. దౌత్య విన్యాసాలు, సైనిక విజయాలు మరియు స్థానిక పాలకులతో వ్యూహాత్మక పొత్తుల కలయిక ద్వారా, కంపెనీ భారతదేశంలోని పెద్ద భాగాలపై నియంత్రణను పొందింది. ఈస్టిండియా కంపెనీ అధికారంలోకి రావడంలో కీలకమైన మైలురాళ్ళు 1757లో ప్లాసీ యుద్ధం, ఇక్కడ రాబర్ట్ క్లైవ్ కంపెనీ దళాలను బెంగాల్ నవాబ్‌పై విజయానికి నడిపించాడు మరియు 1764లో బక్సర్ యుద్ధం, కంపెనీ నియంత్రణను మరింత పటిష్టం చేసింది.

కాలక్రమేణా, సంస్థ యొక్క ప్రాదేశిక విస్తరణలు పెరిగాయి మరియు ఇది పరోక్ష పాలన యొక్క వ్యవస్థను స్థాపించింది, ఇక్కడ స్థానిక పాలకులు బ్రిటిష్ వారి ఆధిపత్యంలో పాలించటానికి అనుమతించబడ్డారు. ఈ కాలం, తరచుగా కంపెనీ రాజ్ అని పిలుస్తారు, కంపెనీ భారతదేశంలోని విస్తారమైన ప్రాంతాలను పరిపాలించడం ఆరంభమైంది.

ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ సమర్థవంతంగా భారతదేశంతో వాణిజ్యాన్ని స్థాపించింది మరియు 1773 నాటికి క్రమంగా గణనీయమైన భూభాగాలను స్వాధీనం చేసుకుంది. దాని పాత్ర కేవలం వ్యాపారి పాత్ర నుండి పాలక మండలిగా మారింది.

క్లైవ్ ప్రారంభించిన ద్వంద్వ ప్రభుత్వం లోపభూయిష్టంగా నిరూపించబడింది. క్లైవ్ కూడా అసంతృప్తిని వ్యక్తం చేయడానికి ప్రేరేపించాడు. ఆ సమయంలో ఇంగ్లాండ్ ప్రధాన మంత్రి పిట్‌కు రాసిన లేఖలో, క్లైవ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీచే నిర్వహించబడుతున్న విస్తారమైన భూభాగాలపై సమర్థవంతమైన నియంత్రణను నిర్ధారించే చర్యలను సిఫార్సు చేశాడు. భారతదేశం మరియు గ్రేట్ బ్రిటన్ రెండింటి నుండి కంపెనీ నిర్వహణ లోపంపై విమర్శలు వెల్లువెత్తాయి.

ప్రతిస్పందనగా కంపెనీ డైరెక్టర్లు వారెన్ హేస్టింగ్స్‌కు పూర్తి అధికారంతో సమగ్రమైన సంస్కరణలను ఏర్పాటు చేయడానికి స్పష్టమైన ఆదేశాలతో పంపారు. 1772లో పార్లమెంటులో ఒక బిల్లు ప్రవేశపెట్టబడింది. ఈ విషయాన్ని పరిశోధించడానికి హౌస్ ఆఫ్ కామన్స్ ఎంపిక కమిటీని నియమించింది. బిల్లుపై కంపెనీ వ్యతిరేకత ఉన్నప్పటికీ ఈస్టిండియా కంపెనీ వ్యవహారాలను పర్యవేక్షించేందుకు పార్లమెంటు 1773లో రెగ్యులేటింగ్ చట్టంను రూపొందించింది. ఈ చట్టం భారతదేశం యొక్క రాజ్యాంగ అభివృద్ధిలో ఒక ముఖ్యమైన మైలురాయిగా గుర్తించబడింది. నియంత్రణ చట్టం అనుసరించిన తదుపరి చట్టాల శ్రేణిలో ప్రారంభదశను సూచిస్తుంది.

1773లో బ్రిటిష్ పార్లమెంట్ ఆమోదించిన రెగ్యులేటింగ్ చట్టం, భారతదేశంలో ఇంగ్లీష్ కంపెనీ యొక్క ప్రాదేశిక భాగాలను పర్యవేక్షించడానికి మొదటి శాసన ప్రయత్నాన్ని గుర్తించింది. ఇది ఈస్టిండియా కంపెనీ పరిపాలనలోని లోపాలను సరిదిద్దింది. భారతదేశ రాజ్యాంగ అభివృద్ధిలో కీలక ఘట్టాన్ని సూచిస్తుంది. రెగ్యులేటింగ్ చట్టం అమలులోకి రావడానికి అనేక అంశాలు దోహదపడ్డాయి.

1.2. రెగ్యులేటింగ్ చట్టం ఆమోదించడానికి దారితీసే పరిస్థితులు :

నాటి ఇంగ్లాండ్‌లోని పరిస్థితులు పార్లమెంటు జోక్యం చేసుకోవాల్సిన అవసరాన్ని ప్రేరేపించాయి. పత్రికల ద్వారా మరియు పార్లమెంటులో వ్యక్తీకరించబడిన ప్రజాభిప్రాయం, రాజ్యాంగపరమైన అక్రమాల కారణంగా ఇంగ్లీష్ ఈస్టిండియా కంపెనీ యొక్క రాజకీయ కార్యకలాపాలపై రాజ్య పర్యవేక్షణ కోసం పిలుపునివ్వడం ప్రారంభించింది. ప్లాసీ మరియు బక్సర్ యుద్ధాల వంటి ముఖ్యమైన సంఘటనలతో కంపెనీ బెంగాల్, బీహార్ మరియు ఒరిస్సాలో పాక్షిక సార్వభౌమ హోదాను పొందినది. ఈస్టిండియా కంపెనీ క్రమరాహిత్యానికి చట్ట పరిష్కారం అవసరం అని భావించారు.

భారతదేశంలోని ఈస్టిండియా కంపెనీ యొక్క సేవకులు, వారి పదవీకాలంలో సంపదను కూడగట్టారు. ఇంగ్లాండుకు తిరిగి వచ్చిన తర్వాత గణనీయమైన రాజకీయ ప్రభావాన్ని చూపారు. వారు తమ అదృష్టాన్ని ఉపయోగించి పార్లమెంటులో సీట్లను కొనుగోలు చేసి, బలీయమైన రాజకీయ శక్తిగా మారారు.

వాటాదారులను సంతృప్తి పరచడానికి ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ డివిడెండ్లను పెంచగా, కంపెనీ వాస్తవ ఆర్థిక పరిస్థితి ప్రమాదకరంగా ఉంది. 1772లో డైరెక్టర్లు లార్డ్ నార్త్‌కు ప్రభుత్వం నుండి ఒక మిలియన్ పౌండ్ల రుణం లేకుండా వారు కార్యకలాపాలను కొనసాగించలేరని తెలియజేశారు. కంపెనీ యొక్క భయంకరమైన ఆర్థిక ఇబ్బందులను రహస్య కమిటీ ధృవీకరించింది.

కంపెనీ అధికారుల మధ్య అవినీతి మరియు అధికార దుర్వినియోగం పార్లమెంటరీ జోక్యానికి మరింత దోహదమైనది. ఈ కంపెనీ అధికారులు లంచాలు మరియు బహుమతులు స్వీకరిస్తూ అణచివేత మరియు అక్రమ పద్ధతులలో నిమగ్నమై

ఉన్నారు. వారు గణనీయమైన జీతాలు పొందడమే కాకుండా ప్రైవేట్ వ్యాపారం ద్వారా సంపదను కూడగట్టుకున్నారు. ఇంగ్లాండుకు తిరిగి వచ్చిన తర్వాత, వారు విలాసంగా జీవిస్తూ ఆర్థిక వ్యవస్థపై ప్రతికూల ప్రభావం చూపారు.

ఈస్టిండియా కంపెనీ మద్రాస్, బొంబాయి మరియు కలకత్తా నుండి ఒక్కొక్కటి స్వతంత్ర పాలనలో నిర్వహించబడింది. ఈ సమన్వయ లోపం భారతదేశాన్ని నిర్వహించడంలో ఆచరణాత్మక ఇబ్బందులకు దారితీసింది. సమర్థవంతమైన పాలన కోసం ఒకే అధికారం కింద పరిపాలనను ఏకీకృతం చేయడం అవసరమని భావించారు.

బెంగాల్లో 1770 నాటి కరువు అపారమైన బాధలకు దారితీసింది, ఆకలి మరియు అంటువ్యాధుల కారణంగా గణనీయమైన ప్రాణనష్టం జరిగింది. చాలా మంది ప్రజలు పన్నులు చెల్లించలేకపోయారు మరియు వాణిజ్యం వాస్తవంగా నిలిచిపోయింది. అయినప్పటికీ, కంపెనీ అధికారులు పన్నులు వసూలు చేస్తూనే ఉన్నారు. ఇది ప్రజల దుస్థితిని మరింత తీవ్రతరం చేసింది.

ద్వంద్వ ప్రభుత్వాల కాలం, 1765 నుండి 1772 వరకు, ప్రజలను రక్షించే ఖర్చుతో పన్ను వసూలుపై దృష్టి సారించింది. ప్రతిస్పందనగా ఇంగ్లాండ్‌లోని హౌస్ ఆఫ్ కామన్స్ 1772లో భారతదేశంలో కంపెనీ వ్యవహారాలను పరిశోధించడానికి ఎంపిక చేసిన మరియు రహస్య కమిటీలను ఏర్పాటు చేసింది. వారి సిఫార్సుల ఆధారంగా బ్రిటిష్ పార్లమెంట్ రెండు చట్టాలను ఆమోదించింది. మొదటిది కంపెనీకి 1,400,000 పౌండ్ల రుణాన్ని మంజూరు చేసింది, రెండవది 1773 రెగ్యులేటింగ్ చట్టం.

1.3. రెగ్యులేటింగ్ చట్టం యొక్క నిబంధనలు :

రెగ్యులేటింగ్ చట్టం నిర్దేశించిన ప్రకారం డైరెక్టర్లు నాలుగు సంవత్సరాల కాలానికి ఎన్నుకోబడతారు. వారిలో నాలుగింట ఒక వంతు మంది ఏటా పదవీ విరమణ చేస్తారు. కనీసం ఒక సంవత్సరం పాటు 1,000 పౌండ్ల విలువైన స్టాక్‌ను కలిగి ఉన్న యజమానికి యాజమాన్యాల కోర్టులో ఒక ఓటు మంజూరు చేయబడింది. 3,000 పౌండ్ల విలువైన స్టాక్‌లను కలిగి ఉన్న షేర్ హోల్డర్లకు 2 ఓట్లు వచ్చాయి. 10,000 పౌండ్ల స్టాక్‌లను కలిగి ఉన్నవారికి 4 ఓట్లకు అర్హత ఉంది. ఆదాయానికి సంబంధించి కౌన్సిల్లోని డైరెక్టర్లు మరియు గవర్నర్ జనరల్ అందుకున్న లేఖల కాపీలు ఖజానాకు అందచేయాలి. పౌర మరియు సైనిక వ్యవహారాలకు సంబంధించినవి స్టేట్ సెక్రటరీలలో ఒకరికి పంపబడతాయి.

ఇక నుంచి బెంగాల్ గవర్నర్‌కు గవర్నర్ జనరల్ ఆఫ్ బెంగాల్ అని పేరు పెట్టారు. అతని వార్షిక వేతనం 25,000 పౌండ్లుగా నిర్ణయించబడింది. అతనికి నలుగురు సభ్యులు పాలనలో సాయం ఇవ్వాలి. ఒక్కొక్కరికి 10,000 పౌండ్ల వార్షిక జీతం ఉంటుంది. సభ్యులు పదవీ కాలం ఐదేళ్ళు. కౌన్సిలర్లు క్లావరింగ్, మోన్సన్, ఫిలిప్ ఫ్రాన్సిస్ మరియు బార్వెల్‌లతో కలిసి వారెన్ హేస్టింగ్స్ బెంగాల్ గవర్నర్ జనరల్ యొక్క ప్రారంభ పదవిని చేపట్టారు. గవర్నర్ జనరల్ తన కౌన్సిల్ యొక్క మెజారిటీ అభిప్రాయాలను తోసిపుచ్చలేనప్పటికీ, సమానం అయినప్పుడు అతను కాస్టింగ్ ఓటును నిర్వహిస్తాడు. మద్రాసు మరియు బొంబాయి ప్రెసిడెన్సీలను పర్యవేక్షించే మరియు నిర్వహించే అధికారం అతనికి ఇవ్వబడింది.

ప్రెసిడెన్సీల కౌన్సిల్‌లోని గవర్నర్లు బెంగాల్ గవర్నర్ జనరల్ ఆదేశాలకు కట్టుబడి ఉండవలసి ఉంటుంది. అయితే అత్యవసర పరిస్థితుల్లో వారు స్వతంత్రంగా వ్యవహరించవచ్చు. వారు రూపొందించిన అన్ని నియమాలు మరియు నిబంధనలను కౌన్సిల్లో గవర్నర్ జనరల్‌కు పంపవలసి ఉంటుంది.

ఈ చట్టం కలకత్తాలో ఒక ప్రధాన న్యాయమూర్తి మరియు ముగ్గురు సాధారణ న్యాయమూర్తులతో కూడిన సుప్రీంకోర్టు న్యాయవ్యవస్థను స్థాపించింది. సర్ ఎలిజా ఇంపీ మొదటి ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా పనిచేశారు. ప్రధాన న్యాయమూర్తి జీతం 8,000 పౌండ్లుగా మరియు సాధారణ న్యాయమూర్తి జీతం 6,000 పౌండ్లుగా నిర్ణయించబడింది. సుప్రీం కోర్ట్ సివిల్, క్రిమినల్, అడ్మిరల్టీ మరియు మత సంబంధమైన కేసులను న్యాయనిర్ణేత చేయడానికి అధికారం కలిగి ఉంది. అసలు మరియు అప్పీల్ అధికార పరిధిని కలిగి ఉంటుంది. గవర్నర్ జనరల్, కౌన్సిల్ సభ్యుడు లేదా న్యాయమూర్తి సుప్రీంకోర్టుకు లోబడి ఉండరు. ఇంగ్లాండ్‌లోని కింగ్స్ బెంచ్‌లో మాత్రమే వారిని విచారించవచ్చు. అదనంగా సుప్రీం కోర్ట్ తన అధికార పరిధిలోని వ్యక్తులు సముద్రంలో చేసిన హత్యలు, పైరసీ మరియు దేశద్రోహాన్ని విచారించే అధికారం కలిగి ఉంది. 1000 పగోడాలను మించిన సివిల్ కేసులలో, ఈ కోర్టు నుండి కౌన్సిల్‌లోని రాజుకు ఆరు నెలలలోపు అప్పీల్ చేయవచ్చు.

కంపెనీ సేవకులు బహుమతులు మరియు లంచాలను స్వీకరించడాన్ని చట్టం నిషేధించింది. ఏ బ్రిటిష్ వ్యక్తి 12 శాతం కంటే ఎక్కువ వడ్డీని వసూలు చేయడానికి అనుమతించబడలేదు. "బ్రిటన్ రాజ కిరీటం క్రింద ఏదైనా పౌర లేదా సైనిక కార్యాలయాన్ని కలిగి ఉన్న ఏ వ్యక్తి అయినా ప్రత్యక్షంగా లేదా పరోక్షంగా ఏదైనా బహుమతి, విరాళం, గ్రాట్యుటీ లేదా డబ్బు లేదా ఇతరత్రా స్వీకరించకూడదు." నేరం రుజువైతే నేరస్థులు రెట్టింపు చెల్లింపులు చేయవలసి ఉంటుందని మరియు ఇంగ్లాండ్‌కు సంభావ్య పునఃస్థాపనకు లోబడి ఉంటారని స్పష్టంగా పేర్కొనబడింది.

1.4. చట్టం యొక్క గుణాలు మరియు లోపాలు :

రెగ్యులేటింగ్ చట్టంలోనూ గుణాలు మరియు లోపాలను గుర్తించారు. ఆచరణలో పెట్టినప్పుడు, చట్టం ఏ ఉద్దేశంతో రూపొందించబడిందో అది నెరవేరలేదని స్పష్టమైంది.

గుణాలు :

రెగ్యులేటింగ్ చట్టం, భారతదేశాన్ని పరిపాలించడానికి పార్లమెంటు చేసిన చట్టాల శ్రేణిలో ప్రారంభ విదతగా, వ్రాతపూర్వక రాజ్యాంగాన్ని ఏర్పాటు చేసింది. ఈ చట్టం ఈస్టిండియా కంపెనీపై పార్లమెంటుకు అధికారాన్ని ఇచ్చింది మరియు కంపెనీ యొక్క రాజకీయ పాత్రను గుర్తించింది. లియాల్ ప్రకారం, ఈ చట్టం గతంలోని అస్పష్టమైన మరియు ఏకపక్ష పాలన స్థానంలో నిర్మాణాత్మక పరిపాలనను ప్రవేశపెట్టింది. ఇది అభివృద్ధి చెందుతున్న ఆంగ్లో-ఇండియన్ ప్రభుత్వానికి పునాది వేసింది.

మరే ఇతర యూరోపియన్ దేశం కూడా ఇటువంటి చొరవ తీసుకోలేదని, ఇది ఆంగ్లేయులకు మార్గదర్శక ప్రయత్నమని శ్రీ రామ్ శర్మ పేర్కొన్నారు. ఇది తదుపరి రాజ్యాంగ చట్టాలకు సంబంధించిన బ్లూప్రింట్ను అందించింది. ఓటింగ్ అర్హతలలో సవరణ, మునుపటి 12 నెలలకు కనీసం 1,000 పౌండ్ల స్టాక్ హోల్డింగ్ అవసరం, ఓటర్ల సంఖ్యను 1246కి తగ్గించింది. ఈ మార్పు కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్‌ను సాపేక్షంగా శాశ్వత ఒలిగార్కీగా మార్చింది. ఈ చట్టం కంపెనీని ఒక రాజకీయ శక్తిగా గుర్తించింది, భారతదేశంలో దాని పరిపాలనను కేంద్రీకరించే లక్ష్యంతో ఉంది. కంపెనీ సేవకులలో అవినీతిని అరికట్టడానికి మరియు వారి ప్రైవేట్ వాణిజ్య వెంచర్లను అంతం చేయడానికి ఇది చర్యలు తీసుకుంది. అదనంగా, చట్టం బెంగాల్, బీహార్ మరియు ఒరిస్సాలోని బ్రిటీష్ సబ్జెక్టులపై, అలాగే కంపెనీ సేవలో పనిచేస్తున్న వ్యక్తులందరిపై మతపరమైన, పౌర మరియు క్రిమినల్ అధికార పరిధితో సుప్రీం కోర్టును ఏర్పాటు చేసింది.

లోపాలు :

రెగ్యులేటింగ్ చట్టం దాని గుణాలును కలిగి ఉన్నప్పటికీ, అది అమలు చేయబడినప్పుడు స్పష్టంగా కనిపించే లోపాలను కూడా ప్రదర్శించింది. పి.ఇ. రాబర్ట్ దీనిని అర్ధ కొలతగా అభివర్ణించాడు. వివిధ కీలకమైన అంశాలపై స్పష్టత లేదు. కంపెనీపై ప్రభుత్వానికి వారి సేవకులపై డైరెక్టర్లకు మరియు మద్రాస్ మరియు బొంబాయిపై కలకత్తా ప్రెసిడెన్సీకి ఖచ్చితమైన నియంత్రణలను ఏర్పాటు చేయడంలో చట్టం విఫలమైందని ఆయన ఎత్తి చూపారు.

కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ ఒలిగార్కీగా పరిణామం చెందింది మరియు ఓటరు అర్హతలలో మార్పులు ఊహించిన ఫలితాలను ఇవ్వలేదు. కంపెనీ నివేదికలను పరిశీలించే పనిలో ఉన్న వ్యక్తులకు భారతీయ వ్యవహారాలలో నైపుణ్యం లేదు. ఇది ఇంగ్లాండ్‌లో అసమర్థమైన పర్యవేక్షణ యంత్రాంగానికి దారితీసింది. ఓటరు అర్హతల్లో మార్పులు పెద్దగా యజమానులపై ప్రభావం చూపలేదు. కౌన్సిల్‌లోని గవర్నర్ జనరల్ మరియు సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తుల మధ్య అధికారాలు మరియు సంబంధాల గురించి కూడా ఈ చట్టంలో స్పష్టమైన వివరణ లేదు.

కౌన్సిల్‌లో గవర్నర్ జనరల్ యొక్క అన్ని నిర్ణయాలకు మెజారిటీ ఓటు ఉండాలని కోరడం ద్వారా మరియు గవర్నర్ జనరల్‌కు తన కౌన్సిల్‌ను అధిగమించే అధికారాన్ని నిరాకరించడం ద్వారా, చట్టం అతని స్వంత కౌన్సిల్‌కు సంబంధించి అతని స్థానాన్ని బలహీనపరిచింది. కౌన్సిల్‌లోని గవర్నర్ జనరల్‌కు మద్రాస్ మరియు బొంబాయి ప్రెసిడెన్సీలపై పర్యవేక్షణ అధికారం ఇవ్వబడినప్పటికీ, గవర్నర్ జనరల్‌కు తెలియజేయకుండా అత్యవసర పరిస్థితుల్లో ప్రెసిడెన్సీల గవర్నర్లు యుద్ధం ప్రకటించడానికి ఒక లొసుగును అనుమతించింది.

కౌన్సిల్‌లో సుప్రీంకోర్టు మరియు గవర్నర్ జనరల్ మధ్య అధికారాలు మరియు సంబంధాలపై చట్టం ఖచ్చితమైన సమాచారాన్ని అందించలేదు. ఇది సుప్రీంకోర్టు అధికార పరిధిని మరియు అది అమలు చేయడానికి ఉద్దేశించిన చట్టాలను నిర్వచించడంలో కూడా విఫలమైంది. అదనంగా ఏ న్యాయ వ్యవస్థ హిందూ, ముస్లిం లేదా ఆంగ్ల చట్టం, సుప్రీంకోర్టు ద్వారా నిర్వహించబడుతుందో అది పేర్కొనలేదు. సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తులు ఆంగ్ల చట్టంతో మాత్రమే సుపరిచితులయ్యారు. ఇది సుప్రీంకోర్టు అధికార పరిధిలోకి వచ్చేవారు, కంపెనీ సేవకులు, భారతదేశంలోని ఆంగ్ల సబ్జెక్టులు లేదా యూరోపియన్లు అనే విషయంలో సందిగ్ధతకు దారితీసింది.

ఈ లోపాల కారణంగా కంపెనీపై పార్లమెంటుకు ఊహించిన స్థాయిలో నియంత్రణ కలగలేదు. చట్టంలోని అనేక లోపాలను తదుపరి చట్టం ద్వారా పరిష్కరించే ప్రయత్నాలు జరిగాయి.

రెగ్యులేటింగ్ చట్టం అమలు దానిలోని అంతర్గత లోపాలను వెలుగులోకి తెచ్చింది. ప్రతిస్పందనగా సమర్థవంతమైన పరిపాలనకు ఆటంకం కలిగించే ప్రధాన లోపాలను పరిష్కరించడానికి రెండు కీలకమైన చట్టాలు రూపొందించబడ్డాయి. సవరణ చట్టం 1781 మరియు పిట్స్ ఇండియా చట్టం 1784. పిట్స్ ఇండియా చట్టం భారత రాజ్యాంగ పరిణామంలో ఒక ముఖ్యమైన మైలురాయిగా నిలుస్తుంది. ఇది కంపెనీ కార్యకలాపాలపై సమర్థవంతమైన పర్యవేక్షణను నిర్ధారించడానికి బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్‌ను ఏర్పాటు చేయడమే కాకుండా, బోర్డ్ ఆఫ్ డైరెక్టర్ల కూర్పు మరియు అధికారం, అలాగే భారతదేశంలోని పరిపాలన చట్రంలో గణనీయమైన మార్పులు తెచ్చాయి.

1.5. పిట్ ఇండియా చట్టానికి దారితీసే పరిస్థితులు :

రెగ్యులేటింగ్ చట్టం కంపెనీని వేధిస్తున్న పరిపాలనా సమస్యలను సరిదిద్దడంలో లోపించింది. గవర్నర్ జనరల్ స్వతంత్రంగా వ్యవహరించే సామర్థ్యం పరిమితం చేయబడింది, ఎందుకంటే అతను తన కౌన్సిలర్ల మెజారిటీ అభిప్రాయాలతో తన నిర్ణయాలను సర్దుబాటు చేయాల్సి వచ్చింది. గవర్నర్ జనరల్ మరియు అతని కౌన్సిలర్ల మధ్య సంబంధాలు సామరస్యానికి దూరంగా ఉన్నాయి. ఈ సహకారం లేకపోవడం వల్ల రెగ్యులేటింగ్ చట్టం అంతర్గతంగా లోపభూయిష్టంగా మారింది. భారతదేశంలో గవర్నర్ జనరల్ ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు బ్రిటీష్ ప్రభుత్వానికి పంపబడినప్పటికీ, భారత పరిపాలనను సమర్థవంతంగా మార్గనిర్దేశం చేసేందుకు పార్లమెంటులో భారతీయ వ్యవహారాల్లో నైపుణ్యం కొరవడింది. గవర్నర్ జనరల్‌ను సంప్రదించకుండా ప్రెసిడెన్సీల గవర్నర్లు యుద్ధాలను ప్రకటించారు, తరువాతి అధికారాన్ని హరించారు.

మద్రాస్ మరియు బొంబాయి గవర్నర్లను బెంగాల్ గవర్నర్ అధికారం క్రింద ఉంచే చట్టంలో నిబంధనలు ఉన్నప్పటికీ, వారి సంబంధాల యొక్క ఖచ్చితమైన స్వభావాన్ని వివరించడంలో విఫలమైంది. ఇంకా కంపెనీ సేవకులలో అవినీతిని అరికట్టడంలో చట్టం సరిపోదని నిరూపించబడింది. సమిష్టిగా ఈ కారకాలు గవర్నర్ జనరల్ అధికారాన్ని బలహీనపరిచాయి. రెగ్యులేటింగ్ యాక్ట్ ఇంగ్లాండ్ మరియు ఇండియా రెండింటిలోనూ కంపెనీ కార్యకలాపాలపై సమర్థవంతమైన నియంత్రణను సాధించేందుకు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి తగిన అధికారాన్ని అందించలేదు. మరింత పటిష్టమైన మరియు క్రియాత్మకమైన పాలనా వ్యవస్థను నిర్ధారించడానికి మరింత సంస్కరణ మరియు శుద్ధీకరణ అవసరం స్పష్టంగా ఉంది.

1781 యొక్క సవరణ చట్టం :

బెంగాల్ జ్యుడికేచర్ యాక్ట్ అని కూడా పిలువబడే 1781 సవరణ చట్టం, సుప్రీంకోర్టు మరియు గవర్నర్ జనరల్-ఇన్-కౌన్సిల్ మధ్య కొనసాగుతున్న వివాదాలను పరిష్కరించింది. సిఫార్సులను అందించడానికి సెలెక్టివ్ కమిటీని నియమించడం ద్వారా పార్లమెంటు త్వరగా స్పందించింది. తదనంతరం, ఈ సూచనల ఆధారంగా, చట్టం ఆమోదించబడింది. ఈ చట్టం గవర్నర్ జనరల్-ఇన్-కౌన్సిల్‌కు అధికారాన్ని పెంచింది. ఈ చట్టం సుప్రీంకోర్టుకు సూచన అవసరం లేదని స్పష్టంగా పేర్కొంది. ఈ చట్టం కౌన్సిల్‌ని గవర్నర్ జనరల్‌ను సుప్రీంకోర్టు అధికార పరిధి నుండి సమర్థవంతంగా మినహాయించింది. ఈ చట్టం యొక్క చెప్పుకోదగ్గ యోగ్యత ఏమిటంటే, సుప్రీం కోర్టు మరియు ప్రావిన్షియల్ కోర్టుల మధ్య అప్పుడప్పుడు తలెత్తే వివాదాలను పరిష్కరించడం, న్యాయ ప్రక్రియలు సున్నితంగా జరిగేలా చూడడం.

దుండాస్ బిల్లు :

1783లో ఫాక్స్ మరియు నార్త్ సంకీర్ణ మంత్రిత్వ శాఖ సమయంలో, దుండాస్ ఒక ముఖ్యమైన బిల్లును ప్రవేశపెట్టాడు. ఈ ప్రతిపాదన కంపెనీ ప్రధాన సేవకులను రీకాల్ చేసే అధికారాన్ని రాజుకు ఇవ్వాలని కోరింది. కీలకమైన విషయాల్లో కౌన్సిల్ను అధిగమించేందుకు గవర్నర్ జనరల్‌కు అధికారం కల్పించడం మరియు ఇతర అధ్యక్ష పదవులపై వారి నియంత్రణను పెంచడం దీని లక్ష్యం. అదనంగా, వారెన్ హేస్టింగ్స్ యొక్క కొత్త రెవిన్యూ విధానం, క్విన్క్వెన్షియల్ సెటిల్మెంట్ కారణంగా గణనీయమైన నష్టాన్ని పొందిన జమీందార్లకు పరిహారం అందించాలని సిఫార్సు చేసింది. అయితే తీవ్ర వ్యతిరేకత కారణంగా బిల్లును ప్రవేశపెట్టిన కొద్దిసేపటికే రద్దు చేయాల్సిన పరిస్థితి ఏర్పడింది.

ఫాక్స్ ఇండియా బిల్లు :

ఫాక్స్ ఇండియా బిల్లు కంపెనీ పరిపాలనలో గణనీయమైన మార్పును సూచించింది. కంపెనీని పరిపాలించడానికి కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ మరియు ప్రొప్రైటర్స్‌ను బోర్డ్ ఆఫ్ కమిషనర్లతో భర్తీ చేయాలని ఇది పిలుపునిచ్చింది. ఈ బోర్డు సభ్యులను నాలుగు సంవత్సరాల నిర్ణీత కాలానికి రాజు నియమించాలి మరియు పార్లమెంటులో ఏదో ఒక సభ నుండి ప్రసంగించిన తర్వాత మాత్రమే వారిని తొలగించగలరు. నవంబర్ 18, 1783న ప్రవేశపెట్టబడిన ఈ బిల్లు పార్లమెంటు లోపల మరియు వెలుపల తీవ్ర ప్రతిఘటనను ఎదుర్కొంది. ఈస్టిండియా కంపెనీ డైరెక్టర్లు మరియు యజమానులు కలిగి ఉన్న అధికారం మరియు హక్కులను ఇది స్థానభ్రంశం చేయడమే కాకుండా, కమీషనర్లు వారి రాజకీయ పార్టీతో జతకట్టబడతారని విమర్శకులు వాదించారు. హౌస్ ఆఫ్ కామన్స్‌లో బిల్లు ఆమోదం పొందినప్పటికీ, చివరికి హౌస్ ఆఫ్ లార్డ్స్ దానిని తిరస్కరించింది. ప్రతిస్పందనగా, కింగ్ జార్జ్ III ఫాక్స్-నార్త్ సంకీర్ణ ప్రభుత్వాన్ని రద్దు చేశాడు.

ఈ శాసన ప్రయత్నాలు ఈస్టిండియా కంపెనీ పాలనలో గణనీయమైన సంస్కరణలు మరియు పునర్నిర్మాణాన్ని గుర్తించాయి. ఇది ఆ కాలంలోని చైతన్యవంతమైన రాజకీయ దృశ్యాన్ని ప్రతిబింబిస్తుంది.

1.6. పిట్ ఇండియా చట్టం యొక్క నిబంధనలు :

విలియం పిట్ ఎన్నికలలో అద్భుతమైన మెజారిటీని సాధించి, అధికారాన్ని అధిరోహించి తన మంత్రివర్గాన్ని ఏర్పాటు చేసుకున్నాడు. అతని పదవీకాలం ఒక కీలకమైన చట్టానికి నాంది పలికింది. ఈ చట్టం పిట్ ఇండియా చట్టంగా పిలువబడింది. ఆగస్టు 1784లో పార్లమెంటు ద్వారా చట్టంగా రూపొందించబడింది. ఈ చట్టం భారతదేశంలోని సుప్రీం ప్రభుత్వం మరియు ప్రెసిడెన్సీలను నియంత్రించే రాజ్యాంగ చట్రంలో పరివర్తనాత్మక మార్పులను తీసుకువచ్చింది. ఈ చట్టం కొత్త శకంను ఆరంభించింది.

పిట్ యొక్క భారతదేశ చట్టం యొక్క మూలస్తంభం ఆరుగురు సభ్యులతో కూడిన బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ స్థాపన. ఈ బోర్డులో రాష్ట్ర కార్యదర్శి, ఖజానా ఛాన్సలర్ మరియు మరో నలుగురు ప్రివీ కౌన్సిలర్లు ఉన్నారు. రాష్ట్ర కార్యదర్శి బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ చైర్మన్ పదవిని చేపట్టారు. ఇది దాని పనితీరుకు కీలకమైన స్థానం. సభ్యుల నియామకాలు మరియు తొలగింపులు రాజుపై ఆధారపడి ఉంటాయి. బోర్డుకు కొంత రాచరిక ప్రత్యేకాధికారాన్ని అందజేస్తుంది.

భారతదేశం నుండి వెలువడే అన్ని పంపకాలను పరిశీలించడం బోర్డుకు అప్పగించబడిన కీలకమైన ఆదేశం. ముఖ్యంగా భారత డైరెక్టర్లు జారీ చేసిన సూచనలను సవరించే అధికారం బోర్డు కలిగి ఉంది. దాని పర్యవేక్షణ పాత్రను బలోపేతం చేస్తుంది. అదే సమయంలో, ముగ్గురు డైరెక్టర్లతో ఏర్పాటైన ఒక రహస్య కమిటీకి భారతదేశంలో రాజకీయ మరియు సైనిక వ్యవహారాలను నిర్వహించే బాధ్యతను అప్పగించారు. బోర్డ్ యొక్క సెషన్‌ను సమావేశపరచడానికి కోరం ముగ్గురు సభ్యులతో ఏర్పాటు చేయబడింది.

చట్టం ద్వారా అధికారాన్ని పొంది, తూర్పు భారతదేశంలోని బ్రిటీష్ ప్రాదేశిక ఆస్తులలో పౌర మరియు సైనిక పాలన, అలాగే ఆదాయానికి సంబంధించిన అన్ని వ్యవహారాలను పర్యవేక్షించడం, నిర్దేశించడం మరియు నియంత్రించడం వంటి బాధ్యతలను బోర్డు కలిగి ఉంది. బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ యొక్క జీతాలు మరియు ఖర్చులను భరించడానికి సంవత్సరానికి 16,000 పౌండ్లు మించకుండా, భారతీయ ఆదాయాల నుండి నిధుల కేటాయింపునకు పార్లమెంట్ అధికారాన్ని మంజూరు చేసింది.

పునరుద్ధరించబడిన వ్యవస్థలో డైరెక్టర్ల బోర్డు గణనీయమైన మార్పులకు గురైంది. సాంప్రదాయకంగా వారు భారతదేశంలో కంపెనీ సేవకులను నియమించే అధికారాన్ని కలిగి ఉన్నారు. పరిపాలనా నిర్ణయాలను సమీక్షించే మరియు సవరించే హక్కును కలిగి ఉన్నారు. ముఖ్యంగా కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ చేసిన నిర్ణయాలను భర్తీ చేసే అధికారాన్ని యాజమాన్యాల న్యాయస్థానం వదులుకుంది.

భారత వ్యవహారాలపై సమగ్రమైన తాజా అంశాలను బోర్డు ఆఫ్ కంట్రోల్‌కు అందించాల్సిన బాధ్యత డైరెక్టర్ల న్యాయస్థానానికి ఉన్నందున, సమాచార భాగస్వామ్యంలో పారదర్శకత ప్రధాన దశకు చేరుకుంది. డైరెక్టర్లు వ్యాపారాన్ని వాటా పంపడంలో ఆలస్యం చేసిన సందర్భాల్లో బోర్డు ఆదేశించినట్లుగా, ఈ చట్టం నేరుగా పంపకాలను సిద్ధం చేయడానికి మరియు పంపడానికి బోర్డుకి పూర్తి అధికారాన్ని ఇచ్చింది. భారతదేశంలోని ఏ ప్రభుత్వానికి అయినా వాటిని వారి స్వంతంగా ప్రసారం చేయడానికి డైరెక్టర్లను ఒత్తిడి చేస్తుంది.

గవర్నర్-జనరల్-ఇన్-కౌన్సిల్ గణనీయమైన నిర్మాణ మార్పులను చూసింది. ఈ అత్యున్నత అధికారం ఇప్పుడు వివిధ ప్రెసిడెన్సీలను పర్యవేక్షించడానికి, నియంత్రించడానికి మరియు నిర్దేశించడానికి మెరుగైన అధికారాలను కలిగి ఉంది. తత్ఫలితంగా ఇతర ప్రెసిడెన్సీలపై గవర్నర్ జనరల్ నియంత్రణ పటిష్టం చేయబడింది. కౌన్సిల్ యొక్క కూర్పు క్రమబద్ధీకరించబడింది. దాని సభ్యత్వాన్ని నాలుగు నుండి మూడుకు తగ్గించింది. వీరిలో ఒక కౌన్సిలర్ సంబంధిత ప్రెసిడెన్సీకి కమాండర్ ఇన్ చీఫ్‌గా ఉన్నారు.

ఈ కాలంలో కంపెనీ భూభాగాలను "వారి రాజ్యం యొక్క ప్రాదేశిక ఆస్తులు" లేదా "భారతదేశంలోని బ్రిటిష్ ఆస్తులు"గా పేర్కొనడంతో నామకరణంలో గణనీయమైన మార్పు వచ్చింది. ఇప్పటికీ డైరెక్టర్ల ద్వారా నియామకాలు జరిగినప్పటికీ కంపెనీ సేవకులను రీకాల్ చేసే లేదా తొలగించే అధికారం బ్రిటన్ ప్రభుత్వానికి ఉంది. ప్రెసిడెన్సీలలో పాలన గణనీయమైన మార్పుకు గురైంది. ప్రతి ప్రెసిడెన్సీ ఇప్పుడు గవర్నర్ మరియు కౌన్సిల్ చేత పాలించబడాలి. రెండోది కూడా ముగ్గురు సభ్యులను కలిగి ఉంటుంది. గతంలో ఏర్పాటు చేసిన విధంగా నలుగురు కాదు. ముఖ్యంగా ఒక కౌన్సిలర్ సంబంధిత ప్రెసిడెన్సీకి కమాండర్-ఇన్-చీఫ్‌గా నియమించబడ్డారు.

గవర్నర్లు మరియు కౌన్సిలర్లు ఇద్దరూ ఇప్పటికీ డైరెక్టర్లచే నియమించబడినప్పటికీ మునుపటివారు ఇప్పుడు రాజుచే రీకాల్ లేదా తీసివేయబడటం అనే భయంతో పని చేస్తున్నారు. అదనంగా బొంబాయి మరియు మద్రాస్ ప్రెసిడెన్సీలు అంతర్ రాష్ట్ర సహకార స్ఫూర్తిని పెంపొందిస్తూ, వారు రూపొందించిన అన్ని నిబంధనల కాపీలను బెంగాల్ ప్రభుత్వానికి తెలియజేయడం తప్పనిసరి చేయబడింది. భారతదేశంలో చేసిన నేరాలకు పాల్పడిన కంపెనీ సేవకుల విచారణకు బాధ్యత వహించే న్యాయస్థానంతో సహా కొత్త న్యాయపరమైన పాలనా వ్యవస్థ స్థాపించబడింది. ఈ కోర్టులో ముగ్గురు న్యాయమూర్తులు, నలుగురు సహచర సభ్యులు మరియు హౌస్ ఆఫ్ కామన్స్ ఆరుగురు సభ్యులు ఉన్నారు. భారత రాష్ట్ర భూభాగాల్లో జరిగిన ఏదైనా నేరానికి సంబంధించి గ్రేట్ బ్రిటన్ మరియు భారతదేశంలోని న్యాయస్థానాల పరిధిలోకి కంపెనీతో సంబంధం లేకుండా అతని మెజెస్టి యొక్క అన్ని సబ్జెక్టులను తీసుకురావడం ద్వారా విస్తృతమైన అధికార పరిధిని మార్చడం ప్రారంభించబడింది.

పిట్ ఇండియా చట్టం అమలులోకి రావడంతో ఈస్టిండియా కంపెనీ పాలనలో ఒక జలపాతం ఏర్పడింది. బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ ఏర్పాటు, బోర్డ్ ఆఫ్ డైరెక్టర్ల పునర్నిర్మాణం, కౌన్సిల్లో గవర్నర్ జనరల్ యొక్క పునర్వ్యవస్థీకరణ మరియు ప్రెసిడెన్సీల

పునర్నిర్మాణం ద్వారా, చట్టం ప్రాథమికంగా పరిపాలనా దృశ్యాన్ని మార్చింది. అంతేకాకుండా ఈ చట్టం ఒక సమగ్ర న్యాయపరమైన పాలనా వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టింది. జవాబుదారీతనం మరియు పర్యవేక్షణను నిర్ధారిస్తుంది. ఈ సంస్కరణల కాలం బ్రిటిష్ ఇండియాలో మరింత క్రమబద్ధీకరించబడిన, జవాబుదారీతనం మరియు సమర్థవంతమైన పాలనా వ్యవస్థకు పునాది వేసింది.

1.7. పిట్స్ ఇండియా చట్టం - విమర్శనాత్మక పరిశీలన - ప్రాముఖ్యత :

గుణాలు :

పిట్ యొక్క భారతదేశ చట్టం యొక్క అమలు భారతదేశంపై బ్రిటీష్ పాలనలో ఒక క్లిష్టమైన ఘట్టాన్ని సూచిస్తుంది. ఇది మునుపటి రెగ్యులేటింగ్ చట్టాన్ని దెబ్బతీసిన గణనీయమైన లోపాలను సరిదిద్దింది. పిట్ ఇండియా చట్టం యొక్క ప్రాథమిక సాధన ఏమిటంటే, మునుపటి రెగ్యులేటింగ్ చట్టంలోని ప్రధాన లోపాలను సరిదిద్దడం. భారతదేశంలో పాలనా సామర్థ్యం మరియు సమర్థతను మెరుగుపరచడానికి ఇది ఒక ముఖ్యమైన అడుగుగా ఉపయోగపడింది. కౌన్సిల్ సభ్యత్వాన్ని తగ్గించడం ద్వారా చట్టం గవర్నర్ జనరల్ స్థానాన్ని బలపరిచింది. ఈ మార్పు మరింత నిర్ణయాత్మక చర్యలకు అనుమతించింది. గవర్నర్ జనరల్ తన కౌన్సిలర్ల మెజారిటీ అభిప్రాయాలకు అనవసరంగా కట్టుబడి ఉండరని నిర్ధారిస్తుంది. చట్టం భారతదేశంలోని పౌర మరియు సైనిక స్థానాలకు నియామకాల అధికారాన్ని అలాగే డైరెక్టర్ల కోర్టులో బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ నుండి గవర్నర్ జనరల్‌కు బదిలీ చేసింది. ఈ మార్పు బోర్డ్ ద్వారా గతంలో ఉన్న ప్రోత్సాహాన్ని తగ్గించింది.

సీక్రెట్ కమిటీని ప్రవేశపెట్టడం వల్ల కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ కంట్రోల్ బోర్డు ఆదేశాలను పాటించవలసి వచ్చింది. ఇది ప్రాథమికంగా రాజకీయ కేంద్రాలను మార్చింది, బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం డైరెక్టర్ల కంటే ప్రాధాన్యతనిస్తుంది. ఈ చట్టం బొంబాయి మరియు మద్రాసు ప్రభుత్వాలపై గవర్నర్ జనరల్ మరియు కౌన్సిల్ ఆఫ్ బెంగాల్ అధికారాన్ని మరింత ఏకీకృత మరియు కేంద్రీకృత పరిపాలనకు దారితీసింది. ఈ చట్టం పరిభాషలో గణనీయమైన మార్పును ప్రవేశపెట్టింది. కంపెనీ భూభాగాలను "భారతదేశంలో బ్రిటిష్ ఆస్తులు"గా సూచిస్తూ బ్రిటిష్ ప్రభావం మరియు అధికారాన్ని పటిష్టం చేసింది. చట్టం ద్వారా రూపొందించబడిన ఈ సంస్థ నిర్ణయం తీసుకోవడంలో మరింత ప్రత్యక్ష పాత్రను నిర్ధారిస్తూ కంపెనీ వ్యవహారాలపై బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ పర్యవేక్షణను బలోపేతం చేసింది.

కంపెనీపై క్రౌన్ యొక్క అస్పష్టమైన ఆధిపత్యం కమిషనర్ల బోర్డు ద్వారా ఖచ్చితమైన నియంత్రణ యంత్రాంగం ద్వారా భర్తీ చేయబడింది. ఈ కీలకమైన మార్పు బోర్డు అధ్యక్షునికి గణనీయమైన అధికారాన్ని కల్పించింది. భారతదేశంలో ఆంగ్లేయ వ్యక్తులు చేసిన నేరాలను విచారించడం కోసం, జవాబుదారీతనాన్ని నిర్ధారించడం కోసం చట్టం ఇంగ్లాండ్‌లో ఒక ప్రత్యేక ట్రిబ్యునల్‌ను ఏర్పాటు చేసింది.

లోపాలు :

అయితే, దాని యోగ్యత ఉన్నప్పటికీ, పిట్ యొక్క భారతదేశ చట్టం దాని లోపాలు మరియు విమర్శలు లేకుండా లేదు.

కంపెనీ వ్యవహారాల బాధ్యత బోర్డు ఆఫ్ కంట్రోల్‌కు మార్చబడినందున యాజమాన్యాల న్యాయస్థానం దాని అసలు అధికారాలను కోల్పోయింది. సీక్రెట్ కమిటీ మరియు బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ యొక్క పరిచయం కోర్టు ఆఫ్ డైరెక్టర్ల రాజకీయ

ప్రభావాన్ని గణనీయంగా తగ్గించింది. వారు ఇప్పుడు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి అధీన పాత్ర పోషించారు. నియామకాలలో పాలుపంచుకోనప్పటికీ, క్రౌన్ దాని ఆమోదం మరియు నియామకాలను రీకాల్ చేసే హక్కు ద్వారా గణనీయమైన ప్రభావాన్ని కలిగి ఉంది. కొత్త పరిపాలనా పాలనా వ్యవస్థకు భారత ప్రభుత్వం నుండి అవసరమైన ప్రతిస్పందనలను పొందడంలో జాప్యానికి దారితీసింది. ఇది పాలనా సామర్థ్యాన్ని ప్రభావితం చేసింది.

బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ యొక్క సృష్టి ద్వంద్వ పరిపాలనా వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టింది. ఫలితంగా బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ మరియు కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ మధ్య సంబంధానికి సంబంధించి అస్పష్టత ఏర్పడింది. రాజకీయ శక్తి కేంద్రాలు మారడం వల్ల డైరెక్టర్లు బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ ప్రెసిడెంట్‌కు మరింత విధేయులుగా మారారు. ఈ ద్వంద్వ నియంత్రణ సంక్లిష్టంగా మరియు కంపెనీలో నిర్ణయం తీసుకోవడాన్ని మందగించింది. బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ ప్రెసిడెంట్ యొక్క నిరంకుశ అధికారం ఖరీదైన, ఉత్పాదకత లేని మరియు దూకుడుగా ఉండే సైనిక చర్యలకు దారితీసింది. భారతదేశంలోని బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్, కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ మరియు గవర్నర్ జనరల్ మధ్య విభజించబడిన బాధ్యతల నుండి తలెత్తే సవాళ్ళను ఎత్తిచూపుతూ లార్డ్ పామర్‌స్టన్ పాలన యొక్క విచ్ఛిన్న స్వభావాన్ని ఎత్తి చూపారు.

ఈ లోపాలు ఉన్నప్పటికీ పిట్ యొక్క భారతదేశ చట్టం కంపెనీ స్వయం ప్రతిపత్తి మరియు బ్రిటిష్ పర్యవేక్షణ కోసం ప్రజల డిమాండ్ మధ్య సమతుల్యతను సాధించగలిగింది. ఈ రాజీ పవిత్రమైన రాయల్ చార్టర్లను గౌరవిస్తూ డైరెక్టర్లు మరియు విస్తృత ప్రజా ప్రయోజనాలను సంతృప్తిపరిచింది.

పిట్స్ ఇండియా చట్టం యొక్క శాశ్వత ప్రాముఖ్యత :

1784 నాటి పిట్ యొక్క ఇండియా చట్టం భారతదేశ పాలనలో ఒక మూలస్తంభంగా ఉంది. ఇది 1858 చట్ట సంవత్సరం వరకు లోతైన మరియు శాశ్వత ప్రభావాన్ని మిగిల్చింది. ఈ చట్టం ప్రాథమికంగా భారత ఉపఖండంలో బ్రిటిష్ పాలన యొక్క శక్తి గతిశీలత మరియు పరిపాలనా నిర్మాణాన్ని పునర్నిర్మించింది. ఒక కీలకమైన మార్పు కౌన్సిలర్లను నలుగురు నుండి ముగ్గురికి తగ్గించడం. ఈ అకారణంగా చిన్న మార్పు చాలా విస్తృతమైన పరిణామాలను కలిగి ఉంది. గవర్నర్ జనరల్ యొక్క అధికారాన్ని గణనీయంగా పెంచింది. దీని అర్థం మరింత సమర్థత మరియు నిర్ణయాత్మకతతో కీలక నిర్ణయాలు తీసుకోవచ్చు.

ఈ చట్టం ఏకపక్షంగా యుద్ధాన్ని ప్రకటించే వ్యక్తిగత గవర్నర్ల సామర్థ్యాన్ని తగ్గించింది. చట్టం యొక్క ముఖ్య విజయాలలో ఒకటి గవర్నర్ జనరల్‌కు ఉన్న అధికారాల యొక్క స్పష్టమైన నిర్వచనం. ఇది పాలనను క్రమబద్ధీకరించడంలో మరియు అధికారంపై విభేదాలను నివారించడంలో సహాయపడింది. చట్టం గవర్నర్ జనరల్ ఆధ్వర్యంలోని ప్రెసిడెన్సీల నియంత్రణను కేంద్రీకరించింది. ఈ అధికార ఏకీకరణ వివిధ భూభాగాల్లో మరింత సమ్మిళిత మరియు ఏకీకృత పరిపాలనకు దారితీసింది.

ఈ చట్టం రాజకీయ మరియు దౌత్య అధికారం యొక్క స్థావరంలో స్మారక మార్పును నిర్దేశించింది. గతంలో ఈ విషయాల్లో కోర్టు ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ పట్టుబడగా, ఇప్పుడు పగ్గాలు బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ చేతుల్లోకి వచ్చాయి. కంపెనీ సేవకులు లంచాలు మరియు బహుమతులు స్వీకరించకుండా నిషేధించడం ద్వారా అవినీతిని ఎదుర్కోవడంలో చట్టం ఒక ముఖ్యమైన చర్య తీసుకుంది. ఈ చర్య మరింత పారదర్శకమైన మరియు జవాబుదారీ పరిపాలనను నిర్ధారించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది.

తప్పు చేసిన కంపెనీ సేవకులకు సంబంధించిన విషయాలను పరిశోధించి, తీర్పునిచ్చేందుకు అంకితమైన కోర్టులను ఏర్పాటు చేయడం మరొక ముఖ్యమైన నిబంధన. ఇది జవాబుదారీతనం మరియు పరిపాలన యొక్క సమగ్రతను కాపాడుకోవడంలో సహాయపడింది.

పిట్స్ ఇండియా చట్టం భారతదేశంలో బ్రిటీష్ పాలన యొక్క పునాదులను పునర్నిర్మించింది. కీలక వ్యక్తుల అధికారాన్ని బలపరచడమే కాకుండా అవినీతి మరియు దుష్పరిపాలన సమస్యలను పరిష్కరించడానికి ప్రయత్నించే చర్యలను ప్రవేశపెట్టింది. బ్రిటిష్ పాలనలో భారతదేశ చరిత్ర యొక్క పథాన్ని రూపొందించడంలో దాని కీలక పాత్రను నొక్కి చెబుతుంది.

1.8. సంక్షిప్తంగా :

1773 రెగ్యులేటింగ్ చట్టం భారత రాజ్యాంగ అభివృద్ధిలో ఒక మైలురాయి అనడంలో సందేహం లేదు. భారతదేశంలోని బ్రిటీష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ యొక్క భూభాగాల నిర్వహణను సరిదిద్దడానికి ఈ చట్టం రూపొందించబడింది. గవర్నర్ జనరల్ నిర్ణయం తీసుకోవడంలో సహాయం చేయడానికి నలుగురు సభ్యులతో కూడిన ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్ రూపొందించింది. ఈ చట్టం కలకత్తాలో న్యాయాన్ని నిర్వహించడానికి సుప్రీంకోర్టును ఏర్పాటు చేసింది. ఈ చట్టం మద్రాసు మరియు బొంబాయిలో గవర్నర్లు బెంగాల్ గవర్నర్ జనరల్‌కు లోబడి ఉండునట్లు చేసింది. ఈ చట్టం అనేక పరిపాలనా మరియు చట్టపరమైన సమస్యలను పరిష్కరించకుండా వదిలివేసింది. ఈ విమర్శలు చివరికి బ్రిటిష్ ఇండియా పాలనలో మరిన్ని సంస్కరణలు మరియు మార్పులకు దారి తీసాయి.

1784 నాటి పిట్ ఇండియా చట్టం బ్రిటీష్ ఇండియా పాలనలో కీలకమైన మలుపు తిరిగింది. అంతకుముందు రెగ్యులేటింగ్ చట్టంలో అంతర్లీనంగా ఉన్న అనేక లోపాలను సమర్థవంతంగా పరిష్కరించింది. ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ పరిపాలన పనితీరును పర్యవేక్షించడానికి మరియు సరిదిద్దడానికి గణనీయమైన అధికారాన్ని కలిగి ఉన్న బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ స్థాపనలో దాని అత్యంత ముఖ్యమైన పురోగతి ఉంది. పరిపాలన వ్యవస్థ ఈ జోడింపు మెరుగైన పాలన యొక్క కొత్త శకానికి నాంది పలికింది.

ప్రధానంగా కౌన్సిల్‌లో గవర్నర్ జనరల్ అధికారాన్ని బలపరచడం ద్వారా కేంద్రీకృత పరిపాలనను బలోపేతం చేయడం చట్టం యొక్క ముఖ్య విజయాలలో ఒకటి. ఈ చర్య తీవ్ర ప్రభావాలను కలిగి ఉంది. ఎందుకంటే ఇది నిర్ణయాత్మక ప్రక్రియలను క్రమబద్ధీకరించడమే కాకుండా భారతదేశంలో బ్రిటీష్ నియంత్రణలో ఉన్న విస్తారమైన భూభాగాలను నిర్వహించడానికి మరింత సమన్వయ మరియు సమన్వయ విధానాన్ని సులభతరం చేసింది. పిట్ ఇండియా చట్టం ముఖ్యమైన రాజ్యాంగ సంస్కరణల శకానికి నాంది పలికింది. బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ పరిచయం ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ యొక్క చర్యలు మరియు విధానాలపై ఒక కొత్త స్థాయి పరిశీలన మరియు పర్యవేక్షణను తెలియజేసింది. మరింత జవాబుదారీ మరియు సమర్థవంతమైన పాలనా వ్యవస్థను నిర్ధారిస్తుంది.

కౌన్సిల్‌లో గవర్నర్ జనరల్‌కు అధికారం ఇవ్వడం ద్వారా ఈ చట్టం ఈ కీలక స్థానంలో ఎక్కువ అధికారాన్ని కల్పించడమే కాకుండా పరిపాలనకు మరింత నిర్మాణాత్మకమైన మరియు ఏకీకృత విధానానికి పునాది వేసింది. ఇది క్రమంగా మరింత ప్రభావవంతమైన పాలనకు దారితీసింది మరియు సంస్థ యొక్క సోపానక్రమంలోని బాధ్యతల యొక్క స్పష్టమైన వివరణకు దారితీసింది. 1784 నాటి పిట్ ఇండియా చట్టం భారతదేశంలో రాజ్యాంగ పరిపాలన యొక్క పరిణామంలో ఒక

మైలురాయిగా నిలుస్తుంది. దాని చర్యలు, ముఖ్యంగా బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ మరియు గవర్నర్ జనరల్ యొక్క అధికారాన్ని బలోపేతం చేయడం, పరిపాలన యొక్క గతిశీలతను మార్చాయి. మునుపటి రెగ్యులేటింగ్ చట్టంలోని లోపాలను సరిదిద్దడానికి ఉద్దేశించిన ఈ సంస్కరణలు మరింత సమర్థవంతమైన, కేంద్రీకృత మరియు జవాబుదారీ పాలన యొక్క యుగానికి నాంది పలికాయి. తద్వారా భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలన యొక్క గమనాన్ని రూపాంతరం చెందించాయి.

1.9. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1) రెగ్యులేటింగ్ చట్టం ఎందుకు ఆమోదించబడింది? రెగ్యులేటింగ్ చట్టంలోని నిబంధనలను విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలించండి.
2. రెగ్యులేటింగ్ చట్టం యోగ్యతలను మరియు లోపాలను పరిశీలించండి.
3. పిట్స్ ఇండియా చట్టం అమలులోకి రావడానికి కారణమైన పరిస్థితులు ఏమిటి మరియు దానిలోని ముఖ్య నిబంధనలు ఏమిటి?
4. (ఎ) బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్, (బి) జ్యుడికేచర్ యాక్ట్, (సి) పిట్ ఇండియా యాక్ట్ యొక్క ప్రాముఖ్యతపై సంక్షిప్త గమనికలు ఇవ్వండి.

1.10. ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1) Benerjee, D.N. : The East India Company in Bengal.
2) Grower, B.L and Growers, S : A New Look at Modern History of India
3) Kapur, A.C. : Constitutional History of India
4) Phillips, CH : The East India Company, 1784-1834, Manchester 1940.
5) Mishra, B.B. : The Central Administration of the East India Company
6) Roberts : Cambridge History of India.

– డా. డి. సహదేవుడు

పాఠం – 2

1793, 1813, 1833, 1853 చార్టర్ చట్టాలు

లక్ష్యము :

1793,1813,1833,1853 చార్టర్ చట్టాలు ఆమోదించడానికి దారితీసిన పరిస్థితులను పరిశీలించడం, చార్టర్ చట్టాలులోని నిబంధనలను వివరించడం, చార్టర్ చట్టాలు యొక్క గుణాలును మరియు లోపాలను సూచించడం ఈ పాఠం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

పాఠ్యనిర్మాణ క్రమం :

2.1. పరిచయం

2.2. 1793 చార్టర్ చట్టం

2.3. 1813 చార్టర్ చట్టం

2.4. 1833 చార్టర్ చట్టం

2.5. 1853 చార్టర్ చట్టం

2.6. సంక్షిప్తంగా

2.7. మాదిరి ప్రశ్నలు

2.8. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

2.1. పరిచయం :

భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలనా చరిత్రలో 1793 చార్టర్ చట్టం ఒక కీలక మైలురాయిగా నిలుస్తుంది. దీని మూలాలు 1773 రెగ్యులేటింగ్ యాక్ట్‌లో ఉన్నాయి. ఇది ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీకి వాణిజ్యంపై ఇరవై సంవత్సరాల గుత్తాధిపత్యాన్ని అందించింది. 1793లో ఈ చార్టర్ గడువు ముగియడంతో పునరుద్ధరణ అవసరం స్పష్టంగా కనిపించి చార్టర్ చట్టం అమలులోకి వచ్చింది. ఈ చట్టం ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ వ్యాపార హక్కులను అదనంగా రెండు దశాబ్దాల పాటు పొడిగించింది. 1793 నాటి చార్టర్ చట్టం భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలన యొక్క పరిణామంలో ఒక ముఖ్యమైన దశను సూచిస్తుంది. ఇది బ్రిటిష్ భూభాగాల పరిపాలన మరియు పాలనలో అనేక కీలక సంస్కరణలను తీసుకువచ్చింది. గవర్నర్ జనరల్ మరియు అతని కౌన్సిల్ యొక్క అధికారాన్ని పటిష్టం చేసింది.

అదే యుగంలో 1813, 1833 మరియు 1853 నాటి చార్టర్ చట్టాల శ్రేణి భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలన యొక్క పరిధిని మరింత నిర్వచించింది. 1813 నాటి చార్టర్ చట్టం భారతదేశంలో విద్య మరియు విజ్ఞానాన్ని పెంపొందించడంపై గణనీయమైన ప్రభావాన్ని చూపింది. ఇది వాణిజ్యం యొక్క కొన్ని అంశాలను తెరవడం మరియు కార్మిక మరియు బానిసత్వానికి సంబంధించిన సామాజిక సమస్యలను పరిష్కరించే దిశగా ఒక అడుగుగా కూడా గుర్తించబడింది. 1833 చార్టర్ చట్టం బ్రిటీష్ ఇండియా పాలనకు, ప్రత్యేకించి పరిపాలన, వాణిజ్యం, న్యాయవ్యవస్థ మరియు మతపరమైన పద్ధతుల్లో గణనీయమైన సంస్కరణలను తీసుకువచ్చింది. భారతదేశంలో బ్రిటీష్ పాలన యొక్క పరిణామంలో ఇది కీలక దశ.

2.2. చార్టర్ చట్టం 1793 :

భౌగోళిక రాజకీయ ఉద్రిక్తతల నేపథ్యంలో ఇంగ్లాండ్, ఫ్రాన్స్‌లు వివాదంలో చిక్కుకున్నాయి. ఫ్రాన్స్ ప్రధాన వ్యక్తిగా నెపోలియన్ బోనపార్టే ఆవిర్భావం ప్రపంచ ప్రకృతి దృశ్యాన్ని గణనీయంగా మార్చింది. నెపోలియన్ యొక్క విప్లవాత్మక ఉత్సాహం మరియు సామ్రాజ్యవాద ఆశయాలు ఐరోపా అంతటా ప్రాదేశిక విస్తరణ యుగానికి నాంది పలికాయి. ఈ గందరగోళ సందర్భంలో ఈస్టిండియా కంపెనీ గుత్తాధిపత్య హక్కులను తగ్గించాలనే న్యాయవాదులు గణనీయమైన ప్రతిఘటనను ఎదుర్కొన్నారు. ఫ్రాన్స్ విప్లవాత్మక ఉత్సాహం మరియు తదుపరి భౌగోళిక రాజకీయ చిక్కులు కంపెనీ అధికారాలను పరిమితం చేసే ప్రయత్నాలను కప్పివేసాయి. దేశంలోని వార్తాపత్రికలు, ఆ సమయంలోని ముఖ్యమైన సమస్యలతో నిమగ్నమై ఉన్నాయి. పార్లమెంటులో బిల్లును ఆమోదించడంపై పెద్దగా శ్రద్ధ చూపలేదు. ఇది సాపేక్ష నిశ్శబ్దంతో ముందుకు సాగడానికి అనుమతించింది. 1793 నాటి చార్టర్ చట్టం భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలన యొక్క పథంలో కీలకమైన ఘట్టంగా ఉద్భవించింది. ఇది ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ యొక్క వాణిజ్య హక్కులను పొడిగించడమే కాకుండా భారతీయ చరిత్ర గమనాన్ని గణనీయంగా ప్రభావితం చేసే తదుపరి శాసన చట్టాలకు పునాది వేసింది. భారతదేశంలో బ్రిటిష్ ఆధిపత్యం అభివృద్ధి చెందుతూనే ఉంది. బ్రిటిష్ పాలనలో ఉపఖండం యొక్క చట్టపరమైన మరియు పరిపాలనా ఛత్రం రూపొందించడంలో ఈ చార్టర్ చర్యలు కీలకపాత్ర పోషించాయి. చట్టం యొక్క ఆమోదం శక్తివంతమైన దేశాల ఆశయాలు మరియు సంఘర్షణలచే నిర్వచించబడిన పెద్ద భౌగోళిక రాజకీయ ప్రకృతి దృశ్యం యొక్క చిహ్నంగా ఉంది. ఫ్రాన్స్‌లో నెపోలియన్ అధిరోహణ ఈస్టిండియా కంపెనీ వ్యవహారాలపై తీవ్ర నీడను చూపుతూ పరివర్తనాత్మక ప్రపంచ సంఘటనల శకానికి నాంది పలికింది. ఈ నేపథ్యంలో చార్టర్ చట్టం చరిత్ర యొక్క వార్షికోత్సవాలలో నిశ్శబ్దంగా దాని స్థానాన్ని పొందింది. బ్రిటిష్ వలస రాజ్యాల అధికారం మరియు భారతీయ సమాజంలోని వైవిధ్యభరితమైన వస్త్రాల మధ్య విస్తరిస్తున్న అధికార కేంద్రాలకు వేదికగా నిలిచింది.

1793 యొక్క చార్టర్ చట్టం – నిబంధనలు :

1793 నాటి చార్టర్ చట్టం భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలన యొక్క అభివృద్ధి చెందుతున్న అధికార కేంద్రాలకు స్మారక నిదర్శనం. దీని నిబంధనలు ఈస్టిండియా కంపెనీ యొక్క వ్యాపార గుత్తాధిపత్యాన్ని విస్తరించడమే కాకుండా వలస పాలన యొక్క గమనాన్ని రూపొందించే పరివర్తన చర్యల శ్రేణిని కూడా ఏర్పాటు చేసింది. ఈ చట్టం ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీకి అదనంగా రెండు దశాబ్దాల వ్యాపార గుత్తాధిపత్యాన్ని అందించింది. అంతేకాకుండా ఇది 3000 టన్నుల మేరకు ప్రైవేట్ వాణిజ్యంలో పాల్గొనడానికి కంపెనీకి ప్రత్యేక హక్కును కల్పించింది. ఇది మునుపటి నిబంధనల నుండి వైదొలిగినట్లు గుర్తించదగిన రాయితీ.

చార్టర్ చట్టం గవర్నర్ జనరల్‌కు బలీయమైన అధికారాన్ని ఇచ్చింది. ముఖ్యంగా ఈ చట్టం బొంబాయి మరియు మద్రాసు ప్రెసిడెన్సీల పౌర మరియు సైనిక ప్రభుత్వాలపై సమగ్ర అధికారాలను గవర్నర్ జనరల్‌కు అప్పగించింది. ఇందులో యుద్ధానికి సంబంధించిన విషయాల పర్యవేక్షణ, భారత రాష్ట్రాలతో శాంతి చర్చలు మరియు బలగాల మోహరింపు ఉన్నాయి. కౌన్సిల్‌ల కూర్పులో గణనీయమైన మార్పు వచ్చింది. గవర్నర్ జనరల్ కౌన్సిల్ మరియు ఇతర ప్రెసిడెన్సీలలోని గవర్నర్ల మండలి ఇప్పుడు ఒక్కొక్కరు ముగ్గురు సభ్యులను కలిగి ఉండాలని ఆదేశించబడింది. అంతేకాకుండా కౌన్సిలర్ నియామకానికి కీలకమైన ప్రమాణం నామినేషన్‌లకు ముందు కనీసం పన్నెండేళ్ళ పాటు భారతదేశంలో నివాసం ఉండాలి.

ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్‌కు ఉపాధ్యక్షుడిని నియమించే అధికారం గవర్నర్ జనరల్‌కు ఇవ్వబడింది. ఈ ఉపాధ్యక్షుడు బెంగాల్ నుండి గవర్నర్ జనరల్ గైర్హాజరైనప్పుడు, కౌన్సిల్ యొక్క పరిపాలనా సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించడం ద్వారా గవర్నర్ జనరల్‌కు బదులుగా వ్యవహరించవచ్చు. అత్యున్నత స్థాయి అధికారులకు సెలవుల మంజూరుపై గుర్తించదగిన పరిమితులు విధించబడ్డాయి. గవర్నర్ జనరల్, గవర్నర్లు మరియు కమాండర్-ఇన్-చీఫ్, ఇతరులు తమ పదవీకాలంలో భారతదేశం వెలుపల సెలవు కోరకుండా నిరోధించబడ్డారు.

ఒక కీలకమైన ఆర్థిక సంస్కరణ ప్రవేశపెట్టబడింది. బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ మరియు దాని సిబ్బంది ఖర్చులు మరియు జీతాలు పూర్తిగా భారతీయ ఆదాయాల నుండి నిధులు సమకూర్చబడతాయి. ఇది ఆర్థిక నిర్వహణలో కీలకమైన మార్పును గుర్తించింది. ఈ చట్టం బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్‌ను క్రమబద్ధీకరించింది. దాని కూర్పును ఆరు నుండి ఐదుకు తగ్గించింది. వీరిలో ముగ్గురిని జూనియర్ సభ్యులుగా నియమించారు మరియు ప్రివీ కౌన్సిలర్ హోదా అవసరం లేదు. ఈ పునర్నిర్మాణం బోర్డు యొక్క సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించే లక్ష్యంతో ఉంది.

ప్రాదేశిక ఆక్రమణ మరియు విస్తరణ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ ప్రయోజనాలకు హానికరమని చట్టం పునరుద్ఘాటించింది. ఈ ప్రకటన ప్రాదేశిక వృద్ధిపై కంపెనీ యొక్క ఆర్థిక సాధనల ప్రాధాన్యతను బలపరిచింది. భారతదేశం మరియు ఇంగ్లాండ్ రెండింటిలోనూ కంపెనీకి సంబంధించిన వ్యవహారాలను వివరించే వార్షిక ప్రకటన పార్లమెంటు ముందు సమర్పించడానికి పారదర్శకత వైపు ఒక ముఖ్యమైన ముందడుగు వేసింది. ఈ నిబంధన పార్లమెంటరీ పర్యవేక్షణ మరియు జవాబుదారీతనాన్ని మెరుగుపరిచింది.

కంపెనీ యొక్క సివిల్ సర్వెంట్ల కోసం ఒక నూతన గ్రేడింగ్ విధానం ప్రవేశపెట్టబడింది. ఇది సీనియారిటీని అంచనా వేసింది. ఉన్నత స్థానాలకు పదోన్నతి అనేది ఒకరి సేవ యొక్క నిడివిపై ఆధారపడి ఉంటుంది. మెరిట్ ఆధారిత విధానాన్ని ప్రవేశపెడుతుంది. 1793 యొక్క చార్టర్ చట్టం, దాని విస్తృతమైన నిబంధనలతో భారతదేశంలో బ్రిటిష్ వలస పాలన యొక్క డైనమిక్ స్వభావాన్ని నొక్కి చెప్పింది. ప్రతి నిబంధన మరియు నిబంధనలు పాలన యొక్క పరిణామంలో ఒక ప్రత్యేక మార్గాన్ని చెక్కాయి. చరిత్ర యొక్క వార్షికోత్సవాలలో చెరగని ముద్రను వదిలివేసాయి. దాని సూక్ష్మమైన నిబంధనల ద్వారా ఈ చట్టం వలస రాజ్యాల అధికారం మరియు భారతీయ సమాజంలోని సంక్లిష్టమైన వ్యవస్థల మధ్య సంక్లిష్టమైన పరస్పర చర్యను మార్పు చేసింది. ఇది పరివర్తన మరియు అనుసరణ యొక్క యుగాన్ని తెలియజేస్తుంది.

1793 యొక్క చార్టర్ చట్టం మూల్యాంకనం :

1793 యొక్క చార్టర్ చట్టం, దాని పొడవులో విస్తృతంగా ఉన్నప్పటికీ, గణనీయమైన పరివర్తన మార్పులను తీసుకురావడంలో విఫలమైంది. బదులుగా ఇది భారతదేశంలో కేంద్రీకృత అధికారాన్ని బలపరిచింది. కౌన్సిల్‌లో గవర్నర్ జనరల్‌కు ఒక ముఖ్యమైన సాధికారత ఇవ్వబడింది. ఇది ప్రాంతీయ న్యాయస్థానాలు మరియు కౌన్సిల్‌లను నియంత్రించే నిబంధనలను రూపొందించడానికి వీలు కల్పిస్తుంది. ఈ నిబంధనలు భారతీయ వ్యక్తుల హక్కులు, వ్యక్తులు మరియు ఆస్తిపై ఆధిపత్యాన్ని కలిగి ఉన్నాయి. తద్వారా వ్రాతపూర్వక చట్టాల ద్వారా మార్గనిర్దేశం చేయబడిన ప్రభుత్వ వ్యవస్థకు పునాది వేసింది. ఇది మరింత వ్యక్తిగతీకరించిన నియమం ద్వారా వర్గీకరించబడిన మునుపటి యుగం నుండి గణనీయమైన నిష్క్రమణను గుర్తించింది. అయితే ప్రాదేశిక ఆక్రమణలు మరియు పొడిగింపులు కంపెనీ ప్రయోజనాలకు విరుద్ధంగా ఉన్నాయని చట్టం ప్రకటించినప్పటికీ, అది 1799లో మైసూర్‌పై యుద్ధాన్ని ఆమోదించింది.

ఇంకా చట్టంలోని ఒక ముఖ్యమైన నిబంధన ఏమిటంటే, బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ మరియు దాని సహాయక సిబ్బంది యొక్క మొత్తం ఆర్థిక భారాన్ని భారతీయ ఆదాయాలపై విధించడం. ఈ ఆర్థిక ఏర్పాటు, పరిపాలనా ఖర్చులను క్రమబద్ధీకరించడంలో కీలకమైనప్పటికీ, అనుకోకుండా భారతీయ జనాభాపై అసమానమైన ఆర్థిక భారాన్ని మోపింది. దాని రాజ్యాంగ ప్రాముఖ్యత పరంగా, చట్టం ఇప్పటికే ఉన్న చట్టాలను ఏకీకృతం చేయడం మరియు క్రమబద్ధీకరించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. ఇది బ్రిటీష్ ఇండియా యొక్క వ్యక్తిగత పాలనపై ఆధారపడిన పాలనా వ్యవస్థ నుండి స్పష్టమైన చట్టాలు మరియు నిబంధనల ద్వారా మార్గనిర్దేశం చేయబడిన పాలనకు మారడంలో కీలకమైన ఘట్టాన్ని గుర్తించింది. వ్రాతపూర్వక చట్టాల అధికారాన్ని బలోపేతం చేయడం ద్వారా, ఈ చట్టం వలసవాద యుగం అంతటా ప్రతిధ్వనించే ఒక ఉదాహరణగా నిలిచింది.

1793 యొక్క చార్టర్ చట్టం చాలావరకు ఏకీకృత చర్యగా పరిగణించబడుతున్నప్పటికీ, తప్పనిసరిగా మునుపటి చట్టాల సిద్ధాంతాలను పునరుద్ఘాటించింది. ఒక ముఖ్యమైన లక్షణం ఏమిటంటే బోర్డు మరియు దాని అనుబంధ సిబ్బందికి భారతీయ ఆదాయ సమూహానికి ఆర్థిక బాధ్యతను కేటాయించడం. ఈ ఆర్థిక ఏర్పాటు అయితే గణనీయమైన విమర్శలను ఎదుర్కొంది. భారతీయులలో గణనీయమైన ఆందోళనను రేకెత్తించింది. ఈ వివాదాస్పద నిబంధనను పరిష్కరించడానికి 1919 చట్టంలో మాత్రమే సరిదిద్దబడింది. ఇది తదుపరి శాసన ప్రయత్నాలపై 1793 యొక్క చార్టర్ చట్టం యొక్క నిరంతర ప్రభావాన్ని ప్రతిబింబిస్తుంది.

పునరాలోచనలో చట్టం యొక్క ప్రాముఖ్యతను తక్కువగా అంచనా వేయలేము. వ్రాతపూర్వక చట్టాలు మరియు నిబంధనల ద్వారా నిర్వహించబడే ప్రభుత్వ వ్యవస్థ యొక్క దాని పరిచయం మరింత వ్యక్తిగతీకరించిన నియమంతో కూడిన మునుపటి పాలనా విధానాల నుండి ఒక నమూనా మార్పును సూచిస్తుంది. ఇది సమూలమైన మార్పును అమలు చేయడంలో తక్కువగా ఉన్నప్పటికీ, భారతదేశంలో వలస పాలన యొక్క అభివృద్ధి చెందుతున్న డైనమిక్స్‌కు ఇది పునాది రాయిని వేసింది. 1793 యొక్క చార్టర్ చట్టం భారత రాజ్యాంగంలో ఒక కీలకమైన అధ్యాయంవలె నిలుస్తుంది. ఇది వలసరాజ్య అధికారం మరియు భారతీయ సమాజంలోని సంక్లిష్టమైన వలయాల మధ్య సూక్ష్మమైన పరస్పర చర్యకు ప్రతీక.

2.3. చార్టర్ చట్టం 1813 :

1813 నాటి చార్టర్ చట్టం భారతదేశంలో బ్రిటిష్ వలస పాలన యొక్క చరిత్రలో ఒక జలపాత క్షణంగా నిలుస్తుంది. దాని ముందున్న 1793 చట్టాన్ని మించిపోయింది. 1793 చట్టం కంపెనీ చార్టర్‌ను రెండు దశాబ్దాల పాటు పొడిగించింది. 1813లో పునరుద్ధరణ అవసరం. అయితే 1813 చార్టర్ చట్టం ఆమోదం పొందడం సాఫీగా సాగలేదు. ఇది తీవ్రమైన చర్చ మరియు వివాదాస్పద అంశాల సుడిగుండం నుండి ఉద్భవించింది. 19వ శతాబ్దం ప్రారంభంలో ఆడమ్ స్మిత్ ద్వారా లైసెజ్ ఫెయిర్ సిద్ధాంతం ఆధిక్యతను పొందింది. ఈ సైద్ధాంతిక మార్పు భారతదేశంతో వాణిజ్యంలో నిమగ్నమవ్వాలనే ఆంగ్ల వ్యాపారులలో పెరుగుతున్న కోరికను పెంపొందించింది. వ్యాపారంపై కంపెనీ గుత్తాధిపత్య పట్టును విడదీయడం కోసం ప్రతిధ్వనించే పిలుపు ఇంగ్లీషు వాణిజ్య వర్గాలలో ప్రతిధ్వనించింది.

భారతదేశంలో గుర్తించదగిన రాజకీయ శూన్యత కంపెనీ యొక్క ఆధిక్యతను మరింతగా పెంచింది. ఇది ఉపఖండం యొక్క పరిపాలనా ఛత్రంలో స్థిరపడటానికి వీలు కల్పించింది. అయినప్పటికీ కంపెనీ యొక్క అభివృద్ధి చెందుతున్న శక్తి ఇంగ్లాండ్‌లో తిరిగి దిగ్భ్రాంతికి గురైంది. కంపెనీని రద్దు చేయడం, లేదా కనీసం దాని గుత్తాధిపత్య అధికారాలను తగ్గించడం

వంటి వాటి కోసం గొంతెత్తిన స్వరాలహోరు పెరిగింది. అదే సమయంలో క్రైస్తవమత వ్యాప్తిలో కంపెనీ చురుకైన పాత్ర పోషించాలనే ఆకాంక్షను ఉత్సాహపూరిత మిషనరీలు కలిగి ఉన్నారు. ఆసక్తులు మరియు సైద్ధాంతిక ఉత్సాహం యొక్క ఈ సంగమం, నెపోలియన్‌తో ఇంగ్లాండ్ యొక్క వైరుధ్యం మరియు ఆంగ్ల వాణిజ్యంపై కాంటినెంటల్ వ్యవస్థ యొక్క సుదూర పరిణామాల నేపథ్యంతో పెనవేసుకొని, 1813 చార్టర్ చట్టం ఆమోదానికి వేదికగా నిలిచింది.

చార్టర్ చట్టం 1813 నిబంధనలు మరియు చిక్కులు :

1813 చార్టర్ చట్టం భారతదేశ వలస పథంలో చెరగని ముద్ర వేసే నిబంధనల శ్రేణిని కలిగి ఉంది. విద్యను ప్రోత్సహించడం మరియు విజ్ఞాన వ్యాప్తి కోసం వార్షికంగా 1,00,000 పౌండ్ల గణనీయమైన మొత్తాన్ని కేటాయించడం వాటిలో ప్రధానమైనది. ఇది సమాజ ప్రగతికి మూలస్తంభంగా విద్యను గుర్తించే దిశగా కీలకమైన ముందడుగు వేసింది. ఒక మైలురాయి చర్యలో ఈ చట్టం భారతదేశంలో కంపెనీ యొక్క వాణిజ్య గుత్తాధిపత్యానికి చరమగీతం పాడింది. ప్రైవేట్ వాణిజ్యానికి వరద ద్వారాలను తెరిచింది. బ్రిటీష్ ఆదాయాల నుండి వార్షిక గ్రాంట్ ద్వారా కంపెనీ యొక్క ఆర్థిక ఖజానాను భర్తీ చేయాలి. ఇది ఆర్థిక ఏకీకరణకు ఒక ఉదాహరణగా నిలిచింది.

ముఖ్యంగా ఈ చట్టం క్రైస్తవ సిద్ధాంతాల ప్రచారం యొక్క అత్యవసర అవసరాన్ని విస్మరించలేదు. ఇది మిషనరీ ఉత్సాహం మరియు సామ్రాజ్య పాలన మధ్య అనుబంధాన్ని సుస్థిరం చేస్తూ, ఉన్నత విద్య మరియు క్రైస్తవ విద్యను పెంపొందించడానికి సంస్థల స్థాపనకు నిధులను కేటాయించింది. మొత్తానికి 1813 నాటి చార్టర్ చట్టం భారతదేశ వలస చరిత్రలో కొత్త శకానికి నాంది పలికిన ఒక పరివర్తన శాసన ప్రయత్నం. ఇది కంపెనీ యొక్క వాణిజ్య గుత్తాధిపత్యాన్ని విచ్ఛిన్నం చేయడమే కాకుండా, విద్యాపరమైన సంస్కరణలు మరియు చొరవలకు నాంది పలికింది. వలసవాద కథనంలోని ఈ కీలకమైన క్షణం భారతదేశంలోని బ్రిటీష్ పాలన యొక్క అభివృద్ధి చెందుతున్న డైనమిక్స్‌లో శాశ్వతమైన వారసత్వాన్ని వదిలి, చరిత్ర యొక్క కారిడార్ల ద్వారా ప్రతిధ్వనిస్తుంది.

1813 నాటి చార్టర్ చట్టం భారతదేశంలో బ్రిటిష్ వలస పాలన యొక్క చరిత్రలో ఒక కొత్త శకానికి నాంది పలికిన ఒక ప్రాథమిక చట్టంగా ఉద్భవించింది. దాని నిబంధనలు, సుదూర మరియు పరివర్తన, వాణిజ్యం యొక్క గతిశీలతను పునఃపరిశీలించడమే కాకుండా విద్య, పాలన మరియు మతపరమైన రంగాలలో నకిలీ మార్గాలను కూడా రూపొందించాయి. ఈ మైలురాయి చట్టంలో పొందుపరచబడిన సంచలనాత్మక నిబంధనల యొక్క వివరణాత్మక అన్వేషణ ఇక్కడ ఉంది. భారతదేశంతో వాణిజ్యంపై ఈస్టిండియా కంపెనీ యొక్క దీర్ఘకాల గుత్తాధిపత్యాన్ని రద్దు చేయడం నిబంధనలలో ప్రధానమైనది. ఈ విప్లవాత్మక చర్య బ్రిటీష్ వ్యాపారులకు విముక్తి కలిగించింది. ఉపఖండంతో వాణిజ్యంలో పాల్గొనడానికి వారికి అనియంత్రిత ప్రాప్యతను మంజూరు చేసింది. బ్రిటిష్ భారతదేశం యొక్క ఆర్థిక ప్రకృతి దృశ్యం తీవ్ర మార్పుకు గురైంది. ప్రత్యేకత యొక్క సంకెళ్ళు బద్దలయ్యాయి. మరింత వైవిధ్యమైన మరియు పోటీ వాణిజ్య వాతావరణానికి మార్గం సుగమం చేసింది.

ఈ చట్టం భారతదేశంతో వాణిజ్య గుత్తాధిపత్యాన్ని కూల్చివేసినప్పటికీ, చైనాతో దాని ప్రత్యేక వాణిజ్య హక్కులను అదనంగా రెండు దశాబ్దాల పాటు కాపాడుకోవడం ద్వారా కంపెనీకి ప్రాణప్రతిష్ట చేసింది. ప్రపంచ వాణిజ్య వ్యవస్థలో దాని నిరంతర ఆర్థిక సాధ్యత మరియు ప్రభావాన్ని నిర్ధారిస్తూ, కంపెనీ యొక్క ఆర్థిక పునాదులను పటిష్టం చేయడం ఈ వ్యూహాత్మక చర్య లక్ష్యం. 1813 నాటి చార్టర్ చట్టం భారతదేశంలో విద్య మరియు మతపరమైన విషయాల పట్ల ప్రగతిశీల వైఖరిని

ప్రదర్శించింది. ఇది బ్రిటిష్ వ్యాపారులు మరియు మిషనరీలు ఉపఖండంలోకి ప్రవేశించడానికి ద్వారాలను తెరిచింది. కోర్టు ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ నుండి లైసెన్స్ పొందడంపై ఆకస్మికంగా నిరాకరించిన సందర్భాల్లో, బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ లైసెన్స్‌లను జారీ చేసే అధికారాన్ని కలిగి ఉంటుంది. ఈ సూక్ష్మ వ్యవస్థ, హోల్డర్లు అనుచితంగా భావించిన సందర్భాల్లో లైసెన్స్‌లను రద్దు చేయడానికి గవర్నర్ జనరల్‌కు అధికారం ఇచ్చింది.

అంతేకాకుండా చట్టం గణనీయమైన మొత్తాన్ని కేటాయించాలని ఆదేశించింది. సంవత్సరానికి ఒక లక్ష రూపాయలు. భారతదేశ ఆదాయం నుండి భారతీయ పౌరుల విద్య వైపు కేటాయించింది. ఈ ఆర్థిక నిబద్ధత వలసరాజ్యాల సరిహద్దులను దాటి, సమాజ పురోగమనానికి మూలస్తంభంగా విద్యపై కొత్తగా ఉద్ఘాటించడాన్ని నొక్కి చెప్పింది. ఈ చట్టం కీలకమైన పరిపాలనా స్థానాలకు నియామకాల కోసం నిర్మాణాత్మక వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టింది. గవర్నర్లు మరియు కమాండర్లు-ఇన్-చీఫ్ కార్యాలయాలలో ఖాళీలు బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ ప్రెసిడెంట్ నుండి అవసరమైన కౌంటర్ సంతకంతో పాటు లిఖిత రూపంలో వ్రాయబడినట్లుగా, అతని మెజెస్టి ఆమోదానికి లోబడి ఉంటాయి. ఈ విధానపరమైన రక్షణ వలస పాలనలో కీలక పాత్రల కోసం ఖచ్చితమైన ఎంపిక ప్రక్రియను నిర్ధారిస్తుంది.

ఉమ్మడిగా చట్టం భారతదేశంలోని స్థానిక ప్రభుత్వాల అధికార పరిధిని వివరించింది. పన్నులు విధించే మరియు డిఫాల్టర్లకు జరిమానా విధించే అధికారం వారికి ఉన్నప్పటికీ, ఈ ప్రత్యేకాధికారం సుప్రీం కోర్ట్ యొక్క విస్తృత అధికార పరిధిలో పనిచేస్తుంది. ఈ వ్యూహాత్మక శక్తి సమతుల్యత వలసరాజ్యాల చట్రంలో చట్టపరమైన సమగ్రతను సమర్థించడంలో కీలకపాత్ర పోషించింది. 1813 నాటి చార్టర్ చట్టం వలస పాలనలో ఒక పరివర్తన పరిణామాన్ని గుర్తించింది. భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలన యొక్క రూపురేఖలపై చెరగని ముద్ర వేసింది. అది ప్రవేశపెట్టిన విద్యా, ఆర్థిక మరియు పరిపాలనా సంస్కరణలు భారతదేశ వలస కథనం యొక్క పథాన్ని రూపొందిస్తూ చరిత్ర యొక్క గమనాల ద్వారా ప్రతిధ్వనిస్తాయి.

1813 చార్టర్ చట్టం - విమర్శ :

1813 చార్టర్ చట్టం, దాని ప్రగతిశీల నిబంధనల కోసం ప్రశంసించబడినప్పటికీ విస్తృతమైన చర్చ మరియు ఆలోచనలకు దారితీసిన అనేక క్లిష్టమైన అంశాలను కూడా కలిగి ఉంది. చార్టర్ చట్టం యొక్క గుర్తించదగిన పరిణామాలలో ఒకటి బ్రిటిష్ క్రౌన్ మరియు బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్‌కు ఉన్న అధికారాన్ని బలోపేతం చేయడం. ఈ అధికార ఏకీకరణ భారత భూభాగాలపై బ్రిటిష్ క్రౌన్ యొక్క స్పష్టమైన సార్వభౌమాధికారాన్ని నొక్కి చెప్పింది. ఈ చట్టం ప్రభావవంతంగా పాలన యొక్క క్రమానుగత నిర్మాణాన్ని వివరించింది. కేంద్ర అధికారులచే ప్రభావితం చేయబడిన ప్రభావాన్ని బలపరుస్తుంది.

వలసవాద ఆర్థిక విధానంలో ఒక నీటి ఘట్టం. ఈ చట్టం భారతదేశంతో ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ వాణిజ్య గుత్తాధిపత్యాన్ని నిలిపివేసింది. ఈ కీలకమైన మార్పు ఆర్థిక భూభాగాన్ని విముక్తి చేసింది. వాణిజ్య కార్యకలాపాలలో బ్రిటిష్ వ్యాపారుల విస్తృత భాగస్వామ్యాన్ని సులభతరం చేసింది. అయితే ఈ పరివర్తన మిశ్రమ ఫలితాలను ఇచ్చింది. ఎందుకంటే ఇది దేశీయ పరిశ్రమలకు ఏకకాలంలో సవాళ్ళను ఎదుర్కొంది. ఇది తీవ్ర పోటీని ఎదుర్కొంది. 1813 యొక్క చార్టర్ చట్టం మతం మరియు విద్య రంగాలలో ఒక నమూనా మార్పును ఉత్ప్రేరకపరిచింది. ఆంగ్ల మిషనరీలు పాఠశాలలను స్థాపించడానికి మరియు క్రైస్తవ మతాన్ని ప్రచారం చేయడానికి అవకాశాన్ని ఉపయోగించుకున్నారు. ఇది భారతదేశ సాంస్కృతిక వలయంలో

లోతైన పరివర్తనను సూచిస్తుంది. విద్య కోసం చట్టం యొక్క నిబంధనలు ప్రశంసనీయమైనవి. భారతదేశంలోకి ఆంగ్లేయుల ప్రవాహానికి వేదికగా నిలిచాయి. ఈ సాంస్కృతిక మార్పిడి యూరోపియన్ ఆదర్శాల సమీకరణకు మార్గం సుగమం చేసింది. మేథో ఆలోచన యొక్క మిశ్రమానికి దోహదపడింది.

చట్టం యొక్క ముఖ్యమైన పరిణామం ఈస్టిండియా కంపెనీని క్రౌన్ మరియు పార్లమెంట్ యొక్క అధిక అధికారానికి అధీనంలోకి తీసుకురావడం. ఈ మార్పు పాలనా నిర్మాణాలను క్రమబద్ధీకరించడంలో కీలకపాత్ర పోషిస్తున్నప్పటికీ, ఇది వాణిజ్య విలువలో పెరుగుదలను ఉత్ప్రేరకపరిచింది. ఈ చట్టం యొక్క నిబంధనలు కంపెనీ యొక్క ఆర్థిక అదృష్టాన్ని బలపరిచాయి. అయినప్పటికీ ఈ శ్రేయస్సు దేశీయ భారతీయ పరిశ్రమలకు తగిన ఎదురుదెబ్బతో ముడిపడి ఉంది. ఇది తీవ్ర పోటీతో పోరాడుతోంది. భారతీయ విద్య కోసం ఏటా లక్ష రూపాయలు కేటాయించడం ప్రశంసనీయమైన నిబంధన. ఈ ఆర్థిక కేటాయింపు భారతీయ పౌరులకు ఉజ్వల భవిష్యత్తును కల్పిస్తూ, విద్యా సాధికారతను పెంపొందించడానికి సమిష్టి కృషిని నొక్కి చెప్పింది. అదే సమయంలో ఈ చట్టం బ్రిటిష్, భారతీయ సమాజాల మధ్య ఆలోచనలు మరియు విలువల పరస్పర చర్యను పెంపొందించడం ద్వారా సాంస్కృతిక మార్పిడికి ఒక మార్గంగా పనిచేసింది.

1813 యొక్క చార్టర్ చట్టం బహుముఖ చట్టంగా నిలుస్తుంది. ఇది ప్రశంసనీయమైన కార్యక్రమాలు మరియు సంభావ్య శాఖలు రెండింటి ద్వారా వర్గీకరించబడింది. దీని ప్రభావాలు వలస పాలన, ఆర్థిక శాస్త్రం, విద్య మరియు సంస్కృతి యొక్క వివిధ కోణాల్లో ప్రతిధ్వనించాయి. ఏదైనా పరివర్తన విధానంవలె ఈ చట్టం భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలన యొక్క పథాన్ని రూపొందించడంలో దాని గాఢమైన ప్రాముఖ్యతను ధృవీకరిస్తూ, ప్రతిస్పందనల మిశ్రమంను పొందింది.

2.4. 1833 చార్టర్ చట్టం :

1833 యొక్క చార్టర్ చట్టం 1813 మరియు 1833 మధ్య పరివర్తన యుగం యొక్క నేపథ్యానికి వ్యతిరేకంగా ఉద్భవించింది. ఇది విస్తృతమైన సంస్కరణల ద్వారా వర్గీకరించబడింది. ఈ కాలం 1811లో బానిస వ్యాపారాన్ని రద్దు చేసింది. 1832 నాటి స్మారక సంస్కరణ చట్టం అమలు జరిగింది. ఇంగ్లాండ్ పారిశ్రామిక విప్లవం యొక్క ఉత్సాహంలో కొట్టుకుపోయింది. కొత్త ఆకాంక్షలను ముందుకు తెచ్చింది. ఈ మార్పు తరంగం దేశంలోకి మూలధన ప్రవాహంతో ఆర్థిక శ్రేయస్సుగా కూడా అనువదించబడింది. విగ్స్ యొక్క పార్లమెంటరీ విజయం ఉదారవాద ఆదర్శాల విజయానికి ప్రతీక. డాక్టర్ కీత్ చాలా నిశితంగా ఇలా పేర్కొన్నాడు. “చార్టర్ చట్టం 1833, దాని పూర్వీకుల మాదిరిగానే విస్తృతమైన విచారణ మరియు ఆలోచనల పరాకాష్ట. విగ్ మరియు లిబరల్ ప్రిన్సిపల్స్ రాజకీయ ఆధిక్యతను అనుభవిస్తున్న తరుణంలో ఇది కార్యరూపం దాల్చింది. ఈ చట్టం ఒక ముఖ్యమైన మైలురాయిగా నిలుస్తుంది. భారతదేశం యొక్క రాజ్యాంగ చరిత్ర, దేశం యొక్క పరిపాలనా చట్రంలో గణనీయమైన మార్పులను ప్రభావితం చేస్తుంది.” అధికారికంగా ఈ చర్చలో చట్టం ఆగష్టు 28, 1833న అమలులోకి వచ్చింది.

1833 నాటి చార్టర్ చట్టం భారతదేశంలోని పాలన యొక్క గతిశీలతను పునర్నిర్వచించటానికి ప్రతి ఒక్కటి సంక్లిష్టంగా అల్లిన ముఖ్యమైన నిబంధనలను ముందుకు తెచ్చింది. మొదటిగా, ఇది కంపెనీకి ఒకప్పుడు ప్రతిష్ఠాత్మకమైన వాణిజ్య అధికారాలను తొలగించడం ద్వారా వాణిజ్య భూభాగంలో పెను మార్పును గుర్తించింది. ఒక కీలకమైన చర్యలో కంపెనీ అప్పులు ఇప్పుడు భారతదేశ ఆదాయాలపై విధించబడాలని చట్టం ఆదేశించింది, మరియు ఈ భారం దాని మూలధనంపై దామాషా ప్రకారం విభజించబడుతుంది. ఇది నాలుగు దశాబ్దాల కాలానికి 10.5 శాతంగా లెక్కించబడుతుంది.

ఇంకా ఈ చట్టం చైనాతో వాణిజ్యంపై కంపెనీ కలిగి ఉన్న దీర్ఘకాల గుత్తాధిపత్యాన్ని రద్దు చేసింది. ఈ ప్రాంతంలో వాణిజ్యానికి కొత్త మార్గాలను తెరిచింది. ఈ పరివర్తనాత్మక దశ సంవత్సరాలుగా స్వేచ్ఛా వాణిజ్యాన్ని నిరోధించిన సంకెళ్ళను బద్దలు కొట్టింది. 1833 చార్టర్ చట్టం యొక్క ముఖ్యమైన అంశం ఏమిటంటే, డైరెక్టర్ల పోషణపై విధించిన వివేచనాత్మక పరిమితి, ఇది మరింత క్రమబద్ధీకరించబడిన మరియు నియంత్రిత పరిపాలన చట్రం వైపు కదలికను సూచిస్తుంది.

కౌన్సిల్‌లోని గవర్నర్ జనరల్ కంపెనీ యొక్క పౌర మరియు సైనిక రంగాలపై నియంత్రణ, పర్యవేక్షణ మరియు దిశానిర్దేశం చేసే బలీయమైన అధికారాలను కలిగి ఉన్నందున, కేంద్రీకరణ చట్టం యొక్క స్పష్టమైన పిలుపు. ఈ బలీయమైన అధికారం ప్రెసిడెన్సీలను అధిగమించింది. కేంద్ర ప్రభుత్వానికి లోతైన అధీనంలో ఉంది. ఈ ఏకీకరణ దాని నిర్మాణాత్మక మార్పులు లేకుండా లేదు. నాల్గవ సభ్యుడు, లా సభ్యుడు, కౌన్సిల్ ఆఫ్ గవర్నర్ జనరల్‌కు పరిచయం చేయబడ్డాడు. అతను ఓటింగ్ అధికారం కలిగి లేనప్పటికీ, అతని ఉనికి కార్యనిర్వాహక మండలికి భిన్నంగా శాసన మండలి ప్రారంభానికి నాంది పలికింది.

అంతేకాకుండా శాసన మరియు పరిపాలనా విధుల కోసం కోరమ్‌లను నిర్ణయించడానికి నిబంధనలు ఉంచబడ్డాయి, సరిహద్దును మరింత పటిష్టం చేసింది. ఈ పరివర్తన యొక్క ముఖ్యమైన ఫలితం కార్యనిర్వాహక మండలి నుండి వేరుగా ఉన్న శాసన సంస్థను సృష్టించడం. బొంబాయి మరియు మద్రాసు గవర్నర్ల మండలిలో సభ్యుల సంఖ్య మరింత క్రమబద్ధీకరించబడిన రెండుకు తగ్గించబడింది. ఈ మార్పు బ్రిటీష్ పౌరులకు భారతీయ రియల్ ఎస్టేట్ మార్కెట్‌లో పాలుపంచుకోవడానికి మార్గం సుగమం చేసింది. ఇది చాలా విస్తృతమైన పరిణామాలను కలిగిస్తుంది.

1833 నాటి చార్టర్ చట్టం వివిధ రంగాలలో కేంద్రీకరణకు నాంది పలికింది. ఇది భారతదేశంలో చట్టం యొక్క క్రోడీకరణను సమర్థించింది. కౌన్సిల్ ఆఫ్ గవర్నర్ జనరల్‌లో ప్రారంభ న్యాయ సభ్యుడైన థామస్ బాబింగ్టన్ మెకాలే ఈ స్మారక పనిలో కీలక పాత్ర పోషించారు. చట్టపరమైన క్రోడీకరణ రంగంలో అతని ప్రయత్నాలు భారతదేశం యొక్క చట్టపరమైన ల్యాండ్ స్కేప్‌పై చెరగని ముద్ర వేసింది. చట్టం ద్వారా ప్రవేశపెట్టబడిన ఆర్థిక కేంద్రీకరణ మరొక ముఖ్యమైన అంశం. ఇది ప్రెసిడెన్సీలపై భారీ హస్తాన్ని కలిగి ఉంది. పన్నులు మరియు వ్యయంలో వారి ఒకప్పుడు గణనీయమైన అధికారాలను విడిచిపెట్టింది. ఇప్పుడు భారతదేశంలో ఆర్థిక నిర్మాణాన్ని పునర్నిర్వచిస్తూ, ఏదైనా ఆర్థిక ప్రయత్నానికి కేంద్ర అధికారం నుండి ముందస్తు అనుమతి అవసరం అని తెలిపింది. 1833 నాటి చార్టర్ చట్టం, దాని సూక్ష్మమైన నిబంధనలతో, కేంద్రీకరణ, చట్టపరమైన క్రోడీకరణ మరియు ఆర్థిక ఏకీకరణ వంటి లక్షణాలతో కూడిన భవిష్యత్తు వైపు భారతదేశాన్ని నడిపిస్తూ, కొత్త పాలనా యుగానికి వేదికగా నిలిచింది.

1833 చార్టర్ చట్టం విమర్శ :

1833 నాటి చార్టర్ చట్టం భారతదేశం యొక్క చారిత్రక కథనంలో ఒక కీలకమైన ఘట్టాన్ని సూచిస్తుంది. ఇది ఒక బరువైన ప్రాముఖ్యతను కలిగి ఉంది. ఇది పాలన మరియు వాణిజ్యం యొక్క వివిధ అంశాలలో అలలు అయ్యింది. దాని యొక్క ప్రధానమైన విజయాలలో ఒకటి దాని యొక్క ఒకప్పుడు కఠినంగా ఉన్న గుత్తాధిపత్యం నుండి కంపెనీని విముక్తి చేయడం. 1813 చార్టర్ చట్టం నుండి కంపెనీ కొనసాగించిన భారతదేశంలో టీ వ్యాపారంపై కంపెనీ యొక్క ప్రత్యేక నియంత్రణ ముగింపును చట్టం తెలియజేసింది. ఇంకా ఈ చట్టం చైనాతో కంపెనీ యొక్క వాణిజ్య గుత్తాధిపత్యాన్ని విచ్ఛిన్నం

చేసింది. ఇది వాణిజ్యాన్ని పునర్నిర్మించే యుగపు మార్పు. ఇది గణనీయమైన సంఖ్యలో భారతదేశానికి తరలివచ్చిన యూరోపియన్లకు వరద ద్వారాలను తెరిచింది. ఇది చాలా విస్తృతమైన పరిణామాలను కలిగి ఉండే జనాభా పరివర్తనను సూచిస్తుంది.

భారత శాసనసభ ఆవిర్భావంలో ఒక జలపాత క్షణం ఉంది. 1833 నాటి చార్టర్ చట్టం భారతదేశ శాసన చట్రం యొక్క ఆవిర్భావంగా చరిత్రలో దాని పేరును చెక్కింది. ఇది పాలన యొక్క రూపురేఖలను పునర్నిర్వచించే ఒక పథాన్ని నిర్దేశించింది. ముఖ్యంగా ఈ చట్టం భారతదేశం అంతటా బ్రిటిష్ ఆస్తుల ఏకీకరణను నిర్దేశించింది. ఇది బలీయమైన కేంద్ర ప్రభుత్వాన్ని సృష్టించింది. ఉపఖండంలోని విస్తారమైన విస్తీర్ణంపై విస్తృత పరిపాలనా వల విసరడం. ఈ ఏకీకరణ భారతదేశం యొక్క పరిపాలనా దృశ్యంలో గణనీయమైన ముందడుగు వేసింది. పాలన కోసం ఒక సమ్మిళిత వ్యవస్థను అందిస్తుంది.

నైతిక మరియు మానవీయ పద్ధతుల పట్ల నిబద్ధతను నొక్కిచెబుతూ చట్టం కింద బానిస వ్యాపారాన్ని రద్దు చేయడం ప్రశంసనీయమైన చర్య. ఈ మానవీయ ప్రయత్నము న్యాయం మరియు మానవతావాదం యొక్క విస్తృత ఆదర్శాలతో ప్రతిధ్వనించింది. అయితే ఈ చట్టం దాని విమర్శలు లేకుండా లేదు. ప్రెసిడెన్సీ ప్రభుత్వాలు తమ శాసన అధికారాలలో క్షీణతను చూశాయి, ఈ చర్య కొన్ని వర్గాల నుండి సందేహాలను ఎదుర్కొంది. అదనంగా చట్టం భారతీయులకు సేవలను అందించడానికి ఉద్దేశించినప్పటికీ, ప్రవేశానికి అవసరమైన అర్హతలు చాలా మంది ఔత్సాహిక అభ్యర్థులకు అందుబాటులో ఉండవు. ఇది భారతదేశం వంటి వైవిధ్యమైన మరియు విస్తృతమైన దేశంలో సంస్కరణలను అమలు చేయడంలో సంక్లిష్టతలను ఎత్తిచూపుతూ ఉద్దేశం మరియు అమలుకు మధ్య అస్పష్టమైన అంతరాన్ని ప్రవేశపెట్టింది.

భారతదేశం యొక్క బహుముఖ స్వభావం, విభిన్న జనాభా, భాషల వస్త్రాలు మరియు అనేక ఆర్థిక నిర్మాణాలతో నిండి ఉంది. ప్రాంతీయ పరిపాలనా సమస్యల చిక్కులతో సమగ్రంగా పట్టుకోవడం కేంద్ర అధికారానికి బలీయమైన పనిగా మారింది. ఈ స్వాభావిక సంక్లిష్టత, అధిగమించలేనిది కానప్పటికీ, కేంద్ర పాలనా యంత్రాంగం యొక్క సమర్థతకు ఒక భయంకరమైన సవాలును విసిరింది. 1833 యొక్క చార్టర్ చట్టం భారతదేశ రాజ్యాంగంలో చెరగని ముద్ర వేసింది. దాని విస్తృతమైన సంస్కరణలు మరియు పాలన, వాణిజ్యం మరియు చట్టంలో పునాది మార్పులు ఉపఖండం యొక్క రాజకీయ మరియు ఆర్థిక ప్రకృతి దృశ్యం యొక్క పథాన్ని రూపొందిస్తూ సంవత్సరాల తరబడి ప్రతిధ్వనిస్తాయి. అయినప్పటికీ దాని ప్రశంసనీయమైన విజయాల మధ్య, చట్టం భారతదేశం వలె విశాలమైన మరియు వైవిధ్యమైన దేశానికి స్వాభావికమైన సవాళ్ళను ఎదుర్కొంది. ఉద్దేశ్యం, అమలు మరియు సమర్థవంతమైన పాలన యొక్క సంక్లిష్టతలను నొక్కి చెబుతుంది.

2.5. 1853 చార్టర్ చట్టం :

1853 నాటి చార్టర్ చట్టం భారతదేశ రాజ్యాంగ పరిణామంలో కీలకమైన మైలురాయిగా నిలుస్తుంది. ఎందుకంటే ఇది చార్టర్ చట్టాల శ్రేణికి ముగింపు పలికింది మరియు పాలనలో పరివర్తనాత్మక మార్పుకు పునాది వేసింది. 1852లో పార్లమెంటు సమావేశమైన రెండు కమిటీలు సమర్పించిన చర్చలు మరియు నివేదికల నేపథ్యంలో, ఈ చట్టం విస్తృతమైన చర్చల ముగింపుగా ఉద్భవించింది మరియు దాని పూర్వీకుల నుండి నిష్క్రమణను గుర్తించింది. దాని పూర్వీకుల మాదిరిగా కాకుండా, కంపెనీ తన అధికారాన్ని వినియోగించుకునే నిర్దిష్ట పదాన్ని నిర్ణయించకుండా దూరంగా ఉంది. P.E. రాబర్ట్స్ నిశితంగా గుర్తించినట్లు, "ఈ చట్టం నిస్సందేహంగా భారతదేశం యొక్క ప్రత్యక్ష పాలనను చేపట్టడానికి క్రౌన్ మార్గం

సుగమం చేయడానికి సిద్ధంగా ఉంది. పార్లమెంటు డిక్రీ చేసే వరకు కంపెనీ యొక్క ట్రస్టీషిప్ యొక్క వ్యవధిని తెరిచి ఉంచింది. కీలకంగా చట్టం కంపెనీ అధికారాన్ని పొడిగించి. దానిని పరిపాలనకు అప్పగించింది. మునుపటి చార్టర్ చట్టాలు చేసినట్లుగా నిర్వచించబడిన కాలపరిమితిని విధించ లేదు. ఈ నిగూఢమైన మార్పు తీవ్ర అంతరార్థాన్ని తెలియజేసింది. ఎందుకంటే పార్లమెంటు వేరే విధంగా నిర్ణయించే వరకు భారతీయ భూభాగాలు కంపెనీ పరిపాలనలో ఉంటాయని సూచించింది.

ఈ చట్టం డైరెక్టర్ల కోర్టు పునర్నిర్మాణానికి నాంది పలికింది. వారి సంఖ్యను 24 నుండి 18కి తగ్గించింది. వారిలో ఆరుగురిని ఇప్పుడు నేరుగా బ్రిటిష్ క్రౌన్ నియమించింది. ఏకకాలంలో గవర్నర్ జనరల్ మరియు ప్రభుత్వం యొక్క కౌన్సిల్ సభ్యులు ఇక నుండి క్రౌన్ సమ్మతితో నామినేట్ చేయబడతారు. కౌన్సిల్ యొక్క శాసన స్వరూపం విలక్షణమైన పరివర్తనకు గురైంది. ఇప్పుడు గవర్నర్ జనరల్, కమిషనర్ ఇన్ చీఫ్, కౌన్సిల్‌లోని నలుగురు సభ్యులు మరియు ఆరుగురు శాసన సభ్యులతో సహా 12 మంది సభ్యులు ఉన్నారు. ఈ అసెంబ్లీలో నలుగురు ప్రావిన్స్‌లకు ప్రాతినిధ్యం వహించగా, మిగిలిన ఇద్దరు ప్రధాన న్యాయమూర్తి మరియు సాధారణ న్యాయమూర్తి. ఒక ముఖ్యమైన సంస్కరణ, డైరెక్టర్ల కోర్టులో పోషకత్వం యొక్క పునఃపరిశీలనలో ఉంది. ఈ విశేషాధికారం ఉపసంహరించబడింది, మరియు ఇక నుండి ఖాళీలను పోటీ పరీక్షల ద్వారా భర్తీ చేయాలని నిర్ణయించారు. ఈ లక్ష్య సాధనలో ఈ పరీక్షల అమలును పర్యవేక్షించేందుకు లార్డ్ మెకాలే అధ్యక్షతన 1854లో ఒక కమిటీని నియమించారు.

ఏది ఏమైనప్పటికీ దాని ప్రశంసనీయమైన సంస్కరణల మధ్య కూడా, 1853 చట్టం దాని విమర్శలు లేకుండా లేదు. ఇది భారతదేశంపై కంపెనీ ఆధిపత్యం కోసం నిర్ణీత వ్యవధిని పేర్కొనకుండా ప్రస్ఫుటంగా మానుకుంది. తద్వారా క్రౌన్ ఏ సమయంలోనైనా పరిపాలన బాధ్యతలు చేపట్టేందుకు తలుపులు తెరిచి ఉంచింది. ఈ యుగంలో బ్రిటీష్ పాలన యొక్క డైనమిక్ స్వభావాన్ని నొక్కి చెప్పింది. ఇంకా ఈ చట్టం భారతదేశానికి పార్లమెంటరీ పాలనా నమూనా వైపు స్పష్టమైన మార్పును తెలియజేసింది. ఇది ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్ నుండి లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌ను వివరించింది. పాలన యొక్క రెండు కోణాల మధ్య స్పష్టమైన సరిహద్దును ప్రారంభించింది. అయినప్పటికీ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లో భారతీయ ప్రాతినిధ్యాన్ని ఏకీకృతం చేసే విషయంలో అది తక్కువగానే ఉంది. కార్యనిర్వాహక శాఖను శాసన విధుల నుండి విడదీయడం సానుకూల పురోగతి అయితే, పూర్తిగా సంపూర్ణం కాదు. ఇది మరింత మెరుగుదలకు ఆస్కారం కలిగిస్తుంది.

మరొక వివాదాస్పద అంశం ఇంగ్లాండ్‌లో నిర్వహించబడిన పోటీ పరీక్షల పరిచయం మరియు సాపేక్షంగా తక్కువ వయస్సు పరిమితులతో పాటుగా ఏర్పడింది. ఇది భారతీయ అభ్యర్థులకు ఒక భయంకరమైన సవాలుగా నిలిచింది. వారి భాగస్వామ్యాన్ని నిరోధించవచ్చు. ఈ వెలుగులో చట్టం యొక్క సమానావకాశాల ప్రతిజ్ఞ కొంత ఖాళీగా కనిపించింది. మరింత సమగ్రమైన విధానం అవసరం. 1853 యొక్క చార్టర్ చట్టం భారతదేశ రాజ్యాంగ ప్రయాణంలో ఒక ముఖ్య ఘట్టాన్ని పొందుపరిచింది. దాని సూక్ష్మ సంస్కరణలు మరియు పాలన, ప్రాతినిధ్యం మరియు పరిపాలనా విశేషాలలో పునాది మార్పులు భారతదేశ రాజకీయ మరియు పరిపాలనా దృశ్యం యొక్క పథాన్ని మలుస్తూ సంవత్సరాల తరబడి ప్రతిధ్వనిస్తాయి. అయినప్పటికీ, ఇది దాని అసంపూర్ణత లేకుండా లేదు. మరియు ఈ కీలకమైన యుగంలో భారతదేశం వంటి వైవిధ్యమైన మరియు విస్తృతమైన దేశాన్ని పరిపాలించడంలో ఉద్దేశం, అమలు మరియు సంక్లిష్టత యొక్క సంక్లిష్టమైన పరస్పర చర్యను ఈ సూక్ష్మ నైపుణ్యాలు ప్రతిబింబిస్తాయి.

2.6. సంక్షిప్తంగా :

1793 చార్టర్ చట్టం ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ యొక్క వ్యాపార అధికారాలను అదనంగా రెండు దశాబ్దాల పాటు పొడిగించడంతో కీలక ఘట్టాన్ని గుర్తించింది. ఈ మైలురాయిని అనుసరించి వరుసగా చార్టర్ చట్టాలు అమలులోకి వచ్చాయి. ప్రతి ఒక్కటీ వలస పాలనపై చెరగని ముద్ర వేసింది. అటువంటి ముఖ్యమైన పరిణామం 1813లో చార్టర్ చట్టంతో బయటపడింది. ఇది వాణిజ్యంపై కంపెనీ యొక్క గుత్తాధిపత్య పట్టును కూల్చివేసిన ఒక సంచలనాత్మక చర్య. తద్వారా బ్రిటిష్ వ్యాపారులకు బహిరంగ వాణిజ్య యుగం ప్రారంభమైంది. పర్యవసానంగా ఆంగ్ల వ్యాపారవేత్తల తరంగం భారతదేశానికి తరలి వచ్చింది. వారి వాణిజ్య ప్రయత్నాలకు కొత్త ఇంటిని కనుగొని, భారతీయ పరిసరాలలో యూరోపియన్ సాంస్కృతిక ప్రభావాల వ్యాప్తికి దోహదపడింది. 1833 యొక్క చార్టర్ చట్టం 1773 మరియు 1784 నాటి కీలకమైన చట్టాలతో పాటు కీలకమైన రాజ్యాంగ మైలురాయిగా నిలుస్తుంది. సమాంతరంగా 1853 చట్టం భారతదేశంలో పార్లమెంటరీ వ్యవస్థ ఆవిర్భావానికి నాంది పలికింది. ప్రత్యేకించి శాసన మండలికి సంబంధించిన నిబంధనలు మాత్రమే ఈ చట్టాన్ని 19వ శతాబ్దపు అత్యంత ముఖ్యమైన రాజ్యాంగ శాసనాలలో ఒకటిగా గుర్తించాలని హామీ ఇస్తున్నాయి.

2.7. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1. 1793 చార్టర్ చట్టం నిబంధనల మార్పులను పరిశీలించండి.
2. 1813 చార్టర్ చట్టం అమలులోకి రావడానికి కారణమైన అంశాలు ఏమిటి మరియు దాని ప్రధాన నిబంధనలు ఏమిటి?
3. 1833 చార్టర్ చట్టం అమలులోకి రావడానికి ఏ పరిస్థితులు కారణమయ్యాయి మరియు దానికి సంబంధించిన కీలకమైన నిబంధనలు మరియు ప్రాముఖ్యత ఏమిటి?
4. 1853 ఛార్టర్ చట్టం ద్వారా తీసుకువచ్చిన రాజ్యాంగ మార్పులను పరిశీలించండి.
5. 1833 చార్టర్ చట్టం యొక్క క్లుప్తమైన అవలోకనాన్ని అందించండి, దాని ముఖ్య లక్షణాలు మరియు ప్రభావాన్ని విశదీకరించండి.

2.8. ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1) Benerjee, D.W. : Early Administrative System of the East India Company, 1943
2) Grower, B.L and Growers, S : A New Look at Modern History of India
3) Kapur, A.C. : Constitutional History of India
4) Kaye, J.E. : The Administration of East India Company, London 1853.
5) Mishra, B.B. : The Administration of British rule in India - IOxford 1959.
6) Dr. Paranjape, N.V. : Constitutional History of India
7) Phillips, CH : The East India Company, 1784-1834, Manchester 1940.
8) Pyle, M.V. : The Constitutional Government in India

- డా. డి. సహదేవుడు

పాఠం – 3

1857 తిరుగుబాటు స్వభావం మరియు కారణాలు

లక్ష్యము :

1857 తిరుగుబాటు స్వభావం పరిశీలించడం మరియు 1857 తిరుగుబాటుకు దారితీసిన పరిస్థితులను, కారణాలను వివరించడం ఈ పాఠం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

పాఠ్యనిర్మాణ క్రమం :

3.1. పరిచయం

3.2. 1857 తిరుగుబాటు స్వభావం

3.3. 1857 తిరుగుబాటు కారణాలు

3.4. సంక్షిప్తంగా

3.5. మాదిరి ప్రశ్నలు

3.6. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

3.1. పరిచయం :

19వ శతాబ్దం మధ్య నాటికి ఈస్టిండియా కంపెనీ భారతదేశంలోని గణనీయమైన భాగాలపై ఆధిపత్యాన్ని స్థాపించింది. కంపెనీ ప్రాదేశిక కొనుగోళ్ళను కొనసాగించడం మరియు దాని వాణిజ్య ప్రయోజనాలను మరింత పెంచుకోవడం లక్ష్యాల సాధనలో సంస్థ యొక్క చర్యలకు పగ్గాలు లేవు. కంపెనీ తరచుగా ద్రోహం మరియు హద్దులేని దురాశతో నడపబడినది. 1857కి ముందు అనేక స్వదేశీ రాజ్యాల సార్వభౌమాధికారాలు బలవంతంగా బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యంలోకి చేర్చబడ్డాయి. ఇది ద్వంద్వ దోపిడీకి దారితీసింది. పాలకులు మరియు ప్రజలపై ప్రభావం చూపింది. 1757 నుండి 1857 వరకు కంపెనీ ఆధిపత్యం బ్రిటిష్ వారికి వ్యతిరేకంగా భారతీయ జనాభాలోని వివిధ వర్గాలలో విస్తృతమైన అసంతృప్తిని ప్రేరేపించింది. కంపెనీ యొక్క వాణిజ్య వ్యూహం చేతివృత్తిదారులకు మరియు హస్తకళాకారులకు హానికరంగా ఉంది. ఎందుకంటే ఇది ఆర్థిక కష్టాల కాలానికి దారితీసింది. అదే సమయంలో కంపెనీ వివిధ ప్రాంతాలలో అమలు చేసిన విభిన్న భూ రెవెన్యూ విధానాలు రైతులను పేదరికం బాటలో నడిపించాయి.

1857 నాటి తిరుగుబాటు బ్రిటీష్ పాలనకు వ్యతిరేకంగా ఒక ముఖ్యమైన తిరుగుబాటుగా ఉద్భవించింది. అయితే ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీకి ప్రతిఘటన ఆకస్మికంగా సంభవించినది కాదని గుర్తించడం అత్యవసరం. బదులుగా ఇది కంపెనీ ప్రారంభం నుండి వివిధ రూపాల్లో మూలాలను కలిగి ఉంది. సుమారు ఒక శతాబ్ద కాలంలో భారతదేశ ప్రజలు తమ మాతృభూమి నుండి బ్రిటన్‌కు విస్తారమైన సంపద తరలింపునకు సాక్ష్యమిచ్చారు. అసంతృప్తి చెందిన పాలకులు మరియు భూస్వామ్య ప్రభువులు దోపిడీ మధ్యవర్తుల తరగతిని స్థాపించడానికి వారి ఆదాయ విధానాలను ఉపయోగించుకుని కోల్పోయిన భూమిని తిరిగి పొందాలని ప్రయత్నించారు. ఈ లోతైన అసంతృప్తి 1857 తిరుగుబాటు చివరికి బయటపడే నేపథ్యాన్ని ఏర్పరచింది. తత్ఫలితంగా 1857 తిరుగుబాటు అకస్మాత్తుగా చెలరేగలేదు. బదులుగా ఇది కొంతకాలంగా సాగుతున్న అసంతృప్తికి పరాకాష్ఠ. బ్రిటిష్ వారు ఈ తిరుగుబాట్లలో కొన్నింటిని సాపేక్ష సౌలభ్యంతో అణచివేయగలిగారు. మరికొన్ని దీర్ఘకాలిక పోరాటాలుగా పరిణామం చెందాయి. ఫలితంగా గణనీయమైన ప్రాణనష్టం జరిగింది.

3.2. 1857 తిరుగుబాటు స్వభావం :

1857 తిరుగుబాటు స్వభావం గురించి చరిత్రకారులు భిన్నాభిప్రాయాలను కలిగి ఉన్నారు. బ్రిటిష్ దృక్పథం ప్రకారం ఇది కేవలం 'సైనిక తిరుగుబాటు'గా పరిగణించబడింది. భారతీయ వ్యక్తుల నుండి నాయకత్వం మరియు ప్రజల మద్దతు లేదు. మరోవైపు భారతీయ దేశభక్తులు దీనిని జాతీయ స్వాతంత్ర్య యుద్ధంగా పరిగణించారు. సర్ జాన్ లారెన్స్ మరియు సీలేతో సహా కొంతమంది చరిత్రకారులు 1857 యొక్క తిరుగుబాటును ప్రాథమికంగా సైనిక తిరుగుబాటుగా వర్గీకరించారు. దీనికి విస్తృత ప్రజాభిమానం లేదని, సైన్యంలో ఇది ఒక వివిక్త సంఘటనగా పరిగణించబడుతుందని వారు నొక్కి చెప్పారు. చాలా మంది భారతీయులు మరియు కొంతమంది చరిత్రకారులు ఈ తిరుగుబాటు బ్రిటీష్ వలసవాదానికి వ్యతిరేకంగా విస్తృత జాతీయ ఉద్యమానికి నాంది అని నొక్కి చెప్పారు. ఈ దృక్పథం భారత జాతీయవాదులచే విస్తృతంగా సమర్థించబడింది. 1857 యొక్క తిరుగుబాటును జాతీయ స్వాతంత్ర్యం సాధించడానికి ఒక ముఖ్యమైన అడుగుగా పరిగణిస్తుంది. ఈ అభిప్రాయాలలో 'సైనిక తిరుగుబాటు' అనే భావన కేయ్, మల్లేసన్, ట్రెవెల్యాన్ మరియు హోమ్స్ వంటి నిర్దిష్ట బ్రిటిష్ చరిత్రకారులలో ప్రాముఖ్యతను సంతరించుకుంది. వారు విస్తృత ప్రజా మద్దతు లేకుండా సైన్యానికి పరిమితమైన తిరుగుబాటుగా భావించారు. అదేవిధంగా మున్షీ జీవన్‌లాల్, మొయినుద్దీన్, దుర్గాదాస్ బందోపాధ్యాయ మరియు సర్ సయ్యద్ అహ్మద్ ఖాన్ వంటి సమకాలీన భారతీయ వ్యక్తులు కూడా ఇదే అభిప్రాయాలను కలిగి ఉన్నారు. ఈ దృక్పథం తిరుగుబాటు దేశభక్తి భావాల కంటే స్వప్రయోజనాల ద్వారా నడపబడిందని నొక్కిచెప్పింది, ప్రముఖ నాయకత్వం మరియు విస్తృతమైన ప్రజా మద్దతు రెండూ లేవు. P.E.రాబర్ట్స్ కూడా ఈ దృక్కోణంతో సమలేఖనం చేశాడు.

ఈ పండితులు మరియు చరిత్రకారులు సమిష్టిగా తిరుగుబాటును ప్రధానంగా సైనిక తిరుగుబాటుగా భావించారు. దీనికి విస్తృత ప్రజా మద్దతు లేకపోవడాన్ని నొక్కి చెప్పారు. వారి దృక్కోణానికి మద్దతుగా వారు అనేక వాదనలను ముందుకు తెచ్చారు. తిరుగుబాటు ఎక్కువగా ఉత్తర భారతదేశానికే పరిమితమైంది. దక్షిణ భారతదేశంలో పరిమిత ప్రభావం ఉంది. దీని మూలం సైనిక కంటోన్మెంట్ ప్రాంతాలలో ఉంది, మరియు దాని పురోగతి మరియు ప్రభావవంతమైన మండలాలు సైనిక స్థాపనల చుట్టూ కేంద్రీకృతమై ఉన్నాయి. తిరుగుబాటు గ్రామాలకు విస్తరించలేదు. దీని ప్రభావం ప్రధానంగా నగరాలు మరియు పట్టణాలలో కనిపించింది. నానా సాహిబ్, బహదూర్ షా మరియు ఝాన్సీ రాణి వంటి వ్యక్తులు బ్రిటిష్ వారిపై ప్రతీకారం తీర్చుకోవాలని ప్రయత్నించారు. అయితే వారు సైనికులు చేసినప్పుడు మాత్రమే ఆయుధాలు తీసుకున్నారు. తిరుగుబాటుకు వారి సుముఖత సైనికుల చర్యలపై ఆధారపడి ఉంటుంది.

భారతీయ చరిత్రకారులు మరియు పండితులలో గణనీయమైన భాగం 1857 తిరుగుబాటును మొదటి స్వాతంత్ర్య సంగ్రామంగా పేర్కొన్నారు. డాక్టర్ K.M. పనికర్ దీనిని జాతీయ విప్లవంగా పేర్కొన్నారు. V.D. సావర్కర్ మరియు అశోక్ మెహతా దీనిని స్వాతంత్ర్య యుద్ధం అని పేర్కొన్నారు. జై చంద్ విద్యాలంకర్ మరియు పండిట్ నెహ్రూ కూడా దీనిని మొదటి స్వాతంత్ర్య సంగ్రామంగా గుర్తించారు. డాక్టర్ S.N. సేన్ ఏకీభవిస్తూ విప్లవాలు సాధారణంగా మైనారిటీలచే ప్రజానీకం నుండి చురుకైన మద్దతుతో ప్రారంభమవుతాయని నొక్కి చెప్పారు. ఇంగ్లాండ్ యొక్క కన్జర్వేటివ్ పార్టీ సమకాలీన నాయకుడు, బెంజమిన్ డిస్రేలీ, దీనిని జాతీయ తిరుగుబాటుగా అభివర్ణించారు. అతని ప్రకారం తిరుగుబాటు తక్షణ పరిస్థితులకు ఆకస్మిక ప్రతిచర్య కాదు. కానీ ఉద్దేశపూర్వక మరియు వ్యవస్థీకృత ప్రణాళిక ఫలితంగా ఉంది.

1857 తిరుగుబాటు దేశమంతటా వ్యాపించింది. ఇది భారతదేశం నుండి బ్రిటిష్ వారిని బహిష్కరించడానికి ఐక్యమైన వివిధ తరగతులు మరియు కులాల ప్రజలు పాల్గొన్న తిరుగుబాటు అని సూచిస్తుంది. స్థానిక సైనికులు మరియు పాలకులు ఇద్దరూ చురుకుగా పాల్గొన్నారు. సామాన్యులు మరియు భూస్వాములు తిరుగుబాటు విజయవంతమయ్యేలా సామూహిక ప్రయత్నాలు చేశారు. వివిధ రంగాలకు చెందిన వ్యక్తులు, సామాన్యుల నుండి రాచరికం వరకు, దీనిని నిజమైన జాతీయ ఉద్యమంగా మార్చారు. తిరుగుబాటు వెంటనే ప్రారంభమైంది మరియు చాలా నెలలు కొనసాగింది. పాలకులతో సహా భారతీయ జనాభా బలమైన బ్రిటిష్ వ్యతిరేక భావాన్ని కలిగి ఉంది మరియు విముక్తిని కోరింది. సాధారణ పౌరులు, తక్కువ సంఖ్యలో ఉన్నప్పటికీ, తిరుగుబాటులో చురుకుగా పాల్గొన్నారు. సైనికుల ప్రారంభ తిరుగుబాటు కేవలం వ్యక్తిగత లాభంతో నడపబడలేదు కానీ భారతదేశం నుండి బ్రిటిష్ వారిని బహిష్కరించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. కొన్ని ప్రాంతాలకు తిరుగుబాటు పరిమిత వ్యాప్తి చెందడం స్వాతంత్ర్య కోరిక లేకపోవడాన్ని సూచించలేదు. బ్రిటిష్ వారిపై పోరాటంలో పాల్గొనడానికి చాలా మంది సరైన అవకాశం కోసం ఎదురుచూస్తున్నారు. బ్రిటిష్ అణచివేత నుండి భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యం కోసం తమ జీవితాలను త్యాగం చేస్తూ, హిందువులు మరియు ముస్లింలు ఐక్యంగా నిలబడడాన్ని తిరుగుబాటు చూసింది.

S.N. సేన్, డా. R.C. ముజుందార్, పండిట్ నెహ్రూ మరియు బిపన్ చంద్ర వంటి ప్రముఖ చరిత్రకారులు ఈ తిరుగుబాటు కేవలం సిపాయిల తిరుగుబాటును అధిగమించి, రాజకీయ తిరుగుబాటుగా మరియు చివరికి స్వాతంత్ర్య యుద్ధంగా పరిణమించిందని ఏకీభవించారు. తిరుగుబాటుదారులు విదేశీ ప్రభుత్వాన్ని పడగొట్టడం మరియు మొఘల్ చక్రవర్తి దాని అధికారంలో పాత క్రమాన్ని పునరుద్ధరించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నారని వారు నొక్కి చెప్పారు. ఈ తిరుగుబాటు సిపాయిలు మరియు పౌర జనాభా, ప్రత్యేకించి వాయువ్య ప్రావిన్సుల మరియు అయోధ్యలో విస్తృత సామాజిక భాగస్వామ్యంతో ఒక ప్రజా ఉద్యమాన్ని సూచిస్తుంది. పరిమితులు ఉన్నప్పటికీ విదేశీ పాలన నుండి దేశాన్ని విడిపించడానికి సిపాయిల ప్రయత్నాలు దేశభక్తి ప్రయత్నంగా పరిగణించబడ్డాయి.

3.3. 1857 తిరుగుబాటు కారణాలు :

1857 తిరుగుబాటు - రాజకీయ కారణాలు :

సహజ వారసులు లేని రాష్ట్రాలను కలుపుకోవడానికి అనుమతించిన రాజ్య సంక్రమణ సిద్ధాంతం యొక్క బ్రిటిష్ విధానం తీవ్ర ఆగ్రహం వ్యక్తం చేసింది. ఈ విధానం అనేక రాచరిక రాష్ట్రాల విలీనానికి దారితీసింది. ఇది పాలక వర్గాలలో ఆగ్రహానికి కారణమైంది. చాలా మంది భారతీయ పాలకులు, ముఖ్యంగా అవధ్ (ఔద్) మరియు పంజాబ్ వంటి ప్రాంతాలలో బ్రిటిష్ వారి భూభాగాలను స్వాధీనం చేసుకోవడం పట్ల అసంతృప్తి చెందారు. ఇది బ్రిటిష్ పాలన పట్ల ద్రోహం మరియు విరోధ భావనకు దారితీసింది. బ్రిటిష్ వారు పెద్ద చెల్లింపులకు బదులుగా, బ్రిటిష్ సైనిక రక్షణపై ఆధారపడిన భారతీయ పాలకులను సమర్థవంతంగా చేసే అనుబంధ కూటమిల విధానాన్ని స్థాపించారు. ఇది భారత రాష్ట్రాల సార్వభౌమాధికారాన్ని దెబ్బతీసింది. ఈ రాజకీయ అంశాలు సమిష్టిగా భారతీయ సమాజంలోని వివిధ వర్గాలలో బ్రిటిష్ పాలన పట్ల ఆగ్రహం మరియు వ్యతిరేకత పెరగడానికి దోహదపడ్డాయి. ఈ అసంతృప్తి చివరికి 1857 తిరుగుబాటులో పరాకాష్టకు చేరుకుంది.

ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ యొక్క విస్తృతమైన విజయాలు స్థానభ్రంశం చెందిన పాలక కుటుంబాలు మరియు వారి అనుచరుల మధ్య తీవ్ర అసంతృప్తిని సృష్టించాయి. అనుబంధాల కారణంగా జీవనోపాధిని కోల్పోయిన అనేక మంది ఆశ్రితులకు

పరాయి పాలనపై విరక్తి చెందారు. లార్డ్ డల్హౌసీ పంజాబ్‌ను స్వాధీనం చేసుకోవడం మరింత తీవ్రతరం చేసింది. పంజాబ్ సిక్కు రాజ్యానికి వారసుడైన యువ మహారాజా దలీప్ సింగ్ సింహాసనాన్ని తొలగించి ఇంగ్లాండ్‌కు బహిష్కరించబడ్డాడు. లాహోర్ దర్బార్ ఆస్తులు వేలం వేయబడ్డాయి, గాయానికి అవమానాన్ని జోడించారు.

బ్రిటీష్ ప్రాదేశిక విస్తరణ విధానం అనేక మంది పాలకులు మరియు ముఖ్యుల స్థానభ్రంశంకు దారితీసింది. సైన్య సహకార పద్దతి మరియు రాజ్య సంక్రమణ సిద్ధాంతం వంటి విధానాలను దూకుడుగా అమలు చేయడం పాలక వర్గాన్ని ఆగ్రహానికి గురి చేసింది. లార్డ్ వెల్లెస్లీ యొక్క సైన్య సహకార పద్దతి బ్రిటిష్ భూభాగ విస్తరణలో కీలక పాత్ర పోషించింది. ఈ ఏర్పాటు భారత పాలకులను స్వతంత్ర సాయుధ దళాలను నిర్వహించకుండా నిరోధించింది. బదులుగా వారు రక్షణ కోసం బ్రిటిష్ వారిపై ఆధారపడవలసి వచ్చింది మరియు ఈ ప్రయోజనం కోసం ఉద్దేశించిన 'అనుబంధ దళాల' కోసం చెల్లించవలసి వచ్చింది. తత్ఫలితంగా బ్రిటీష్ రక్షణలో ఉన్న చాలా మంది భారతీయ పాలకులు తమ విదేశీ వ్యవహారాల నియంత్రణను బ్రిటిష్ వారికి అప్పగించారు. వారిలో ఎక్కువ మంది తమ స్థానిక సైన్యాన్ని రద్దు చేశారు. రక్షణ కోసం తమ రాజ్యాలలో బ్రిటీష్ దళాలను కొనసాగించాలని నిర్ణయించుకున్నారు.

తమ స్వాతంత్ర్యాన్ని కోల్పోయినట్లు భావించే ప్రాంతాలలో అసంతృప్తి తీవ్రంగా ఉన్నాయి. అనుబంధ కూటమి ఫలితంగా లక్షలాది మంది సైనికులు మరియు అధికారులు వారి వారసత్వ స్థానాల నుండి స్థానభ్రంశం చెందారు. ఇది దేశవ్యాప్తంగా విస్తృతమైన బాధలు మరియు అలజడికి దారితీసింది. ఈ విధంగా లార్డ్ వెల్లెస్లీ ఆధ్వర్యంలోని సైన్య సహకార పద్దతితో ఈస్టిండియా కంపెనీ యొక్క 'సమర్థవంతమైన నియంత్రణ' విధానం మరియు భారతీయ స్థానిక రాజ్యాలు క్రమంగా అంతరించిపోవడం ఒక ఖచ్చితమైన రూపాన్ని సంతరించుకుంది.

లార్డ్ డల్హౌసీచే ఆచరణాత్మకంగా అమలు చేయబడిన రాజ్య సంక్రమణ సిద్ధాంతం ప్రత్యక్షంగా ప్రభావితమైన రాజ్యాల్లో విస్తృతమైన అసంతృప్తిని కలిగించింది. చాలా మంది పాలకులు తమ మరణానంతరం వారసుడిని దత్తత తీసుకోకుండా నిషేధించబడ్డారు. ఇది బ్రిటిష్ వారి మతపరమైన ఆచారాలపై ప్రత్యక్ష ఉల్లంఘనగా భావించబడింది. పంజాబ్, పెగూ మరియు సిక్కింలను ఆక్రమించడం మరియు స్వాధీనం చేసుకోవడం ఆగ్రహానికి మరింత ఆజ్యం పోసింది. లార్డ్ డల్హౌసీ సతారా, జైపూర్, సంభల్పూర్, భగత్, ఉదయపూర్, ఝాన్సీ మరియు నాగపూర్‌లతో సహా ముఖ్యమైన సంస్థానాలను కలుపుకోవడానికి రాజ్య సంక్రమణ సిద్ధాంతం అన్వయించాడు. 1856లో అతను తప్పుడు నిర్వహణ సాకుతో అయోధ్య రాజ్యాన్ని స్వాధీనం చేసుకున్నాడు. వాజిద్ అలీ షా యొక్క పదవీచ్యుతి దేశవ్యాప్తంగా ఆగ్రహం మరియు ఆందోళన రేకెత్తించింది. రాజ్యాలు ఆర్థిక దోపిడీకి గురైంది. నవాబులు కేవలం నామమాత్రంగా తగ్గించబడ్డారు. కర్నాటిక మరియు తంజావూరు కేసులలో పాలకుల నుండి గౌరవాలు మరియు రాజ బిరుదులు జప్తు చేయబడ్డాయి. బాజీరావ్ II దత్తపుత్రుడైన నానా సాహిబ్ కూడా ప్రారంభంలో పీష్వా బాజీరావ్ II కి మంజూరు చేయబడిన పెన్షన్ నుండి కోల్పోయాడు. పర్యవసానంగా భారత ప్రజల దృష్టిలో పాలక రాకుమారులందరూ ప్రమాదంలో ఉన్నట్లు భావించారు మరియు భారతీయ రాజ్యాల విలీనము అనివార్యంగా అనిపించింది. స్థానిక రాజ్యాలు క్రమంగా బ్రిటిష్ రాజ్యంలో కలిసిపోతున్నాయని భారతీయులలో ప్రబలంగా ఉన్న నమ్మకం. ఈ చర్యలన్నీ భారతీయ పాలకుల పట్ల బ్రిటిష్ వారికి సానుభూతి లోపాన్ని ప్రదర్శించాయి.

బ్రిటీష్ వారి వ్రాతపూర్వక లేదా మౌఖిక కట్టుబాట్లను గౌరవించడంలో నిలకడగా విఫలమయ్యారు. ఇది ఆగ్రహం మరియు తదుపరి తిరుగుబాట్ల సహజ ఉప్పెనకు దారితీసింది. ప్రారంభంలో 1803 నుండి మొఘల్ చక్రవర్తులు బ్రిటిష్ రక్షణలో ఉన్నారు. గౌరవం మరియు ప్రాధాన్యత కోసం వారి వాదనలు అంగీకరించబడ్డాయి. గవర్నర్ జనరల్స్ యొక్క ముద్ర కూడా "వినయ సేవకుడు" అనే శాసనాన్ని కలిగి ఉంది. అయితే కాలక్రమేణా మొఘల్ చక్రవర్తి మరియు గవర్నర్ జనరల్‌ల మధ్య సంబంధాలలో మార్పు వచ్చింది. గవర్నర్ జనరల్ తన రాజ్యాధికారం కేవలం నామమాత్రమేనని చక్రవర్తికి స్పష్టంగా స్పష్టం చేశాడు. అతనిని రాజు అని సంబోధిస్తూ మర్యాద కోసం బిరుదు పొడిగించబడింది. 1849లో లార్డ్ డల్హౌసీ, మొఘల్ చక్రవర్తి వారసుడు ఎర్రకోటను ఖాళీ చేసి కుతుబ్ మినార్ సమీపంలో నివసించాలని మరో ఉత్తర్వు ప్రకటించాడు. ఈ తరుణంలో వృద్ధాప్య మొఘల్ చక్రవర్తి బహదూర్ షా తన జీవితాంతం సమీపిస్తున్నాడు మరియు సమాంతర అధికార స్థాపన వైపు మొగ్గు చూపలేదు. అతను మొఘల్ చక్రవర్తి వారసుడిగా ఫకీర్ ఉద్దీన్‌ను అంగీకరించినప్పటికీ, బహదూర్ షా కొత్త చక్రవర్తిపై కఠినమైన షరతులు విధించాడు. దురదృష్టవశాత్తూ ఫక్రుద్దీన్ 1856లో మరణించాడు. అతని మరణం తర్వాత ఫకీరుద్దీన్ యొక్క భవిష్యత్తు వారసులెవరైనా ఢిల్లీలో వారి నామమాత్రపు గౌరవాలు మరియు సార్వభౌమాధికారం యొక్క సారూప్యత నుండి తీసివేయబడతారని వైస్రాయ్ లార్డ్ కానింగ్ ప్రకటించారు. వారు ఢిల్లీలోని రాజభవనాలను ఆక్రమించకుండా కూడా నిషేధించబడతారు. ముఖ్యంగా ఈ ప్రకటన మొఘలుల సంకేత సార్వభౌమాధికారం యొక్క రాబోయే ముగింపును సూచిస్తుంది. లార్డ్ కానింగ్ యొక్క ప్రకటన భారతీయ ముస్లింల ఆకాంక్షలను తీవ్రంగా ప్రభావితం చేసింది. తైమూరిడ్ రాజవంశానికి చెందిన రాకుమారులను తీవ్ర అవమానాలకు గురిచేయాలనే ఉద్దేశంతో బ్రిటిష్ వారు ఉన్నారని వారు నిర్ధారించారు. తత్ఫలితంగా వారు భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలనను తక్షణమే కూలదోయడం ఒక పవిత్ర విధిగా, తమ పూర్వీకులకు మరియు వారి మతానికి నివాళులర్పించే చర్యగా భావించారు. తత్ఫలితంగా ముస్లింలు మరియు హిందువులు నామమాత్రపు మొఘల్ చక్రవర్తుల అవమానానికి గురై, డల్హౌసీ, కానింగ్ మరియు ఈస్టిండియా కంపెనీల వైఖరులతో విసిగిపోయారు. తిరుగుబాటుదారులతో మైత్రిని ఏర్పరచుకున్నారు.

అండర్సన్ సముచితంగా గుర్తించినట్లుగా భారతదేశం ఒక విదేశీ భూమి నుండి పాలించబడుతోంది. అంటే భారతదేశం యొక్క పాలకులు ఉపఖండం నుండి వేల మైళ్ళ దూరంలో ఉన్న ప్రదేశం నుండి వ్యవహారాలను పర్యవేక్షిస్తున్నారు. భారతదేశంలో తమ అధికారాన్ని స్థాపించి, దాని నేల నుండి దేశాన్ని పరిపాలించిన టర్కిష్ మరియు మొఘల్ పాలకుల పద్ధతులకు ఇది పూర్తిగా భిన్నమైనది. వారు ప్రజల నుండి సేకరించిన ఆదాయాన్ని పరిపాలన, మిలిటరీ, పబ్లిక్ వర్క్స్ మరియు స్మారక కట్టడాల నిర్మాణం వంటి వివిధ అంశాలకు ఉపయోగించారు. ఈ ప్రయత్నాలు స్థానిక భారతీయ జనాభాకు ఉపాధి అవకాశాలను అందించాయి. పర్యవసానంగా వారు సేకరించిన సంపద ఏదైనా భారతదేశంలోనే తిరిగి పెట్టుబడి పెట్టబడింది. దీనికి పూర్తి విరుద్ధంగా బ్రిటిష్ పరిపాలన ఇంగ్లాండ్ నుండి భారతదేశాన్ని పాలించింది, మరియు భారతదేశ సంపదను వారి స్వదేశానికి తిరిగి తీసుకువెళ్ళింది. ఇంగ్లాండ్ మరియు భారతదేశంలోని ఆంగ్లేయుల ప్రయోజనాల కోసం భారతదేశ వనరులు దారి మళ్ళించబడుతున్నాయి. 1857 తిరుగుబాటు సమయంలో తిరుగుబాటుదారులతో తమ పొత్తులో ముఖ్యమైన పాత్ర పోషించిన ఈ అంశాలే భారతీయ జనాభా ఎక్కువగా ఆగ్రహం చెందడానికి కారణం అయ్యాయి.

కంపెనీ, మహారాజా రంజిత్ సింగ్ రాణి, రాణి జిందాన్ తన వార్షిక పెన్షన్‌ను 15,000 పౌండ్ల నుండి కేవలం 1,200 పౌండ్లకు తగ్గించారు. ఇంకా కాన్పూర్‌కు చెందిన నానా సాహిబ్ మరియు ఝాన్సీకి చెందిన లక్ష్మీబాయి వంటి

వ్యక్తులకు పెన్షన్లు పూర్తిగా నిలిపివేయబడ్డాయి. అదనంగా కర్నాటిక్ మరియు తంజోర్ నవాబ్ వారి నామమాత్రపు సార్వభౌమాధికారాలను రద్దు చేశారు. ఈ చర్యలు ఈ పాలకుల ఆగ్రహానికి కారణమయ్యాయి. బ్రిటిష్ వారిపై ఆగ్రహాన్ని మరింత పెంచాయి.

1857 తిరుగుబాటు, సామాజిక-మతపరమైన కారణాలు :

1857 తిరుగుబాటు యొక్క సామాజిక మతపరమైన కారణాలు తిరుగుబాటుకు ఆజ్యం పోసిన రాజకీయ మరియు ఆర్థిక మనోవేదనలతో లోతుగా ముడిపడి ఉన్నాయి. 19వ శతాబ్దం ప్రారంభంలో వివిధ సామాజిక, మత సంస్కరణ ఉద్యమాలు ఊపందుకున్నాయి. రాజా రామ్‌మోహన్ రాయ్ మరియు ఇతర నాయకుల నేతృత్వంలోని ఉద్యమాలు సామాజిక మరియు మతపరమైన సంస్కరణల కోసం వాదించాయి. ప్రజాభిప్రాయాన్ని రూపొందించడంలో వారి ఆలోచనలు ప్రభావం చూపాయి. సతి నిర్మూలన (ఒక వితంతువు తన భర్త యొక్క అంత్యక్రియల చితిపై స్వీయ దహనం చేసుకోవడం) మరియు వితంతు పునర్వివాహాన్ని ప్రోత్సహించడం వంటి సంస్కరణలు సమాజంలోని సంప్రదాయవాద వర్గాల నుండి ప్రతిఘటనను ఎదుర్కొన్నాయి. బ్రిటిష్ వారు తరచుగా సాంస్కృతికంగా సున్నితత్వం లేనివారు మరియు భారతీయ ఆచారాలు మరియు సంప్రదాయాలను అగౌరవపరిచేవారు. ఇది ఆగ్రహాన్ని పెంచి, అసంతృప్తి వాతావరణానికి దోహదపడింది.

కుల వ్యవస్థ భారతీయ సమాజంలో లోతుగా పాతుకుపోయింది. బ్రిటిష్ పరిపాలన కుల ఆధారిత వివక్షను చురుకుగా సవాలు చేయలేదు. ఇది దిగువ కుల సమూహాలలో ఆగ్రహానికి దారితీసింది. సామాజిక, మతపరమైన సంస్కరణలు మరియు బ్రిటిష్ పరిపాలనతో పరస్పర చర్యల వల్ల మతపరమైన గుర్తింపులపై అవగాహన పెరిగింది. ఇది బ్రిటిష్ పాలనకు వ్యతిరేకంగా ప్రజలను ఏకం చేయడంలో పాత్ర పోషించింది. 1857 తిరుగుబాటు సమయంలో బ్రిటిష్ పాలనకు వ్యతిరేకంగా భారతీయ సమాజంలోని వివిధ విభాగాలను సమీకరించడంలో ఈ సామాజిక, మతపరమైన అంశాలు, రాజకీయ మరియు ఆర్థిక మనోవేదనలతో కలిసి కీలక పాత్ర పోషించాయి. వారు వలసవాద ఆధిపత్యానికి వ్యతిరేకంగా తమ ప్రతిఘటనలో విభిన్న వర్గాల మధ్య ఉమ్మడి కారణాన్ని రూపొందించడంలో సహాయపడ్డారు.

బ్రిటీష్ వారు సామాజిక ప్రత్యేకత యొక్క వైఖరిని అవలంబించారు మరియు భారతీయుల పట్ల అహంకారపూరిత ప్రవర్తనను ప్రదర్శించారు. స్థానిక జనాభాలో అసంతృప్తిని పెంపొందించారు. వారు భారతీయుల ఆత్మగౌరవాన్ని తీవ్రంగా గాయపరిచిన జాతి ఆధిపత్యం యొక్క గాలిని తీసుకువెళ్ళారు. బ్రిటిష్ ఇండియా అంతటా చెప్పని నియమం ప్రకారం ప్రతి స్థానికుడు వీధుల్లో ఎదురైన ఆంగ్లేయులందరికీ తప్పనిసరిగా సెల్యూట్ చేయాలి. స్థానికుడు గుర్రంపై లేదా బండిలో ఉన్నప్పటికీ వారు ఆంగ్లేయుడు దాటే వరకు వారు దిగి గౌరవంగా నిలబడాలి. బ్రిటీష్ నేరస్థులు భారతీయులను అవమానించడం, గాయపరచడం, దాడి చేయడం లేదా చంపడం వంటి పరిణామాలను చాలా అరుదుగా ఎదుర్కొంటారు. బ్రిటిష్ వారు భారతీయులను అసంస్కృతి మరియు అనాగరికంగా భావించారు.

రాజకీయ మరియు భౌతిక అణచివేతను కొంత వరకు భరించగలిగినప్పటికీ, ప్రజల మతపరమైన ఆచారాలలో జోక్యం చేసుకోవడం పూర్తిగా భిన్నమైన విషయం. 1813 చార్టర్ చట్టం ప్రకారం మిషనరీలు తమ మతాన్ని ప్రచారం చేయడానికి మరియు పాశ్చాత్య విద్యను వ్యాప్తి చేయడానికి భారతదేశంలోని కంపెనీ భూభాగాల్లోకి ప్రవేశించడానికి అనుమతించారు. క్రైస్తవ మిషనరీలు హిందూ మరియు ఇస్లామిక్ పద్ధతులలో దుర్వినియోగాలుగా భావించిన వాటిని హైలైట్

చేయడానికి ప్రతి అవకాశాన్ని ఉపయోగించుకున్నారు. అమెరికన్ మిషనరీ సొసైటీలు క్రైస్తవ మతాన్ని వ్యాప్తి చేయడానికి అంకితమైన ఆగ్రా వంటి ప్రదేశాలలో ముద్రణాయంత్రాలను స్థాపించాయి. ఈ మిషనరీలు విగ్రహారాధనను ఖండించారు. హిందూ దేవతలను అపహాస్యం చేశారు. హిందూ మతం మరియు ఇస్లాం యొక్క తత్వాలను విమర్శించారు మరియు వారి పరిధిలోని విద్యాసంస్థలలో క్రైస్తవ సిద్ధాంతాలను బోధించడాన్ని తప్పనిసరి చేశారు. సాంఘిక ఆచారాలు మరియు అభ్యాసాలలో ఈ జోక్యం, మతమార్పిడి కార్యకలాపాల ప్రోత్సాహంతో పాటు భారతీయులలో తీవ్ర భయాందోళన మరియు శత్రుత్వాన్ని సృష్టించింది. పాశ్చాత్య విద్యను ప్రోత్సహించడం అనేది తరచుగా మతమార్పిడి వైపు పరోక్షంగా నెట్టబడింది. మిషనరీలు అనాథలు వంటి బలహీన వ్యక్తులను క్రైస్తవ మతంలోకి మారుస్తున్నారని కూడా ఆరోపించారు.

బ్రిటీష్ ఆమోదించిన సామాజిక చట్టం కూడా 1857 తిరుగుబాటుకు దారితీసింది. సతి, శిశు హత్య మరియు బాల్య వివాహాల వంటి సామాజిక దురాచారాలను నిర్మూలించడానికి బ్రిటిష్ వారు ప్రయత్నించారు. వారు వితంతు పునర్వివాహాన్ని కూడా సమర్థించారు. ఇది రాజా రామ్‌మోహన్ రాయ్ వంటి జ్ఞానోదయం పొందిన భారతీయుల మద్దతుతో 1829లో లార్డ్ విలియం బెంటింక్ చేత సతీ విధానాన్ని రద్దు చేయడం వంటి ముఖ్యమైన శాసన చర్యలకు దారితీసింది. లార్డ్ కానింగ్ 1856లో లార్డ్ డల్హౌసీచే రూపొందించబడిన వితంతు పునర్వివాహ చట్టాన్ని మరియు 1834 మరియు 1843లో బానిసత్వం మరియు బానిస వ్యాపారానికి వ్యతిరేకంగా చట్టాలను రూపొందించాడు. హిందూ వితంతు పునర్వివాహ చట్టం 1856లో ఆమోదించబడింది, మరియు పాశ్చాత్య విద్యలో బాలికలకు ప్రవేశం కల్పించబడింది. ఈ చర్యలు సమాజ అభివృద్ధిని లక్ష్యంగా చేసుకున్నప్పటికీ అవి సనాతన వర్గాలలో గణనీయమైన అనుమానాలు, ఆగ్రహం మరియు వ్యతిరేకతను సృష్టించాయి. సమాజంలోని సనాతన వర్గాలు ఈ చట్టాలను బ్రిటీష్ వారి సామాజిక మరియు మతపరమైన పద్ధతుల్లో అనవసరమైన జోక్యంగా భావించాయి. 1832 మరియు 1850 నాటి చట్టాలు, క్రైస్తవ మతమార్పిడులకు సంబంధించిన వారసత్వ హక్కులతో సహా మత మార్పిడికి సంబంధించిన సమస్యలను ప్రత్యేకంగా హిందువులలో ఆమోదించలేదు. ఈ మార్పులను వారు పవిత్రంగా భావించే ఏర్పాటు చేసిన సామాజిక వ్యవస్థకు భంగం కలిగించే లక్ష్యంతో విదేశీ జోక్యాలుగా పరిగణించబడ్డారు.

1856లో 'మత అసమర్థత చట్టం' అమలులోకి వచ్చినపుడు హిందూ విశ్వాసం ఉన్న వ్యక్తి తమ మతాన్ని మార్చుకుంటే, వారు తమ పూర్వీకుల ఆస్తిపై హక్కు కోల్పోరని నిర్దేశించారు. భారతీయులను క్రైస్తవ మతంలోకి మార్చడానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయని భారతదేశంలో ప్రబలంగా ఉన్న పుకారు సూచించింది. ఈ ఆరోపణ నేపథ్యంలో రైల్వేలు, టెలిగ్రాఫ్ వ్యవస్థలు మరియు తపాలా సేవలను ప్రవేశపెట్టడాన్ని భారతీయులు అనుమానాస్పదంగా ఆలోచించే ప్రయత్నంగా భావించారు. అదే అపనమ్మకం విద్యా వ్యవస్థకు విస్తరించింది. ఇక్కడ అన్ని కులాలు మరియు మతాల అబ్బాయిలు కలిసి చదువుకున్నారు. స్థానిక మతపరమైన నిబంధనలకు సవాలుగా భావించారు. బైబిల్ బోధన భారతీయులను క్రైస్తవ మతంలోకి మార్చే ప్రయత్నంగా భావించబడింది. అదనంగా స్త్రీ విద్యపై బ్రిటిష్ పట్టుదల సందేహాస్పదంగా ఉంది. పాశ్చాత్య విద్యను ప్రవేశపెట్టే ముసుగులో ఆంగ్లేయులు వాస్తవానికి భారతీయ నాగరికత మరియు సంస్కృతిని అణగదొక్కాలని లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నారని చాలా మంది భారతీయులను నమ్మడానికి దారితీసింది.

పండిట్లు హిందువులలో గణనీయమైన ఆధిపత్యాన్ని కలిగి ఉన్నారు. మౌలానాలు ముస్లింలలో ముఖ్యంగా మతపరమైన విషయాలలో లోతైన గౌరవాన్ని పొందారు. వారు మతపరమైన రంగంలో కొన్ని అధికారాలను పొందారు. అయినప్పటికీ

బ్రిటిష్ వారు ఈ ప్రత్యేక అధికారాలను తిరస్కరించారు, మరియు వాటిని సాధారణ వ్యక్తులతో సమానంగా పరిగణించారు. పాశ్చాత్య విద్యావ్యాప్తితో పండితులు, మౌలానాల ప్రతిష్ట, గౌరవం తగ్గిపోయింది. వారు బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యానికి గట్టి వ్యతిరేకులుగా మారడానికి దారితీసిన బ్రిటిష్ ప్రభావం కారణంగా ఈ క్షీణతకు కారణమయ్యారు.

1857 తిరుగుబాటు – ఆర్థిక కారణాలు :

కనిష్ట ప్రయత్నంతో గరిష్ట ఆదాయాన్ని పొందడంపై కంపెనీ యొక్క ఏకైక దృష్టి ఉంది. వారి వలసవాద ఆర్థిక విధానాలు పరిశ్రమ, వాణిజ్యం, వ్యాపారం మరియు వ్యవసాయం యొక్క స్తబ్దతకు దారితీశాయి. ఫలితంగా భారతదేశం యొక్క పారిశ్రామికీకరణ, పేదరికం మరియు రుణభారం ఏర్పడింది. "పత్తి నేత కార్మికుల ఎముకలు భారతదేశంలోని మైదానాలను బ్లీచింగ్ చేస్తున్నాయి." భారతీయ రాజ్యాల విలీనంతో భారతీయ కులీనులు తమ పదవులు మరియు అధికారాన్ని కోల్పోవడమే కాకుండా, వారి ఆర్థిక మరియు సామాజిక స్థితి మరియు అధికారాలను కూడా తొలగించారు. బ్రిటిష్ వలస విధానం భారతీయ సమాజంలోని సాంప్రదాయ ఆర్థిక వ్యవస్థను విచ్ఛిన్నం చేసింది. కార్ల్ మార్క్స్ నిశితంగా పేర్కొన్నట్లుగా "బ్రిటిష్ వారి భౌతిక మరియు ఆర్థిక రూపాల వర్గ అణచివేతకు భారతీయులు బాధితులుగా ఉన్నారు." రైతులు, తాలూకాదార్లు, చేతివృత్తులవారు, వ్యాపారులు మరియు సామాన్య ప్రజలు అందరూ బ్రిటిష్ విధానాల భారాన్ని భరించారు.

బ్రిటీష్ వారు ఉద్దేశపూర్వకంగా భారతీయ వస్తువులపై అధిక సుంకాలు విధించడం ద్వారా భారతీయ వ్యాపారం, వాణిజ్యాన్ని నిర్వీర్యం చేశారు. అదే సమయంలో భారతదేశంలోకి బ్రిటిష్ వస్తువుల దిగుమతిని ప్రోత్సహించారు. దీని ఫలితంగా 19వ శతాబ్దం మధ్య నాటికి పత్తి మరియు పట్టు వస్తువుల భారతీయ ఎగుమతులు దాదాపుగా ఆగిపోయాయి.

ఇటీవల స్వాధీనం చేసుకున్న రాజ్యాల కొత్త భూ రెవెన్యూ వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టడం వల్ల రైతులు మరియు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ప్రత్యక్ష సంబంధంలోకి వచ్చింది. గతంలో భూ ఆదాయాన్ని సేకరించిన మధ్యవర్తులను దాటవేస్తుంది. దీనివల్ల భూ ఆదాయాన్ని సేకరించే అలవాటు ఉన్న గొప్ప తాలూకాదార్లు మరియు జమీందార్లు తమ ఆదాయాన్ని కోల్పోవడమే కాకుండా వారి స్థానాన్ని కూడా కోల్పోయారు. భూమి మంజూరు చేసిన వారు భూమిపై తమ యాజమాన్య హక్కులను ధ్రువీకరించడానికి మంజూరు చేసిన అసలు లేఖలను ప్రభుత్వానికి అందించాలి. 1852లో లార్డ్ డల్హౌసీ భూస్వాముల బిరుదులను పరిశీలించడానికి ఇనామ్ కమిషన్ నియమించాడు. వారి యాజమాన్య హక్కులకు సంబంధించిన డాక్యుమెంటరీ రుజువును అందించలేని వారు వారి భూములను జప్తు చేయవలసి వచ్చింది. తరువాత వాటిని అత్యధిక ధరకు వేలం వేయబడింది. పశ్చిమ భారతదేశంలోనే దాదాపు 20,000 ఎస్టేట్లు ఈ విధిని చవిచూశాయి. తిరుగుబాటుకు కేంద్రమైన అయోధ్యలో 21,000 మంది తాలూకాదార్లు తమ ఎస్టేట్లను జప్తు చేయడాన్ని చూశారు. వారికి ఆదాయ వనరు లేకుండా పోయింది. సైన్యం నుండి భారతీయ సైనికులను తొలగించే జాక్సన్ విధానం, భూమి యాజమాన్యం యొక్క డాక్యుమెంటరీ రుజువు కోసం బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం చేసిన కఠినమైన డిమాండ్ పాటు, అయోధ్య బ్రిటిష్ వారికి వ్యతిరేకంగా తిరుగుబాటుకు కేంద్రంగా మార్చారు. ఇటీవల స్వాధీనం చేసుకున్న భూభాగాల్లో కొత్తగా ప్రవేశపెట్టిన భూ రెవెన్యూ వ్యవస్థ కులవృత్తుల కుటుంబాలను కడు పేదరికంలోకి నెట్టింది.

ఇంగ్లాండ్ నుండి భారతదేశానికి పత్తి వస్తువుల దిగుమతిని ప్రోత్సహించే బ్రిటిష్ విధానం పత్తి వస్త్ర పరిశ్రమలో భారతీయ తయారీదారుల మరణానికి దారితీసింది. బ్రిటీష్ పాలనకు ముందు భారతీయ గ్రామాలు వివిధ అంశాలలో స్వయం సమృద్ధిగా ఉండేవి. గ్రామస్తులు తమకు కావాల్సిన వస్తువులను స్వయంగా తయారు చేసుకున్నారు. భారతీయ

మార్కెట్లోకి బ్రిటిష్ వస్తువుల ప్రవాహం భారతీయ తయారీదారులకు గణనీయమైన ముప్పును తెచ్చిపెట్టింది. ఇంగ్లాండ్‌లో ఉత్పత్తి చేయబడిన ఈ వస్తువులు సౌందర్యపరంగా మరియు సరసమైనవిగా భారతీయ ప్రజలలో ప్రజాదరణ పొందాయి. భారతదేశానికి చెందిన హస్తకళా వస్తువులు ఇంగ్లాండ్ ఉత్పత్తులతో పోటీ పడలేకపోయాయి. దీని ఫలితంగా భారతదేశంలో చిన్న తరహా మరియు హస్తకళల పరిశ్రమలు క్షీణించాయి. దురదృష్టవశాత్తు ఈస్టిండియా కంపెనీ ప్రభుత్వం ఈ విషాదాన్ని నిరోధించడానికి ఎటువంటి చర్యలు తీసుకోలేదు. అంతిమంగా ఇది భారతీయ తయారీదారుల నిర్మూలనకు మరియు గ్రామ ఆర్థిక వ్యవస్థల పతనానికి దారితీసింది. కొంతమంది ఆంగ్ల పరిశీలకులు స్వేచ్ఛా వాణిజ్యం మరియు యంత్రంతో తయారు చేయబడిన ఆంగ్ల వస్తువులపై రక్షణ సుంకాలు విధించడానికి నిరాకరించడం భారతీయ తయారీదారుల పతనానికి కారణమని కూడా నమ్మారు.

భారతీయ పరిశ్రమ మరియు వాణిజ్యం విధ్వంసం చాలా మందిని నిరుద్యోగులను చేసింది. పరిమిత ప్రత్యామ్నాయ ఉపాధి అవకాశాలతో, పట్టణ జనాభాలో గణనీయమైన భాగం గ్రామ ఆర్థిక వ్యవస్థ వైపు మళ్ళింది. పర్యవసానంగా కష్టపడుతున్న లక్షలాది మంది కళాకారులు, చేతివృత్తులవారు మరియు చేనేత కార్మికులు ఇతర పట్టణాలు మరియు గ్రామాల నుండి వ్యవసాయం వైపు మళ్ళడం తప్ప వేరే మార్గం లేదు. ఇది భూ వనరులపై విపరీతమైన ఒత్తిడి తెచ్చింది. భారతదేశం ప్రధానంగా వ్యవసాయ సమాజం నుండి బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యం యొక్క వ్యవసాయ కాలనీగా రూపాంతరం చెందింది.

ఇంగ్లాండ్ పారిశ్రామిక విప్లవం ముడి పదార్థాలకు డిమాండ్ పెంచడానికి దారితీసింది. వీటిని ఆంగ్ల పరిశ్రమలు మాత్రమే తీర్చలేకపోయాయి. పర్యవసానంగా భారతదేశంలోని బ్రిటీష్ సెటిలర్లు నీలిమందు, జనపనార, టీ, కాఫీ మొదలైన తోటల పరిశ్రమలను గుత్తాధిపత్యం చేశారు. ఇంకా వారు లాభాలను పెంచుకునే లక్ష్యంతో వివిధ భూ ఆదాయ విధానాలను అమలు చేశారు. ఇది మొక్కల పెంపకందారులకు, ముఖ్యంగా నీలిమందు సాగు చేసేవారికి జీవితాన్ని సవాలుగా మార్చింది. ఐరోపా తోటల యజమానులు నీలిమందు సాగుదారుల పట్ల అమానవీయంగా ప్రవర్తించడం మరియు హింసించడం వారి దుస్థితిని మరింత తీవ్రతరం చేసింది. భారతదేశంలోని బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం యొక్క వలస పాలనలో భారతదేశం యొక్క సంపదను ఇంగ్లాండ్‌కు తరలించే విధానాల ద్వారా వర్గీకరించబడింది. న్యాయమైన మరియు అన్యాయమైన అనేక పద్ధతులను ఉపయోగించారు.

భారతదేశంలోని బ్రిటీష్ ఉద్యోగులు మరియు అధికారులు వివిధ అధికారాలను పొందారు. చట్టబద్ధమైన మరియు చట్టవిరుద్ధమైన మార్గాల ద్వారా భారతదేశం నుండి సంపదను సేకరించారు. భారతదేశంలో ఉన్న బ్రిటిష్ సైనికులు మరియు పౌర అధికారులు లేదా ఉద్యోగులు గణనీయమైన జీతాలు పొందారు. వారు తమ పొదుపులు, పెన్షన్లు మరియు ఇతర ఆదాయాలను భారతదేశం నుండి ఇంగ్లాండ్‌కు సంపద బదిలీ రూపంలో పంపారు. భారతీయ సంపద వివిధ మార్గాల ద్వారా ఇంగ్లాండ్‌కు హరించబడింది. బంగారం, ఆభరణాలు, వెండి మరియు పట్టులో ఎక్కువ భాగం ఇంగ్లాండ్‌కు పన్ను ఆదాయంగా రవాణా చేయబడ్డాయి లేదా కొన్నిసార్లు బహిరంగ వేలంలో విక్రయించబడ్డాయి. విలువైన రాళ్ళలో భారతదేశం ఒకప్పుడు సమృద్ధిగా ఉన్న సంపదను క్షీణింపజేస్తుంది. బ్రిటిష్ వారు అనుసరించిన కనికరంలేని ఆర్థిక దోపిడీ విధానం సామాన్యులను తీవ్రంగా ప్రభావితం చేసింది. పేదరికం, నిరుద్యోగం, కరువులు, వ్యాధులు, ఆకలి చావులు మరియు ఆర్థిక కష్టాలు దయనీయమైన ఆర్థిక పరిస్థితులకు దోహదపడ్డాయి. 1857 తిరుగుబాటు యొక్క ఆర్థిక కారణాలు, బ్రిటిష్ పాలనకు వ్యతిరేకంగా అసంతృప్తి మరియు తిరుగుబాటును రేకెత్తించడంలో ముఖ్యమైన పాత్ర పోషించింది.

బ్రిటిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ భారతీయ భూస్వాములు మరియు రైతులపై భారీ పన్నులు విధించింది. బెంగాల్లో శాశ్వత సెటిల్మెంట్ వంటి భూ రెవెన్యూ వ్యవస్థ తరచుగా అధిక పన్నులకు దారితీసింది. రైత్వారీ మరియు మహల్వారీ వ్యవస్థల వంటి ఆదాయ వ్యవస్థలను ప్రవేశపెట్టడం వలన పన్నులు పెరిగాయి మరియు తరచుగా చిన్న రైతుల ఖర్చుతో పెద్ద భూస్వాములకు అనుకూలంగా ఉన్నాయి. భారతదేశం కంటే బ్రిటన్ యొక్క ఆర్థిక ప్రయోజనాలకు ప్రాధాన్యతనిచ్చే విధానాలను బ్రిటిష్ వారు అమలు చేశారు. ఉదాహరణకు వాణిజ్య విధానాలు తరచుగా బ్రిటిష్ వ్యాపారులు మరియు వ్యాపారాలకు అనుకూలంగా ఉంటాయి.

భారతీయ సంపదను బ్రిటన్‌కు ఎగుమతి చేయడం. దీనిని తరచుగా "డ్రెయిన్ ఆఫ్ వెల్త్" అని పిలుస్తారు. ఇది ఒక పెద్ద మనోవేదన. ఇందులో ఆదాయ మిగులు బదిలీ, విలువైన వనరుల ఎగుమతి, బ్రిటన్‌కు అనుకూలంగా ఉండే వాణిజ్య విధానాలను విధించడం వంటివి ఉన్నాయి. బ్రిటిష్ వారు అనుసరించిన విధానాలు వస్త్రాలు వంటి సాంప్రదాయ భారతీయ పరిశ్రమల క్షీణతకు దారితీశాయి. ఫలితంగా భారతీయ కళాకారులు మరియు కళాకారులు ఆర్థిక ఇబ్బందులను ఎదుర్కొన్నారు. వాణిజ్య పంటల పరిచయం మరియు ఎగుమతి ప్రయోజనాల కోసం వ్యవసాయ పద్ధతుల రూపాంతరం కొన్నిసార్లు సంప్రదాయ జీవనాధారమైన వ్యవసాయంలో ఆటంకాలు ఏర్పడి, ఆర్థిక స్థానభ్రంశానికి దారితీసింది. వడ్డీ వ్యాపారుల ప్రాబల్యం, తరచుగా బ్రిటిష్ పరిపాలనతో కలిసి పని చేయడం, భారతీయ రైతులు మరియు చిన్న భూస్వాముల్లో విస్తృతమైన అప్పులు మరియు దోపిడీకి దారితీసింది. బ్రిటిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ విధానాలు భారతీయ చేతివృత్తులవారిపై ప్రతికూల ప్రభావాలను చూపాయి. ఎందుకంటే వారు తరచుగా యంత్రంతో ఉత్పత్తి చేయబడిన బ్రిటిష్ వస్తువులతో పోటీ పడలేరు. బ్రిటిష్ వాణిజ్య ప్రయోజనాలకు అనుకూలంగా కొన్ని వాణిజ్య పద్ధతులు మరియు పరిశ్రమలు తగ్గించబడ్డాయి లేదా అణచివేయబడ్డాయి. దీంతో ఆయా వ్యాపారాలపై ఆధారపడిన వారికి ఆర్థిక ఇబ్బందులు తప్పలేదు. రైల్వేలు మరియు టెలిగ్రాఫ్‌లు వంటి కొత్త ఆర్థిక వ్యవస్థల పరిచయం కొన్నిసార్లు సాంప్రదాయ ఆర్థిక నిర్మాణాల స్థానభ్రంశంకు దారితీసింది. ఫలితంగా ఆర్థిక స్థానభ్రంశం ఏర్పడింది.

భూస్వాములు, రైతులు, చేతివృత్తులవారు మరియు కార్మికులతో సహా భారతీయ సమాజంలోని వివిధ విభాగాలు ఈ ఆర్థిక బాధలను తీవ్రంగా అనుభవించారు. బ్రిటిష్ విధానాల వల్ల ఏర్పడిన ఆర్థిక దోపిడీ మరియు అంతరాయం 1857 తిరుగుబాటుకు దారితీసిన అసంతృప్తికి ఆజ్యం పోయడంలో ముఖ్యమైన పాత్ర పోషించింది.

1857 తిరుగుబాటు –పరిపాలనా కారణాలు :

బ్రిటిష్ వారు వ్యక్తిగత స్పర్శ లేని మరియు మానవత్వం లేని విధంగా పూర్తిగా కొత్త పరిపాలనా విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టారు. ఆంగ్లేయ అధికారులు అసాధ్యమని నిరూపించుకోవడమే కాకుండా భారతీయ జనాభా పట్ల విపరీతమైన అహంకారం మరియు అసహ్యాన్ని ప్రదర్శించారు. ఈ కొత్త వ్యవస్థ మొఘల్ సామ్రాజ్యం క్రింద ఉన్న సాంప్రదాయ పరిపాలనా పద్ధతుల నుండి పూర్తిగా నిష్క్రమించింది. ఇది బ్రిటిష్ వారు తమ స్వాధీనం చేసుకున్న భూభాగాలలో భారతీయులపై విధించిన మార్పులకు అనుగుణంగా మారడం సవాలుగా మారింది.

ఒకప్పుడు ఆర్థిక మరియు సామాజిక అధికారాలను అనుభవించిన భారతీయ కులీనులు, ఈస్టిండియా కంపెనీ యొక్క విలీన విధానాల కారణంగా అటువంటి ప్రయోజనాలను కోల్పోయారు. ఉదాహరణకు అనేక మంది విద్యావంతులు,

అలాగే విద్యా మరియు మతపరమైన సంస్థలు, భారతీయ పాలకులు అద్దె రహిత భూములను మంజూరు చేశారు. అయితే ఈస్టిండియా కంపెనీ ఇనామ్ కమీషన్ ఏర్పాటు చేయడం వల్ల ఈ భూములు పెద్ద ఎత్తున జప్తు చేయబడ్డాయి. ఇది చాలా మంది వ్యక్తులు మరియు సంస్థల నాశనానికి దారితీసింది. ఒక్క బొంబాయిలోనే ఇనామ్ కమీషన్ దాదాపు 20,000 ఎస్టేట్లను జప్తు చేసింది. భూస్వాములు కూడా వారి సాంప్రదాయ హక్కులను తొలగించారు. వారు నిరాశ మరియు నిస్పృహకు గురయ్యారు.

కొత్త పరిపాలనా యంత్రాంగంలో పౌర మరియు సైనిక స్థానాల నుండి భారతీయులు క్రమపద్ధతిలో మినహాయించబడ్డారు. సైన్యంలో భారతీయుడు పొందగలిగే అత్యున్నత ర్యాంక్ సుభేదార్, నెలవారీ జీతం రూ. 60 లేదా 70కి మించకూడదు. అదేవిధంగా సివిల్ శాఖలో భారతీయుడికి లభించే అత్యున్నత స్థానం నెలవారీ వేతనంతో కూడిన అమీన్ 50 రూపాయలను మించలేదు. తత్ఫలితంగా భారతీయ పురోగతికి అవకాశాలు తీవ్రంగా పరిమితం చేయబడ్డాయి. ఈ మినహాయింపు భారతీయులలో బ్రిటిష్ వారిని చిన్నపాటి కార్మికుల స్థితికి తగ్గించాలని భావించిందనే నమ్మకాన్ని పెంచింది. ధిక్కారం మరియు జాతి వివక్ష కారణంగా భారతీయులు ఉన్నతమైన పరిపాలనా పాత్రలకు తగినవారు కాదని బ్రిటిష్ వారు నొక్కి చెప్పారు. ఈ పూర్తి మినహాయింపు భారతీయులలో అసంతృప్తిని మరియు తీవ్ర అవమానాన్ని కలిగించింది.

ఈస్టిండియా కంపెనీ న్యాయ పరిపాలనలో సమానత్వ సూత్రాన్ని ప్రచారం చేసినప్పటికీ, ఈ సమానత్వం యూరోపియన్లకు విస్తరించలేదని స్పష్టమైంది. చాలా మంది భారతీయులు న్యాయ వ్యవస్థ యొక్క కఠినమైన వాస్తవాలను ఎదుర్కొన్నారు. బ్రిటీష్ చట్టపరమైన విధానాలు సంక్లిష్టంగా ఉన్నాయి. న్యాయం తరచుగా ఖరీదైనది మరియు నెమ్మదిగా ఉంటుంది. సమాజంలోని పేద మరియు బలహీన వర్గాలు దాని చిక్కుల కారణంగా కొత్త వ్యవస్థ నుండి తక్కువ ప్రయోజనం పొందాయి. భారతదేశంలోని బ్రిటీష్ న్యాయవ్యవస్థ, న్యాయాన్ని నిర్ధారించే బదులు, దౌర్జన్యం మరియు అణచివేతకు సాధనంగా మారింది. ముఖ్యంగా మోసపూరిత మరియు సంపన్నుల చేతుల్లో ఆయుధంగా మారింది. ముఖ్యంగా పోలీసులు, అధికారులు దిగువ కోర్టుల్లో అవినీతి రాజ్యమేలింది. జైళ్ళు బాధ మరియు మరణానికి పర్యాయపదాలుగా మారాయి. సామాన్య ప్రజల సంక్షేమం పట్ల బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం చూపుతున్న ఉదాసీనత అబ్బురపరిచింది. న్యాయ వ్యవస్థ పట్ల ఈ భ్రమలు మరియు సామాన్యుల శ్రేయస్సు పట్ల ప్రభుత్వం యొక్క నిర్లక్ష్యం అసంతృప్తికి ఆజ్యం పోసింది మరియు మహా తిరుగుబాటు వ్యాప్తిలో ముఖ్యమైన పాత్ర పోషించింది.

1857 తిరుగుబాటు సైనిక కారణాలు :

మొదటి ఆఫ్ఘన్ యుద్ధంలో బ్రిటిష్ ఓటమి తరువాత బ్రిటిష్ సైన్యంలో సైనిక క్రమశిక్షణ అత్యల్ప స్థాయికి చేరుకుంది. ఉన్నత అధికారుల నుండి సాధారణ సైనికుల వరకు క్రమశిక్షణ దయనీయ స్థితిలో ఉంది. బెంగాల్ సైన్యం ఒక సంఘటిత యూనిట్‌గా కదులుతున్న సోదరభావం వలె పనిచేసింది. బెంగాల్ ఆర్మీలో వంశపారంపర్య సైనిక సేవ యొక్క అభ్యాసం ప్రముఖంగా ఉంది. గణనీయమైన సంఖ్యలో సైనికులు ఔద్ మరియు నార్త్ వెస్టర్న్ ప్రావిన్స్ నుండి ఉద్భవించాయి. వీరిలో చాలా మంది ఉన్నత కుల బ్రాహ్మణ మరియు రాజపుత్ర కుటుంబాలకు చెందినవారు. ఈ సైనికులు బ్రిటీష్ అధికారులు అమలు చేసిన మిలిటరీ నిబంధనల వల్ల నిరుత్సాహానికి గురయ్యారు. వారిని తక్కువ కులాల నుండి వచ్చిన సైనికులతో సమానంగా చూశారు. సాంప్రదాయకంగా యూరోపియన్ కమాండర్ల పట్ల భారతీయ సైనికులు ప్రదర్శించే అవ్యక్త విధేయతలో

గుర్తించదగిన క్షీణతను డాక్టర్ ఈశ్వరీ ప్రసాద్ గుర్తించారు. ఆఫ్ఘన్ విపత్తు తర్వాత ఈ క్షీణత స్పష్టంగా కనిపించింది. అన్యాయమైన చర్యలకు దైవిక ప్రతీకారంగా భావించబడింది. అయోధ్యను స్వాధీనం చేసుకోవడం కంపెనీ పట్ల సైనికుల విధేయతను తెంచుకుంది. వ్యక్తిగత తిరుగుబాట్లు ఇప్పటికే సంభవించాయి. 1849లో ఒకటి 22వ రెజిమెంట్, మరొకటి 1850లో 60వ రెజిమెంట్ మరియు మూడవది 1852లో 36వ రెజిమెంట్ లో తిరుగుబాట్లు జరిగాయి. ఈ వాతావరణం దృష్ట్యా సైనిక శ్రేణులలో పెద్ద తిరుగుబాటు ఉద్యమం ప్రారంభం కావడానికి కొంత సమయం మాత్రమే పట్టినది.

భారతీయ సైనికులు తమ మత విశ్వాసాలతో ఘర్షణ పడిన బర్మా మరియు ఆఫ్ఘనిస్థాన్లకు దండయాత్రలను వెళ్ళమని వారిని బలవంతం చేసినందుకు బ్రిటిష్ వారిపై తీవ్ర ఆగ్రహం వ్యక్తం చేశారు. విదేశీయుల మధ్య జీవించడం మరియు వారి ఆహారం మరియు నీటిలో పాలుపంచుకోవడం వారి కాలానుగుణమైన ఆచారాలకు విరుద్ధంగా ఉంది. అంతేకాకుండా వారి మతం సముద్ర ప్రయాణాలను ఖచ్చితంగా నిషేధించింది. ఇది ఒకరి కులాన్ని కోల్పోవడానికి దారితీసిన అతిక్రమణగా పరిగణించబడుతుంది. విదేశీ మోహరింపుకు సంబంధించి సిపాయిల నుండి ఏదైనా సంభావ్య ప్రతిఘటనను నివారించడానికి లార్డ్ కానింగ్ ఆధ్వర్యంలోని ప్రభుత్వం 1856లో సామాన్య సేవ నియుక్తి చట్టం రూపొందించింది. ఈ చట్టం కింద నమోదు చేయబడిన ఏ సిపాయి సముద్రాల మీదుగా యుద్ధంలో పాల్గొనడానికి నిరాకరించకూడదని ఈ చట్టం నిర్దేశించింది. ఈ చట్టం పాత సిపాయిలకు వర్తించనప్పటికీ, ఇది బ్రిటిష్ వారి పట్ల, ముఖ్యంగా బెంగాల్ సైన్యంలో సేవ వాస్తవంగా వారసత్వంగా మారిన వారి పట్ల అసంతృప్తిని పెంచింది. ఇది సముద్ర ప్రయాణానికి సంబంధించి భారతీయ సిపాయిల మతపరమైన చిత్తశుద్ధిని ప్రభావితం చేసింది. వారి కుల సంప్రదాయాలను అణగదొక్కడానికి ఉద్దేశించిన కృత్రిమ చర్యలలో ఒకటిగా వారి మనస్సులలో త్వరగా వర్గీకరించబడింది. ఇది చివరికి విచ్ఛిన్నానికి దారితీసే మనోవేదనలను పెంచింది.

భారతదేశంలో ఉన్న భారతీయ మరియు బ్రిటిష్ దళాల మధ్య వైరుధ్యం స్పష్టంగా కనిపించింది. భారతీయ సైనికుల సంఖ్య బ్రిటిష్ వారి కంటే గణనీయంగా పెరిగింది. బ్రిటిష్ పరిపాలన వేరే విధంగా ఇష్టపడినప్పటికీ వారు భారత ఉపఖండం యొక్క విస్తారమైన విస్తీర్ణాన్ని కాపాడటానికి గణనీయమైన సంఖ్యలో భారతీయ సైనికులను నియమించవలసి వచ్చింది. భారత సైన్యంలో 2,33,000 మంది సైనికులు ఉండగా, కేవలం 45,322 మంది మాత్రమే బ్రిటిష్ వారు. ఈ అసమానతను తక్షణమే పరిష్కరించాలని లార్డ్ డల్హౌసీ పట్టుబట్టినప్పటికీ, హోం ప్రభుత్వం చర్య తీసుకోవడంలో జాప్యం చేసింది. అదనంగా భారతదేశం అంతటా దళాల పంపిణీ లోపభూయిష్టంగా ఉంది. 1,51,361 మంది బలంతో బెంగాల్ సైన్యం పంజాబ్‌లో 40,000 మంది సైనికులను కలిగి ఉంది. ముఖ్యంగా కలకత్తా మరియు పాట్నా సమీపంలోని దీనాపూర్ మినహా బెంగాల్ మరియు బీహార్‌లో యూరోపియన్ దళాల కొరత ఉంది. భారతీయులు అనేక రంగాలలో కంపెనీ యొక్క దుర్బలమైన స్థితిని గురించి బాగా తెలుసుకొని దానిని ఉపయోగించుకోవడానికి సిద్ధంగా ఉన్నారు. ఇంకా అనేక మంది బ్రిటీష్ అధికారులు లేకపోవడం ఈ వైరుధ్యాన్ని మరింత తీవ్రతరం చేసింది. కొత్త భూభాగాల స్వాధీనంతో, వారిలో ఎక్కువ మంది పరిపాలనా అధికారులుగా ఈ రాష్ట్రాల సరిహద్దుల్లో ఉన్నారు. ఇంకా క్రిమియన్ యుద్ధంలో భారతీయ సైన్యంలో గణనీయమైన భాగం మోహరించింది. ఇక్కడ బ్రిటిష్ దళాలు గణనీయమైన ఎదురుదెబ్బలను చవిచూశాయి. ఇది భారతదేశంలో ఉన్న బ్రిటిష్ సైనికులను నిరుత్సాహపరిచింది. పర్యవసానంగా ఈ కారకాలు కలిసి ఆ సమయంలో భారతదేశంలోని బ్రిటీష్ అధికారంపై దాడి చేస్తే, దాని ఆధిపత్యాన్ని కొనసాగించడం చాలా కష్టమని భారత సైనికులకు తీవ్ర అవగాహన కలిగించింది.

బ్రిటిష్ సైనికులతో పోలిస్తే భారతీయ సైనికులకు ఇచ్చే పారితోషికంలో చాలా అసమానత ఉంది. భారతీయ సైనికులు చాలా తక్కువ వేతనాలను పొందారు. కేవలం అవసరాలు తీర్చడానికి సరిపోవు. దీనికి విరుద్ధంగా బ్రిటిష్ సైనికులు నెలకు అరవై నుండి డెబ్బై రూపాయల వరకు అధిక జీతాలను పొందారు. అంతేకాకుండా భారతీయ సైనికులు పురోగతికి పరిమిత అవకాశాలను ఎదుర్కొన్నారు. అయితే వారి బ్రిటిష్ సహచరులు ప్రమోషన్ కోసం అనేక మార్గాలను కలిగి ఉన్నారు. భారతీయ సైనికులు వారి వేతనాలు మరియు భత్యాలను పెంచడానికి సమిష్టి ప్రయత్నాలు చేసినప్పటికీ వారు శిక్షార్హమైన చర్యల కంటే కొంచెం ఎక్కువగానే ఎదుర్కొన్నారు. ఈ స్పష్టమైన వేతన అంతరం మరియు ప్రమోషనల్ అవకాశాల కొరత కారణంగా భారతీయ సైనికులు అట్టడుగున ఉన్నారని మరియు బాధపడ్డారని భావించారు. చివరికి తిరుగుబాటుకు అనుకూలమైన వాతావరణాన్ని పెంచారు.

భారతదేశంలో బ్రిటిష్ ఆధిపత్యం విస్తరించడం మరియు పటిష్టం కావడంతో, సైన్యంలో కొత్త నియమకాను నియంత్రించే కఠినమైన నిబంధనలు సైనికులపై ఉక్కిరిబిక్కిరి చేసే మరియు బాధించే నియంత్రణను పెరిగాయి. బ్రిటిష్ అధికారుల తీరుతో వారు చలించిపోయారు. చురుకైన సైనిక ప్రచారాల సమయంలో సైనికులకు సాధారణంగా అందించే 'ఫారిన్ సర్వీస్ అలవెన్సులు' కూడా భట్టాగా సూచిస్తారు. 1843లో సింధ్‌ను స్వాధీనం చేసుకున్న తరువాత తిరిగి వచ్చిన సైనికులకు ఈ భత్యం నిరాకరించబడింది. భారతీయ రాకుమారులు బహుమతులు మరియు కృతజ్ఞతా టోకెన్ల ద్వారా వారి సేవలకు ప్రశంసలు వ్యక్తం చేసినప్పుడు, గత విశేషాధికారాల జ్ఞాపకాలు భారతీయ సైనికుల మనస్సులలో నిలిచిపోయాయి. అదనంగా భారతీయ సైనికులు ఒకప్పుడు కాంప్లిమెంటరీ తపాలా సేవలను ఆస్వాదించేవారు. ఛార్జీలు లేకుండా భారతదేశం అంతటా లేఖలు పంపడానికి వీలు కల్పించారు. అయితే 1854లో లార్డ్ డల్హౌసీ ఈ సౌకర్యాన్ని కూడా రద్దు చేశాడు. ఈ అధికారాలను కోల్పోవడం సైనికులపై భారంగా పడింది. భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలన నేపథ్యంలో కోల్పోయిన ఈ పూర్వపు హక్కుల పునరుద్ధరణ కోసం వారి ఆరాటానికి దారితీసింది. ఈ విస్తృతమైన అసంతృప్తి తీవ్ర ఆగ్రహంతో పరాకాష్టకు చేరుకుంది. చివరికి మహా తిరుగుబాటుకు ఉత్ప్రేరకంగా పనిచేసింది.

1850లో గ్రామం నుండి గ్రామానికి వెళ్ళడం ప్రారంభించిన చపాతీలు లేదా కేకుల సమస్యాత్మక ప్రసరణ ద్వారా అశాంతి యొక్క ప్రబలమైన భావన వ్యక్తమైంది. వివిధ రెజిమెంట్ల మధ్య తామర పువ్వుల వ్యాప్తితో ఇదే విధమైన దృగ్విషయం జరిగింది. అంతర్లీన కారణం అస్పష్టంగా ఉన్నప్పటికీ ఇది రహస్యాన్ని సృష్టించింది. జూన్ 23, 1857న ప్లాసీ యుద్ధం యొక్క శతాబ్ది సమీపిస్తున్న వేళ, ఒక శతాబ్దం తర్వాత భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలన యొక్క సంభావ్య ముగింపును ప్రజలు ఆసక్తిగా ఎదురుచూశారు. భారతీయ సైనికుల మధ్య వారి యూరోపియన్ అధికారులకు వ్యతిరేకంగా వారి మనోవేదనలను వినిపించడం సర్వసాధారణం. ప్రతీకారం తీర్చుకోవాలనే కోరికతో ప్రేరేపించబడింది. వారి వ్యూహాత్మక ప్రణాళిక సూటిగా ఉంది. జూన్ 22, 1857న భారతదేశం అంతటా సమన్వయంతో కూడిన చర్యలను ప్రారంభించండి. ఇది యూరోపియన్ అధికారులను లక్ష్యంగా చేసుకోవడం, ఖైదీలను విడిపించడం, ప్రభుత్వ ఖజానాలను స్వాధీనం చేసుకోవడం, టెలిగ్రాఫ్ లైన్లు మరియు రైల్వే ట్రాక్లను విడదీయడం మరియు పౌడర్ మ్యాగజైన్లు, ఆయుధాలు మరియు కోటలను స్వాధీనం చేసుకోవడం. వారి ప్రయత్నాలను సమకాలీకరించడం ద్వారా వారు స్థాపించబడిన క్రమంలో భూకంప మార్పును వేగవంతం చేయాలనే ఆశతో విదేశీ పాలనకు సమిష్టి దెబ్బను అందించాలని లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నారు.

లార్డ్ ఆక్లాండ్ పదవీకాలంలో బ్రిటిష్ వారు ఆఫ్ఘనిస్తాన్ దురదృష్టకరమైన దండయాత్రను ప్రారంభించారు. ఫలితంగా బ్రిటిష్ దళాలకు విపత్కర ఫలితం వచ్చింది. బ్రిటిష్ సైన్యం తిరోగమనంతో ఈ యాత్ర ముగిసింది మరియు దాదాపు పదహారు వేల మంది సైనికులతో కూడిన చిన్న బృందం మాత్రమే ప్రాణాలతో తప్పించుకోగలిగారు. కొంతమంది చరిత్రకారులు సంఘర్షణ నుండి బయటపడకుండా ఒంటరి సైనికుడు మాత్రమే బయటపడ్డాడని కూడా నొక్కి చెప్పారు. ఈ ఓటమి భారతీయ ప్రజలలో లోతుగా ప్రతిధ్వనించింది. అకారణంగా అజేయంగా కనిపించే బ్రిటిష్ నిజంగా సవాలు చేయబడవచ్చు మరియు ఓడిపోగలడనే నమ్మకాన్ని కలిగించింది.

సిపాయిలు తరచుగా బ్రిటిష్ అధికారుల నుండి జాతి వివక్షను ఎదుర్కొన్నారు. వారు బ్రిటిష్ సైనికుల కంటే తక్కువ వేతనం పొందారు. ప్రమోషన్ కోసం తక్కువ అవకాశాలు ఉన్నాయి మరియు సాధారణంగా తక్కువ స్థాయికి చెందినవారుగా పరిగణించబడ్డారు. ప్రమోషన్ వ్యవస్థ తరచుగా అన్యాయంగా కనిపిస్తుంది. చాలా మంది సిపాయిలు బ్రిటిష్ అధికారులు తమ సొంత జాతీయతకు చెందిన సైనికులను ఇష్టపడతారని నమ్ముతారు. జాతీయత అనేది ప్రమోషన్లలో ముఖ్యమైన అంశం. కంపెనీ ఆర్థిక ఇబ్బందుల కారణంగా రిటైర్డ్ సిపాయిలకు పెన్షన్ చెల్లింపులో జాప్యం మరియు తగ్గింపులు జరిగాయి. సిపాయిలకు కెరీర్ అవకాశాలు పరిమితంగా ఉన్నాయి మరియు వారు తరచూ తమ ర్యాంకుల్లో స్తబ్దతను ఎదుర్కొంటారు. ఇది నిరాశ మరియు నిస్సహాయ భావాన్ని సృష్టించింది. సిపాయిలు, బ్రిటిష్ అధికారుల మధ్య నమ్మకం సన్నగిల్లింది. సిపాయిలు తమ మతపరమైన మరియు సాంస్కృతిక భావాలను గౌరవించడం లేదని విశ్వసించారు. బ్రిటిష్ అధికారులు మరియు భారతీయ సిపాయిల మధ్య ముఖ్యమైన భాషా అవరోధాలు మరియు అవగాహనా లోపం ఉన్నాయి. ఇది అపనమ్మకం మరియు అపార్థాలకు దారితీసింది.

ఈ సైనిక కారకాలు సమిష్టిగా సిపాయిలలో బ్రిటిష్ పాలన పట్ల ఆగ్రహం మరియు వ్యతిరేకత పెరగడానికి దోహదపడ్డాయి. 1857 తిరుగుబాటును రేకెత్తించడంలో భారత సైనికులలోని మనోవేదనలు మరియు అసంతృప్తి కీలక పాత్ర పోషించాయి. 1857 తిరుగుబాటుకు తక్షణ కారణాలు, దీనిని మొదటి భారత స్వాతంత్ర్య యుద్ధం అని కూడా పిలుస్తారు, తిరుగుబాటును ప్రేరేపించిన నిర్దిష్ట సంఘటనలు మరియు సంఘటనలు. ఈ సంఘటనలు బ్రిటిష్ పాలనకు వ్యతిరేకంగా వివిధ సమూహాల అసంతృప్తి మరియు ఆగ్రహానికి ప్రత్యక్షంగా ఆజ్యం పోశాయి.

1857 తిరుగుబాటు తక్షణ కారణాలు :

పైన పేర్కొన్న కారకాలు భారతీయ సమాజంలోని వివిధ విభాగాలలో విస్తృతమైన అసంతృప్తి మరియు పరాయీకరణకు వేదికను ఏర్పాటు చేసినప్పటికీ, పూర్తి స్థాయి మంటను రేకెత్తించడానికి కేవలం నిప్పురవ్వ అవసరం. ఇది గ్రీజు కాట్రిడ్జ్ రూపంలో వచ్చింది. 1856లో సిపాయిలు కాట్రిడ్జ్‌ను ఉపయోగించే ముందు దాని చివర కొరకాలని ఒక నిబంధన విధించింది. కొత్త ఎన్ఫీల్డ్ రైఫిల్స్ కోసం ఉద్దేశించిన కాట్రిడ్జ్‌లు ఆవులు మరియు పందుల కొవ్వుతో కూడిన మిశ్రమంతో జిడ్డుగా ఉన్నాయని పుకార్లు వ్యాపించాయి. మునుపటిది హిందువులకు పవిత్రమైనది, రెండోది ముస్లింలచే అపవిత్రమైనదిగా పరిగణించబడింది. బ్రిటిష్ అధికారులు తమ అజ్ఞానం కారణంగా ఈ వాదనలను మొదట తోసిపుచ్చారు. అయితే తర్వాత జరిగిన రహస్య విచారణలో కాట్రిడ్జ్‌లలో ఆవు మరియు పంది కొవ్వు వాడినట్లు నిర్ధారించబడింది.

ఈ ప్రకటన సిపాయిలను ఆగ్రహానికి గురిచేసింది. పగ మరియు ప్రతీకార మంటలు రగిలినప్పుడు వాటిని చల్లార్చడం దాదాపు అసాధ్యమని నిరూపించబడింది. లార్డ్ కానింగ్ వారి ఆందోళనలను తగ్గించడానికి తదుపరి ప్రయత్నాలు చేసినప్పటికీ జిడ్డు పూసిన గుళికల కథ నిరాధారమైన కల్పితమని నొక్కిచెప్పినప్పటికీ, ఆంగ్ల చరిత్రకారులు చివరికి సిపాయిల నమ్మకాల యొక్క వాస్తవికతను అంగీకరించారు. ఇది తయారీ ప్రక్రియలో సైనికుల లోతైన మతపరమైన విశ్వాసాల పట్ల అసాధారణమైన విస్మయాన్ని ప్రదర్శించింది.

స్థానిక బెంగాల్ సైన్యంలో అశాంతి స్పష్టంగా కనిపించింది. 1857 ఏప్రిల్లో సరఫరా చేయబడిన కాట్రిడ్జ్‌లను ఉపయోగించుకోవడానికి కొన్ని దళాలు మొండిగా నిరాకరించినప్పుడు ఒక ముఖ్యమైన సంఘటన జరిగింది. ఈ ధిక్కార చర్య వారి కోర్టు మార్షల్‌కు దారితీసింది. ఫలితంగా పదేళ్ళ జైలు శిక్ష విధించబడింది. తదనంతరం మే 9వ తేదీన వారు బహిరంగంగా కించపరిచారు. వారి యూనిఫాంలను తీసివేసి, నిర్బంధించారు. ఈ తరుణంలో హిందూ సిపాయిలు, ఈస్టిండియా కంపెనీ నిరంకుశ శక్తిగా రూపాంతరం చెందిందని గ్రహించారు. ఈ కీలక నిర్ణయం 1857 నాటి మహత్తరమైన మహా తిరుగుబాటుకు నాంది పలికింది. అందువల్ల ఈ తిరుగుబాటు సామాజిక, మత, రాజకీయ మరియు ఆర్థిక స్వభావంతో కూడిన వివిధ అంతర్లీన అంశాల సంక్లిష్ట పరస్పర చర్య నుండి ఉద్భవించింది.

ఎన్‌ఫీల్డ్ రైఫిల్‌ను ప్రవేశపెట్టడం, రైఫిల్‌ను లోడ్ చేయడానికి సిపాయిలు కాగితపు కాట్రిడ్జ్‌లను కాటు వేయాల్సిన అవసరం ఉంది. ఇది ఒక ప్రధాన తక్షణ కారణం. కాట్రిడ్జ్‌ల జంతువుల కొవ్వుతో గ్రీజు వేయబడిందని, ఇది హిందూ మరియు ముస్లిం సిపాయిలను కించపరిచిందని పుకార్లు వ్యాపించాయి.

బారాక్‌పూర్లో జరిగిన సంఘటన (మార్చి 29, 1857) అసంతృప్తికి సంబంధించిన తొలి సంకేతాలలో ఒకటి. కలకత్తా సమీపంలోని బారాక్‌పూర్‌లోని సిపాయిలు కొత్త తూటాలను ఉపయోగించడానికి నిరాకరించారు. బారాక్‌పూర్‌లో ఉన్న సిపాయి మంగళ్ పాండే, అరెస్టు చేయబడే ముందు ఇద్దరు బ్రిటిష్ అధికారులను కాల్చి గాయపరిచాడు. అతని ధిక్కార చర్య మరియు తదుపరి ఉరితీత ప్రతిఘటనకు చిహ్నంగా మారింది.

3.4. సంక్షిప్తంగా :

1857 తిరుగుబాటు, దీనిని మొదటి భారత స్వాతంత్ర్య యుద్ధం లేదా సిపాయి తిరుగుబాటు అని కూడా పిలుస్తారు. ఇది భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలనకు వ్యతిరేకంగా జరిగిన పెద్ద తిరుగుబాటు. ఇది భారతదేశ చరిత్రలో ఒక కీలకమైన సంఘటన. ఇది స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో ఒక ముఖ్యమైన మలుపు.

సామాజిక సంస్కరణలు మరియు మతపరమైన ఆచారాలలో జోక్యం చేసుకున్న కారణంగా వివిధ సమూహాలలో అసంతృప్తి ఉంది. అధిక పన్నులు మరియు భూ ఆదాయ విధానాలతో సహా బ్రిటిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ యొక్క ఆర్థిక విధానాలు విస్తృతమైన ఆర్థిక దుస్థితికి దారితీశాయి. బ్రిటిష్ పరిపాలనపై అసంతృప్తి మరియు విలీన విధానాలపై ఆగ్రహం ఉంది. బ్రిటిష్ వారిచే భారతీయ సైనికుల నియామక పద్ధతులు, జాతి వివక్ష మరియు కొత్త రైఫిల్స్‌ను ప్రవేశపెట్టడంపై మనోవేదనలకు దారితీసింది.

1857 తిరుగుబాటు భారతీయ చరిత్రలో ఒక ముఖ్యమైన సంఘటనగా పరిగణించబడుతుంది. ఎందుకంటే ఇది వలస పాలనకు వ్యతిరేకంగా పోరాటంలో తరువాతి తరాలకు స్ఫూర్తినిచ్చింది. ఇది రాబోయే దశాబ్దాలలో ఊపందుకున్న భారత జాతీయవాద ఉద్యమానికి కూడా దారితీసింది.

1857 తిరుగుబాటు యొక్క వివరణ కాలక్రమేణా అభివృద్ధి చెందింది. విభిన్న దృక్కోణాలు దాని జాతీయవాద, ప్రాంతీయ లేదా సామాజిక కోణాలను నొక్కి చెప్పాయి. యూరోపియన్ మరియు భారతీయ చరిత్రకారులు పూర్వం తిరుగుబాటును సిపాయిల తిరుగుబాటుగా చిత్రీకరించడానికి ప్రయత్నించారు. వారి మనోవేదనలతో నడిచే వారు బ్రిటిష్ వారికి వ్యతిరేకంగా తిరుగుబాటులో ఏకం కావడానికి దారితీసింది. అయితే ఈ దృక్పథంలో ఖచ్చితత్వం లేదు. మరోవైపు కొంతమంది భారతీయ జాతీయవాద చరిత్రకారులు తిరుగుబాటును భారత స్వాతంత్ర్య ప్రారంభ యుద్ధంగా పేర్కొన్నారు.

దీనికి విరుద్ధంగా ఆంగ్ల చరిత్రకారులు దీనిని భారతదేశంలోని బ్రిటిష్ పాలనను పడగొట్టే లక్ష్యంతో హిందూ-ముస్లిం కుట్రగా అభివర్ణించారు. జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ తన ప్రాథమిక రచన 'డిస్కవరీ ఆఫ్ ఇండియా'లో, 1857 తిరుగుబాటు కేవలం సిపాయిల తిరుగుబాటును అధిగమించిందని పేర్కొన్నారు. ఇది భారతీయ సైనికుల మధ్య తిరుగుబాటుగా ఉద్భవించినప్పటికీ దాని వేగవంతమైన విస్తరణ దానిని సామూహిక తిరుగుబాటుగా మార్చింది. నెహ్రూ ఇంకా వాదిస్తూ 1857 నాటి తిరుగుబాటు కొన్ని జాతీయవాద అంశాలతో కూడుకున్నప్పటికీ, భూస్వామ్య తిరుగుబాటును ఏర్పాటు చేసింది. డా. ఆర్.సి. ముజుందార్ మరియు డాక్టర్ ఎస్.ఎన్. సేన్ వంటి మితవాదులు ఇదే దృక్కోణాన్ని పంచుకున్నారు. ఇది ప్రాథమికంగా జాతీయ స్వాతంత్ర్య యుద్ధం అని, పైన పేర్కొన్న రెండు అభిప్రాయాల మధ్య మధ్య మార్గాన్ని ఆక్రమించారని సూచించారు.

3.5. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1) 1857 తిరుగుబాటు కారణాలు విశదీకరించండి
2) 1857 తిరుగుబాటు స్వభావం పరిశీలించండి
3) క్రింది ప్రశ్నలకు లఘు వ్యాఖ్యలు రాయండి

   i) సైన్య సహకార పద్ధతి, ii) రాజ్య సంక్రమణ సిద్ధాంతం, iii) లార్డ్ కానింగ్

3.6. ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1) Benerjee, D.W. : Early Administrative System of the East India Company, Calcutta 1943.
2) Grower, B.L and Growers, S : A New Look at Modern History of India
3) Mishra, B.B. : The Central Administration of the East India Company.
4) Phillips, CH : The East India Company, 1784-1834, Manchester 1940.
5) Roberts : Cambridge History of India.
6) Tarachand : History of Freedom Movement in India, Vols.II and III.

- డా. డి. సహదేవుడు

పాఠం - 4

1857 తిరుగుబాటు వ్యాప్తి మరియు ఫలితాలు

లక్ష్యము :

1857 తిరుగుబాటు వ్యాప్తిని పరిశీలించడం మరియు 1857 తిరుగుబాటు ఫలితాలను, తిరుగుబాటు వైఫల్యానికి కారణాలను వివరించడం ఈ పాఠం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం :

4.1. పరిచయం

4.2. 1857 తిరుగుబాటు వ్యాప్తి

4.3. 1857 తిరుగుబాటు ఫలితాలు

4.4. తిరుగుబాటు వైఫల్యానికి కారణాలు

4.5. సంక్షిప్తంగా

4.6. మాదిరి ప్రశ్నలు

4.7. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

4.1. పరిచయం :

1857 నాటి తిరుగుబాటు బ్రిటిష్ పాలనకు వ్యతిరేకంగా ఒక ముఖ్యమైన తిరుగుబాటుగా ఉద్భవించింది. అసంతృప్తి చెందిన రాకుమారుల, సిపాయిలు మరియు అసమ్మతి వర్గాల వారు పాల్గొన్నారు.

అసంతృప్తి చెందిన పాలకులు మరియు భూస్వామ్య ప్రభువులు దోపిడీ మధ్యవర్తుల తరగతిని స్థాపించడానికి వారి ఆదాయ విధానాలను ఉపయోగించుకుని కోల్పోయిన భూమిని తిరిగి పొందాలని ప్రయత్నించారు. ఎన్‌ఫీల్డ్ రైఫిల్‌ను ప్రవేశపెట్టడం, రైఫిల్‌ను లోడ్ చేయడానికి సిపాయిలు కాగితపు కాట్రిడ్జ్‌లను నోటితో కాటు వేయాల్సిన అవసరం ఉంది. 1857 నాటి తిరుగుబాటుకు ఇది ఒక ప్రధాన తక్షణ కారణం. కాట్రిడ్జ్‌లపై జంతువుల కొవ్వుతో గ్రీజు వేయబడిందని, ఇది హిందూ మరియు ముస్లిం సిపాయిలను కించపరిచిందని పుకార్లు వ్యాపించాయి. ఈ తక్షణ కారణాలు అంతర్లీన సామాజిక, రాజకీయ మరియు ఆర్థిక మనోవేదనలతో పాటు 1857 తిరుగుబాటును ప్రారంభించాయి. తిరుగుబాటు చాలా విస్తృతమైన పరిణామాలను కలిగి ఉంది. చివరికి భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పరిపాలన మరియు విధానాలలో గణనీయమైన మార్పులకు దారితీసింది.

4.2. 1857 తిరుబాటు వ్యాప్తి :

బారాక్‌పూర్‌లో జరిగిన సంఘటన (మార్చి 29, 1857) అసంతృప్తికి సంబంధించిన తొలి సంకేతాలలో ఒకటి. కలకత్తా సమీపంలోని బారక్‌పూర్‌లోని సిపాయిలు కొత్త కాట్రిడ్జ్‌లను ఉపయోగించడానికి నిరాకరించారు మరియు తరువాత నిరాయుధులను చేశారు. బారక్‌పూర్‌లో ఉన్న సిపాయి మంగళ్‌పాండే అరెస్టు చేయబడే ముందు ఇద్దరు బ్రిటిష్ అధికారులను కాల్చి గాయపరిచాడు. అతని ధిక్కార చర్య మరియు తదుపరి ఉరితీత ప్రతిఘటనకు చిహ్నంగా మారింది.

మరో కీలక సంఘటన 10 మే 1857న మీరట్ కంటోన్‌మెంట్‌లో ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ సైన్యంలోని సిపాయిల మధ్య తిరుగుబాటుగా ప్రారంభమైంది. తదనంతరం ఇది ఎగువ గంగా మైదానం మరియు మధ్య భారతదేశం అంతటా

వ్యాపించింది. సిపాయిలు మరియు పౌర తిరుగుబాట్ల మధ్య తిరుగుబాట్లుగా వ్యక్తమైంది. ప్రాథమిక సంఘర్షణ ప్రాంతాలు ప్రస్తుత ఉత్తరప్రదేశ్, ఉత్తర మధ్యప్రదేశ్ మరియు ఢిల్లీ ప్రాంతంలో కేంద్రీకృతమై ఉన్నాయి.

మీరట్ తిరుగుబాటు (మే 10, 1857) ఒక కీలకమైన సంఘటన. ఢిల్లీకి సమీపంలోని మీరట్‌లోని సిపాయిలు కొత్త కాట్రిడ్జ్‌లను ఉపయోగించడానికి నిరాకరించారు మరియు శిక్షించబడ్డారు. ఇది విస్తృతమైన అసంతృప్తి మరియు బహిరంగ తిరుగుబాటుకు దారితీసింది.

ఢిల్లీని స్వాధీనం చేసుకోవడం (మే 11, 1857) :

మీరట్‌లో జరిగిన సంఘటనల తరువాత తిరుగుబాటు సిపాయిలు ఢిల్లీకి కవాతు చేశారు. అక్కడ స్థానిక పౌరుల చేరారు. వారు ఢిల్లీని స్వాధీనం చేసుకుని, చివరి మొఘల్ చక్రవర్తి అయిన బహదూర్ షా II ను తిరుగుబాటుకు ప్రతీకాత్మక నాయకుడిగా ప్రకటించారు.

1857 తిరుగుబాటు విస్ఫోటనం :

బారక్‌పూర్‌లో మార్చి 29వ తేదీన 34వ స్థానిక పదాతిదళానికి చెందిన సైనికులు గ్రీజు పూసిన కాట్రిడ్జ్‌లను ఉపయోగించేందుకు నిరాకరించడం ద్వారా నిర్ణయాత్మక వైఖరిని తీసుకున్నారు. మంగళ్‌పాండే అనే సిపాయి, లెఫ్టినెంట్‌బాగ్‌పై కాల్పులు జరిపి విధేయతను బద్దలు కొట్టడం ద్వారా చారిత్రాత్మకమైన చర్య తీసుకున్నాడు. అతని సాహసోపేతమైన చర్య అతనిని అరెస్టు చేసి తరువాత ఉరి తీయడానికి దారితీసింది. బెహ్రాంపూర్‌లో అధికారులను ధిక్కరించిన ఆ దళాలను రద్దు చేయడంలో ఇదే విధమైన అవిధేయత పరాకాష్టకు చేరుకుంది. అయినప్పటికీ 1857 తిరుబాటుకు మార్గం సుగమం చేసి మొదటి ముఖ్యమైన వ్యాప్తి మీరట్‌లో సంభవించింది.

అశ్విక దళానికి చెందిన నలభై ఐదు మంది సిపాయిల కోర్ట్‌మార్షల్ తరువాత వారు గ్రీజుతో కూడిన తూటాలను ఉపయోగించడాన్ని తీవ్రంగా తిరస్కరించారు. 1857 మే 10వ తేదీన పరిస్థితి మరింత తీవ్రమైంది. తిరుగుబాటు ఉప్పెనతో నడిచి సిపాయిలు ముందుకు కదిలారు. వారి అధికారులు, వారి సహచరులను విడిపించి, ఢిల్లీ వైపు తమ కవాతును ప్రారంభించారు. మే 12వ తేదీన సిపాయిలు ఢిల్లీ నగరాన్ని జయప్రదంగా స్వాధీనం చేసుకున్నారు. బహదూర్ షా II భారతదేశానికి సరైన చక్రవర్తిగా ప్రకటించారు. చాలా తక్కువ వ్యవధిలో తిరుగుబాటు జ్వాలలు దావానంలా వ్యాపించాయి. లక్నో, కాన్పూర్, ఆగ్రా, ఝాన్సీ, సెంట్రల్ ఇండియా, బీహార్, ఒరిస్సా మరియు అనేక ఇతర ప్రాంతాలను చుట్టుముట్టాయి.

ఈ విస్తృతమైన తిరుగుబాటు ఉన్నప్పటికీ చాలామంది భారతీయ పాలకులు బ్రిటీష్ వారికి విధేయులుగా ఉన్నారు. తిరుగుబాటును అణచివేయడంలో అమూల్యమైన సహాయాన్ని అందించారు. ప్రారంభ దశలలో బ్రిటిష్ వారు తమను తాము రక్షణాత్మక వైఖరిలో కనుగొన్నారు.

సిపాయిల నుండి ఢిల్లీని తిరిగి స్వాధీనం చేసుకునేందుకు ప్రాధాన్యత ఇచ్చారు. వారి ప్రయత్నాలు 1857 సెప్టెంబర్‌లో ఫలించాయి. ఢిల్లీ విజయవంతంగా తిరిగి పొందబడింది. చక్రవర్తి బహదూర్ షా II పట్టుబడ్డాడు, మరియు తరువాత బర్మాలోని మాండలేకు బహిష్కరించబడ్డాడు. అక్కడ అతను చాలా సంవత్సరాల తరువాత తుది శ్వాసను వదిలాడు. విషాదకరంగా అతని కుమారులు మరియు మనవడు బ్రిటిష్ కాల్పులకు గురయ్యారు.

ఈ విధంగా బ్రిటిష్ వారు భారతీయ రాజకీయ దృశ్యం నుండి మొఘల్ రాజవంశాన్ని సమర్థవంతంగా నిర్మూలించారు. సిపాయిలు లక్నోలోని రెసిడెన్సీపై ముట్టడిని ప్రారంభించారు. దీని ఫలితంగా సర్ హెన్రీ లారెన్స్ మరియు అనేక మంది నమ్మకమైన సిపాయిలు వారి పరాక్రమ రక్షణలో విషాదభరితమైన నష్టాన్ని చవిచూశారు. 1858 మార్చిలో గూర్ఖా రెజిమెంట్ల సహాయంతో బ్రిటిష్ దళాలు లక్నోను విజయవంతంగా స్వాధీనం చేసుకున్నాయి.

ఇంతలో నానాసాహిబ్, మాజీ పీష్వాబాజీరావు II దత్తపుత్రుడు, కాన్పూర్‌లో సిపాయిలను తాంతియాతోపి నడిపాడు. లక్నోను తిరిగి స్వాధీనం చేసుకున్న తరువాత జనరల్ కాంప్‌బెల్ యొక్క దళాలు డిసెంబర్ 6, 1857న కాన్పూర్‌ను స్వాధీనం చేసుకున్నాయి. రాజాగంగాధర్‌రావు భార్య రాణీ లక్ష్మీబాయి, తాంతియాతోపేతో కలిసి బ్రిటిష్ వారికి వ్యతిరేకంగా ధైర్యంగా పోరాడారు. సర్‌హురోజ్ నేతృత్వంలో బ్రిటిష్ వారు ఝాన్సీని తమ ఆధీనంలోకి తీసుకున్నారు. రాణీ లక్ష్మీబాయి మరియు తాంతియాతోపే దళాలు గ్వాలియర్‌కు చేరుకున్నాయి. అక్కడ వారు భారత సైనికులతో చేరారు. జూన్ 1858లో బ్రిటిష్ వారు గ్వాలియర్‌ను విజయవంతంగా తిరిగి స్వాధీనం చేసుకున్నారు, మరియు ఝాన్సీరాణి తన వీరోచిత మరణం పొందింది. నానా సాహిబ్ నేపాల్‌కు పారిపోయాడు. చివరికి అక్కడ అతను మరణించాడు. తాంతియాతోపే పట్టుబడ్డాడు మరియు ఉరి తీయబడ్డాడు.

రోహిల్‌కాండ్‌లో 1857, మేలో బరేలీలో తిరుగుబాటు రాజుకుంది. ముహమ్మద్ హసన్‌ఖాన్‌ను సుమారు 10,000 మంది బలీయమైన సైన్యాన్ని నడిపించాడు. సహరాన్ పార్క్‌కు చెందిన రాణాబేనిమాధోసింగ్ వ్యక్తిగతంగా దాదాపు 15,000 మందిని అనుసరించారు. మరియు గోరఖ్‌పూర్‌కు చెందిన గజదర్‌సింగ్ 51,000 మంది బలగాలకు నాయకత్వం వహించారు. కలిసి, బేగం హజ్రత్ మహల్ నాయకత్వంలో ర్యాలీగా తమ తమ ప్రాంతాలలోని బ్రిటిష్ స్థావరాలపై దాడులు చేశారు. అదనంగా జలంధర్, లూథియానా, రోపర్, ఫిరోజ్‌పార్ మరియు ఆగ్రాలలో అనేక చిన్న తిరుగుబాట్లు జరిగాయి. అయినప్పటికీ 1858 ప్రారంభంలో బ్రిటిష్ వారు ఈ తిరుగుబాట్లను చాలావరకు క్రమపద్ధతిలో అణిచివేశారు. కొంతమంది భారతీయ పాలకులు కూడా తిరుగుబాటును అణచివేయడంలో బ్రిటీష్ వారితో సహకరించారు. వీరిలో గ్వాలియర్, హైదరాబాద్ మరియు నేపాల్ మంత్రులు తమ మద్దతును అందించారు. అందువల్ల బ్రిటిష్ ఆధిపత్యాన్ని పారద్రోలడానికి భారతీయులు చేసిన ప్రారంభ ప్రధాన ప్రయత్నం బలియమైనప్పటికీ చివరికి అది విజయవంతం కాలేదు.

ఢిల్లీని స్వాధీనం చేసుకోవడం ఉత్ప్రేరకంగా పనిచేసింది. తిరుగుబాటు కాన్పూర్, లక్నో, ఝాన్సీకి చెందిన రాణి లక్ష్మీబాయి, బీహార్‌లో కున్వర్ సింగ్, ఢిల్లీలో బహదూర్ షా II మరియు కాన్పూర్‌లో నానా సాహిబ్ వంటి స్థానిక పాలకులు మరియు నాయకులు తిరుగుబాటు దళాలకు నాయకత్వం మరియు నిర్దేశం చేశారు. ఓ తిరుగుబాటు సైన్యానికే పరిమితం కాలేదు. రైతులు, చేతివృత్తుల వారు మరియు స్థానిక నాయకులతో సహా పౌరులు తిరుగుబాట్లలో చురుకుగా పాల్గొన్నారు. తిరుగుబాటు ఒక ఉమ్మడి శత్రువును ఎదుర్కొనేందుకు హిందూ ముస్లిం ఐక్యత యొక్క ప్రతీకాత్మక అర్థాన్ని పొందింది. ఇది తిరుగుబాటుకు మద్దతునిచ్చేందుకు సహాయపడింది. తిరుగుబాటుదారుల ప్రారంభ విజయాలు బ్రిటిష్ దళాలచే క్రూరమైన అణచివేతకు గురయ్యాయి. ఇరువర్గాలు చేసిన దారుణాలు ఘర్షణ తీవ్రతను మరింత పెంచాయి.

4.3. 1857 తిరుగుబాటు ఫలితాలు :

1857 తిరుగుబాటు, మొదటి భారత స్వాతంత్ర్య యుద్ధం అని కూడా పిలుస్తారు. ఇది భారతదేశం మరియు బ్రిటిష్

పాలన రెండింటికీ సుదూర పరిణామాలను కలిగి ఉంది. తిరుగుబాటు భారతదేశంపై బ్రిటిష్ ఈస్టిండియా కంపెనీ పాలన యొక్క అధికారిక ముగింపును సూచిస్తుంది. బ్రిటిష్ క్రౌన్ భారతదేశంపై ప్రత్యక్ష నియంత్రణను చేపట్టింది మరియు భారతదేశం బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యంలో అధికారిక భాగమైంది. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం భారతదేశం యొక్క పరిపాలనా నిర్మాణాన్ని పునర్వ్యవస్థీకరించింది. భారతదేశ గవర్నర్ జనరల్ స్థానంలో బ్రిటిష్ క్రౌన్‌కు ప్రాతినిథ్యం వహించిన వైస్రాయ్ ఆఫ్ ఇండియా వచ్చారు.

తిరుగుబాటుకు దోహదపడిన కొన్ని మనోవేదనలను పరిష్కరించడానికి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం విధాన మార్పులను అమలు చేసింది. ఉదాహరణకు రాజ్య సంక్రమణ సిద్ధాంతం నిలిపివేయబడింది, మరియు భూ రెవెన్యూ విధానాలు పునఃపరిశీలించబడ్డాయి. తిరుగుబాట్లు పునరావృతం కాకుండా నిరోధించడానికి భారత సైన్యం యొక్క కూర్పు మరియు సంస్థ పునర్ నిర్మించబడ్డాయి. మతపరమైన సున్నితత్వాన్ని ఉల్లంఘించే అవకాశాలను తగ్గించడానికి బ్రిటిష్ వారు విధానాలను అమలు చేశారు. తిరుగుబాటు భారతీయులలో మతపరమైన మరియు సామాజిక గుర్తింపులపై అవగాహన పెరగడానికి దోహదపడింది.

ఈ కాలంలో సంస్కరణ ఉద్యమాలు మరియు సామాజిక మరియు మతపరమైన మార్పుల కోసం వాదించే నాయకులు ఆవిర్భవించారు. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం భారతదేశంలో పాశ్చాత్య విద్యను చురుకుగా ప్రోత్సహించడం ప్రారంభించింది. ఇది దేశంలో ఆధునిక విద్యా వ్యవస్థకు పునాది వేసింది. స్థిరత్వం మరియు క్రమాన్ని కొనసాగించడంలో వారి పాత్రను గుర్తిస్తూ బ్రిటిష్ వారు భారతీయ రాచరిక రాజ్యాల పట్ల మరింత జాగ్రత్తతో కూడిన విధానాన్ని అవలంభించారు. భారతీయ భూస్వాములు మరియు రైతుల ఆర్థిక శ్రేయస్సుతో ఆదాయ సేకరణను సమతుల్యం చేసేందుకు బ్రిటిష్ వారు మరింత అనువైన భూ రెవెన్యూ విధానాలను ప్రవేశపెట్టారు.

తిరుగుబాటు వలస పాలనకు వ్యతిరేకంగా ఐక్యత మరియు ప్రతిఘటన యొక్క శాశ్వత వారసత్వాన్ని మిగిల్చింది. ఇది భావితరాలకు చెందిన జాతీయవాదులకు స్ఫూర్తినిస్తూ భారతదేశ స్వాతంత్ర్య పోరాటానికి చిహ్నంగా మారింది. ఓ తిరుగుబాటు భారతీయోద్యమానికి పునాది వేసింది. 1857 నాటి సంఘటనలు జాతీయ స్పృహ మరియు స్వయం పాలన కోసం కోరిక పెరగడానికి దోహదపడ్డాయి. భారతదేశంలో మరింత సమగ్రమైన మరియు సంప్రదింపుల పాలన యొక్క ఆవశ్యకతను గుర్తించి, బ్రిటిష్ వారి పాలనా విధానంలో మరింత జాగ్రత్తగా వ్యవహరించారు.

1857 తిరుగుబాటు భారతదేశంలో ఒక మలుపు. ఇది తక్షణమే స్వాతంత్ర్యానికి దారితీయకపోయినా, 1947లో బ్రిటిష్ పాలన నుండి భారతదేశం స్వాతంత్ర్యం పొందేందుకు దారితీసిన తరువాతి ఉద్యమాలు మరియు ఆందోళనలకు వేదికగా నిలిచింది.

1857 తిరుగుబాటు ప్రభావాలు :

1857 తిరుగుబాటు, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంచే అణచివేయబడినప్పటికీ ఆధునిక భారతదేశ చరిత్రలో చెరగని ముద్రవేసింది. సానుకూల మరియు ప్రతికూల పరిణామాలు భారత ఉపఖండం యొక్క భవిష్యత్తును రూపొందించడంలో కీలకపాత్ర పోషించాయి.

సానుకూల ప్రభావాలు :

1858లో భారతదేశం యొక్క మెరుగైన ప్రభుత్వం కోసం చట్టం ఈస్టిండియా కంపెనీ నుండి బ్రిటిష్ క్రౌన్ అధికారాన్ని

గణనీయంగా మార్చింది. భారతదేశం ఇప్పుడు బ్రిటిష్ పార్లమెంటుకు జవాబుదారీగా ఉండే సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ ద్వారా నేరుగా క్రౌన్ ద్వారా పాలించబడుతుంది. లార్డ్ కానింగ్ క్వీన్ విక్టోరియా ప్రకటనను ప్రముఖ దర్బార్‌లో చదివి వినిపించారు.

ఈ ప్రకటన మత సహనాన్ని నొక్కి చెప్పింది మరియు భారతదేశ ప్రజలకు అనేక ప్రయోజనాలను వాగ్దానం చేసింది. ఇది మత స్వేచ్ఛ, చట్టం క్రింద సమాన రక్షణ మరియు జాతి లేదా మత బేధాలు లేకుండా ప్రభుత్వ సేవల్లో అవకాశాలకు హామీ ఇచ్చింది. ఈ చట్టం భారతదేశం కోసం ఒక హోం ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటు చేసింది. ఇది బ్రిటిష్ పార్లమెంట్‌లోని క్యాబినెట్ మంత్రి అయిన భారతదేశానికి సంబంధించిన సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ నేతృత్వంలో భారతదేశంలో విస్తృతమైన అనుభవం ఉన్న నిపుణులతో కూడిన కౌన్సిల్ ఆఫ్ ఇండియా సలహా మద్దతును అందించింది.

తిరుగుబాటు అనుభవం భారత సైన్యంలో గణనీయమై మార్పులకు దారితీసింది. విధేయత మరియు సామర్థ్యాన్ని నిర్ధారించడానికి బ్రిటిష్ సైనికుల నిష్పత్తి పెరిగింది. క్రమశిక్షణా చర్యలు బలోపేతం చేయబడ్డాయి మరియు కొత్త రిక్రూట్లు ప్రధానంగా విశ్వసనీయ ప్రాంతాల నుండి తీసుకోబడ్డాయి. జాతీయ సమైక్యతా భావాలను నిరోధించడానికి విభజించు మరియు పాలించు విధానాలు ఉపయోగించబడ్డాయి. ఈ సానుకూల ప్రభావాలు భారతదేశంలో ప్రత్యక్ష బ్రిటిష్ పాలన యొక్క కొత్త శకానికి వేదికను ఏర్పాటు చేశాయి. పాలన, సైనిక నిర్మాణం మరియు సాంస్కృతిక సమ్మేళనంపై దృష్టి పెట్టాయి. స్థిరత్వాన్ని నిర్ధారించడానికి, బ్రిటిష్ దళాలు వ్యూహాత్మకంగా భారతీయ రెజిమెంట్లతో పాటుగా స్థిరపడ్డాయి. బ్రిటిష్ విధానం విభజనను మరింతగా పెంచి, జాతీయ ఐక్యతా భావాల పెరుగుదలను నిరోధించింది. బ్రిటిష్ వారి దళాలకు అత్యంత ఆధునాతన ఆయుధాలను కేటాయించారు. భారత బలగాలను తులనాత్మకంగా తక్కువ ప్రభావంతమైన ఆయుధాలతో అమర్చారు. ఈ వ్యూహం అంతర్గత భద్రతపై నియంత్రణను కొనసాగించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. ఈ చర్యలు సమిష్టిగా భారతీయ సైన్యంలో విధేయత మరియు క్రమశిక్షణను పెంపొందించాయి. బ్రిటిష్ అధికారాన్ని బలపరిచాయి.

1857 తిరుగుబాటు ఒక ముఖ్యమైన చారిత్రక ఘట్టం. అయితే దాని పర్యవసానంగా భారతీయ చరిత్రలో కొత్త శకానికి నాంది పలికింది. ఇది ప్రత్యక్ష బ్రిటిష్ పాలన మరియు నియంత్రణను కొనసాగించడం మరియు తదుపరి తిరుగుబాట్లను నిరోధించే లక్ష్యంతో వ్యూహాత్మక విధానాలతో గుర్తించబడింది.

భారతీయ రాష్ట్రాల సమగ్రతకు హామీ ఇచ్చారు. స్థానిక యువరాజుల దత్తత హక్కు గుర్తించబడింది. విధానంలో ఈ మార్పు విలీనానికి బదులుగా రాచరిక రాష్ట్రాలతో సహకారాన్ని నొక్కి చెప్పింది. తిరుగుబాటు బ్రిటిష్ మరియు భారతీయుల మధ్య విభజనగా భావించారు. ఇది అవమానానికి మరియు దుర్వినియోగానికి దారితీసింది. పంజాబ్ మరియు ఉత్తర భారతదేశంలో తిరుగుబాటును క్రూరంగా అణచివేయడం, రెండు సమూహాల మధ్య ద్వేషం మరియు శత్రుత్వాన్ని మరింత పెంచింది. సామాజిక, మతపరమైన ఆచారాలలో వారి జోక్యానికి వ్యతిరేకతతో నిరుత్సాహపడిన బ్రిటిష్ వారి సామాజిక సంస్కరణ ప్రయత్నాలను తగ్గించారు. సాంప్రదాయ ఆచారాలు మరియు అభ్యాసాలను గౌరవించాల్సిన అవసరాన్ని వారు గ్రహించారు.

తిరుగుబాటు తర్వాత బ్రిటిష్ వారు భిన్నమైన కులాలు మరియు తరగతులను పరస్పరం వ్యతిరేకిస్తూ విభజన విధానాన్ని అవలంభించారు. ఈ వ్యూహం భారతీయ సమాజంలో విభజనలను తీవ్రతరం చేసింది. ఏకీకృత ప్రతిఘటన యొక్క సామర్థ్యాన్ని బలహీనపరిచింది. తిరుగుబాటు హిందువులు మరియు ముస్లింల మధ్య చీలికను సృష్టించింది. రెండు

గ్రూపులు ప్రారంభంలో పాల్గొన్నప్పటికీ ముస్లింలు బలమైన బ్రిటిష్ వ్యతిరేక భావాన్ని ప్రదర్శించారు. ఇది ముస్లింలపై కఠినమైన అణచివేతకు దారితీసింది. రెండు వర్గాల మధ్య పగ మరియు అపార్థాలకు కారణమైంది. తిరుగుబాటు వైఫల్యం బ్రిటిష్ వారి ప్రాదేశిక విజయాల ముగింపును సూచిస్తుంది. బదులుగా వారు భారతదేశ ఆర్థిక దోపిడీ వైపు దృష్టి సారించారు. ఇది బ్రిటిష్ వ్యూహంలో గణనీయమైన మార్పును గుర్తించింది. ఎందుకంటే వారు భారత ఉపఖండం నుండి ఆర్థిక లాభాలను పెంచుకోవడానికి ప్రయత్నించారు.

ఢిల్లీలో అభివృద్ధి చెందుతున్న ముస్లిం పునరుజ్జీవనానికి తిరుగుబాటు తీవ్ర దెబ్బ తగిలింది. నగరంలో జరుగుతున్న సాంస్కృతిక పునరుజ్జీవనం కోలుకోలేని నష్టాన్ని చవిచూసింది. ఇది మేదో మరియు ఆధ్యాత్మిక సాధనల క్షీణతకు దారితీసింది. తిరుగుబాటు యొక్క పరిణామాలు భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలన యొక్క గమనాన్ని ఆకృతి చేయడమే కాకుండా సామాజిక, సాంస్కృతిక మరియు రాజకీయ పరిణామాల యొక్క సంక్లిష్ట వారసత్వాన్ని కూడా మిగిల్చాయి.

సర్ లెపెల్గ్రిఫిన్ ప్రకారం 1857 తిరుగుబాటు ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ యొక్క పరిపాలనా చట్రంలో మరియు విధానాలలో ఉన్న వివిధ లోపాలు మరియు అక్రమాలను బహిర్గతం చేయడానికి ఉత్ప్రేరకంగా పనిచేసింది. తిరుగుబాటు లండన్‌లోని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం నుండి తక్షణ దృష్టిని ఆకర్షించింది. పరిపాలనలో మెరుస్తున్న లోపాలను వెంటనే సరిదిద్దడానికి దారితీసింది. ఈస్టిండియా కంపెనీ యొక్క సైనిక లోపాలను వెలుగులోకి తెచ్చిన కీలకమైన సంఘటన. వారి త్వరిత తొలగింపును ప్రేరేపించింది. ఈ విధంగా బ్రిటిష్ వారికి 1857 తిరుగుబాటు కీలకమైన మేల్కొపుగా పనిచేసింది.

ఈస్టిండియా కంపెనీ రద్దుతో భారతదేశం యొక్క ప్రత్యక్ష పాలనను క్రౌన్-ఇన్-పార్లమెంట్ చేపట్టింది. భారతీయ ప్రజానీకానికి వారి మత స్వేచ్ఛ, న్యాయానికి సమాన ప్రవేశం. ప్రభుత్వ పాత్రల్లో న్యాయమైన అవకాశాలు మరియు ప్రాచీన భారతీయ ఆచారాలు మరియు సంప్రదాయాల పరిరక్షణపై భరోసా కల్పించారు. అదే సమయంలో భారతీయ రాచరిక రాజ్యాలకు వారి ఒప్పందాలు, ప్రాదేశిక సమగ్రత మరియు వారి హక్కులు, గౌరవం మరియు గౌరవం పరిరక్షణకు హామీ ఇవ్వబడింది.

బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం యొక్క ఈ విధానం రాబోయే సంవత్సరాల్లో భారతీయ ప్రజలలో విశ్వాసాన్ని పెంపొందించే లక్ష్యంతో ఉంది. 1857 తిరుగుబాటు భారతదేశం యొక్క స్వాతంత్ర్య పోరాటంపై మరొక ముఖ్యమైన పద్ధతిలో తీవ్ర ప్రభావాన్ని చూపింది. ఇది తిరుగుబాటులో లేచిన సిపాయిల యొక్క నిజమైన మనోవేదలను గుర్తించింది. హక్కుల పోరాటం నిస్సందేహంగా సమర్థించబడుతోంది. అయితే బలం యొక్క ప్రదర్శనలో బ్రిటిష్ వారు ఉపయోగించిన మరింత అధునాతన ఆయుధాలతో పోల్చితే భారతీయుల మూలాధార ఆయుధాలు పాలిపోయాయి. తిరుగుబాటు సమయంలో జరిగిన క్రూరత్వాల లెక్కలు భారతీయ మేధావులను స్వాతంత్ర్యం కోసం హింసను ఆశ్రయించడం వ్యర్థమని ఒప్పించాయి. 19వ శతాబ్దం ప్రారంభంలో ఒక కొత్త మేధోశ్రేణి ఆవిర్భావం హింసను విస్మరించి, క్రమబద్ధమైన పురోగతికి అనుకూలంగా ఉండే మధ్యతరగతికి దారితీసింది. 1857 తిరుగుబాటు సమయంలో కూడా విద్యావంతులైన భారతీయులు సాయుధ తిరుగుబాటుపై తక్కువ విశ్వాసాన్ని కలిగి ఉన్నారని స్పష్టమైంది. తిరుగుబాటు వైఫల్యం ఈ నమ్మకాన్ని మరింత పటిష్టం చేసింది.

భారతదేశం యొక్క స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో నాయకత్వం ఈ మధ్య తరగతికి మారినప్పుడు 1857 తిరుగుబాటు నుండి నేర్చుకున్న పాఠాలు వారి వ్యూహాత్మక విధానాన్ని గణనీయంగా ప్రభావితం చేశాయి.

4.4. 1857 తిరుగుబాటు వైఫల్యానికి కారణాలు :

1857 తిరుగుబాటు గణనీయమైన స్థాయి మరియు తీవ్రత ఉన్నప్పటికీ తిరుగుబాటు ప్రధానంగా స్థానికీకరించబడింది, నిర్బంధించబడింది మరియు సరిపోని సమన్వయంతో ఉంది. తిరుగుబాటు మొత్తం ఉపఖండాన్ని చుట్టుముట్టలేదు. డాక్టర్ R.C. మజుందార్ సముచింతంగా "అది ఎప్పుడూ అఖిల భారత పాత్ర కాదు కానీ స్థానికీకరించబడింది. పరిమితం చేయబడింది మరియు పేలవంగా నిర్వహించబడింది." ప్రభావిత ప్రాంతాలలో పంజాబ్, యునైటెడ్ ప్రావిన్సెస్, రోహిల్ఖండ్, ఔద్, నర్బాడా మరియు చంబల్ మధ్య భూభాగం మరియు ఈశాన్య బెంగాల్ మరియు బీహార్‌లోని పశ్చిమ ప్రాంతాలు ఉన్నాయి. దోస్త్ మొహమ్మద్ ఆధ్వర్యంలో ఆఫ్ఘనిస్తాన్ స్నేహపూర్వకవైఖరిని కొనసాగించింది.

సింధ్ సాపేక్షంగా నిశ్శబ్దంగా ఉంది మరియు రాజపుతానా విధేయతను ప్రదర్శించింది. భారతదేశంలోని దక్షిణ ప్రాంతాలు, నర్మదానదికి దక్షిణాన గణనీయమైన తిరుగుబాటును చూడలేదు. దక్షిణ మరాఠా భూభాగంలో ఉన్న కొల్హాపూర్‌లో స్థానిక రెజిమెంట్లు తిరుగుబాటు చేసినప్పటికీ హైదరాబాద్‌లో సెంటిమెంట్ యొక్క అస్థిర వ్యక్తీకరణలు ఉన్నప్పటికీ నిజాం రాజధాని, మధ్య మరియు తూర్పు బెంగాల్ సాపేక్షంగా ప్రశాంతతను అనుభవించాయి. నిజానికి నేపాల్ రాజు తిరుగుబాటును అణచివేయడంలో బ్రిటిష్ వారి అమూల్యమైన సహాయాన్ని అందించాడు. పర్యవసానంగా తిరుగుబాటు దేశవ్యాప్త పరిధి లేకుండా స్థానికీకరించబడిన వ్యవహారంగా మిగిలిపోయింది. తిరుగుబాటు యొక్క అకాల ప్రారంభంతో నిశితంగా రూపొందించబడిన ప్రణాళిక చివరికి విఫలమైంది.

దేశవ్యాప్తంగా సమకాలీకరించబడిన తిరుగుబాటు మే 31, 1857న నిర్ణయించబడింది. ఈ నిర్దిష్ట తేదీని గురించి ప్రతి సంస్థాగత కేంద్రం నాయకులు మరియు ప్రతి రెజిమెంట్స్ నుండి ముగ్గురు అధికారులకు ప్రత్యేకంగా తెలుసు. ఏది ఏమైనప్పటికీ మంగళపాండేపై విచారణ మరియు ఉరి 19వ మరియు 34వ భారత రెజిమెంట్ల నుండి సైనికులను రద్దు చేయడం మరియు 34వ రెజిమెంట్‌కు చెందిన సుబేదారుడిని ఉరి తీయడం వంటి అనేక సంఘటనలు భారత సైనికులలో అసహనాన్ని రేకెత్తించాయి. తిరుగుబాటును ప్రేరేపించాయి. నిర్ణీత రోజు ముందు విస్ఫోటనం, మే 10న మీరట్‌లో తిరుగుబాటు జరిగింది. ఈ చర్య ఒక ఘోరమైన మరియు స్వీయ ఓటమి తప్పుడు గణనగా నిరూపించబడింది. "సంఘటనలు రుజువు చేసినట్లుగా, మీరట్ ప్రమాదం తిరుగుబాటును ప్రేరేపించడం ద్వారా నానా సాహిబ్ మరియు అతని సహచరులు అనుకున్న వినాశం నుండి బ్రిటిష్ రాజ్‌ను రక్షించింది" డాక్టర్ ఈశ్వరీ ప్రసాద్ అని నిశితంగా గమనించారు.

మీరట్ వ్యాప్తి కంపెనీకి అదృష్టమని మరియు తిరుగుబాటుకు వినాశకరమైనదని భావించి, చరిత్రకారులు విల్సన్, వైట్ మరియు మెయిల్‌సన్ ఏకీభవించారు. ఇది తిరుగుబాటుదారుల మొత్తం ప్రణాళికకు అంతరాయం కలిగించి, సంఘటిత చర్యను కోల్పోయింది. అనేక ప్రాంతాలలో స్థానిక నాయకులు వారి చర్య గురించి అనిశ్చితి చెందారు. ఇది ఆకస్మిక మరియు ప్రణాళిక లేని ప్రతి చర్యలకు దారితీసింది.

బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవాదం అకారణంగా అపరిమితమైన వనరుల నుండి ప్రయోజనం పొందింది. అదృష్టవశాత్తూ, క్రిమియన్ యుద్ధం వంటి సంఘర్షణలు మరియు భారతదేశం వెలుపల బ్రిటిష్ వారు పాల్గొన్న ఇతర యుద్ధాలు 1856 నాటికి ముగిశాయి. బ్రిటిష్ సైన్యం అధిక సంఖ్యాపరమైన ప్రయోజనాన్ని కలిగి ఉంది. తిరుగుబాటును అణచివేయడానికి భారతదేశంలోనే

అదనపు సైనికులను నియమించడంతో, ప్రపంచంలోని వివిధ మూలల నుండి భారతదేశానికి గణనీయమైన సంఖ్యలో దళాలు పంపబడ్డాయి. తిరుగుబాటుదారులతో పోలిస్తే బ్రిటిష్ వారి వద్ద ఉన్నతమైన ఆయుధాలు ఉన్నాయి. వారు ఆధునిక తుపాకులు మరియు రైఫిల్స్ అమర్చారు. అయితే భారతీయ దళాలు ప్రధానంగా పురాతన మరియు పరిమిత ఫిరంగులపై ఆధారపడి ఉన్నాయి. చాలామంది సంప్రదాయ కత్తులు మరియు ఈటెలతో పోరాటంలో నిమగ్నమయ్యారు.

బ్రిటిష్ నావికాదళం మరియు వ్యూహాత్మక పరాక్రమం రెండింటిలోనూ వారి సైనిక బలాన్ని మరింతగా పెంపొందించుకోవడంలో చాలా ఉన్నతమైనది. బ్రిటిష్ విజయంలో ఎలెక్ట్రిక్ టెలిగ్రాఫ్ వ్యవస్థ కీలకపాత్ర పోషించింది. ఈ వ్యవస్థ బ్రిటిష్ కమాండర్-ఇన్-చీఫ్‌కు తిరుగుబాటుదారుల ప్రణాళికలకు సంబంధించి క్లిష్టమైన గూఢాచారాన్ని అందించింది. అతను ఆ సమాచారంతో నిర్ణయాలు తీసుకునేలా చేసింది. ఈ స్వాభావిక ప్రయోజనాల ఫలితంగా, భారతీయ తిరుగుబాటుదారులు ప్రత్యేక ప్రతికూలతను ఎదుర్కొన్నారు.

భారతీయ తిరుగుబాటుదారులు నిస్సందేహంగా ధైర్యవంతులు మరియు ఆత్మలో ధైర్యంగా ఉన్నప్పటికీ, సరైన సంస్థ వారికి లేదు. వారు కొంతవరకు వ్యవస్థీకృతమైనప్పటికీ, వారి కేంద్ర సమన్వయం బలహీనంగా ఉంది. వారి నాయకులు ధైర్యసాహసాలు మరియు పరాక్రమాలు ప్రదర్శించినప్పటికీ, వారు సంస్థాగత మరియు సంఘటిత చర్యల విషయాలలో ప్రస్ఫుటంగా అనుభవం లేనివారు. అడపాదడపా దాడులు మరియు ఆకస్మిక దాడుల ద్వారా కోల్పోయిన స్వాతంత్ర్యాన్ని తిరిగి పొందే ప్రయత్నం, గెరిల్లా యుద్ధానికి సమానమైనదిగా నిరూపించబడింది.

కేంద్ర బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం మరియు ప్రాంతీయ అధికారులు కమీషన్లు మరియు బోర్డుల ద్వారా క్షుణ్ణంగా పరిశోధనలు నిర్వహించారు. విచారకరంగా, ఈ విచారణలు సమన్వయంతో కూడిన తిరుగుబాటు కుట్ర ఉనికిని సూచించే ఎటువంటి గణనీయమైన సాక్ష్యాలను వెలికితీయడంలో విఫలమయ్యాయి. బదులుగా, మొఘల్ చక్రవర్తి బహదూర్ షా II పై కేసు, తిరుగుబాటు బ్రిటిష్ వారికి ఎంత ఆశ్చర్యాన్ని కలిగించిందో వెల్లడించింది. తిరుగుబాటు నాయకులలో సంస్థాగత నిర్మాణం లోపించింది.

ఇంకా తిరుగుబాటుదారులు భాగస్వామ్య ప్రయోజనం కొరతతో బాధపడ్డారు. తిరుగుబాటు అకస్మాత్తుగా విస్ఫోటనం చెందింది మరియు అది పట్టే పథాన్ని ఎవరూ ఊహించలేదు. హిందువులు మరియు ముస్లింల మధ్య పరస్పర అవగాహన లేకపోవడం గమనార్హం. ఏకీకృత రాజకీయ లక్ష్యం లేకపోవడంతో వారు తమ లక్ష్యాల్లో విభేదించారు. వారి మధ్య అసమ్మతి ప్రబలంగా ఉంది. ఒక ఉమ్మడి ప్రణాళిక లేదా లక్ష్యం పట్ల సమర్థవంతమైన సహకారంతో వారు అసమర్థులయ్యారు.

తిరుగుబాటు రికార్డులను నిశితంగా పరిశీలిస్తే, జాతీయ కర్తవ్యం యొక్క సామూహిక భావన లేకుండా ప్రతి మనిషి తన కోసం ఒక గూఢమైన కథనాన్ని ఆవిష్కరిస్తుంది. మొఘల్ చక్రవర్తి తిరుగుబాటు యొక్క ప్రధాన వ్యక్తి, రాణులు, యువరాణులు మరియు తిరుగుబాటు యొక్క ఇతర నాయకులతో పాటు, అందరూ వారి స్వంత ప్రయోజనాలను కొనసాగించారు. తరుచుగా విరుద్ధమైన దిశలలో లాగడం మరియు ద్వంద్వ వ్యవహారాలలో పాల్గొనడం వైఫల్యానికి కారణం అయ్యాయి. అయోధ్యలోని సిపాయిలు తమ సొంత రాజును తిరిగి స్థాపించడం కోసం పోరాడారు. అయితే నానాసాహిబ్ మరియు ఝాన్సీరాణి వారి వ్యక్తిగత వాదనలను నొక్కి చెప్పారు. దేశభక్తి ప్రేరణ లేని అనేక చిన్న వర్గాలు, వ్యక్తిగత ప్రయోజనాల కోసం

తిరుగుబాటును ఉపయోగించుకోవడానికి ఉద్భవించాయి. ఉదాహరణకు హఫీజ్ రెహమత్ ఖాన్ మనవడు ఖాన్ బహదూర్ ఖాన్ తనను తాను రోహిల్ ఖాండ్ వైస్రాయ్ లేదా నాయబ్ నాజిమ్‌గా ప్రకటించుకున్నాడు. సహరన్ పోర్‌లోని బంజారాలు తమ సొంత రాజును స్థాపించారు.

గుజ్జర్లు వివిధ భూభాగాలలో విభిన్నమైన రాజులను నియమించారు. ఫతునా తనను తాను గుజ్జర్ రాజుగా ప్రకటించుకున్నాడు. దేవిసింగ్ మథుర జిల్లాలోని 14 గ్రామాలపై సార్వభౌమాధికారాన్ని ప్రకటించాడు. అదేవిధంగా మహిమాజీవాడి మరియు మరాఠా బ్రాహ్మణులు తమ సొంత అదృష్టాన్ని పెంచుకోవడానికి అవకాశాన్ని ఉపయోగించుకున్నారు. ఇది ఉద్వేగభరితమైన మరియు లక్ష్యం లేని తిరుగుబాటు, చివరికి అటువంటి గందరగోళంలో దాని మరణాన్ని ఎదుర్కొంది. తిరుగుబాటు వైఫల్యానికి కీలకమైన అంశం తిరుగుబాటుదారులలో సమర్థులైన నాయకులు లేకపోవడం. ఝాన్సీరాణి, తాంతియా తోపి మరియు నానాసాహిబ్ అసాధారణమైన నాయకత్వాన్ని ప్రదర్శించిన కొద్దిమంది మినహాయింపులలో ఉన్నారు. దురదృష్టవశాత్తు పోరాటంలో పాల్గొన్న చాలామంది నాయకులు వ్యక్తిగత కారణాల వల్ల అలా చేశారు.

బ్రిటిష్ విధానాల ద్వారా వారి వ్యక్తిగత ప్రయోజనాలు ప్రత్యక్షంగా ప్రభావితం అయ్యేవరకు వారు బ్రిటిష్ వారిని వ్యతిరేకించడం మానుకున్నారు. మౌలానా అబ్దుల్ కలామ్ అజాద్ అందుబాటులో ఉన్న సాక్ష్యాలను పరిశీలించిన తర్వాత, 1857 తిరుగుబాటు ఖచ్చితమైన ప్రణాళికతో ఉత్పన్నం కాలేదని లేదా దానికి సూత్రధారులు ఎవరూలేరని నిర్ధారించవలసి వస్తుంది. అంతేకాకుండా కోటల లోపల మరియు వెలుపల బ్రిటిష్ వారి తరపున రహస్యంగా పనిచేసే వ్యక్తులు ఉన్నారు. దీనికి విరుద్ధంగా బ్రిటిష్ వారు లార్డ్ లారెన్స్, ఔట్రామ్, హేవ్‌లాక్, నికల్‌సన్, నీల్ మరియు ఎడ్వర్డ్స్ వంటి అత్యంత సామర్థ్యమున్న నాయకులను మరియు తెలివి గల జనరల్‌లను కలిగి ఉన్న ప్రయోజనాన్ని పొందారు. వివిధ మార్గాల ద్వారా తిరుగుబాటును అణచివేయడంలో వారు అసాధారణమైన నైపుణ్యాన్ని ప్రదర్శించారు.

ఈ బ్రిటీష్ నాయకులు మరియు జనరల్స్ ప్రారంభదశలలో తిరుగుబాటుదారులను దృఢంగా ప్రతిఘటించారు. పరిస్థితిపై నియంత్రణ సాధించారు. అదనంగా వారు తిరుగుబాటు యొక్క చివరిదశలలో వారి మాతృభూమి నుండి గణనీయమైన మద్దతును పొందారు. సైనిక పరాక్రమానికి అతీతంగా రాజకీయ చతురతలో కూడా వారు భారతీయ నాయకులను అధిగమించారు. వారందరూ ఒకే లక్ష్యాన్ని పంచుకున్నారు. భారతదేశంలో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ ఆధిపత్యం, వారి రాజకీయ ఆకాంక్షలలో వారు విభజించబడనందున వారి ఉద్దేశ్యం యొక్క ఐక్యత అద్భుతమైనది.

ఈ కాలంలో భారత జాతీయ స్వభావము తక్కువ స్థాయికి చేరుకుందని స్పష్టమవుతుంది. తిరుగుబాటు నాయకులు భిన్నాభిప్రాయాలు, పరస్పర అసూయ మరియు ఒకరినొకరు నిరంతర కుట్రలతో బాధపడ్డారు. ఈ వ్యక్తిగత శత్రుత్వాలు భారత బలగాల అంతిమ ఓటమిలో ముఖ్యమైన పాత్ర పోషించాయి. భారతీయ నాయకులు తమ వ్యక్తిగత విభేదాలను పక్కన పెట్టలేకపోవడం ఏకీకృత అత్యున్నత నాయకుడి క్రింద సమిష్టి చర్యకు ఆటంకం కలిగించింది. పూర్తి విరుద్ధంగా బ్రిటిష్ వారి విజయానికి గణనీయంగా దోహదపడిన వీరత్వం మరియు అచంచలమైన సంకల్పంతో గుర్తించబడిన ఒక సంఘటిత నాయకత్వాన్ని కలిగి ఉన్నారు. అందువల్ల స్థానిక నాయకుల మధ్య అంతర్గత కలహాలు వారి ఐక్యతను తీవ్రంగా దెబ్బతీశాయని, చివరికి వారి ఓటమికి దారితీసిందని స్పష్టంగా తెలుస్తుంది.

బహదూర్‌షా, మొఘల్ చక్రవర్తి దేశంలో ఆవిష్కృతమైన లోతైన విప్లవాన్ని నడపడానికి సిద్ధంగా లేడు. మూడు సంవత్సరాల ముందు ఆయన సింహాసనాన్ని అధిరోహించడం భారతదేశ చక్రవర్తిగా అతని సమర్థతపై అంచనాలను పెంచింది. అయినప్పటికీ అతను ఒక ప్రతీకాత్మక వ్యక్తిగా నిరూపించబడ్డాడు. ఉద్యమాన్ని సమర్థవంతంగా నడిపించలేకపోయాడు. స్వాతంత్ర సమరయోధుల విజయాలక్షణాల మధ్య, అణచివేతదారుల చేతిలో ఎదురుదెబ్బల మధ్య ఊగిసలాడుతున్న అతని పాలనను అస్థిరంగా వర్ణించవచ్చు.

కొంత మంది పక్షపాతంతో కూడిన బ్రిటిష్ చరిత్రకారుల వాదనలకు విరుద్ధంగా 1857 తిరుగుబాటు ప్రత్యేకంగా హిందూ లేదా ముస్లిం ఉద్యమం కాదు. బదులుగా కొంత మంది పాల్గొనే వారి అస్తవ్యస్తత మరియు స్వీయ సేవ చర్యల కారణంగా ఇది క్షీణించింది. వారు తమ వ్యక్తిగత ఆసక్తులు ప్రమాదంలో ఉన్నప్పుడు మినహాయింపులు నిస్వార్థ అంకితభావాన్ని ప్రదర్శించాయి. భారతీయ పాలకులు మధ్య వ్యక్తిగత స్పర్థలు మరియు స్వార్థాన్ని ఉపయోగించుకునే నమ్మకద్రోహ యుక్తుల కారణంగా బ్రిటిష్ వారు విజయం సాధించారు. అందువల్ల అటువంటి స్మారక విప్లవానికి బహదూర్ షా సిద్ధపడకపోవడం తిరుబాటు యొక్క అంతిమ వైఫల్యానికి కీలకమైన అంశం.

తిరుగుబాటులో ఆంగ్లేయుల విజయానికి కీలకమైన లార్డ్ కానింగ్ మరియు సర్ జాన్ లారెన్స్ ప్రారంభదశలలో చేసిన ప్రశంసనీయమైన కృషి. వారు ఇంగ్లాండ్ మరియు భారతదేశం రెండింటిలోనూ ఆగ్రహావేశాలను అణచివేయడానికి శ్రద్ధగా పనిచేశారు. అక్కడ కొన్ని వర్గాలు సూచించే తీవ్రమైన మరియు విచక్షణారహిత ప్రతీకార విధానం కోసం నినాదాలు ఉన్నాయి. అయినప్పటికీ లార్డ్ కానింగ్ వేరొక మార్గాన్ని ఎంచుకున్నాడు. ప్రతీకార వైఖరిని విడిచిపెట్టాడు మరియు బదులుగా తిరుగుబాటుదారుల పట్ల తేలికపాటి మరియు సామరస్యపూర్వక విధానాన్ని అనుసరించాడు. ఈ సంయమనం మరియు కనికరం లార్డ్ కానింగ్ చేత సంఘర్షణ సమయంలో మరియు దాని తరువాత బ్రిటిష్ విజయంలో కీలకపాత్ర పోషించింది.

మొదట్లో ధిక్కార స్వరంలో 'క్లెమెన్సీక్యానింగ్' అని పిలిచారు. తరువాత అతని క్షమాపణ కేవలం నైతికంగా ప్రశంసనీయమైనది కాదు. రాజకీయంగా కూడా తెలివిగలది అని అంగీకరించబడింది. ఈ దయగల విధానం భారతీయ ప్రజల దృష్టిలో బ్రిటిష్ ప్రతిష్టను గణనీయంగా పెంచింది. పరస్పర విశ్వాసం మరియు సద్భావనను పెంపొందించింది. లార్డ్ కానింగ్ తిరుగుబాటు యొక్క గందరగోళం మధ్య కూడా దృఢనిశ్చయంతో మరియు స్థాయిని కలిగి ఉన్నాడు. అందువల్ల అతని దయ మరియు నియంత్రణ విధానం శత్రుత్వాల విరమణ మరియు క్రమాన్ని పునరుద్ధరించడం చాలా వేగవంతం చేసింది. ఈ సూక్ష్మమైన విధానం లార్డ్ కానింగ్ యొక్క రాజనీతిజ్ఞతను ఉదహరించింది.

తిరుగుబాటును అణచివేసేందుకు మరియు స్థిరత్వాన్ని పునఃస్థాపన చేయడంలో దయాదాక్షిణ్యాలు ఒక శక్తవంతమైన శక్తిగా ఉండగలవని నిరూపిస్తుంది.

4.5. సంక్షిప్తంగా :

1857 తిరుగుబాటు భారతదేశ చరిత్రలో ఒక కీలకమైన సంఘటన మరియు స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో ఒక ముఖ్యమైన మలుపు. బ్రిటిష్ వారిచే భారతీయ సైనికుల ఉపయోగం రిక్రూట్‌మెంట్ పద్ధతులు, జాతి వివక్ష మరియు కొత్త రైఫిల్స్‌ను ప్రవేశపెట్టడంపై మనోవేదనలకు దారితీసింది. మే 10, 1857న భారతీయ సిపాయిలు తమ బ్రిటిష్ అధికారులకు వ్యతిరేకంగా

తిరుగుబాటు చేసినప్పుడు మీరట్ పట్టణంలో తిరుగుబాటు ప్రారంభమైంది. తిరుగుబాటు త్వరగా ఢిల్లీ, లక్నో, కాన్పూర్ మరియు ఝాన్సీలతో సహా ఉత్తర మరియు మధ్య భారతదేశంలోని వివిధ ప్రాంతాలకు వ్యాపించింది. తిరుగుబాటు సైనిక మరియు పౌర భాగస్వామ్యాన్ని కలిగి ఉంది. ఝాన్సీరాణి లక్ష్మీబాయి, బహదూర్‌షా II, కున్వర్ సింగ్ మరియు ఇతరులు ప్రముఖ వ్యక్తులుగా ఎదిగారు.

తిరుగుబాటుదారులు సమన్వయం, వ్యూహం మరియు నాయకత్వం పరంగా సవాళ్ళను ఎదుర్కొన్నారు. వారు విభిన్న నేపథ్యాలు మరియు ప్రాంతాల నుండి వచ్చారు. ఇది కొన్నిసార్లు సమన్వయ చర్యను కష్టతరం చేసింది. బ్రిటిష్ వారు మొదట్లో గణనీయమైన సవాళ్ళను ఎదుర్కొన్నారు. కానీ చివరికి వారు సైనిక శక్తి, దౌత్యం మరియు మోసపూరిత వ్యూహాల కలయిక ద్వారా తిరుగుబాటును అణచివేయగలిగారు. తిరుగుబాటు అణచివేత భారతదేశంపై ప్రత్యక్ష బ్రిటిష్ క్రౌన్ పాలనకు దారితీసింది.

బ్రిటిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ శకానికి ముగింపు పలికింది. తిరుగుబాటుకు దోహదపడిన కొన్ని ఫిర్యాదులను పరిష్కరించడానికి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ప్రయత్నించింది మరియు వారు పాలనలో భారతీయులను భాగస్వామ్యం చేయడానికి ప్రయత్నాలు చేశారు. 1857 తిరుగుబాటు భారతీయ చరిత్రలో ఒక ముఖ్యమైన సంఘటనగా పరిగణించబడుతుంది. ఎందుకంటే ఇది వలస పాలనకు వ్యతిరేకంగా పోరాటంలో తరువాతి తరాలకు స్ఫూర్తినిచ్చింది. ఇది రాబోయే దశాబ్దాలలో ఊపందుకున్న భారత జాతీయవాద ఉద్యమానికి కూడా దారితీసింది.

ప్రతిస్పందనగా బ్రిటిష్ వారు భారతదేశం యొక్క మొత్తం పరిపాలనను క్షుణ్ణంగా పరిశీలించారు. ఇది పరివర్తనాత్మక మార్పుల శ్రేణిలో ముగుస్తుంది. ముఖ్యంగా ఈస్టిండియా కంపెనీ నుండి బ్రిటిష్ క్రౌన్‌కు అధికారాన్ని బదిలీ చేయడం వీటిలో ప్రధానమైనది. తదుపరి చర్యలలో ఢిల్లీలోని మొఘల్ రాజవంశాన్ని రద్దు చేయడం, సైన్యాన్ని సమగ్రంగా మార్చడం, మతపరమైన స్వేచ్ఛ మరియు భారతీయులకు సమాన గౌరవం, అలాగే దేశ పరిపాలనలో భారతీయులను భాగస్వామ్యం చేయడం వంటివి ఉన్నాయి. అదనంగా అనేక ప్రగతిశీల సంస్కరణలు ప్రవేశపెట్టబడ్డాయి. ఇది మునుపటి స్థితి నుండి గణనీయమైన నిష్క్రమణను సూచిస్తుంది. ఈ సంస్కరణలు 1858 క్వీన్స్ ప్రకటన ద్వారా ప్రకటించబడ్డాయి. 1857 తిరుగుబాటు అణచివేయబడినప్పటికీ భారతీయ జనాభా మరియు బ్రిటిష్ ఇంపీరియల్ స్థాపన రెండింటి యొక్క మనస్సుపై చెరగని ముద్రవేసింది. దాని ప్రతికూల ప్రభావాలలో జాతి శత్రుత్వం పెరగడం, విభజించే 'విభజించు మరియు పాలించు' విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టడం మరియు భారతదేశం యొక్క క్రమబద్ధమైన ఆర్థిక దోపిడీలో పెరుగుదల ఉన్నాయి. ఏదిఏమైనప్పటికీ ఇది భారతదేశం మరియు బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవాద చరిత్రలో ఒక కొత్త శకానికి నాంది పలికింది. 1857 తిరుగుబాటు బ్రిటిష్ వలస పాలనకు వ్యతిరేకంగా తదుపరి ఉద్యమాలకు మార్గం సుగమం చేసింది.

4.6. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1) 1857 తిరుగుబాటు వ్యాప్తిని వివరించండి.
2) 1857 తిరుగుబాటు ఫలితాలును విశ్లేషించండి.
3) 1857 తిరుగుబాటు వైఫల్యానికి కారణాలు తెలపండి.

4.7. ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1) Benerjee, .W. : Early Administrative System of the East India Company, Calcutta 1943.

2) Grower, B.L and Growers, S : A New Look at Modern History of India

3) Mishra, B.B. : The Central Administration of the East India Company.

4) Phillips, CH : The East India Company, 1784-1834, Manchester 1940.

5) Roberts : Cambridge History of India.

6) Tarachand : History of Freedom Movement in India, Vols.II and III.

– డా. యం. రమేష్

పాఠం - 5

విక్టోరియా రాణి ప్రకటన మరియు భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1858

లక్ష్యము :

విక్టోరియా రాణి ప్రకటనలోని వివిధ అంశాలను అవగాహన చేసుకోవడం మరియు భారత ప్రభుత్వ చట్టం గుణ దోషాలను పరిశీలించడం ఈ పాఠం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

పాఠ్య నిర్మాణక్రమం :

5.1. పరిచయం

5.2. విక్టోరియా రాణి ప్రకటన

5.3. భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1858

5.4. సంక్షిప్తంగా

5.5. మాదిరి ప్రశ్నలు

5.6. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

5.1. పరిచయం :

బ్రిటన్ రాజ కిరీటం నేరుగా భారత ప్రభుత్వాన్ని అధిష్ఠించినట్లు ప్రకటించిన రాణి ప్రకటన భారతదేశ చరిత్రలో ఒక కొత్త శకానికి నాంది పలికింది. ఇది భారతీయుల హక్కుల చార్టర్. ఇది ఈ దేశాన్ని పాలించాల్సిన సూత్రాలను ప్రకటించింది. నవంబర్ 1, 1858న బ్రిటన్ రాణి, విక్టోరియా భారతదేశంలోని అన్ని నగరాల్లో ఆచరణాత్మకంగా చదవబడిన తన ప్రకటన ద్వారా భారతదేశ వ్యవహారాలకు సంబంధించిన భారతీయులకు హామీ ఇచ్చింది. బ్రిటీష్ పార్లమెంట్ ఆమోదించనందున ఈ ప్రకటనకు చట్టపరమైన ఆధారం లేనప్పటికీ, బ్రిటిష్ మంత్రివర్గం దీనిని ఆమోదించినందున ఇది చట్టం వలె మంచిది.

5.2. విక్టోరియా రాణి ప్రకటన :

నవంబరు 1, 1858న అలహాబాద్‌లో కానింగ్ చేత దర్బార్ నిర్వహించబడింది. భారత ప్రభుత్వం బ్రిటన్ రాజ కిరీటం ద్వారా ఆవిర్భవించిందని ప్రకటించాడు. ఆ సందర్భంగా లార్డ్ కానింగ్ కూడా రాణి ప్రకటనను భారతదేశ యువరాజులకు మరియు ప్రజలకు చదివి వినిపించాడు. వంద మిలియన్లకు పైగా యూరోపియన్ ప్రజలతో మాట్లాడే సార్వభౌమాధికారం, వారిపై ప్రత్యక్ష ప్రభుత్వాన్ని చేపట్టడం మరియు రక్తపాత యుద్ధం తరువాత, వారికి ప్రతిజ్ఞలు ఇవ్వడం గురించి మంత్రులను దృష్టిలో ఉంచుకుని ముసాయిదాను రూపొందించాలని మాకు చెప్పబడింది. ఆమె ప్రభుత్వ సూత్రాలను విమోచించడం, వివరించడం ద్వారా ఆమె భవిష్యత్తు పాలనలో దాతృత్వం, దయ మరియు మతపరమైన సహనం యొక్క అనుభూతిని కలిగి ఉండునని తెలిపారు. పరిపాలన విషయాలలో సమానత్వం మరియు శ్రేయస్సును పొందడంలో భారతీయులు పొందే ప్రాధాన్యతలను సూచించారు. క్వీన్స్ ప్రకటన ఆమె మనోభావాలకు అనుగుణంగా చెప్పబడినది అనునది వాస్తవం.

1858 యొక్క క్వీన్స్ ప్రకటన, దీనిని 1858 యొక్క రాయల్ ప్రొక్లమేషన్ లేదా ఇండియన్ లిబర్టీస్ యొక్క మాగ్నా కార్టా అని కూడా పిలుస్తారు. ఇది యునైటెడ్ కింగ్‌డమ్ క్వీన్ విక్టోరియా చేసిన ముఖ్యమైన ప్రకటన. ఇది 1857 (1857-1858) నాటి భారతీయ తిరుగుబాటును అణచివేసిన కొద్దికాలానికే నవంబర్ 1, 1858న జారీ చేయబడింది. ఈ ప్రకటన భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలనకు అనేక కీలక లక్ష్యాలు మరియు సవాళ్ళను కలిగి ఉంది.

రాణి ప్రకటనలో ప్రధాన అంశాలు :

ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ పాలన ముగింపు :

భారతదేశం నుండి ఈస్టిండియా కంపెనీ పాలన ముగిసింది. ఇంగ్లాండ్ పాలకుడు భారతదేశానికి కూడా పాలకుడు. ఆ సూత్రాలను అనుసరించి క్వీన్ విక్టోరియా భారతదేశానికి సామ్రాజ్ఞి అయింది. ఈ ప్రకటన బ్రిటీష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ నుండి బ్రిటిష్ క్రౌన్‌కు అధికారికంగా పాలన బదిలీని సూచిస్తుంది. భారతదేశంలోని ఈస్టిండియా కంపెనీ భూభాగాల పరిపాలన ఇప్పుడు నేరుగా బ్రిటిష్ క్రౌన్ ద్వారా నిర్వహించబడుతుంది. రాణి తన పేరుతోనే భారత పాలన సాగుతుందని ప్రకటించారు. లార్డ్ కానింగ్, గవర్నర్ జనరల్ ఆఫ్ ఇండియా ఇకపై వైస్రాయ్ మరియు భారతదేశంలో క్రౌన్ ప్రతినిధిగా నియమించబడ్డారు. ఇది ఈస్టిండియా కంపెనీచే నియమించబడిన పౌర మరియు సైనిక అధికారులందరినీ ధృవీకరించింది. భారతదేశంలోని స్థానిక పాలకులతో కంపెనీ చేసిన అన్ని ఒప్పందాలు మరియు సెటిల్మెంట్లను క్రౌన్ అంగీకరించింది.

మత సహనం యొక్క హామీ, ఆచారాలు మరియు సంప్రదాయాలకు గౌరవం :

ఈ ప్రకటన భారతదేశంలోని అన్ని వర్గాలకు మత స్వేచ్ఛ మరియు సహనానికి హామీ ఇచ్చింది. దేశంలోని మత విశ్వాసాలు మరియు ఆచారాల వైవిధ్యాన్ని ఇది గుర్తించింది. భారతీయ మతం మరియు సంస్కృతికి తగిన గౌరవం ఇవ్వబడుతుంది. భారతీయ ప్రజల ఆచారాలు, చట్టాలు, సంప్రదాయాలను గౌరవిస్తామని రాణి ప్రకటన హామీ ఇచ్చింది. ఇది సాంస్కృతిక సమ్మేళనం యొక్క భయాలను తొలగించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. రాజ్య సంక్రమణ సిద్ధాంతం ఉపసంహరించబడింది మరియు తమ కుమారుడిని దత్తత తీసుకునేందుకు భారత పాలకులకు పూర్తి స్వేచ్ఛ ఇవ్వబడింది.

స్థానిక ప్రముఖులకు భారతీయ యువరాజులకు గుర్తింపు :

భారత రాచరిక రాజ్యాల హక్కులు, గౌరవించాలనే ఉద్దేశాన్ని ప్రకటన వ్యక్తం చేసింది. దేశ పరిపాలనలో తమ సహకారాన్ని కోరింది. భారతదేశంలో ప్రస్తుతం ఉన్న ప్రాదేశిక ఆస్తులను విస్తరించాలనే కోరిక తమకు లేదని కూడా హామీ ఇచ్చింది. ఇది తన స్వంత హక్కులను గౌరవించినట్లే, పాలకులందరి హక్కులను మరియు గౌరవాలను గౌరవిస్తుంది. సంతానం లేనప్పుడు ఏ బిడ్డనైనా తమ సహజ వారసులుగా స్వీకరించడానికి స్థానిక పాలకులు అనుమతించబడ్డారు. అంతకు ముందు భారత పాలకుడితో కుదుర్చుకున్న ఒప్పందాలు సక్రమంగా గుర్తించబడ్డాయి. రాణి ప్రకటన భారతీయ ప్రభువులు, అధికారులు మరియు జమీందార్ల సహకారాన్ని గుర్తించింది మరియు వారి ఆస్తులు మరియు హక్కులు రక్షించబడతాయని వారికి హామీ ఇచ్చింది.

విద్య వ్యాప్తి ప్రోత్సాహం :

భారతీయ జనాభాలో విజ్ఞానం మరియు జ్ఞానోదయాన్ని వ్యాప్తి చేసే లక్ష్యంతో భారతదేశంలో విద్యను ప్రోత్సహించాలనే తన కోరికను రాణి వ్యక్తం చేసింది.

సమాన అవకాశాల వాగ్దానం, న్యాయమైన నిర్వహణ యొక్క వాగ్దానం :

వివిధ సివిల్ సర్వీసెస్ మరియు అడ్మినిస్ట్రేటివ్ పోస్టులలో భారతీయులకు సేవ చేసే అవకాశం ఉంటుందని పేర్కొంది. జాతి, కుల మరియు మత వివక్ష లేకుండా భారతీయులందరికీ వారి వారి విద్య, సామర్థ్యం మరియు విధేయత ప్రకారం ప్రభుత్వ ఉద్యోగాలు పొందడానికి సమాన అవకాశాలు కల్పించబడతాయి. భారతీయులు వారి అర్హతను బట్టి ప్రభుత్వ సర్వీసులో నియమిస్తారు. ప్రతి కులం, మతం, సంపన్నులు చట్టాల ముందు సమానం అయ్యారు. న్యాయంగా మరియు నిష్పక్షపాతంగా న్యాయాన్ని నిర్వహిస్తానని, తన భారతీయ ప్రజలను దయతో మరియు నిష్పక్షపాతంగా చూస్తానని రాణి ప్రతిజ్ఞ చేసింది.

మతపరమైన విషయాలలో జోక్యం చేసుకోరాదని హామీ :

మతపరమైన విషయాల్లో జోక్యం చేసుకోమని, భారతదేశంలోని విభిన్న మతపరమైన ఆచారాలను గౌరవిస్తామని రాణి ప్రతిజ్ఞ చేసింది. భారతదేశ ప్రజల మతపరమైన వ్యవహారాల్లో జోక్యం చేసుకోదని, పురాతన సంప్రదాయాలు, నమ్మకాలు మరియు విశ్వాసాలను గౌరవిస్తుందని వాగ్దానం చేసింది.

ప్రజల సంక్షేమానికి నిబద్ధత :

ప్రకటన భారతీయ ప్రజల పట్ల రాణి యొక్క దయ గల ఉద్దేశాలను మరియు వారి సంక్షేమం మరియు శ్రేయస్సు కోసం ఆమె నిబద్ధతను తెలియజేసింది. భారతీయ పౌరులు సామ్రాజ్యంలోని ఇతర ప్రాంతాలలోని బ్రిటిష్ పౌరులతో సమానమని ప్రకటించారు. "వారి శ్రేయస్సులో మన బలం ఉంటుంది. మన నిబద్ధతలో మన భద్రత ఉంటుంది మరియు వారి కృతజ్ఞత, ఉత్తమ ప్రతిఫలం" అని విక్టోరియా రాణి భారతీయులకు ప్రతి ప్రయోజనాన్ని చేకూర్చింది.

1857 ఆంగ్లేయుల హత్యకు పాల్పడిన వారు తప్ప, ఇది తిరుగుబాటు సమయంలో చేసిన నేరాలకు బేషరతుగా క్షమాపణ. గత నేరాలకు బేషరతుగా క్షమాపణ, క్షమాభిక్ష మరియు ఉపేక్షను ప్రకటించడం ద్వారా ఈ ప్రకటన కొనసాగింది. "ప్రావిడెన్స్ ఆశీర్వాదంతో అంతర్గత ప్రశాంతత పునరుద్ధరించబడినప్పుడు, శాంతియుత పరిశ్రమను ఉత్తేజపరచడం, ప్రజా ప్రయోజన పనిని ప్రోత్సహించడం మా హృదయపూర్వక కోరిక. అభివృద్ధి మరియు దానిలో నివసించే మా పౌరులందరి ప్రయోజనం కోసం ప్రభుత్వాన్ని నిర్వహించడం" అని 1857 నాటి కల్లోల సంఘటనల తర్వాత బ్రిటిష్ రాజరిక ప్రభుత్వం మరియు భారతీయ ప్రజల మధ్య సంబంధాలను చక్కదిద్దేందుకు ప్రయత్నించిన 1858 క్వీన్స్ ముఖ్యమైన ప్రకటన. ఇది మరింత సామరస్యపూర్వకమైన విధానాన్ని సూచిస్తున్నప్పటికీ, దాని ప్రభావం మరియు వాస్తవ అమలు కాలక్రమేణా మారుతూ ఉంటుందని గమనించడం ముఖ్యం. భారతదేశంలోని భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలన యొక్క అభివృద్ధి చెందుతున్న వివిధ ప్రాంతాలలో గతిశీలతను రూపొందించడంలో రాణి ప్రకటన ముఖ్య పాత్ర పోషించింది.

రాణి ప్రకటన – విమర్శ :

రాణి ప్రకటనకు ముందు బ్రిటిష్ పాలకుల విధానం స్థిరంగా దూకుడుగా, హింసాత్మకంగా మరియు అసమంజసంగా ఉండేది. రాకుమారులు సంపూర్ణ ప్రాదేశిక సమగ్రతకు హామీ ఇవ్వడం ఇదే మొదటిసారి. దత్తత హక్కును గుర్తించారు. "ప్రభుత్వం మరియు భారత రాకుమారుల మధ్య సంబంధాలలో ప్రకటన ముందు చూపుతో కూడిన వైఖరి యొక్క అత్యంత

ప్రాథమిక మార్పు. అందువల్ల వారి హక్కులు గౌరవించబడాలని మరియు కంపెనీతో చేసిన అన్ని ఒప్పందాలు నిర్వహించబడతాయనే ప్రకటనను యువరాజులు చాలా ఉపశమనంతో విన్నారు" అని రౌలిన్సన్ పేర్కొన్నారు.

రాణి ప్రకటనలోని ఇతర ముఖ్యమైన అంశాలు ప్రజలకు వాగ్దానాలు, మత విశ్వాసాలలో జోక్యం చేసుకోకపోవడం, సేవల్లోకి నియామకాలకు సమాన అవకాశం మరియు చట్టానికి సమాన రక్షణ మరియు 1858 ప్రకటన భారతదేశంలో 60 సంవత్సరాలకు పైగా బ్రిటిష్ విధానానికి ఆధారం అయింది.

రాణి ప్రకటన – ప్రాముఖ్యత :

సరళమైన భాషలో చెప్పాలంటే క్వీన్స్ ప్రకటన భారతీయ యువరాజులకు వారి భూభాగాలను బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం స్వాధీనం చేసుకోదని మరియు వారికి దత్తత తీసుకునే హక్కు ఇవ్వబడుతుందని హామీ ఇచ్చింది. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం భారతదేశంలోని తన సేవకులను ఆదేశించింది.

భారతీయుల మతపరమైన వ్యవహారాల్లో జోక్యం చేసుకోకూడదు. భారతదేశంలో చట్టాన్ని రూపొందించడంలోనూ నిర్వహించడంలోనూ భారతదేశపు ఆచారాలు, ప్రాచీన ఆచారాలు మరియు వాడుకలకు తగిన గౌరవం ఇవ్వబడింది. భారతదేశ ప్రజలు బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యంలో బ్రిటిష్ పౌరులతో సమానంగా ప్రకటించబడ్డాయి. ఇతర బ్రిటిష్ పౌరులతో పాటు భారతీయులకు సమాన హక్కులు మరియు అవకాశాలు హామీ ఇవ్వబడ్డాయి. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా ఇంకా ఆయుధాలలో ఉన్న బ్రిటిష్ సబ్జెక్ట్‌లను హత్య చేసినందుకు దోషులు కాని భారతీయులందరికీ క్షమాపణ మరియు క్షమాభిక్ష అందించబడింది. ఇంగ్లీష్ ఈస్టిండియా కంపెనీ ఒప్పందాలు అమలులో ఉన్నట్లు ప్రకటించబడింది.

1858 నాటి క్వీన్స్ ప్రకటన భారతదేశ రాజ్యాంగ చరిత్రలో గొప్ప మైలురాయి. 1917లో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం భారతదేశానికి సంబంధించి కొత్త ప్రకటన చేసినప్పుడు విధాన ప్రకటన భారత పరిపాలనకు ఆధారం. డిక్లరేషన్ భారతీయ రాకుమారులకు వారి స్థానాన్ని హామీ ఇవ్వడం ద్వారా వారి భయాలను తొలగించడానికి ప్రయత్నించింది. మతపరమైన విషయాల్లో ఆంగ్లేయులు జోక్యం చేసుకోరని భారతీయులకు హామీ ఇచ్చింది.

ఇంకా ఈ ప్రకటన భారత ప్రభుత్వ ఐక్యతకు ముద్ర వేసింది మరియు కొత్త శకానికి తెరతీసింది. భారతదేశం యొక్క మాగ్నా కార్టా అని పిలువబడే ఈ చిరస్మరణీయ ప్రకటన దేశంలోని ప్రతి పెద్ద పట్టణంలో ప్రచురించబడింది మరియు స్థానిక భాషలోకి అనువదించబడింది.

5.3. భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1858 :

భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1858ని మెరుగైన భారత ప్రభుత్వం కోసం చట్టంగా పిలుస్తారు. 1858లో ఇది ఆమోదించబడింది. ఇది భారత రాజ్యాంగ చరిత్రలో ఒక అధ్యాయానికి ముగింపు, కొత్త అధ్యాయానికి నాంది పలికింది. ఇది ఇంగ్లీష్ కంపెనీ నుండి దేశ పరిపాలనను స్వాధీనం చేసుకుని, దానిని కిరీటానికి బదిలీ చేసింది.

1858వ సంవత్సరం భారత చరిత్ర చరిత్రలో ఒక కొత్త శకానికి నాంది పలికింది. 1857 నాటి గొప్ప తిరుగుబాటు వర్తక కంపెనీ రాజకీయ శక్తిగా కొనసాగడానికి అనుమతించకూడదని బ్రిటిష్ పరిపాలనను హెచ్చరించింది. ఈ చట్టానికి

తక్షణ కారణం తిరుగుబాటు. 1858 ముందు చట్టాలలో చాలా లోపాలు ఉన్నాయి. వాటిలో మొదటిగా ఇంగ్లాండ్ రాజకీయ వ్యవస్థ అధికారం బాధ్యత నుండి తప్పుకోవడం. కానీ ఇక్కడ ఒక వ్యాపారుల సమూహం వారి చర్యలకు ఏ ప్రముఖ సంస్థకు జవాబుదారీగా ఉండకుండా భారతదేశంపై రాజకీయ అధికారాన్ని చెలాయిస్తోంది.

రెండవది, బ్రైట్ మాటల్లో చెప్పాలంటే డబుల్ గవర్నమెంట్ వ్యవస్థ అనేది "విభజించబడిన బాధ్యత, దాగి ఉన్న బాధ్యత మరియు బాధ్యత లేనిది." నియంత్రణ బోర్డు చాలాసార్లు డైరెక్టర్ల కోర్టుపై నిందలు వేసింది. కంపెనీ ద్వారా సేకరించిన ఆదాయం సహాయంతో నియంత్రణ మండలి ప్రతిష్టాత్మకంగా డబ్బును స్వాహా చేస్తోందని తరచుగా ఫిర్యాదులు చేశారు.

మూడవదిగా, నియంత్రణ మరియు సమతుల్యత విధానాలు ప్రభుత్వం తన పనిలో నిధానంగా, క్లిష్టంగా చేసింది. దాని పాలనలో గణనీయమైన జాప్యం ఏర్పడింది. బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ మరియు డైరెక్టర్స్ కోర్ట్ మధ్య సంఘర్షణ వచ్చింది. చివరిగా ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ ఎటువంటి వ్యాపార విధులు లేదా సమర్థవంతమైన రాజకీయ అధికారాలను అమలు చేయడం లేదు. 1833లో వాణిజ్యంలో గుత్తాధిపత్యం యొక్క చివరి అవశేషాలు దాని నుండి తీసివేయబడ్డాయి. వ్యాపార సంస్థకు రాజకీయ విధులను అప్పగించే హక్కు లేదు.

బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ మరియు కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ మధ్య ద్వంద్వ నియంత్రణగా ఉండి వారి మధ్య గొడవలకు దారితీశాయి. ఇది సమర్థతకు అనుకూలంగా లేదు. అంతేకాదు అనవసర జాప్యం కూడా జరిగింది. భారతదేశంలో 1857లో జరిగిన తిరుగుబాటు ఈస్టిండియా కంపెనీ యొక్క పరిపాలనను క్రౌన్ స్వాధీనం చేసుకోవాలని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వాన్ని హెచ్చరించింది. వ్యాపారులు పరిపాలనలో శ్రద్ధ వహించడం కంటే లాభదాయకంగా ఉన్నారని భావించారు. అంతేకాకుండా ఇంగ్లాండ్‌లోని పారిశ్రామిక విప్లవం మరియు ఉదారవాదం బ్రిటన్‌లోనే కాకుండా భారతదేశంలో కూడా వాతావరణాన్ని మార్చాయి. భారత ప్రభుత్వంలో ప్రధాన విధులు పార్లమెంటుకు బాధ్యత వహించని, క్రౌన్ చేత నియమించబడని, వ్యాపారులచే ఎన్నుకోబడిన ఒక సంస్థకు కట్టుబడి ఉన్నాయని గ్రహించబడింది.

కంపెనీ నుండి అధికారాన్ని క్రౌన్‌కు పూర్తిగా బదిలీ చేయడానికి సమయం ఆసన్నమైంది. బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ మరియు కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ ద్వంద్వ నియంత్రణ సమర్థతకు అనుకూలంగా లేదు. ద్వంద్వ వ్యవస్థ రద్దు కోసం నిలబడిన పామర్టన్ ప్రధానమంత్రి అయ్యాడు. స్టాన్లీ ఒక కొత్త బిల్లును ప్రవేశపెట్టాడు. అది 2, ఆగస్ట్ 1858న రాయల్ అంగీకారం పొందిన తర్వాత భారతదేశ మెరుగైన ప్రభుత్వ చట్టంగా ఆమోదించబడింది.

ఫిబ్రవరి 1858లో లార్డ్ పామర్‌స్టోన్ కంపెనీని తగ్గించడానికి మరియు భారత ప్రభుత్వాన్ని కిరీటానికి బదిలీ చేయడానికి బిల్లును ప్రవేశపెట్టాడు. పారిశ్రామికవేత్తలు ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ యొక్క పునరుద్ధరణ కోసం ప్రసిద్ధ పిటిషన్‌ను రూపొందించారు. లార్డ్ పార్మర్ స్టోన్ హౌస్ ఆఫ్ కామన్స్‌లో ఫిబ్రవరి 12, 1858లో ప్రసంగించారు. నిధుల నిలుపుదల కోసం కంపెనీ ముందుకు తెచ్చిన వాదనలను తిరస్కరించారు. అయితే ముందు బిల్లు చట్టంగా మారింది. లార్డ్ పామర్‌స్టోన్ రాజీనామా చేయవలసి వచ్చింది. "యాక్ట్ ఫర్ ది బెటర్ గవర్నమెంట్ ఆఫ్ ఇండియా - 1858" ఆమోదం తరువాత వచ్చిన ప్రభుత్వం ద్వారా అమలు చేయబడింది.

పామర్‌స్టోన్ ఫిబ్రవరి 1858లో మెరుగైన భారత ప్రభుత్వం కోసం ఒక బిల్లును ప్రవేశపెట్టాడు. అయితే బిల్లు చట్టంగా మారకముందే పామర్‌స్టోన్ ఓడిపోయారు. బ్రిటీష్ ప్రభుత్వ లక్ష్యం కంపెనీ సాధించిన విజయాలను ఖండించడం కాదు, ప్రస్తుత వ్యవస్థలోని కొన్ని మెరుస్తున్న లోపాలను తొలగించడం. స్టాన్లీ ఒక కొత్త బిల్లును ప్రవేశపెట్టారు మరియు అది "భారత ప్రభుత్వం కోసం చట్టం"గా ఆమోదించబడింది.

చట్టంలోని ప్రధాన నిబంధనలు :

భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1858, భారతదేశపు మంచి ప్రభుత్వానికి చట్టం అని కూడా పిలుస్తారు. ఇది భారతదేశ పాలనలో గణనీయమైన మార్పును సూచించే కీలకమైన శాసనం. ఈ చట్టం యొక్క ముఖ్య నిబంధనలు మరియు చిక్కులు ఇక్కడ ఉన్నాయి.

1857లో భారతీయుల తిరుగుబాటు ఫలితంగా ఈస్టిండియా కంపెనీ పాలన ముగిసింది. భారత భూభాగం యొక్క అన్ని పరిపాలనా అధికారాలను బ్రిటిష్ కిరీటం దాని చేతుల్లోకి తీసుకుంది. గవర్నర్ జనరల్ హోదాను, వైస్రాయ్ హోదాగా మార్చింది. వైస్రాయ్ బ్రిటీష్ కిరీటానికి ప్రతినిధి. లార్డ్ కానింగ్ ఈ చట్టం ప్రకారం భారతదేశానికి మొదటి వైస్రాయ్ అయ్యాడు. ఇది అతనికి సహాయం చేయడానికి 15 మంది సభ్యుల కౌన్సిల్‌ను రాష్ట్ర కార్యదర్శికి అందించింది. భారత పరిపాలన బాధ్యత. అతను బ్రిటీష్ క్యాబినెట్ సభ్యుడు, బ్రిటిష్ పార్లమెంటుకు బాధ్యత వహించాడు.

ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ పాలన ముగింపు :

ఈ చట్టం భారతదేశ పాలనను బ్రిటిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ నుండి బ్రిటిష్ క్రౌన్‌కు బదిలీ చేసింది. ఇది భారతదేశంపై ప్రత్యక్ష బ్రిటిష్ పాలన యొక్క అధికారిక ప్రారంభాన్ని సూచిస్తుంది.

1858 భారత రాజ్యాంగ చట్టము :

1857-58 గొప్ప తిరుగుబాటు కారణంగా 1858 సంవత్సరంలో బ్రిటన్ పార్లమెంట్ ఒక శాసనం చేసింది. ఈ శాసనం ప్రకారం కంపెనీ పరిపాలన ముగిసి భారతదేశంలో చక్రవర్తి ప్రత్యక్ష పాలన ప్రకారం ఆరంభం అయింది. కాని బ్రిటిష్ రాజ్యాంగం ప్రకారం చక్రవర్తి స్వయంగా పరిపాలించరు. అతని అధికారం నామమాత్రమైనది. పార్లమెంట్‌కు లోబడి చక్రవర్తి పరిపాలించే వారు. భారతదేశంలో నూతన రాజ్యాంగ విధానం ఏర్పడింది. దాని మూలంగా రెండు రకాలైన అధికారులు ఏర్పడినారు. (1) భారత రాజ్య కార్యదర్శి (Secretary of State for India), (2) వైస్‌రాయ్. కంపెనీ అధికారంలో ఉన్నప్పుడు పార్లమెంట్ ఇంగ్లాండ్‌లోనూ, భారతదేశంలోనూ ఉన్న ప్రభుత్వాంగాలలో మార్పులు తెచ్చినట్లే నూతన చట్టంలో కూడా పార్లమెంట్ రెండు అధికార యంత్రాంగాలలో మార్పు తీసుకొనివచ్చింది.

ఇంగ్లాండ్‌లో వచ్చిన మార్పులలో ముఖ్యమైనవి ఏమంటే, ఈస్టిండియా కంపెనీ నుంచి అధికారం బ్రిటష్ చక్రవర్తికి సంక్రమించింది. భారతదేశం మీద ఆదాయం అంతా చక్రవర్తికే దక్కింది. డైరెక్టర్ల కోర్టు, బోర్డు ఆఫ్ కంట్రోల్ రద్దు చేశారు. వాటికి బదులుగా పార్లమెంట్‌కు బాధ్యత వహించే భారత రాజ్య కార్యదర్శిని ఏర్పరిచారు. ఇతడు బ్రిటిష్ మంత్రి వర్గానికి చెందినవాడు. ఇతని నిర్ణయాలు అన్ని విషయాలలో తుది నిర్ణయాలుగా ఉండటమేగాక, క్యాబినెట్ మొత్తం ఆ నిర్ణయాలకు బాధ్యత వహించేటట్లుగా తీర్మానం అయింది. ఇతనికి సహాయంగా ఒక సలహా మండలి ఏర్పాటు అయింది. దీనిలో 15 మంది సభ్యులు ఉంటారు. వీరిలో 8 మందిని పార్లమెంటు, తక్కిన 7 గురిని డైరెక్టర్లు నియమించేటట్లు, అటు తరువాత ఖాళీలు

ఏర్పడినప్పుడు చక్రవర్తి నియమించేటట్లు వారందరూ పార్లమెంట్‌కు బాధ్యులుగా ఉంటూ, పార్లమెంట్‌కు వారి మీద అవిశ్వాసం కలగగానే పదవుల నుంచి తొలగిపోయేటట్లు నిర్ణయం జరిగింది.

భారతదేశంలో కనీసం 10 సంవత్సరాల పరిపాలనా అనుభవం కలవారు గాని, భారతదేశం విడిచిపెట్టి 10 సంవత్సరాలకు మించకుండా ఉన్నవారు గాని, సలహా మండలి సభ్యులుగా నియమితులు కావడానికి అర్హులు. వీరిలో ప్రతి సభ్యునికి ఏడాదికి 1200 పౌనులు జీతము. భారత రాజ్య కార్యదర్శి జీతం, సలహా మండలి ఖర్చులు, తూర్పు ఇండియా సంఘం అప్పులు పూర్తిగా భారత దేశపు ఆదాయం నుంచి భరించవలెను. వారానికి ఒక పర్యాయం సలహా సంఘం కార్యదర్శి అధ్యక్షతన సమావేశ: కావలెను. మన దేశంలో జరిగే ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు అన్నీ కార్యదర్శి మండలికే పంపవలెను. అతి రహస్యమైన విషయాలు, యుద్ధాలు, సంధులు మొదలైన అత్యవసర విషయాలు, సలహా మండలి ప్రసక్తి లేకుండా కార్యదర్శియే పరిశీలించవచ్చును. ఈ విధంగా 1858 చట్టం ప్రకారం భారత కార్యదర్శి అతి ముఖ్యస్థానం లభించింది.

1858 చట్టం భారతదేశంలోని ప్రభుత్వ విధానంలో కూడా అనేక మార్పులు ప్రవేశపెట్టింది. భారతదేశంలోని ముఖ్య అధికారులైన వైస్రాయ్, గవర్నర్లు, న్యాయశాఖా సభ్యుడు, ప్రధాన న్యాయాధిపతులు. వీరిని కార్యదర్శి సలహాపై బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం నియమిస్తుంది. ఇంగ్లాండ్‌లోనే నియమితులయ్యే ఉద్యోగులకు పోటీ పరీక్షలు పెట్టారు. అంతకు పూర్వం కంపెనీ భారతదేశంలోని వారితో చేసుకొన్న సంధులన్నింటినీ భారత కార్యదర్శి, అతని సభ్యులు ఆమోదించేవారు. కంపెనీ వారు స్వదేశీ రాజులతో చేసుకొన్న ఒడంబడికలు అన్నీ మన్నించడం జరుగుతుంది. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి పౌరుల పట్ల గల బాధ్యతలవలెనే, భారతీయుల పట్ల కూడా విద్యుక్తధర్మాలు త్రికరణశుద్ధిగా దైవసాక్షిగా నిర్వహించడం జరుగుతుంది. క్రైస్తవమతం భారతీయ పౌరుల మీద బలవంతంగా రుద్దడం జరగదని, అటువంటి సంకల్పంగాని, అధికారంగాని లేవనీ ప్రకటించడం జరిగింది. అన్ని మతాల పౌరులకు సమానంగా రక్షణ ఉంటుంది. అర్హులైన భారత జాతీయులందరినీ అన్ని ఉద్యోగాలకూ మత, కుల, జాతి భేదాలతో నిమిత్తం లేకుండా చేర్చుకోవడం జరుగుతుందని వాగ్దానం చేసినారు. భారతదేశంలోని పరిశ్రమలను అభివృద్ధి చేసి, ప్రజలకు ఉపయోగపడే కట్టడాలను కట్టించి, భారతీయుల కోసం మాత్రమే భారతీయ ప్రభుత్వం పాటుపడగలని వాగ్ధానం, హామీ కూడా ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ ప్రకటన మూలంగా భారతీయ ప్రజలలో కలిగిన ఆందోళన తొలగిపోవలెననీ, వారిని ఆంగ్ల ప్రభుత్వంపైన నమ్మకం కలగవలెననీ పార్లమెంట్ ఆశించింది. ఇకమీదట భారతదేశంలో యుద్ధాలు కూడా చేయబోము అని సూచనగా ఈ ప్రకటనలో పేర్కొనడం జరిగింది. రాజకీయాలలో తప్ప మిగతా అన్ని హక్కులూ ప్రజలకు ఇవ్వడం అయిందని తెలుసుకోవలెను. తరువాత అమలులోకి వచ్చిన శాసనాలలో ప్రజలకు ప్రభుత్వంలో కూడా అవకాశాలు కల్పించడానికి ప్రయత్నాలు జరిగినాయి.

మొత్తం మీద 1858 రాజ్యాంగ చట్టం భారత రాజ్యాంగంతో నూతన దృక్పథాన్ని కలుగజేసింది. పార్లమెంట్, డైరెక్టర్ల ద్వంద్వ ప్రభుత్వం అంతమొంది, అధికారం అంతా పార్లమెంట్‌లో కేంద్రీకరణ చేయడంతో ప్రభుత్వం సాఫీగా నడవడానికి వీలైంది.

ఈ సందర్భంలో గమనించవలసిన విషయం ఏమిటంటే, భారత కార్యదర్శికి ఈ నూతన విధానంలో ప్రముఖస్థానం కల్పించింది. ఆనాటి నుంచీ భారతదేశ స్వతంత్రం వచ్చే వరకు అతని అధికారం దినదినాభివృద్ధి పొందుతూనే వచ్చింది. భారత ప్రభుత్వానికి సంబంధించిన ప్రతి విషయం, నాణేలు, వాటి చెలామణి విషయాలు, నిత్య వ్యయ విషయాలు, కొత్త

ఉద్యోగ నియామకాలు, జీతాల నిర్ణయం, స్థానిక ప్రభుత్వాలకు అప్పులు ఇవ్వడం, వర్తక విషయాలు, సైనిక ఖర్చులు అతనికి నివేదించి, అతని అనుమతి పొందనిదే వైస్రాయి అమలులో పెట్టడానికి వీలులేదు. కార్యదర్శి అధికారం చాలా ఎక్కువగా ఉందని, అతడు నిరంకుడుగా ప్రవర్తిస్తున్నాడని, అతని అధికారం తగ్గించవలెనని, పదేపదే పార్లమెంట్‌కు నివేదించడం జరిగినా, రాజ్యాంగంలో ఎన్ని మార్పులు వచ్చినా, అతని అధికారం మాత్రం సడలలేదు. వైస్రాయికి, రాజ్య కార్యదర్శికి సంఘర్షణలు సర్వసాధారణం అయ్యాయి. కొంతమంది వైస్రాయిలు అతని నిరంకుశత్వాన్ని సహించలేక తమ పదవులకు రాజీనామా ఇచ్చివేసినారు. వారిలో నార్త్ బ్రూక్ ప్రభువు, కర్జన్ ప్రభువు ముఖ్యులు.

భారతదేశంలో అత్యున్నత కీలక స్థానాన్ని అలంకరించినాడు వైస్రాయి. అతడు భారత ప్రజలకు, సుస్థానాధీశులకు కూడా అధికారి. అతడు సంస్థానాధీశులకు రాజ ప్రతినిధిగా వ్యవహరించడం 1859 నుంచి ప్రారంభమైంది. అతని ఉద్యోగ కాలపరిమితి 5 సంవత్సరాలు. ఇంగ్లాండ్‌లోని రాజకీయవేత్తలలో ఒకరిని ఈ పదవికి నియమించేవాడు. ఇతనికి సహాయంగా ఒక కార్య నిర్వాహక మండలి ఏర్పాటు చేశారు. సాధారణంగా ఇతడు ఆ సభ్యుల నిర్ణయాలు పాటించినా, అవసరం అయితే వారికి వ్యతిరేకంగా ప్రవర్తించే అధికారం కూడా అతనికి ఉంది. వారి నిర్ణయాలు శాంతిభద్రతల రక్షణకు, ఆంగ్లేయుల ప్రయోజనాలకు భంగం కలిగిస్తాయి అని తోచినప్పుడు అతడు తన కార్యనిర్వాహక సభ్యుల నిర్ణయాలను తోసిపుచ్చి, స్వతంత్రంగా ప్రవర్తించేవాడు. 1858 చట్టం ద్వారా వైస్రాయి పదవికి పూర్వంకన్నా ప్రాధాన్యం వచ్చి, కార్యదర్శి తరువాత అతడు నిరంకుశుడుగా ప్రవర్తించే స్థానం పొందినాడు.

భారతదేశానికి రాష్ట్ర కార్యదర్శి స్థాపన, ఇండియా కౌన్సిల్ ఏర్పాటు :

ఈ చట్టం బ్రిటిష్ క్యాబినెట్‌లో భారతదేశానికి సంబంధించిన రాష్ట్ర కార్యదర్శి కార్యాలయాన్ని ఏర్పాటు చేసింది. ఈ కార్యదర్శి భారతీయ వ్యవహారాలను పర్యవేక్షించడానికి మరియు విధానపరమైన ఆదేశాలు ఇవ్వడానికి బాధ్యత వహిస్తారు.

భారతదేశం కోసం సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్‌కు సహాయం చేయడానికి ఇండియా కౌన్సిల్ స్థాపించబడింది. ఇది 15 మంది సభ్యులతో కూడి ఉంది. ఇందులో క్రౌన్ నామినేట్ చేసిన 7 మంది, మరియు ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ యొక్క కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ ద్వారా ఎన్నుకోబడిన 8 మంది ఉన్నారు. రాష్ట్ర కార్యదర్శికి భారత వ్యవహారాలను పర్యవేక్షించే, నియంత్రించే మరియు నిర్దేశించే అధికారం ఇవ్వబడింది. అతనికి పార్లమెంటరీ అండర్ సెక్రటరీ సహాయం చేయవలసి ఉంది. అతను ఇంగ్లాండ్ క్యాబినెట్ మంత్రి. కానీ అతని జీతం మరియు భత్యాలు 1856 నుండి 1919 వరకు భారతదేశ ఆదాయం నుండి చెల్లించబడింది. ఈ చట్టం పదిహేను మంది సభ్యులతో కూడిన భారత మండలిని ఏర్పాటు చేసింది. వారిలో ఏడుగురు ఎన్నుకోబడతారు, మరియు మిగిలిన ఎనిమిది మందిని క్రౌన్ నియమించాలి. భారత కౌన్సిల్‌లోని సగానికి పైగా సభ్యులు కనీసం పదేళ్ళ పాటు భారతదేశంలో నివసించిన వ్యక్తులు మరియు నియామక తేదీకి ముందు, పదేళ్ళకు పైగా భారతదేశాన్ని విడిచిపెట్టని వ్యక్తులు. భారత కౌన్సిల్ సభ్యులు సత్ప్రవర్తన ఉన్న సమయంలోనే పదవీ బాధ్యతలు నిర్వహించాల్సి ఉంటుంది. ప్రతి సభ్యునికి భారత ఆదాయంలో సంవత్సరానికి 1200 పౌండ్లు చెల్లించాలి. భారతదేశానికి సంబంధించిన రాష్ట్ర కార్యదర్శి భారత కౌన్సిల్‌కు అధ్యక్షుడిగా ఉండాలి. సరిసమానమైన సందర్భంలో ఆయనకు ఓటు ఇవ్వడం జరిగింది. కౌన్సిల్ వారానికి రెండుసార్లు సమావేశమైంది. సమావేశానికి హాజరైన మెజారిటీ సభ్యుల సమ్మతి అవసరం. భారత ప్రభుత్వం తరపున కాంట్రాక్టులు, అమ్మకాలు మరియు కొనుగోళ్ళు చేయడానికి మరియు భారత ప్రభుత్వ ఆస్తికి సంబంధించిన అన్ని విషయాలలో పోషకుల విభజన మరియు పంపిణీ నిర్ధారించడం జరిగింది.

కిరీటం యొక్క సివిల్ మరియు మిలిటరీ సేవకులపై నియంత్రణ భారత మండలికి ఇవ్వబడింది. ఇది వైస్రాయ్, గవర్నర్ మరియు గవర్నర్ల కౌన్సిల్‌కు నియామకాలు చేయడం. భారత మండలికి తెలియజేయాల్సిన అవసరం లేకుండానే వైస్రాయ్ నుండి రహస్య సందేశాలు మరియు పంపకాలను పంపే మరియు స్వీకరించే అధికారం రాష్ట్ర కార్యదర్శికి ఇవ్వబడింది. బ్రిటిష్ సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్‌కు సహాయంగా భారత పరిపాలన, భారత ఆదాయాలను కాపాడుకోవడంలో పరిజ్ఞానం కోసం ఎంపిక చేసిన ముగ్గురు శాశ్వత పౌర సేవకులతో కూడిన భారతీయ కౌన్సిల్ ఏర్పాటు చేయబడింది. భారతదేశాన్ని పరిపాలించే హక్కు కంపెనీ చేతుల నుండి బ్రిటిష్ క్రౌన్‌కు బదిలీ చేయబడింది. ప్రెసిడెన్సీలలో వైస్రాయ్ మరియు గవర్నర్లను నియమించడానికి ఇది క్రౌన్‌కు అధికారం ఇచ్చింది. బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ మరియు కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ స్థానంలో సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ ఫర్ ఇండియాను నియమించారు.

ఇండియా కౌన్సిల్ ఒక సలహా సంస్థ. భారత కౌన్సిల్ సమావేశానికి రాష్ట్ర కార్యదర్శి అధ్యక్షత వహించాల్సి ఉంది. కనీసం వారానికి ఒకసారి కౌన్సిల్ సమావేశం కావాలి. కోరం ఐదు ఉంటుంది. రాష్ట్ర కార్యదర్శి మంత్రివర్గంలో సభ్యుడు.

వైస్రాయ్ నియామకం :

భారత గవర్నర్ జనరల్ భారత వైస్రాయ్‌గా పునర్నిర్మించబడ్డారు. వైస్రాయ్ భారతదేశంలో బ్రిటిష్ క్రౌన్ ప్రతినిధి. గవర్నర్ జనరల్‌కు భారతదేశంలో వైస్రాయ్ లేదా క్రౌన్ ప్రతినిధి అనే బిరుదు ఇవ్వబడింది. భారతదేశంలోని కంపెనీ యొక్క అన్ని ఆస్తులు మరియు బాధ్యతలు మరియు దాని పౌర మరియు రక్షణ సిబ్బంది అంతా క్రౌన్‌కు బదిలీ చేయబడ్డాయి. క్రౌన్ వైస్రాయ్ మరియు ప్రెసిడెన్సీల గవర్నర్లను నియమించాలి. భారత నౌకాదళం మరియు సైనిక నియంత్రణ క్రౌన్‌కు బదిలీ చేయబడింది. ప్రతి సంవత్సరం రాష్ట్ర కార్యదర్శి భారతదేశం యొక్క నైతిక మరియు భౌతిక పురోగతిపై ఒక నివేదికను హౌస్ ఆఫ్ కామన్స్‌కు సమర్పించాలి. బ్రిటిష్ ఇండియా మరియు రాచరిక రాష్ట్రాలతో సహా మొత్తం భారత ఉపఖండంపై వైస్రాయ్ అధికారం కలిగి ఉన్నాడు. ఆర్డినెన్స్‌లు జారీ చేసే మరియు చట్టాలను ప్రకటించే అధికారం అతనికి ఉంది.

డైరెక్టర్ల కోర్ట్ రద్దు :

ఈ చట్టం ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ యొక్క కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్లను రద్దు చేసింది. దీంతో భారతదేశ పరిపాలనలో కంపెనీ ప్రమేయం ముగిసింది. బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ మరియు కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ రద్దు చేయబడ్డాయి. వాటి అధికారాలు సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ మరియు అతని భారత కౌన్సిల్‌కు బదిలీ చేయబడ్డాయి.

బ్రిటిష్ చట్టం యొక్క పొడిగింపు మరియు శాసన మండలి ఏర్పాటు :

భారతదేశంలో నివసిస్తున్న బ్రిటిష్ సబ్జెక్ట్‌లను చేర్చడానికి బ్రిటిష్ చట్టం యొక్క చట్టపరమైన అధికార పరిధి విస్తరించబడింది. భారతీయులకు సంబంధించిన కేసులపై బ్రిటిష్ కోర్టులకు కూడా అధికారం ఇచ్చింది. కేంద్రం మరియు ప్రావిన్సులలో లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్స్ ఏర్పాటుకు చట్టం అందించింది. ఈ కౌన్సిల్‌లు పరిమిత శాసన అధికారాలను కలిగి ఉన్నాయి. మరియు నామినేటెడ్ మరియు ఎన్నికైన సభ్యులను కలిగి ఉన్నాయి.

మతంలో జోక్యం చేసుకోని విధానం :

ఈ చట్టం మతపరమైన విషయాలలో జోక్యం చేసుకోకూడదని నొక్కి చెప్పింది. అదేవిధంగా మతపరమైన ఆచారాలు మరియు సంస్థల రక్షణకు హామీ ఇచ్చింది.

విద్య ప్రమోషన్ మరియు ఆర్థిక నియంత్రణ :

ఈ చట్టం భారతీయ జనాభాలో విద్య మరియు మేధో పురోగతిని ప్రోత్సహించాలనే ఉద్దేశాన్ని వ్యక్తం చేసింది. "భారతదేశం రాణి పేరుతో పరిపాలించబడుతుంది. భారతదేశం యొక్క అన్ని ప్రాదేశిక మరియు ఇతర ఆదాయాలు 'హర్ మెజెస్టి' పేరుతో మరియు అతని పేరు మీద స్వీకరించబడతాయి" అని చట్టం నిర్దేశించింది. ఆదాయాల సేకరణ మరియు ఖర్చుల పంపిణీతో సహా భారతదేశ ఆర్థిక వ్యవహారాలపై బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం నియంత్రణను చేపట్టింది.

1858 చట్టం భారతదేశ ప్రభుత్వాన్ని బ్రిటన్ రాజరిక ప్రభుత్వ చేతుల్లోకి బదిలీ చేసింది. తరువాతి భారతీయ వ్యవహారాలపై పూర్తి అధికారిక మరియు చట్టపరమైన నియంత్రణను పొందింది. అన్ని ఆదాయాలు, నిర్మాణ రంగ పబ్లిక్ వర్క్‌లు, రైల్వేలకు సంబంధించిన అన్ని చర్యలు, కొత్త ఉద్యోగాలకు సంబంధించిన ఏదైనా ప్రశ్న, విధానం లేదా పెద్ద ఎత్తున కొత్త వ్యయాలకు సంబంధించిన ఏదైనా సమస్య ఉంటే, కార్యదర్శి మార్గదర్శకత్వం కోసం ఆదేశాలు అనుసరణతో భారత ప్రభుత్వం వ్యవహరిస్తోంది.

ఈ చట్టం భారతదేశంలోని ఇంగ్లాండ్‌లో దావా వేయగల కార్పొరేట్ సంస్థగా కార్యదర్శిని నిర్దేశించింది. క్రౌన్ భారతదేశంలో ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ నుండి పాలనను చేపట్టింది. భారతదేశ భూభాగాలు క్రౌన్‌కు బదిలీ చేయబడ్డాయి. భారతదేశంలో కంపెనీ యొక్క ప్రాదేశిక స్వాధీనం మరియు పరిపాలనను స్వాధీనం చేసుకోవడాన్ని ప్రజలు స్వాగతించారు. ఫలితంగా కొత్త ఆశలు మరియు ఆకాంక్షలు అభివృద్ధి చెందాయి. భారతదేశ ప్రజలు దానిని స్వాగతించారు. బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ మరియు కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ రద్దు చేయడం ద్వారా ద్వంద్వ నియంత్రణ తొలగించబడింది. సమర్థ పరిపాలనను ప్రభావితం చేసిన అడ్డంకి తొలగిపోయింది. ఆ విధంగా ఈ చట్టం 1784లో పిట్స్ ఇండియా చట్టం ద్వారా స్థాపించబడిన ద్వంద్వ ప్రభుత్వ వ్యవస్థకు ముగింపు పలికింది. సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ ఫర్ ఇండియా కౌన్సిల్‌ను ఏర్పాటు చేయడం వల్ల, సభ్యులు అనుభవజ్ఞులైనందున మెరుగైన పరిపాలనకు మార్గం సుగమం చేసింది. బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ ప్రెసిడెంట్ కంటే రాష్ట్ర కార్యదర్శులు సాధారణంగా సమర్థులు. కమ్యూనికేషన్ సాధనాలు మెరుగుపడ్డాయి. ఇంగ్లాండ్ నుండి భారతదేశానికి సూచనలు త్వరగా పంపబడ్డాయి.

చట్టం యొక్క గుణాల కంటే దాని లోపాలు ఎక్కువగా ఉన్నాయి. చట్టంలోని లోపాలు ఏమిటంటే, కౌన్సిలర్లు మరియు సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ ఆఫ్ ఇండియా కౌన్సిల్‌కు జీతాలు చెల్లించడం ద్వారా భారత ప్రభుత్వం ఆర్థిక భారాన్ని మోయవలసి వచ్చింది. రాష్ట్ర కౌన్సిల్ కార్యదర్శి బలహీనంగా ఉన్నారు. మరింత ఎక్కువ పరిపాలన లండన్ నుండి నిర్వహించబడింది. అధికారులను భారతదేశ కార్యాలయం ఆదేశాలను విమర్శించలేదు. కాబట్టి అధికారులు భారతదేశానికి ఆచరణాత్మక యజమానులుగా మారారు. మంత్రి మండలి అభిప్రాయానికి ప్రాతినిధ్యం వహించినందున కౌన్సిల్ కార్యదర్శికి లోబడి ఉంది. సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ మరియు అతని ఇండియా కౌన్సిల్ నియంత్రణ తరచుగా అధికార స్వభావాన్ని కలిగి ఉంటుంది. అంతేకాకుండా సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ మరియు ఇండియా కౌన్సిల్‌కి చెల్లించడం భారత ఖజానాపై భారంగానే ఉంది.

1858 చట్టం యొక్క ప్రాముఖ్యత :

1858లో ఆమోదించబడిన మెరుగైన భారత ప్రభుత్వం కోసం చట్టం గొప్ప రాజ్యాంగ ప్రాముఖ్యత కలిగిన సంఘటన. భారతదేశ రాజ్యాంగ చరిత్రలో ఒక గొప్ప చట్టాన్ని రూపొందించారు. ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ పాలన ముగింపు మరియు

కిరీటం యొక్క ప్రత్యక్ష, పాలన యొక్క కొత్త శకానికి నాంది పలికింది. 1858 నాటి చట్టం కంపెనీ శవానికి ఖననం చేసింది. 1858 నాటి చట్టం చాలా అప్రతిష్ట పాలైన ద్వంద్వ ప్రభుత్వ వ్యవస్థ యొక్క శవపేటికలోకి చివరి మేకును వేసింది. దీని ఫలితంగా డైరెక్టర్ల కోర్ట్ మరియు బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ మధ్య ప్రభుత్వ అధికార విభజన యొక్క పునఃప్రారంభం ఏర్పడింది. ఈ చట్టం కాలక్రమంలో భారతదేశంలో చిన్న చిన్న మార్పులను ప్రభావితం చేసింది. కానీ ఈ చట్టం భారతీయులకు రాజకీయ హక్కులను కల్పించడంలో విఫలమైంది. వారి దేశ పరిపాలనలో వారికి ఎటువంటి వాటాను అనుమతించలేదు.

5.4. సంక్షిప్తంగా :

1858 యొక్క క్వీన్స్ ప్రకటన, దీనిని 1858 యొక్క రాయల్ ప్రొక్లమేషన్ లేదా ఇండియన్ లిబర్టీస్ యొక్క మాగ్నా కార్టా అని కూడా పిలుస్తారు. ఇది యునైటెడ్ కింగ్‌డమ్ క్వీన్ విక్టోరియా చేసిన ముఖ్యమైన ప్రకటన. ఇది 1857 (1857-1858) నాటి భారతీయ తిరుగుబాటును అణచివేసిన కొద్దికాలానికే, నవంబర్ 1, 1858న జారీ చేయబడింది. ఈ ప్రకటన భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలనకు అనేక కీలక లక్ష్యాలు మరియు సవాళ్ళను కలిగి ఉంది.

1858 నాటి భారత ప్రభుత్వ చట్టం బ్రిటీష్ ఇండియా యొక్క ఆధునిక పరిపాలనా మరియు శాసన నిర్మాణానికి పునాది వేసింది. ఇది ప్రత్యక్ష బ్రిటీష్ నియంత్రణలో అధికారాన్ని కేంద్రీకరించడానికి మరియు మరింత ఏకీకృత పాలనా వ్యవస్థను అమలు చేయడానికి ఒక ముఖ్యమైన దశను సూచిస్తుంది. భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1858 భారత ప్రభుత్వ చట్టం భారత దేశ రాజ్యాంగ చరిత్రలో ఒక అధ్యాయానికి ముగింపు మరియు కొత్త అధ్యాయానికి నాంది పలికింది.

5.5. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1. 1858 విక్టోరియా ప్రకటన సారాంశాన్ని విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలన చేయండి
2. భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1858 గుణ దోషాలను వివరించండి

5.6. ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1) Kapur, A.C. : Constitutional History of India
2) Grower, B.L and Growers, S : A New Look at Modern History of India
3) Pyle, M.V. : The Constitutional Government in India
4) Kaye, J.E. : The Administration of East India Company, London 1853.
5) Roberts : Cambridge History of India.
6) Mishra : The Administrative History of India, Bombay, 1940.
7) Bishnu Bhagwan : The Constitutional History of India, New Delhi, 1964.
8) Archbold W.A.J. : Outlines of Indian Constitutional History, London, 1921.

- డా. యం. రమేష్

పాఠం - 6

ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టం 1861 మరియు ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టం 1892

లక్ష్యము :

ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టం 1861 లోని వివిధ అంశాలను అవగాహన చేసుకోవడం మరియు ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టం 1892 గుణ దోషాలను పరిశీలించడం ఈ పాఠం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం :

6.1. పరిచయం

6.2. ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టం 1861

6.3. ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టం 1892

6.4. సంక్షిప్తంగా

6.5. మాదిరి ప్రశ్నలు

6.6. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

6.1. పరిచయం :

1858 నాటి భారత ప్రభుత్వ చట్టం ఇంగ్లాండ్ నుండి పాలనా విధానంలో ముఖ్యమైన మార్పులను చేసింది. కానీ అది భారత ప్రభుత్వ వ్యవస్థలో గణనీయమైన మార్పులను చేయలేదు. 1857 తిరుగుబాటు తరువాత ఇంగ్లాండ్ భారతదేశంలో ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటు చేయలేదని విస్తృత నమ్మకం ఉంది. పరిపాలనలో భారతీయుల భాగస్వామ్యం చాలా అసాధ్యం. 1833 చార్టర్ చట్టం శాసన ప్రక్రియను కేంద్రీకృతం చేసింది. నాలుగు ప్రావిన్స్‌లలో ఒక్కో ప్రతినిధి మాత్రమే ఉన్నారు మరియు ప్రజల అవసరాలకు అనుగుణంగా చట్టాన్ని ఆమోదించడంలో విఫలమయ్యారు. కౌన్సిల్‌లోని గవర్నర్ జనరల్ తన శాసన విధుల్లో విఫలమయ్యారు మరియు సుదీర్ఘ విధానాల కారణంగా సమర్థవంతంగా నిర్వహించలేకపోయారు. చట్టంలో జాప్యానికి కారణమైంది.

6.2. ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టం 1861 :

లార్డ్ కానింగ్, వైస్రాయ్ పోర్ట్‌ఫోలియో వ్యవస్థను స్థాపించారు. దీనిలో ప్రతి సభ్యుడు ఒక నిర్దిష్ట విభాగానికి పోర్ట్‌ఫోలియోగా నియమించబడ్డాడు. కార్యనిర్వాహక మండలి యొక్క విధులు మరియు లెజిస్లేటివ్ ప్రయోజనం కోసం 6 కంటే తక్కువ మంది సభ్యులు ఉండకూడదు మరియు అంతకంటే ఎక్కువ ఉండకూడదు. 12 మంది సభ్యులు మరియు ఈ సభ్యులు ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్ యొక్క అదనపు సభ్యులుగా పిలవబడ్డారు మరియు వీరిలో సగం మంది సభ్యులు అనధికారిక అంటే భారతీయులు లేదా బ్రిటీషర్లు. గవర్నర్ జనరల్ ఈ అదనపు సభ్యులను 2 సంవత్సరాల పాటు నామినేట్ చేసే అధికారం ఇచ్చారు. కార్యనిర్వాహక వర్గానికి కౌన్సిల్, లార్డ్ కానింగ్ ముగ్గురు సభ్యులను నామినేట్ చేశారు, మరియు వారు సర్ దినకర్ రావు, పాటియాలా మహారాజా మరియు బెనారస్ రాజా. వారి విధులు శాసనపరమైన చర్యలకు పరిమితం చేయబడ్డాయి.

ప్రభుత్వ ఆదాయం లేదా అప్పు, సైన్యం, మతం లేదా విదేశీ వ్యవహారాలకు సంబంధించిన ఏదైనా బిల్లు గవర్నర్ జనరల్ లేకుండా సమ్మతి ఆమోదించబడదు. సైనిక, మతం, విదేశీ వ్యవహారాలు లేదా ప్రజా రుణాలకు సంబంధించిన అన్ని బిల్లులు గవర్నర్ ఆమోదం ద్వారా మాత్రమే ఆమోదించబడతాయి. జనరల్ కౌన్సిల్ యొక్క సమ్మతి లేకుండా అత్యవసర సమయంలో ఆర్డినెన్స్‌లను జారీ చేసే హక్కు లేదా అధికారం వైస్రాయ్‌కు ఉంది. ఇది అత్యవసర సమయంలో శాసన మండలి సమ్మతి లేకుండా ఆర్డినెన్స్‌లను జారీ చేయడానికి వైస్రాయ్‌కు అధికారం ఇచ్చింది. అటువంటి శాసనం యొక్క జీవిత కాలం ఆరు నెలలు.

కలకత్తా యొక్క లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్ చట్టాన్ని కొనసాగించడానికి బ్రిటిష్ ఇండియాకు అధికారం కలిగి ఉంది. భారతదేశ రాజకీయ మరియు రాజ్యాంగ చరిత్రలో ఇది ఒక ముఖ్యమైన చర్య. ఇది చట్టాన్ని రూపొందించే ప్రక్రియతో భారతీయులను అనుబంధించడం ద్వారా ప్రాతినిధ్య సంస్థలకు నాంది పలికింది. ఇది వికేంద్రీకరణ ప్రారంభానికి దారితీసింది. పోర్ట్‌ఫోలియో వ్యవస్థ ప్రవేశపెట్టబడింది, మరియు ఆర్డినెన్స్‌లను జారీ చేయడానికి వైస్రాయ్‌కు అధికారం ఇవ్వబడింది. ఈ చట్టం కొన్ని ప్రావిన్సులలో శాసన మండలి ఏర్పాటుకు కూడా అవకాశం కల్పించింది. ఇది 1773 రెగ్యులేటింగ్ చట్టం ద్వారా తొలగించబడిన బొంబాయి మరియు మద్రాస్ ప్రెసిడెన్సీలకు శాసన అధికారాలను పునరుద్ధరించింది. తద్వారా 1773 రెగ్యులేటింగ్ చట్టం నుండి ప్రారంభమైన కేంద్రీకృత ధోరణిని తిప్పికొట్టింది. ప్రావిన్సులకు దాదాపుగా పూర్తి అంతర్గత స్వయం ప్రతిపత్తి లభించింది.

బెంగాల్, నార్త్ – వెస్ట్రన్ ఫ్రాంటియర్ ప్రావిన్స్ (NWFP) మరియు పంజాబ్‌లకు వరుసగా 1862, 1866 మరియు 1897లో స్థాపించబడిన కొత్త శాసన మండలి ఏర్పాటుకు కూడా ఇది అమోదించింది. కౌన్సిల్‌లో మరింత సౌకర్యవంతమైన వ్యాపార లావాదేవీల కోసం నియమాలు మరియు ఆదేశాలను రూపొందించడానికి ఇది వైస్రాయ్‌కు అధికారం ఇచ్చింది. వైస్రాయ్ కౌన్సిల్‌లోని ఒక సభ్యుడిని ప్రభుత్వంలోని ఒకటి లేదా అంతకంటే ఎక్కువ విభాగాలకు అధిపతిగా నియమించారు, మరియు వైస్రాయ్ తరపున తుది ఉత్తర్వులు జారీ చేసే అధికారం ఉంది. కౌన్సిల్ యొక్క కార్యనిర్వాహక విధుల కోసం, ఐదవ సభ్యుడు జోడించబడ్డారు. ఇప్పుడు హోమ్, మిలిటరీ, లా, రెవెన్యూ మరియు ఫైనాన్స్ కోసం ఐదుగురు సభ్యులు ఉన్నారు. (1874లో పబ్లిక్ వర్క్స్ కోసం ఆరవ సభ్యుడు జోడించబడ్డారు). శాసన ప్రయోజనాల కోసం, గవర్నర్ జనరల్ కౌన్సిల్ విస్తరించబడింది. మరలా ఇప్పుడు 6 నుండి 12 మంది అదనపు సభ్యులు (గవర్నర్ జనరల్ నామినేట్ చేస్తారు) ఉండాలి. అవసరమైతే కౌన్సిల్‌ను రద్దు చేసే అధికారం వైస్రాయ్‌కు ఉంది.

బ్రిటన్‌లోని భారత విదేశాంగ కార్యదర్శి కూడా గవర్నర్ జనరల్ కౌన్సిల్ ఆమోదించిన ఏదైనా చట్టాన్ని రద్దు చేయవచ్చు. కలకత్తా లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్ బ్రిటీష్ ఇండియా మొత్తానికి చట్టాలను ఆమోదించడానికి విస్తృతమైన అధికారాన్ని కలిగి ఉంది. ఇతర ప్రావిన్సులలో శాసన మండలి ఏర్పాటు కోసం ఏర్పాటు చేయబడింది. శాసన ప్రయోజనాల కోసం కొత్త ప్రావిన్సులు కూడా సృష్టించబడతాయి, మరియు వాటి కోసం లెఫ్టినెంట్ గవర్నర్లను నియమించవచ్చు. 1862లో బెంగాల్‌లోని ఇతర ప్రావిన్సులలో, 1886లో వాయువ్య సరిహద్దు ప్రావిన్స్‌లో మరియు 1897లో పంజాబ్ మరియు బర్మాలో శాసనమండలిలు ఏర్పడ్డాయి. శాసన మండలికి పరిమితమైన పాత్ర ఉండేది. ఇది ప్రధానంగా సలహా ఇచ్చింది. ఆర్థిక విషయాలలో ఎలాంటి చర్చ అనుమతించబడలేదు.

భారతీయులు నామినేట్ చేయబడినప్పటికీ, భారతీయులను అందులో చేర్చడానికి ఎటువంటి చట్టబద్ధమైన నిబంధన లేదు. ఇది బొంబాయి మరియు మద్రాస్ ప్రెసిడెన్సీలకు శాసన అధికారాలను అప్పగించడంతో పాటు పరిపాలన వికేంద్రీకరణకు అనుమతించింది. గవర్నర్ జనరల్‌కు ఇచ్చిన ఆర్డినెన్స్ అతనికి సంపూర్ణ అధికారాలను ఇచ్చింది.

ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ యాక్ట్ 1861 అనేది బ్రిటీష్ వారి పార్లమెంటు చట్టం. ఈ చట్టం కౌన్సిల్ ఆఫ్ గవర్నర్ జనరల్‌లో సమర్థవంతమైన మరియు ముఖ్యమైన మార్పులను చేసింది. ఇది 1 ఆగస్టు, 1861న బ్రిటీషు వారి పార్లమెంటుచే ఆమోదించబడింది. ఇది ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్ ఆఫ్ వైస్రాయ్‌ను పోర్ట్‌ఫోలియో వ్యవస్థపై చిన్న క్యాబినెట్‌గా మార్చింది మరియు మొత్తం 5 మంది సాధారణ సభ్యులు కలకత్తా ప్రభుత్వంలోని హోమ్, మిలిటరీ, లా, ఫైనాన్స్ మరియు రెవెన్యూతో సహా వివిధ విభాగాలకు బాధ్యత వహిస్తారు. చీఫ్ మిలిటరీ కమాండర్ ఇండియా కౌన్సిల్ యాక్ట్ 1861తో అదనపు సభ్యునిగా చేర్చారు. పబ్లిక్ వర్క్స్ డిపార్ట్‌మెంట్‌ను నియంత్రించడానికి ఈ ప్రత్యేక సభ్యుడు వైస్రాయ్ ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్‌కు అప్పగించబడింది. ఇది 1904 తర్వాత వాణిజ్యం మరియు పరిశ్రమగా పిలువబడింది. రాచరిక రాష్ట్రాల సంబంధాలు మరియు విదేశీ సరిహద్దుల అధికారాలకు సంబంధించిన విదేశాంగ శాఖ బాధ్యత.

1879లో వైస్రాయ్ లిట్టన్ వ్యవసాయం మరియు కరువు కాల సంవత్సరంలో ఆదాయం కోసం భారతదేశానికి తీరని అవసరాలు ఉన్నప్పటికీ బ్రిటిష్ పత్తి తయారీదారులపై ప్రభుత్వం యొక్క దిగుమతి సుంకాలను తొలగించే అవసరాలకు అనుగుణంగా మొత్తం కౌన్సిల్‌ను రద్దు చేసినందుకు కృతజ్ఞతలు తెలిపాడు. చట్టాన్ని రూపొందించే ప్రక్రియలో భారతదేశ ప్రజలను భాగస్వామ్యం చేయాలనే లక్ష్యంతో ఈ చట్టం ప్రవేశపెట్టబడింది. ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టం, 1861 చార్టర్ చట్టం, 1833 ద్వారా తీసివేయబడిన మద్రాస్ మరియు బొంబాయి ప్రెసిడెన్సీల చట్టాల అధికారాలను పునరుద్ధరించింది.

వికేంద్రీకరణ యొక్క ధోరణి ఈ చట్టం ద్వారా ప్రారంభించబడింది. ఇది బొంబాయి మరియు మద్రాస్ ప్రెసిడెన్సీల శాసన అధికారాలను పునరుద్ధరించింది. అందువలన 1773 రెగ్యులేటింగ్ చట్టంతో ప్రారంభమైన మరియు 1833 చార్టర్ చట్టంతో ముగిసిన కేంద్రీకృత పోకడలు తారుమారు చేయబడ్డాయి. ఈ శాసన విధానం వికేంద్రీకరణ ఫలితంగా దీర్ఘ కాలంలో ప్రావిన్సులకు దాదాపు పూర్తి అంతర్గత స్వయం ప్రతిపత్తి లభించింది. చట్టాన్ని రూపొందించే ప్రక్రియతో భారతీయులను అనుబంధించడం ద్వారా, ప్రాతినిధ్య సంస్థలకు కొత్త ప్రారంభం ఏర్పడింది.

వైస్రాయ్ తన విస్తరించిన కౌన్సిల్‌లో కొంతమంది భారతీయ సభ్యులను నామినేట్ చేయడం కోసం ఏర్పాటు చేయడం. తదనంతరం ఈ 1862 లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లో ముగ్గురు భారతీయులు చేర్చబడ్డారు. ప్రజా రాబడి లేదా రుణానికి సంబంధించిన ఏదైనా బిల్లు గవర్నర్ జనరల్ ఆమోదం లేకుండా సైన్యం, మతం లేదా విదేశీ వ్యవహారాలు ఆమోదించబడవు. అవసరమైతే కౌన్సిల్ రద్దు చేసే అధికారం వైస్రాయ్‌కు ఉంది.

లోపాలు :

శాసన మండలికి పరిమిత పాత్ర ఉండేది. ఇది ప్రధానంగా సలహా, ఎలాంటి ఆర్థిక నిర్ణయాలు అనుమతించబడవు. భారతీయులు ఎన్నికైనప్పటికీ, భారతీయులను చేర్చుకోవడానికి అధికారిక షరతులు లేవు. బొంబాయి మరియు మద్రాసు అధ్యక్షులకు శాసన అధికారాలను అప్పగించడం ద్వారా పరిపాలనా స్థానాల కేటాయింపును అనుమతించింది. శాసన మండలి

పనితీరు మరియు పాత్ర పరిమితం. ఆర్థిక మరియు రాబడి వంటి విషయాలపై చర్చ పరిమితం చేయబడింది. మద్రాస్ మరియు బొంబాయి శాసన అధికారాలు శాసనసభ అధికారాలను వికేంద్రీకరించాయి. గవర్నర్ జనరల్ తన ప్రత్యేక మరియు అసాధారణ అధికారాల కారణంగా ఏకపక్ష నాయకుడిగా మారారు. కౌన్సిల్‌లో చర్చ లేకుండానే బిల్లులు ఆమోదించబడ్డాయి మరియు బిల్లును వ్యతిరేకించడానికి భారతీయ సభ్యులను అనుమతించలేదు. సామాన్య ప్రజలు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలను వివరించడానికి లేదా ప్రశ్నలు అడిగే హక్కు అనధికారిక సభ్యులకు లేదు.

ప్రాముఖ్యత :

1861 నాటి ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ యాక్ట్ భారతదేశ రాజ్యాంగ మరియు రాజకీయ చరిత్రలో కీలకమైన చట్టం. కార్యనిర్వాహక మరియు శాసన ప్రయోజనాల కోసం, దీన్ని గవర్నర్ జనరల్ కౌన్సిల్ యొక్క నిర్మాణాన్ని మార్చింది. శాసన ప్రక్రియలో భారతీయులను చేర్చడం ద్వారా, ప్రాతినిధ్య సంస్థలకు కొత్త ప్రారంభం ఏర్పడింది. ఇది మద్రాస్ మరియు బొంబాయి ప్రెసిడెన్సీల చట్టాల అధికారాలను పునరుద్ధరించడంలో సహాయపడుతుంది. ఇది కలకత్తా ప్రెసిడెన్సీకి అధికారాన్ని ఇచ్చింది. తద్వారా వారు మొత్తం బ్రిటీష్ భారతదేశం కోసం చట్టాలను రూపొందించవచ్చు. 1861 కౌన్సిల్ చట్టం బ్రిటిష్ గవర్నర్ జనరల్‌కు అదనపు అధికారాలు కల్పించింది.

6.3. ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టం 1892 :

1861లో ప్రవేశపెట్టిన ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ యాక్ట్ వలస ప్రభుత్వ దృష్టి నుండి పనిని పూర్తి చేస్తోంది. అయితే 1857 తిరుగుబాటు తరువాత సంవత్సరాలలో దేశంలో జాతీయవాదం పెరిగింది. దేశంలో నివసిస్తున్న సామాన్య ప్రజలు దేశం కోసం పరస్పర ప్రయోజనాలను మరియు ఆకాంక్షలను గుర్తించారు. బ్రిటిష్ వారు దీన్ని తమ పాలనకు ముప్పుగా భావించారు. ఇంతలో కొత్తగా ఏర్పడిన భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ దేశవ్యాప్తంగా కార్యనిర్వాహక మరియు శాసన మండలిలను విస్తరించడంతో పాటు కౌన్సిల్‌లో భారతీయుల సంఖ్యను పెంచాలని డిమాండ్ చేసింది. కాంగ్రెస్ స్థాపన సమయంలో లార్డ్ డఫ్రిన్ బ్రిటిష్ గవర్నర్ జనరల్. కౌన్సిల్‌లో ఎక్కువ మంది భారతీయులను చేర్చుకోవడం కోసం కాంగ్రెస్ బ్రిటిష్ ప్రభుత్వాన్ని డిమాండ్ చేసింది. అయితే ప్రభుత్వం చదువుకున్న భారతీయులను భారతదేశ ప్రజల నిజమైన ప్రతినిధులుగా చూడలేదు మరియు వారి డిమాండ్లను అనుమానంతో చూసింది. కాలక్రమేణా వలసవాద ప్రభుత్వం దేశంలో జాతీయవాదం యొక్క పెరుగుదలను మరింత తగ్గించలేమని గ్రహించింది. అదేవిధంగా దేశంలో వలసవాద ప్రయోజనాలను కాపాడటానికి, వారు ఒక చిన్న మరియు సరిపోయే సిద్ధంగా ఉన్న భారతీయుల డిమాండ్లను నెరవేర్చవలసి ఉంటుంది. దేశంలో కొన్ని రాజ్యాంగ మార్పులను ప్రవేశపెట్టడం ద్వారా విద్యావంతులైన భారతీయులను తగ్గించవచ్చని ప్రభుత్వం కోరింది, మరియు ఈ లక్ష్యంతో వలస ప్రభుత్వం 1892 నాటి ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టాన్ని ప్రవేశపెట్టింది.

కౌన్సిల్‌లలో విస్తృత భారతీయ ప్రాతినిధ్యం యొక్క వారి లక్ష్యాలను నెరవేర్చడానికి కాంగ్రెస్ వలస ప్రభుత్వాన్ని ఒత్తిడి చేసింది. అయినప్పటికీ విద్యావంతులైన భారతీయ ఉన్నత వర్గాల ఆకాంక్షలపై పరిపాలన సందేహాస్పదంగా ఉంది. తరచుగా వారిని విస్తృత భారతీయ జనాభాకు తగినంత ప్రతినిధులుగా చూడలేదు. కాలం గడిచేకొద్దీ వలసరాజ్య ప్రభుత్వం దేశంలో తన ప్రయోజనాలను కాపాడుకోవడానికి మరియు జాతీయవాదం యొక్క పెరుగుతున్న ఆటుపోట్లను తగ్గించడానికి, పరిమిత రాజ్యాంగ చట్రంలో కల్పించగల కొన్ని భారతీయ డిమాండ్లను పరిష్కరించాల్సిన అవసరం ఉందని గుర్తించింది. ఫలితంగా

వలస ప్రభుత్వం 1892లోని ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టాన్ని ఆమోదించే దశను తీసుకుంది. ఇది విద్యావంతులైన భారతీయుల యొక్క ఎంపిక చేసిన సమూహాన్ని రాజ్యాంగ ప్రక్రియలో వరుస సవరణల ద్వారా చేర్చాలనే లక్ష్యంతో లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. బ్రిటీష్ వలస పాలన మరియు అభివృద్ధి చెందుతున్న భారత జాతీయవాద ఉద్యమం మధ్య అభివృద్ధి చెందుతున్న సంబంధంలో ఇది ఒక ముఖ్యమైన పరిణామంగా గుర్తించబడింది.

1892 చట్టం యొక్క ప్రాథమిక లక్ష్యం బ్రిటిష్ ఇండియా యొక్క శాసన మరియు పరిపాలనా ప్రక్రియలలో భారతీయుల భాగస్వామ్యం కోసం పెరుగుతున్న డిమాండ్లకు ప్రతిస్పందనగా పరిమిత రాజకీయ సంస్కరణలను ప్రవేశపెట్టడం. అనధికారిక సభ్యులను మున్సిపాలిటీలు, విశ్వవిద్యాలయాలు మరియు వాణిజ్య ఛాంబర్లు వంటి స్థానిక సంస్థలు నియమించాలి. చట్టం యొక్క మరొక ముఖ్య లక్ష్యం ముస్లిం సమాజం యొక్క డిమాండ్లను పరిష్కరించడం. ఇది ముస్లింలకు ప్రత్యేక ఎన్నికల వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టింది. ఇది వారికి శాసన మండలిలో రిజర్వు స్థానాలను అందించింది. ఇది ముస్లింలకు విశిష్టమైన రాజకీయ స్వరం ఇచ్చే ప్రయత్నంగా భావించబడింది. భారతదేశ శాసన మండలి పరిమాణంలో పెరుగుదల బ్రిటిష్ ఇండియా పరిపాలనలో భారతీయుల భాగస్వామ్యంపై సానుకూల ప్రభావం చూపుతుంది.

దేశంలో ప్రస్తుతం ఉన్న రాజ్యాంగ నిబంధనలను సవరించడానికి బ్రిటీష్ పార్లమెంట్ 1892 ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టాన్ని ప్రవేశపెట్టింది. ఈ చట్టం దేశంలో శాసన మండలి బలాన్ని పెంచింది. ఇంగ్లీషు ఈస్టిండియా కంపెనీ 1600లలో దేశానికి వచ్చింది మరియు ప్రస్తుతం ఉన్న ప్రాంతీయ మరియు సాంస్కృతిక అసమానతలను సద్వినియోగం చేసుకొని దేశంలో తమ పాలనను స్థాపించింది. కాలక్రమేణా భారతీయులు తమ వనరులు దోచుకుంటున్నారని మరియు తమ దేశంలోనే అణగదొక్కబడుతున్నారని గ్రహించారు. ఈ అవగాహన వచ్చిన వెంటనే, భారతీయులు బ్రిటిష్ పాలనకు వ్యతిరేకంగా తిరుగుబాటు చేయడం ప్రారంభించారు మరియు తిరుగుబాటులను అణిచివేసేందుకు కొత్త మార్పులను చేర్చాలని బ్రిటిష్ వారు భావించారు.

ఈ చట్టం ద్వారా ప్రవేశపెట్టబడిన ఒక ప్రధాన మార్పు ఏమిటంటే, గవర్నర్ జనరల్ కౌన్సిల్‌లో అదనపు సభ్యుల సంఖ్య తప్పనిసరిగా ఆరు కంటే తక్కువ మరియు 12 కంటే ఎక్కువ ఉండకూడదు. ఈ అదనపు సభ్యులను గవర్నర్ జనరల్ స్వయంగా రెండేళ్ళ కాలానికి నామినేట్ చేయాలి. అదనపు సభ్యులలో సగం మంది మిలిటరీ లేదా కిరీటం సర్వీస్ నేపథ్యానికి చెందినవారు కాదు. సాధారణంగా మండలిలో ముగ్గురు భారతీయులను నామినేట్ చేసేవారు. ఇంకా బొంబాయి మరియు మద్రాసు ప్రభుత్వాలు తిరిగి అధికారంలోకి వచ్చాయి. అయితే 1861 ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టంలో ఉన్న లొసుగుల దుర్వినియోగం చాలా పెద్ద స్థాయిలో గుర్తించబడింది. 1857 తిరుగుబాటు సమయంలో వారికి సహాయం చేసిన భారతీయులను అధికారులు నామినేట్ చేశారు మరియు తరచుగా యువరాజులు, దివాన్‌లు లేదా పెద్ద భూస్వాములు కౌన్సిల్‌లోకి ప్రవేశించడానికి అనుమతించబడ్డారు. సమర్పించిన విమర్శల తర్వాత కూడా, ఈ చర్య భారతీయులు తమ అభిప్రాయాలకు విలువైనదిగా భావించేలా చేసిన చర్యగా జరుపుకుంటారు.

ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ యాక్ట్ 1892 అనేది బ్రిటీష్ పార్లమెంటు చట్టం. ఇది బ్రిటిష్ ఇండియాలో శాసన మండలి యొక్క కూర్పు మరియు పనితీరుకు వివిధ సవరణలను ప్రవేశపెట్టింది. ముఖ్యంగా ఈ చట్టం సెంట్రల్ మరియు ప్రావిన్స్ కౌన్సిల్‌లలో సభ్యుల సంఖ్యను విస్తరించింది. కౌన్సిల్‌లో అనధికారిక సభ్యుల సంఖ్య పెరిగింది.

భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ 1885లో ఏర్పడింది. అక్కడ జాతీయవాద భావన పెరుగుతూ వచ్చింది మరియు ఇది బ్రిటిష్ అధికారులకు కొన్ని డిమాండ్లను ముందుకు తెచ్చేలా కాంగ్రెస్ ప్రయత్నించింది. వారి డిమాండ్లలో ఒకటి శాసన మండలిల సంస్కరణ వారు కూడా కోరుకున్నారు. ఆ సమయంలో వైస్రాయ్ లార్డ్ డఫెరిన్ ఈ విషయాన్ని పరిశీలించడానికి ఒక కమిటీని ఏర్పాటు చేశాడు. కానీ ప్రత్యక్ష ఎన్నికల ప్రణాళికకు రాష్ట్ర కార్యదర్శి అంగీకరించలేదు. అయితే అతను పరోక్ష ఎన్నికల ద్వారా ప్రాతినిధ్యం వహించడానికి అంగీకరించాడు. ఈ చట్టం శాసన మండలిలో అదనపు లేదా అనధికారిక సభ్యుల సంఖ్యను పెంచింది.

ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ యాక్ట్ 1892 నిబంధనలు అధికారిక మెజారిటీని కొనసాగిస్తూనే, సెంట్రల్ మరియు ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లలో (అధికారిక) సభ్యుల సంఖ్యను పెంచింది. సెంట్రల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్ కనిష్ట –10, గరిష్టం –16, బెంగాల్ – 20 మంది సభ్యులు, మద్రాసు –20 మంది సభ్యులు, బొంబాయి –8 మంది సభ్యులు, ఔద్ –15 మంది సభ్యులు, వాయువ్య ప్రావిన్స్ –15 మంది సభ్యులు.

1892లో 24 మంది సభ్యులలో కేవలం 5 మంది భారతీయులు ఉన్నారు. బడ్జెట్‌పై (1861లో ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టం నిషేధించబడింది) లేదా ప్రజా ప్రయోజనాలకు సంబంధించిన విషయాలపై ప్రశ్నలు అడిగే హక్కు సభ్యులకు ఇవ్వబడింది, అయితే 6 రోజుల నోటీసు ఇవ్వాల్సి వచ్చింది. అది వారు అనుబంధ ప్రశ్నలు అడగలేరు. ఈ చట్టం ద్వారా ప్రాతినిధ్య సూత్రం ప్రారంభించబడింది. జిల్లా బోర్డులు, యూనివర్శిటీలు, మునిసిపాలిటీలు, ఛాంబర్స్ ఆఫ్ కామర్స్ మరియు జమీందార్లు ప్రావిన్షియల్ కౌన్సిల్‌లకు సభ్యులను సిఫార్సు చేయడానికి అధికారం కలిగి ఉన్నారు. సభ్యులు ఇప్పుడు బడ్జెట్‌పై ఓటు వేసే అవకాశం లేకుండానే దానిపై చర్చలు జరపవచ్చు. తదుపరి ప్రశ్నలు అడగడం కూడా నిషేధించబడింది. రాష్ట్ర కార్యదర్శి ఆమోదానికి లోబడి సభ్యుల నామినేషన్ కోసం నియమాలను రూపొందించే అధికారం కౌన్సిల్‌లోని గవర్నర్ జనరల్‌కు ఇవ్వబడింది. భారతదేశం సెంట్రల్ మరియు ప్రావిన్సు కౌన్సిల్‌లలో అనధికారిక స్థానాలను భర్తీ చేయడంలో ఎన్నికల ఉపయోగం కోసం పరిమిత మరియు పరోక్ష నిబంధనను రూపొందించింది. కేంద్ర శాసన మండలికి నాన్ అఫీషియల్ సభ్యులకు నామినేషన్ బెంగాల్ చాంబర్ ఆఫ్ కామర్స్, జిల్లా బోర్డులు, మునిసిపాలిటీలు, విశ్వవిద్యాలయాలు, వర్తక సంఘాలు, జమీందార్లు మరియు ఛాంబర్‌ల సిఫార్సు ఆధారంగా ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌కు సభ్యులు ఎంపిక అవుతారు.

గవర్నర్ జనరల్ అనుమతితో కొత్త చట్టాలను రూపొందించడానికి మరియు పాత చట్టాలను రద్దు చేయడానికి శాసన మండలిలకు అధికారం ఇవ్వబడింది. ఇది ఆధునిక భారతదేశంలో సాధారణ ప్రజలకు ఏమీ లేనప్పటికీ ప్రభుత్వ ప్రాతినిధ్య రూపానికి ఇది మొదటి అడుగు. పాలనలో భారతీయులు పెరిగారు మరియు ఇది సానుకూల దశ. అయితే బ్రిటీష్ వారు కొంచెం మాత్రమే అంగీకరించారు కాబట్టి, ఈ చర్య పరోక్షంగా చాలా మంది ఎదుగుదలకు దారితీసింది. భారతదేశంలో విప్లవాత్మక ఉద్యమాలు, బాలగంగాధర్ తిలక్ వంటి అనేక మంది నాయకులు కాంగ్రెస్ యొక్క మితవాద విధానమైన పిటిషన్లు మరియు ప్రలోభాలకు సానుకూల పరిణామాలు లేకపోవడాన్ని నిందించారు. మరియు బ్రిటిష్ పాలనకు వ్యతిరేకంగా మరింత దూకుడుగా వ్యవహరించాలని పిలుపునిచ్చారు.

కొత్త చట్టం యొక్క అనేక లక్షణాలు మునుపటి 1861 చట్టాన్ని పోలి ఉన్నాయి. అయితే 1892 ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టంలో రెండు ప్రధాన మార్పులు ప్రవేశపెట్టబడ్డాయి. కొత్తగా ప్రవేశపెట్టిన చట్టం జనరల్ గవర్నర్స్ కౌన్సిల్‌కు 10 కంటే

తక్కువ మరియు ఎక్కువ ఉండకూడదని తప్పనిసరి చేసింది. 16 మంది సభ్యుల కంటే కౌన్సిల్‌లో సగం మంది సైనిక సిబ్బందికి సంబంధించిన నేపథ్యాన్ని కలిగి ఉండరాదని, ఎంపిక చేసిన అభ్యర్థులు తప్పనిసరిగా అనధికారికంగా ఉండాలి. డిమాండ్లలో ఎన్నికల కోసం చట్టం కూడా ఉంది. అయితే 1892లోని ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టం, కౌన్సిల్ ప్రతినిధులను నామినేట్ చేయడానికి లేదా ఎన్నుకోవడానికి భారతదేశంలోని సంస్థలను ఆహ్వానించడానికి పాలక గవర్నర్ జనరల్‌కు అధికారం ఇచ్చింది.

ప్రతిపాదిత చట్టం అమలు పంజాబ్ మరియు బర్మాలో శాసన మండలి ఏర్పాటులో ఉండవచ్చు. కలకత్తా ఛాంబర్ ఆఫ్ కామర్స్ చేసిన సిఫార్సుపై ఒక సభ్యుడు ఎంపికయ్యారు. సాధారణంగా సిఫార్సు చేయబడిన పేర్లు ఎల్లప్పుడూ గవర్నర్ జనరల్ కౌన్సిల్‌లో భాగంగా ఎన్నుకోబడతాయి. కౌన్సిల్‌లో భాగంగా ఎంపిక చేయబడిన సభ్యులు ఏ భారతీయ సంస్థకు ప్రతినిధిగా కాకుండా గవర్నర్ జనరల్ నామినీగా ఉంటారని చట్టం నొక్కి చెప్పింది. ఎన్నికైన సభ్యులు వార్షిక ఆర్థిక నివేదికలపై తీర్మానాలను ఆమోదించడానికి అనుమతించబడ్డారు. అయితే సమర్పించిన పత్రాలు మార్చలేనివి. కొన్ని సందర్భాల్లో ప్రావిన్స్‌ల సభ్యులు నేరుగా ప్రాంతీయ ప్రభుత్వాల పరిధిలో ఉన్న రంగాల ఖర్చు మరియు ఆదాయ హెడ్లను చూసేందుకు అనుమతించబడ్డారు. ఎన్నికైన సభ్యులు అధికారిక మరియు అంతర్గత విషయాలపై చర్చలు జరపడానికి అనుమతించబడ్డారు.

బ్రిటీష్ పార్లమెంట్ 1892 నాటి ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టాన్ని ఆమోదించింది. ఇది బ్రిటిష్ ఇండియాలో శాసన మండలి యొక్క కూర్పు మరియు నిర్వహణలో గణనీయమైన మార్పులను చేసింది. సెంట్రల్ మరియు ప్రావిన్షియల్ కౌన్సిల్‌లలో అనధికారిక సభ్యుల సంఖ్యను పెంచడం ద్వారా పాలనలో భారతీయ భాగస్వామ్యాన్ని మెరుగుపరచడానికి ఈ చట్టం ప్రయత్నించింది. ఈ చట్టం మరింత ప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వం వైపు పురోగతిని సూచించగా, దాని కనీస రాయితీలు భారతదేశ విప్లవ శక్తులను పరోక్షంగా ప్రోత్సహించాయి. ఈ చట్టం బడ్జెట్‌లు మరియు ఆర్థిక విషయాలను చర్చించడానికి వీలు కల్పించడం ద్వారా శాసన మండలి అధికారాలను పెంచింది. అధిక ఆర్థిక పర్యవేక్షణ మరియు జవాబుదారీతనం వైపు ఇది ఒక ముఖ్యమైన అడుగు. వలస ప్రభుత్వ దృక్పథంలో భారతదేశంలో బ్రిటీష్ నియంత్రణ మరియు ఆసక్తులను కొనసాగించాల్సిన అవసరంతో భారతీయ విద్యావంతులైన ఉన్నత వర్గాల ఆకాంక్షలను సమతుల్యం చేయడం ఈ చట్టం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. పరిమిత రాజ్యాంగ చట్రంలో భారత రాజకీయ శక్తులను ప్రసారం చేయడానికి ఇది ఒక మార్గంగా భావించబడింది. ఈ చట్టం 1857 తిరుగుబాటు తర్వాత అభివృద్ధి చెందిన భారతీయ జాతీయవాద భావనకు ప్రతిస్పందనగా కూడా ఉంది. వలస పాలన పరిమిత రాజకీయ రాయితీలను అందించడం ద్వారా ఈ పెరుగుతున్న జాతీయవాదాన్ని నిర్వహించడానికి మరియు నియంత్రించడానికి ప్రయత్నించింది.

1892 నాటి ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టం సంస్కరణ కోసం భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ పిలుపుకు ప్రతిస్పందనగా కీలకమైన ముందడుగు. ఈ చట్టం యొక్క ఉద్దేశ్యం సెంట్రల్ (ఇంపీరియల్) మరియు ప్రాంతీయ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లలో అనధికారిక సభ్యుల సంఖ్యను పెంచడం. ఈ శాసనం ఫలితంగా గవర్నర్ జనరల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్ విస్తరించింది. అది తర్వాత ఇండియన్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌గా పిలువబడింది. ఈ పెరుగుదల కౌన్సిల్‌లలో మరింత ప్రాతినిధ్యం కోసం కాంగ్రెస్ డిమాండ్‌కు అనుగుణంగా ఉంది. ప్రాదేశిక కౌన్సిల్‌లకు సభ్యులను సూచించడానికి విశ్వవిద్యాలయాలు, జిల్లా బోర్డులు, మునిసిపాలిటీలు, జమీందార్లు (భూస్వాములు), వర్తక సమూహాలు మరియు వాణిజ్య సముదాయాలకు అధికారం కల్పించడం

ద్వారా ప్రాతినిధ్య భావనను ప్రవేశపెట్టడం జరిగింది. శాసన ప్రక్రియలో భారతీయ వాణిని వినిపించడంలో ఇది ఒక ముఖ్యమైన అడుగు.

ఈ చట్టం 'ఎన్నికలు' అనే పదాన్ని ఉపయోగించనప్పటికీ, కొంతమంది అనధికారిక సభ్యుల నియామకంలో పరోక్ష ఎన్నికల మూలకాన్ని ఇది గుర్తించింది. ఇది కౌన్సిల్ సభ్యుల ఎంపికలో కొంత ఎన్నికల భాగస్వామ్యాన్ని అనుమతించింది. ఆర్థిక విషయాలపై అభిప్రాయాలను వ్యక్తపరిచే స్వేచ్ఛ. శాసన మండలిలో చేసిన ఆర్థిక నివేదికలపై తమ అభిప్రాయాలను వ్యక్తం చేసే హక్కును చట్టసభ సభ్యులు అనుమతించారు. ఇది ఆర్థిక నిర్ణయాలపై చర్చించడానికి మరియు ప్రభావితం చేయడానికి పార్లమెంటు సభ్యులకు అవకాశం ఇచ్చింది. కొన్ని పరిమితులు మరియు ఆరు రోజుల నోటీసు ఆవశ్యకానికి లోబడి, ప్రజా ప్రయోజన విషయాలపై కార్యనిర్వాహకుడిని ప్రశ్నించే హక్కు కూడా సభ్యులకు ఇవ్వబడింది. ఇది శాసనసభ్యులు కార్యనిర్వాహకుడిని జవాబుదారీగా ఉంచడానికి మరియు సంబంధిత విషయాలపై సమాచారాన్ని పొందేందుకు వీలు కల్పించింది. 1892 ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టంలో రెండు ముఖ్యమైన సవరణలు ఉన్నాయి. 1892లో ఆమోదించబడిన చట్టం ప్రకారం జనరల్ గవర్నర్స్ కౌన్సిల్‌లో కనీసం 10 మంది మరియు 16 మంది కంటే ఎక్కువ మంది సభ్యులు ఉండకూడదు. కౌన్సిల్‌లో కనీసం సగం మంది సైనిక నేపథ్యం కలిగి ఉందరు మరియు అభ్యర్థులు అనధికారికంగా ఎంపికయ్యారు. ఎన్నికలను నియంత్రించే చట్టంగా చెప్పవచ్చు. అయితే 1892 ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టం, కౌన్సిల్ ప్రతినిధులను ప్రతిపాదించడానికి లేదా ఎన్నుకోవడానికి భారతీయ సమూహాలను ఆహ్వానించే అధికారాన్ని పాలక గవర్నర్ జనరల్‌కు ఇచ్చింది.

ప్రతిపాదిత చట్టాన్ని అమలు చేయడానికి పంజాబ్ మరియు బర్మా లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లను ఏర్పాటు చేసి ఉండవచ్చు. కలకత్తా ఛాంబర్ ఆఫ్ కామర్స్ ప్రతిపాదన ఒక సభ్యుని ఎంపికకు దారితీసింది. సాధారణంగా సూచించబడిన అభ్యర్థులు గవర్నర్ కౌన్సిల్‌లో పనిచేయడానికి ఎంపిక చేయబడతారు. గవర్నర్ జనరల్ యొక్క శాసనం కౌన్సిల్‌లో పనిచేయడానికి ఎంపిక చేయబడిన వ్యక్తులు ఏ భారతీయ సంస్థల ప్రతినిధులుగా వారి హోదాలో అలా చేయలేదని, బదులుగా గవర్నర్ జనరల్ నామినీలుగా ఉంటారని స్పష్టం చేసింది. ఎన్నికైన సభ్యులు వార్షిక ఆర్థిక ఖాతాలపై ఓటు వేయవచ్చు. అయితే ఇచ్చిన పత్రాలను మార్చడం సాధ్యం కాదు. ప్రావిన్షియల్ ప్రభుత్వాలకు నేరుగా నివేదించిన పరిశ్రమల వ్యయాలు మరియు రాబడి హెడ్లను చూడటానికి ప్రావిన్సుల సభ్యులు అప్పుడప్పుడు అనుమతించబడతారు.

కౌన్సిల్ సభ్యులను గవర్నర్ జనరల్ ఎన్నుకున్నారని, ఏ భారతీయ సంస్థకు ప్రతినిధులు కాదని చట్టం స్పష్టం చేసింది. సభ్యులు ఇప్పుడు ఓటు వేయకుండానే బడ్జెట్ చర్చించగలిగారు. వారు ఈ విషయాన్ని తదుపరి కొనసాగించకుండా కూడా నిషేధించారు. ఎన్నుకోబడిన సభ్యులు అంతర్గత మరియు అధికారిక సమస్యల గురించి మాట్లాడటానికి అనుమతించబడ్డారు. భారత రాష్ట్ర కార్యదర్శి అంగీకారానికి లోబడి, కౌన్సిల్‌లోని గవర్నర్ జనరల్‌కు సభ్యుల నామినేషన్ కోసం ప్రమాణాలను ఏర్పాటు చేసే అధికారం ఇవ్వబడింది. కౌన్సిల్ సభ్యులను ఎన్నుకోవడానికి పరోక్ష ఓటింగ్ పద్ధతిని ఉపయోగించారు. విశ్వవిద్యాలయాలు, జిల్లా బోర్డులు, మునిసిపాలిటీలు, జమీందార్లు మరియు వాణిజ్య సముదాయాలు ప్రావిన్షియల్ కౌన్సిల్‌లలో సేవలందించేందుకు వ్యక్తులను నామినేట్ చేయవచ్చు. కొత్త చట్టాన్ని ప్రతిపాదించడానికి లేదా ఇప్పటికే ఉన్న వాటిని రద్దు చేయడానికి ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లకు గవర్నర్ జనరల్ సమ్మతి అవసరం. గవర్నర్ కు ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేచర్‌లోని స్థానాన్ని భర్తీ చేసే అధికారం ఇవ్వబడింది.

ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ యాక్ట్ ఆఫ్ 1892 ప్రాముఖ్యత :

ఇది భారతదేశం యొక్క ప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వ రూపానికి పరివర్తనకు నాంది పలికింది. భారతీయ జనాభా పెరుగుదల సానుకూలంగా ఉంది. మెజారిటీ నిర్ణయాన్ని తారుమారు చేసే సామర్థ్యం వారికి లేనప్పటికీ భారతీయుల అభిప్రాయాలు పరిగణనలోకి తీసుకోబడ్డాయి. 1892లో స్థాపించబడిన ఎన్నికల భావన, అధికారులేతరుల మధ్య ప్రభుత్వ ఆర్థిక ప్రణాళికపై అనియంత్రిత చర్చకు అనుమతించింది. ఫలితంగా పరిపాలనకు తప్పుడు సమాచారాన్ని నియంత్రించడానికి మరియు ఫిర్యాదులను పరిష్కరించడానికి అవకాశం ఉంది. ఈ చట్టం కౌన్సిల్ సభ్యులకు ప్రజల సమస్యలపై ప్రశ్నించే హక్కును కల్పించింది.

1892 నాటి ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టం భారతదేశ రాజ్యాంగ మరియు రాజకీయ చరిత్రలో కీలకమైన మలుపు తిరిగింది. ఈ ముఖ్యమైన శాసనం భారతదేశంలో శాసన మండలిల సంఖ్యను విస్తరించింది. తద్వారా బ్రిటిష్ ఇండియా పాలనలో భారతీయుల భాగస్వామ్యం పెరిగింది. ఇది ఆధునిక భారతదేశంలో పరిపాలన యొక్క మరింత ప్రాతినిధ్య రూపం వైపు ప్రారంభ దశను సూచిస్తుంది. ఈ చట్టం ద్వారా బ్రిటిష్ వారు సాపేక్షంగా నిరాడంబరమైన రాయితీలు ఇచ్చినప్పటికీ, ఇది భారతదేశంలో విప్లవ శక్తుల ఆవిర్భావానికి దారితీసిన సంఘటనల శ్రేణిని ప్రారంభించింది. చట్టం యొక్క పరిమిత సంస్కరణలు బ్రిటిష్ అధికారానికి మరింత దృఢమైన మరియు ఘర్షణాత్మక విధానాలకు ఉత్ప్రేరకంగా పనిచేశాయి. భారత మండలి చట్టం, 1892 భారతదేశ రాజ్యాంగ మరియు రాజకీయ చరిత్రలో ఒక ముఖ్యమైన మైలురాయి. ఈ చట్టం భారతదేశంలోని వివిధ శాసన మండలి పరిమాణాన్ని పెంచింది. తద్వారా బ్రిటిష్ ఇండియాలో పరిపాలనకు సంబంధించి భారతీయుల భాగస్వామ్యం పెరిగింది. భారతీయ కౌన్సిల్స్ చట్టం 1892 ఆధునిక భారతదేశంలో ప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వానికి మొదటి అడుగు. ఈ చట్టం భారతదేశంలో విప్లవ శక్తుల అభివృద్ధికి వేదికను సృష్టించింది. ఎందుకంటే బ్రిటిష్ వారు ఒక చిన్న రాయితీని మాత్రమే ఇచ్చారు.

ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ యాక్ట్ 1892 లోపాలు :

ఈ చట్టం సమకాలీన భారతదేశంలో ప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వం వైపు మొదటి అడుగు అయితే, సగటు వ్యక్తికి ఏమీ అందించలేదు. బ్రిటిష్ వారు ఒక చిన్న రాయితీని మాత్రమే ఇచ్చారు. అయినప్పటికీ ఈ చట్టం భారతదేశంలో అనేక విప్లవాత్మక ఉద్యమాల ఆవిర్భావానికి పునాది వేసింది. బాలగంగాధర్ తిలక్ వంటి చాలా మంది నాయకులు, పిటిషన్లు మరియు ప్రలోభాలకు కాంగ్రెస్ మితవాద విధానాన్ని విమర్శించారు మరియు బ్రిటీష్ అధికారాన్ని మరింత ఘర్షణాత్మక విధానాన్ని కోరారు.

భారతదేశం యొక్క రాజ్యాంగ మరియు రాజకీయ చరిత్రలో ఒక ముఖ్యమైన మలుపు ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ యాక్ట్ 1892. ఈ చట్టం భారతదేశంలోని అనేక శాసన మండలిల సంఖ్యను విస్తరించింది, ఇది బ్రిటీష్ ఇండియా పాలనలో భారతీయ భాగస్వామ్యాన్ని మెరుగుపరిచింది. ఆధునిక భారతదేశంలో ప్రాతినిధ్య పరిపాలన వైపు మొదటి అడుగు 1892 నాటి ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టం. బ్రిటిష్ వారు కేవలం ఒక చిన్న రాయితీని ఇవ్వడం వల్ల, భారతదేశంలో విప్లవవాద ఆవిర్భావానికి ఈ చట్టం మార్గం సుగమం చేసింది.

1892 నాటి ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ యాక్ట్ సమకాలీన భారతదేశంలో ప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వం వైపు మొదటి అడుగుగా గుర్తించబడింది. బ్రిటిష్ వారు ఇచ్చిన రాయితీలు సాపేక్షంగా నిరాడంబరంగా ఉన్నాయి మరియు గణనీయమైన రాజకీయ

సంస్కరణల కోసం భారతీయ జాతీయవాదుల విస్తృత డిమాండ్లను ఈ చట్టం సంతృప్తి పరచలేదు. వాస్తవానికి ఈ చట్టం, దాని పరిమిత సంస్కరణలతో, భారతదేశంలో అనేక విప్లవాత్మక ఉద్యమాల ఆవిర్భావానికి పునాది వేసింది. అతివాద నాయకులు భారతీయ జాతీయ కాంగ్రెస్ పిటిషన్లు మరియు ఒప్పించడం యొక్క మితవాద విధానాన్ని విమర్శించారు. అర్థవంతమైన మార్పును సాధించడానికి మరింత దృఢమైన చర్య అవసరమని విశ్వసిస్తూ, బ్రిటిష్ అధికారానికి వ్యతిరేకంగా మరింత ఘర్షణాత్మక వైఖరికి వారు పిలుపునిచ్చారు. ఈ కాలం భారతదేశంలో బ్రిటిష్ వలస పాలనకు వ్యతిరేకంగా మరింత తీవ్రమైన మరియు మిలిటెంట్ నిరసన రూపాల పరిణామానికి పునాది వేసింది.

ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టం 1892పై విమర్శలు :

భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ 1892 మరియు 1893 సంవత్సరాలలో జరిగిన దాని సెషన్లలో 1892 చట్టాన్ని తీవ్రంగా విమర్శించింది. దేశంలో ప్రత్యక్ష ఎన్నికలను ప్రవేశపెట్టకపోవటం పట్ల ఇది బాధ కలిగించింది. ఏది ఏమైనప్పటికీ పేర్కొన్న నియమాలు ఉదారవాదమని చట్టం హైలైట్ చేసింది. ఇది జాతీయవాద నాయకులు వారి చర్చ మరియు శాసన నైపుణ్యాలను పొందుపరచడానికి అనుమతించింది మరియు భారతీయుల ప్రాతినిధ్యం వహించడానికి చట్టసభలలోకి అవకాశం కల్పించింది. కిరీట పాలనకు వ్యతిరేకంగా తిరుగుబాటు చేసే భారతీయుల ప్రయత్నాలను తగ్గించడానికి వలస ప్రభుత్వం 1892 ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టాన్ని ప్రవేశపెట్టింది. ఈ చట్టం భారత అధికారులకు తమ ప్రతినిధులను కౌన్సిల్‌లకు పంపడానికి మరియు కమ్యూనికేషన్ వ్యవస్థను మరింత పారదర్శకంగా చేయడానికి అధికారం ఇచ్చింది.

6.4. సంక్షిప్తంగా :

ఇండియన్ కౌన్సిల్ యాక్ట్ 1861 అనేది గవర్నర్ జనరల్ కౌన్సిల్‌కు పరిసరాలకు తగ్గట్టు చేసే సమర్థవంతమైన చట్టం. కార్యనిర్వాహకులు మరియు చట్టాల యొక్క అధునాతన ప్రయోజనాల కోసం కౌన్సిల్ యొక్క కూర్పును మార్చడం ఈ చట్టం లక్ష్యం. చట్టాన్ని రూపొందించే ప్రక్రియలలో భారతీయ సభ్యుల ప్రమేయం దాని అత్యంత గుర్తించదగిన మరియు అద్భుతమైన అంశం. ఇది బెంగాల్, పంజాబ్ మరియు వాయువ్య ఫ్రాంటియర్ ప్రావిన్స్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్ స్థాపనకు ఆధారం. ఇది వైస్రాయ్‌కు నియమాలు మరియు ఉత్తర్వులను రూపొందించే అధికారం ఇచ్చింది. కౌన్సిల్‌లో మెరుగైన మరియు అనుకూలమైన వ్యాపార లావాదేవీల కోసం ఇది పోర్ట్‌ఫోలియో సిస్టమ్‌ను (1859లో లార్డ్ కానింగ్చే ప్రవేశపెట్టబడింది) గుర్తించింది. దీని కింద వైస్రాయ్ కౌన్సిల్ సభ్యుడిని ప్రభుత్వంలోని ఒకటి లేదా అంతకంటే ఎక్కువ విభాగాలకు అధిపతిగా నియమించారు మరియు సంబంధిత శాఖకు సంబంధించిన విషయాలపై కౌన్సిల్ తరపున తుది ఉత్తర్వులు జారీ చేయడానికి అధికారం ఉంది. ఇది అత్యవసర సమయంలో శాసన మండలి అనుమతి లేకుండా ఆర్డినెన్‌లను జారీ చేయడానికి వైస్రాయ్‌కు అధికారం ఇచ్చింది. ఈ ఆర్డినెన్స్ 6 నెలల కాలం చెల్లుబాటు అవుతుంది.

ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టం 1892 కేంద్ర (ఇంపీరియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్) మరియు ప్రాంతీయ స్థాయిలలో శాసన మండలిలను విస్తరించింది. ఈ విస్తరణ అధిక సంఖ్యలో భారతీయ ప్రతినిధులను శాసన ప్రక్రియలో పాల్గొనడానికి అనుమతించింది. చట్టం యొక్క ముఖ్యమైన లక్షణాలలో ఒకటి శాసన మండలిలో అనధికారిక సభ్యులను చేర్చడం. అనధికారిక సభ్యులు ప్రభుత్వ బ్యూరోక్రసీలో భాగం కాని వ్యక్తులు. మునిసిపాలిటీలు, యూనివర్సిటీలు, ఛాంబర్స్ ఆఫ్ కామర్స్ మరియు ఇతర సంస్థల వంటి స్థానిక సంస్థలు వారిని నామినేట్ చేయాలి. ఈ నిబంధన మరింత విభిన్నమైన ప్రతినిధుల సమూహాన్ని

తీసుకురావాలని లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. ఈ చట్టం ముస్లింలకు ప్రత్యేక ఓటర్ల భావనను ప్రవేశపెట్టింది. దీని అర్థం ముస్లింలు శాసన మండలిలో రిజర్వు స్థానాలను కలిగి ఉంటారు మరియు ముస్లిం ఓటర్లు మాత్రమే ఈ ప్రతినిధులను ఎన్నుకోగలరు. ఈ నిబంధన ముస్లిం సమాజం యొక్క ఆందోళనలను పరిష్కరించడానికి మరియు వారికి ప్రత్యేకమైన రాజకీయ స్వరాన్ని అందించడానికి ప్రయత్నించింది.

ఈ చట్టం బడ్జెట్‌లు మరియు ఆర్థిక విషయాలపై చర్చించేందుకు శాసన మండలిలకు అధిక అధికారాలను కల్పించింది. ఇది ఆర్థిక విషయాలపై పూర్తి నియంత్రణను ఇవ్వనప్పటికీ, ఎన్నికైన ప్రతినిధులకు బడ్జెట్ కేటాయింపులను పరిశీలించడానికి మరియు చర్చించడానికి, ఆర్థిక పర్యవేక్షణను మెరుగుపరిచేందుకు అవకాశం కల్పించింది. చట్టం కౌన్సిల్‌లను విస్తరించింది మరియు అదనపు అధికారాలను మంజూరు చేసినప్పటికీ, వారి శాసనాధికారం పరిమితంగానే ఉంది. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం నియమించిన కార్యనిర్వాహక మండలి మరియు గవర్నర్ జనరల్ చేతుల్లో నిజమైన శాసనాధికారం కేంద్రీకృతమై ఉంది.

6.5. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1) ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టం-1861 వివిధ అంశాలను వివరించండి.
2) ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టం-1892 గుణ దోషాలను వివరించండి.

6.6. ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1) Banerji, A.C (Ed.) : Indian Constitutional Documents, 4 vd-Calcutta, 1948
2) Bishnu Bhagwan : The Constitutional History of India, New Delhi, 1964.
3) Coupland, R : The Indian Problem (1805-1935)
4) Grower, B.L and Growers, S : A New Look at Modern History of India
5) Kapur, A.C. : Constitutional History of India
6) Mishra, B.B. : The Administration of British rule in India - Oxford 1959.
7) Pyle, M.V. : The Constitutional Government in India
8) Roberts : Cambridge History of India.
9) Roy, S.M. : Indian Politics and Constitutional Development, New Delhi-1976

- డా. యం. రమేష్

పాఠం - 7

మింటో మోర్లే సంస్కరణలు 1909

లక్ష్యము :

మింటో మోర్లే సంస్కరణలు 1909లోని వివిధ అంశాలను అవగాహన చేసుకోవడం మరియు మింటో మోర్లే సంస్కరణలు 1909 గుణ దోషాలను పరిశీలించడం ఈ పాఠం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం :

7.1. పరిచయం

7.2. 1909 చట్టం చారిత్రాత్మక నేపథ్యం - మింటో మోర్లీ సంస్కరణలకు దారితీసిన పరిస్థితులు

7.3. మింటో మోర్లే సంస్కరణలు - 1909 చట్టం యొక్క లక్షణాలు

7.4. 1909 చట్టం సంస్కరణల మూల్యాంకనం - మోంటో మోర్లీ సంస్కరణలపై విమర్శ

7.5. సంక్షిప్తంగా

7.6. మాదిరి ప్రశ్నలు

7.7. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

7.1. పరిచయం :

భారతదేశంలోని బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం 1909లో భారతీయ కౌన్సిల్స్ చట్టాన్ని భారతీయులను పరిపాలనలో చేర్చుకునే దిశగా ఆమోదించింది. 1905-1910లో బ్రిటిష్ ఇండియా వైస్రాయ్ మరియు సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ ఆఫ్ స్టేట్ లార్డ్ మింటో మరియు లార్డ్ జాన్ మోర్లే అనే ఇద్దరు బ్రిటీష్ అధికారుల ముసాయిదా రూపకల్పనలో కీలకపాత్ర పోషించిన తర్వాత దీనిని మింటో మోర్లీ సంస్కరణలు అని కూడా పిలుస్తారు. భారత జాతీయ ఉద్యమం 20వ శతాబ్దం ప్రారంభంలో రెండు మార్పులను చూసింది. మొదటిది, ప్రభుత్వంలో భారతీయ ప్రాతినిధ్యం కోసం జాతీయవాదులు తమ డిమాండ్లను గట్టిగా మరియు మరింత బలంగా పెంచారు. రెండవది, ఈ సమయంలో బ్రిటిష్ పాలనను అణగదొక్కాలనే ఉద్దేశ్యంతో రాడికల్ జాతీయవాద సమూహాలు ఉద్భవించాయి. కొన్ని సందర్భాల్లో బ్రిటిష్ మరియు భారత ప్రభుత్వ అధికారులు ఇద్దరూ హత్య చేయబడ్డారు. 1906లో గ్రేట్ బ్రిటన్‌లో లిబరల్ పార్టీ విజయం సాధించిన తర్వాత బ్రిటిష్ ఇండియాలో కొత్త మార్పుల కాలం ప్రారంభమైంది. లార్డ్ మింటో, బ్రిటీష్ వైస్రాయ్ ఆఫ్ ఇండియా (1905-10), సాపేక్షంగా యువ రాష్ట్ర కార్యదర్శి మార్గంలో చాలా అడ్డంకులు తెచ్చాడు. అయినప్పటికీ అతను బ్రిటిష్ ఇండియన్ యొక్క శాసన మరియు పరిపాలనా చట్రంలో కొన్ని ముఖ్యమైన మార్పులు చేయగలిగాడు. భారతీయులకు పరిపాలన సమాన అవకాశాలు ఉంటాయని క్వీన్ విక్టోరియా వాగ్దానాన్ని నెరవేర్చడానికి, అతను వైట్‌హాల్‌లోని తన కౌన్సిల్‌లో ఇద్దరు భారతీయులను నియమించాడు. భారతీయ సివిల్ సర్వీస్‌లో సీనియర్ భారతీయుడు కృష్ణ జి. గుప్తా మరియు చురుకుగా పాల్గొన్న ముస్లిం సయ్యద్ హుస్సేన్ బిల్గ్రామి. 1909లో వైస్రాయ్ ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్‌లో మొదటి భారతీయ సభ్యునిగా సత్యేంద్ర పి. సిన్హాను నామినేట్ చేయడానికి లార్డ్ మింటోను మోర్లీ ఒప్పించాడు. భారతదేశంలోని బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం 1909లో భారతీయ కౌన్సిల్స్ చట్టాన్ని భారతీయులను పరిపాలనలో చేర్చుకునే దిశగా ఆమోదించింది.

7.2. 1909 చట్టం చారిత్రాత్మక నేపథ్యం – మింటో మోర్లీ సంస్కరణలకు దారితీసిన పరిస్థితులు :

మింటో మోర్లీ సంస్కరణలకు దారితీసిన పరిస్థితులు భారతదేశంలో రాజకీయ, సామాజిక మరియు ఆర్థిక పరిణామాలు, అలాగే బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం యొక్క మారుతున్న సామ్రాజ్య విధానాలతో సహా కారకాల కలయికతో రూపొందించబడ్డాయి. ఈ సంస్కరణల ప్రవేశానికి అనేక ముఖ్య పరిస్థితులు దోహదం చేసాయి.

భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ యొక్క ముఖ్యమైన లక్ష్యాలు 1892 ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టం ద్వారా సాధించబడలేదు. భారతీయులకు సమాన అవకాశం కల్పిస్తామని వాగ్దానం చేసిన విక్టోరియా రాణి, భారతదేశ ప్రజల ఆకాంక్షలకు అనుగుణంగా జీవించడంలో విఫలమైంది. భారతీయులు అవకాశాలను పొందారు. కానీ అవి చిన్న స్థాయిలో మాత్రమే ఉన్నాయి. వివిధ ప్రభుత్వ పదవులకు దరఖాస్తు చేసేటప్పుడు భారతీయులు ఎదుర్కొనే సవాళ్ళను కూడా భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ గుర్తించింది. అందువల్ల భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ శాసన మండలిలో భారతీయుల సంఖ్యను పెంచాలని అభ్యర్థించింది మరియు ఇది వారి దేశంలో ఎలా జరగాలి అనే సిఫార్సు చేసింది.

తీవ్రవాదుల పెరుగుదల ఏకకాలంలో మితవాదులను ప్రమాదంలో పడేస్తుంది. అందువల్ల మితవాదులను శాంతింపజేయడానికి సంస్కరణలు అవసరం. గోపాల్ కృష్ణ గోఖలే కాంగ్రెస్ తరపున లార్డ్ మోర్లీని సందర్శించారు. స్వయం పాలనను సాధించే ప్రక్రియను ప్రారంభించాలని దేశం కోసం అభ్యర్థించారు. ముస్లింలు భారతదేశ ముస్లింల కోసం ప్రత్యేక ఎన్నికల జిల్లాల గురించి చర్చించడానికి భారతదేశ మాజీ వైస్రాయ్ లార్డ్ మింటోను కూడా సందర్శించారు. అందువల్ల మోర్లీ మరియు మింటో దేశంలో కొన్ని సంస్కరణలను అమలు చేయడానికి మోర్లీ మింటో నూతన చట్టం ఉపయోగించాలని నిర్ణయించుకున్నారు.

భారతీయ వ్యవహారాల కార్యదర్శి లార్డ్ జాన్ మోర్లే మరియు వైస్రాయ్ లార్డ్ మింటో పేరు మీద **మింటో మోర్లీ** సంస్కరణలు, ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ యాక్ట్ 1909కి ఇవ్వబడిన ప్రత్యామ్నాయ పేరు. ఇది మొదటిసారిగా ఎన్నికల పద్ధతిని ప్రవేశపెట్టింది. ఇది పరిధిని విస్తృతం చేసే ప్రయత్నం. శాసన మండలిలు భారత జాతీయ కాంగ్రెస్‌లోని మితవాదుల డిమాండ్లను శాంతింపజేయడం మరియు పాలనలో భారతీయుల భాగస్వామ్యాన్ని పెంచడం. ఈ చట్టం 1861 మరియు 1892 నాటి ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టాలను సవరించింది.

అక్టోబరు 1906లో అఘాఖాన్ నేతృత్వంలోని సిమ్లా డిప్యూటేషన్ అని పిలువబడే ముస్లిం ప్రముఖుల బృందం లార్డ్ మింటోను కలుసుకుని, ముస్లింలకు ప్రత్యేక ఓటర్లు మరియు 'సహకారం యొక్క విలువ' దృష్ట్యా వారి సంఖ్యా బలం కంటే ఎక్కువ ప్రాతినిధ్యం కల్పించాలని డిమాండ్ చేశారు. ముస్లిం లీగ్ సామ్రాజ్యం పట్ల విధేయతను బోధించడానికి మరియు ముస్లిం మేధావి వర్గాన్ని కాంగ్రెస్ నుండి దూరంగా ఉంచడానికి ఉద్దేశించబడింది. భారతదేశానికి లిబరల్ సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ జాన్ మోర్లీ మరియు భారతదేశం యొక్క కన్జర్వేటివ్ వైస్రాయ్, మింటోలు బెంగాల్‌లో తిరుగుబాటును అణచివేయడం అవసరమని భావించారు. లార్డ్ కర్జన్ బెంగాల్ విభజన తర్వాత బ్రిటీష్ రాజ్‌కు స్థిరత్వాన్ని పునరుద్ధరించడానికి సరిపోతుంది. భారతీయ ఉన్నత వర్గాల మరియు జనాభాలో పెరుగుతున్న పాశ్చాత్య వర్గానికి చెందిన విధేయత గల అంశాలలో హృదయాన్ని ఉంచడానికి ఒక నాటకీయ అడుగు అవసరమని వారు విశ్వసించారు.

20వ శతాబ్దం ప్రారంభంలో భారతీయులలో రాజకీయ అవగాహన మరియు స్పృహ పెరిగింది. రాజకీయ సంస్థల ఏర్పాటు, రాజకీయ చర్చల్లో భారతీయుల భాగస్వామ్యం పెరుగుతూ వచ్చింది. 1905లో లార్డ్ కర్జన్ బెంగాల్ వివాదాస్పదంగా విభజించడం విస్తృత నిరసనలు మరియు రాజకీయ సమీకరణకు దారితీసింది. విభజన వ్యతిరేక ఉద్యమం బ్రిటిష్ విధానాలకు వ్యతిరేకంగా సమాజంలోని వివిధ వర్గాలను ఏకం చేసింది. స్వదేశీ ఉద్యమానికి దారితీసింది. ఇది భారతదేశంలో తయారైన వస్తువులను ఉపయోగించడాన్ని మరియు బ్రిటిష్ ఉత్పత్తులను బహిష్కరించడాన్ని ప్రోత్సహించింది. ఈ ఉద్యమానికి గణనీయమైన ప్రజా మద్దతును పొందింది.

భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ క్రమమైన సంస్కరణల కోసం వాదించే మితవాదులు మరియు స్వయం పాలనను సాధించడానికి మరింత తీవ్రమైన పద్ధతులను విశ్వసించే అతివాదుల మధ్య విభజన ఉంది. ఈ సైద్ధాంతిక విభజన సంస్కరణల డిమాండ్‌కు దోహదపడింది. గోపాల్ కృష్ణ గోఖలే మరియు దాదాభాయ్ నౌరోజి వంటి భారతీయ నాయకులు రాజకీయ సంస్కరణల కోసం వాదించడంలో నౌరోజీ కీలక పాత్ర పోషించారు. పాలనలో భారతీయుల భాగస్వామ్యం ఎక్కువగా ఉండేలా వారు ముందుకు వచ్చారు. ఎడ్విన్ శామ్యూల్ మోంటాగు (మోర్లీ) 1905లో భారతదేశానికి విదేశాంగ కార్యదర్శిగాను, గిల్బర్ట్ ఇలియట్ ముర్రే కిన్మోండ్ (మింటో) 1905లో భారతదేశ వైస్రాయ్‌గా నియమితులయ్యారు. ఇద్దరూ ఎక్కువ రాజకీయ ప్రాతినిధ్యం కోసం భారతీయ ఆకాంక్షలకు సానుభూతి చూపారు.

భారతదేశంలో మరింత స్థిరమైన రాజకీయ వాతావరణాన్ని నెలకొల్పాల్సిన అవసరాన్ని బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం గుర్తించింది. ముఖ్యంగా పెరుగుతున్న అశాంతి మరియు స్వయం పాలన కోసం డిమాండ్ల నేపథ్యంలో, బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం ముస్లిం సమాజం యొక్క డిమాండ్లు మరియు ఆందోళనలను పరిష్కరించడం యొక్క ప్రాముఖ్యతను గుర్తించింది. ముఖ్యంగా బెంగాల్ విభజన నేపథ్యంలో ఇది ముస్లిం మెజారిటీ ప్రాంతాలపై గణనీయమైన ప్రభావాలను కలిగి ఉంది. 20వ శతాబ్దం ప్రారంభం ప్రపంచ వ్యాప్తంగా రాజకీయ మార్పుల కాలం. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం వివిధ అంతర్జాతీయ సంఘటనలు మరియు ఒత్తిళ్ళకు ప్రతిస్పందనగా, విస్తృతమైన అశాంతిని నిరోధించే విధంగా తన సామ్రాజ్య భూభాగాలను నిర్వహించడానికి మింటో మోర్లీ సంస్కరణలు ప్రవేశపెట్టబడ్డాయి. శాసన ప్రక్రియలో భారతీయులను చేర్చుకోవడంలో వారు ఒక ముఖ్యమైన ముందడుగు వేసినప్పటికీ వారు స్వయం పాలన కోసం మరింత తీవ్రమైన డిమాండ్లను తీర్చలేకపోయారు. ఈ సంస్కరణలకు దారితీసిన పరిస్థితులు వలస భారతదేశంలోని రాజకీయ, సామాజిక మరియు ఆర్థిక శక్తుల సంక్లిష్ట పరస్పర చర్యను ప్రతిబింబిస్తాయి.

7.3. మింటో మోర్లే సంస్కరణలు – 1909 చట్టం యొక్క లక్షణాలు :

మింటో మోర్లీ సంస్కరణలు, అధికారికంగా 1909 ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ యాక్ట్ అని పిలుస్తారు. భారతదేశంలో పాలనలో ఎక్కువ భాగస్వామ్యం కోసం పెరుగుతున్న డిమాండ్లకు ప్రతిస్పందనగా బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టిన రాజ్యాంగ సంస్కరణల శ్రేణి. మింటో మోర్లే సంస్కరణలు ముఖ్య నిబంధనలు మరియు గుణ దోషాలను మిశ్రమంగా ఉన్నాయి. సంస్కరణల యొక్క అత్యంత ముఖ్యమైన లక్షణం ముస్లింలకు ప్రత్యేక ఎన్నికలను ప్రవేశపెట్టడం. దీని అర్థం ముస్లిం ఓటర్లు ఇప్పుడు రిజర్వు చేయబడిన స్థానాల్లో తమ స్వంత ప్రతినిధులను ఎన్నుకుంటారు. సంస్కరణలు కేంద్ర మరియు ప్రాంతీయ స్థాయిలలో శాసన మండలి పరిమాణాన్ని మరియు అధికారాలను విస్తరించాయి. ఇది అధిక సంఖ్యలో భారతీయులను శాసన ప్రక్రియలో చేర్చడానికి అనుమతించింది.

గవర్నర్ జనరల్ కౌన్సిల్‌లో అదనపు సభ్యుల సంఖ్యను గరిష్ట సంఖ్య 60 వరకు పెంచడం జరిగింది. మద్రాసు, బెంగాల్, సంయుక్త పరగణాలు, బొంబాయి, బీహార్, ఒరిస్సాలలో అదనపు సభ్యుల సంఖ్యను 50కి, పంజాబ్, బర్మా, అస్సాంలలో 30కి పెంచడం జరిగింది. కేంద్ర లెజిస్టేటివ్ కౌన్సిల్ అధికార వర్గ మెజారిటీని పరిరక్షించుకోవాలన్న సంకల్పంతో 37 మంది అధికార సభ్యులు, 23 మంది అధికారేతర సభ్యులు ఉండాలని నిర్ణయించడమైంది. అధికార సభ్యులలో 28 మందిని గవర్నర్ జనరల్ నామినేట్ చేస్తాడు. మిగతా తొమ్మిది మంది పదవీరీత్యా సభ్యులుగా ఉంటారు. అధికారేతర సభ్యులలో 5 మందిని గవర్నర్ జనరల్ నామినేట్ చేస్తాడు. మిగతా వారు ఎన్నికయ్యే సభ్యులు.

రాష్ట్రాల కౌన్సిల్‌లలో అధికార వర్గం మెజారిటీని ఖాయం చేసే ప్రయత్నం బాహాటంగా జరగకపోయినా, అధికారేతర సభ్యులు కొందరిని నామినేట్ అయ్యే వర్గంలో ఉంచి, వారి విధేయత ప్రభుత్వం పట్ల ఉండే విధంగా వ్యూహాన్ని రూపొందించడం జరిగింది. ఎన్నిక సూత్రాన్ని అమలు చేయడంలో భారతీయ నమూనాకు ప్రాదేశిక ప్రాతినిధ్యం సరిపోదు. కాబట్టి వర్గ ప్రాతిపదికపై ఎన్నిక సూత్రాన్ని అమలు చేయాలని నిర్ణయం జరిగింది. భిన్న సమాజాలు, వర్గాలు, ప్రయోజనాలు ప్రతిబింబించే విధంగా కొన్ని సీట్లను, మిగతా సీట్లను మున్సిపాలిటీలు, జిల్లా బోర్డుల నుంచి ఎన్నికయ్యే విధంగా ఏర్పాటు చేయడం, వాటిని 'సాధారణ నియోజకవర్గాలుగా' పేర్కొనడం జరిగింది.

శాసనసభలుగా కౌన్సిల్‌ల విధులను విస్తరించడం జరిగింది. కేంద్ర కౌన్సిల్‌లో బడ్జెట్‌పై చర్చ కోసం విస్తృతమైన రీతిలో నిబంధనలను ఏర్పాటు చేశారు. పన్నులు, రుణాలు, స్థానిక ప్రభుత్వాలకు గ్రాంట్లు మొదలైన ఏ అంశం మీదైనా తీర్మానాలు ప్రవేశపెట్టవచ్చు. ప్రశ్నలు, అనుబంధ ప్రశ్నలకు వీలు కల్పించడమైంది. సంబంధిత అధికారి సమాధానం ఇవ్వడానికి సమయం కోరవచ్చు. కౌన్సిల్‌లో ప్రజా సమస్యలపై చర్చను అనుమతించడం జరిగింది. అయితే చర్చా విషయం కౌన్సిల్ సంబంధిత విషయమై ఉండాలి. తీర్మానాలు నిర్దిష్టంగా సిఫారసుల రూపంలో ఉండాలి. వాదనలు, అన్యాపదేశాలు, వ్యంగ విమర్శలు అందులో ఉండకూడదు.

రాష్ట్రాలలో విశ్వవిద్యాలయ సెనేట్‌లు, జమీందార్లు, జిల్లా బోర్డులు, మున్సిపాలిటీలు, వాణిజ్య సంఘాలు, సభ్యులను ఎన్నుకొనే సంప్రదాయాన్ని ఏర్పరచడమైంది. శాసనసభకు ఎన్నికయ్యే ముస్లిం సభ్యులను ముస్లిం ఓటర్లే ఎన్నుకుంటారు. చట్టం కొన్ని అనర్హతా సూత్రాలను రూపొందించింది. రాజకీయ నేరస్తులు ఎన్నికల్లో నిలిచేందుకు అనర్హులుగా ప్రకటించడం జరిగింది. అయితే ప్రభుత్వాధినేత తన విచక్షణను ఉపయోగించి అనర్హతను తొలగించవచ్చు.

1909 చట్టం భారతీయులు ఆశించిన బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వాన్ని ప్రవేశపెట్టలేదు. బిల్లు ప్రవేశపెట్టిన మోర్లే తనకు ఆ ఉద్దేశం లేదని స్పష్టంగా ప్రకటించాడు. పరోక్ష ఎన్నిక సూత్రం కూడా భారతీయులకు అసమ్మతమైంది. సంస్కరణలు కేవలం మితవాదులను బుజ్జగించడానికి ఉద్దేశించినవే అనే భావన ప్రబలంగా కలిగింది. ఈ చట్టము కేంద్ర, రాష్ట్ర శాసనసభలందు అదనపు సభ్యుల సంఖ్యను, అధికారములను విస్తృతము చేసెను. మరియు కేంద్ర, రాష్ట్ర శాసనసభలందు ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గములు కేటాయింపబడెను.

సెంట్రల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లో ఎన్నికైన సభ్యుల సంఖ్యను పెంచారు. తద్వారా ఎక్కువ మంది భారతీయులు ప్రాతినిధ్యం వహించారు. అయితే మెజారిటీ సీట్లు మాత్రం అధికారుల వద్దే ఉన్నాయి. ఆస్తి, అర్హతల ఆధారంగా భారత జనాభాలోని పరిమిత వర్గానికి ఓటు హక్కును విస్తరించారు. దీని అర్థం నిర్దిష్ట సంపద ప్రమాణాలకు అనుగుణంగా ఉన్నవారు

మాత్రమే ఓటు వేయగలరు. ప్రావిన్షియల్ కౌన్సిల్‌లు పాక్షికంగా పరోక్షంగా ఎన్నికైన సభ్యులతో కూడి ఉండేవి. ఈ సభ్యులు భూస్వాములు మరియు స్థానిక సంస్థల వంటి ప్రత్యేక ఆసక్తి సమూహాలచే ఎన్నుకోబడ్డారు. ఎన్నికైన సభ్యుల సంఖ్య పెరిగినప్పటికీ, శాసన మండలిలు ఇప్పటికీ అధికారిక మెజారిటీని కొనసాగించాయి. అంటే ప్రభుత్వం నియమించిన అధికారులు ఎక్కువ సీట్లు కలిగి ఉన్నారు. సంస్కరణలు ముస్లింలు, సిక్కులు, క్రిస్టియన్లు మరియు ఆంగ్లో ఇండియన్లతో సహా మతపరమైన మరియు మైనారిటీ వర్గాలకు రిజర్వేషన్ సీట్ల వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టాయి. కార్యనిర్వాహక మండలిలు శాసన మండలిల నుండి వేరుగా ఉండి, శాసన మండలి పరిమిత అధికారాన్ని కలిగి ఉండే రూపాన్ని కొనసాగిస్తుంది. శాసనమండలికి బడ్జెట్లను చర్చించడానికి, చట్టాలను ప్రతిపాదించడానికి మరియు ప్రభుత్వ విధానాలను పరిశీలించడానికి అధికారం ఉంది. కానీ వాటికి పూర్తి శాసనాధికారం లేదు. భారతదేశంలో మిశ్రమ స్పందనలతో సంస్కరణలు స్వీకరించబడ్డాయి. కొందరు వాటిని ఒక అడుగు ముందుకు వేయగా, మరికొందరు వాటిని సరిపోనివిగా భావించారు మరియు మరింత గణనీయమైన మార్పులకు పిలుపునిచ్చారు.

మింటో మోర్లే సంస్కరణలు శాసన ప్రక్రియలో భారతీయులను చేర్చడానికి ఒక ముఖ్యమైనాగానీ జాగ్రత్తగా అడుగును సూచించాయి. ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజక వర్గాలను ప్రవేశపెట్టడం ఒక మైలురాయి. అయితే ఇది భవిష్యత్తులో మతపరమైన ఉద్రిక్తతలకు బీజాలు వేసింది. సంస్కరణలు వలస భారతదేశంలో రాజకీయ ప్రాతినిధ్యం మరియు పాలనపై తదుపరి చర్చలకు వేదికగా నిలిచాయి.

ఈ చట్టం సెంట్రల్ మరియు ప్రావిన్షియల్ రెండింటిలోనూ శాసన మండలి పరిమాణాన్ని గణనీయంగా పెంచింది. సెంట్రల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లో సభ్యుల సంఖ్య 16 నుండి 60కి పెంచబడింది. ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లలో సభ్యుల సంఖ్య ఏకరీతిగా లేదు. ఇది సెంట్రల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లో అధికారిక మెజారిటీని నిలుపుకుంది. అయితే ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లు అనధికారిక మెజారిటీని కలిగి ఉండటానికి అనుమతించింది. ఎన్నికైన సభ్యులను పరోక్షంగా ఎన్నుకోవాలి. స్థానిక సంస్థలు ఎలక్టోరల్ కాలేజీని ఎన్నుకోవాలి. ఇది ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేచర్ల సభ్యులను ఎన్నుకుంటుంది. వారు కేంద్ర శాసనసభ సభ్యులను ఎన్నుకుంటారు. చట్టం రెండు స్థాయిలలో శాసన మండలి యొక్క చర్చాపరమైన విధులను విస్తరించింది. ఉదాహరణకు, సభ్యులు అనుబంధ ప్రశ్నలు అడగడం, బడ్జెట్‌పై తీర్మానాలను తరలించడం మొదలైన వాటిని అనుమతించారు.

వైస్రాయ్ మరియు గవర్నర్ల కార్యనిర్వాహక మండలితో భారతీయుల అనుబంధం కోసం చట్టం (మొదటిసారి) అందించింది. సత్యేంద్ర ప్రసాద్ సిన్హా వైస్రాయ్ ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్‌లో చేరిన మొదటి భారతీయుడు. న్యాయ సభ్యునిగా నియమితులయ్యారు. భారతీయ వ్యవహారాల కార్యదర్శి కౌన్సిల్‌కు ఇద్దరు భారతీయులు నామినేట్ అయ్యారు. ఇది 'ప్రత్యేక ఓటర్లు' అనే భావనను అంగీకరించడం ద్వారా ముస్లింలకు మత ప్రాతినిధ్య వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టింది. దీని ప్రకారం ముస్లిం సభ్యులను ముస్లిం ఓటర్లు మాత్రమే ఎన్నుకోవాలి. ఆ విధంగా చట్టం 'కమ్యూనలిజాన్ని చట్టబద్ధం చేసింది' మరియు లార్డ్ మింటో కమ్యూనల్ ఎలెక్టరేట్ పితామహుడిగా పిలువబడ్డాడు. ఈ చట్టం ప్రెసిడెన్సీ కార్పొరేషన్‌లు, ఛాంబర్స్ ఆఫ్ కామర్స్, యూనివర్సిటీలు మరియు జమీందార్‌లకు ప్రత్యేక ప్రాతినిధ్యం కూడా కల్పించింది.

కేంద్రం మరియు ప్రావిన్సులలో శాసన మండలి పరిమాణం పెరిగింది. సెంట్రల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్ – 16 నుండి 60 మంది సభ్యులు. బెంగాల్, మద్రాస్, బొంబాయి మరియు యునైటెడ్ ప్రావిన్స్‌ల లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లు – ఒక్కొక్కటి 50 మంది సభ్యులు. పంజాబ్, బర్మా మరియు అస్సాం లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లు – ఒక్కొక్కటి 30 మంది సభ్యులు.

కేంద్రం మరియు ప్రావిన్సులలోని శాసన మండలి ఈ క్రింది విధంగా నాలుగు వర్గాల సభ్యులను కలిగి ఉండాలి. ఎక్స్ అఫీషియో సభ్యులు – గవర్నర్ జనరల్ మరియు ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్ సభ్యులు. నామినేటెడ్ అధికారిక సభ్యులు – గవర్నర్ జనరల్ నామినేట్ చేసిన ప్రభుత్వ అధికారులు. నామినేట్ చేయబడిన నాన్–అఫీషియల్ సభ్యులు – గవర్నర్ జనరల్ నామినేట్ చేస్తారు, కానీ ప్రభుత్వ అధికారులు కాదు. ఎన్నికైన సభ్యులు వివిధ వర్గాల భారతీయులచే ఎన్నుకోబడినవారు. పరోక్షంగా ఎన్నికైన సభ్యులు, స్థానిక సంస్థలు ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌ల సభ్యులను ఎన్నుకునే ఎలక్టోరల్ కాలేజీని ఎన్నుకున్నాయి. ఈ సభ్యులు కేంద్ర శాసన మండలి సభ్యులను ఎన్నుకుంటారు.

ఎన్నికైన సభ్యులు స్థానిక సంస్థలు, వాణిజ్య సంఘాలు, భూస్వాములు, విశ్వవిద్యాలయాలు, వ్యాపారుల సంఘాలు మరియు ముస్లింలు. ప్రావిన్స్ కౌన్సిల్‌లలో అనధికారిక సభ్యులు మెజారిటీలో ఉన్నారు. అయితే కొంతమంది అనధికారిక సభ్యులు నామినేట్ అయినందున, మొత్తంగా ఎన్నిక కాని సభ్యులు మెజారిటీ ఉంది. ఇంపీరియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లో తొలిసారిగా భారతీయులకు సభ్యత్వం లభించింది. ఇది ముస్లింల కోసం ప్రత్యేక ఎన్నికలను ప్రవేశపెట్టింది. కొన్ని నియోజకవర్గాలు ముస్లింలకు కేటాయించబడ్డాయి మరియు ముస్లింలు మాత్రమే తమ ప్రతినిధులకు ఓటు వేయగలరు. సభ్యులు బడ్జెట్‌పై చర్చించి తీర్మానాలు చేయవచ్చు. వారు ప్రజా ప్రయోజనాల గురించి కూడా చర్చించవచ్చు. వారు సప్లిమెంటరీ ప్రశ్నలు కూడా అడుగవచ్చు. విదేశాంగ విధానంపై లేదా రాచరిక రాష్ట్రాలతో సంబంధాలపై ఎలాంటి చర్చలకు అనుమతి లేదు. వైస్రాయ్ ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్‌లో మొదటి భారతీయ సభ్యునిగా లార్డ్ మింటో (మోర్లేచే చాలా ఒప్పించడంపై) సత్యేంద్ర పి. సిన్హాను నియమించారు. భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శి కౌన్సిల్‌కు ఇద్దరు భారతీయులు నామినేట్ అయ్యారు.

7.4. 1909 చట్టం సంస్కరణల మూల్యాంకనం – మోంటో మోర్లీ సంస్కరణలపై విమర్శ :

1909 సంస్కరణలు ఎటువంటి సమాధానం ఇవ్వలేదు మరియు భారత రాజకీయ సమస్యకు సమాధానం ఇవ్వలేకపోయాయి. వలసవాద స్వపరిపాలన (కాంగ్రెస్ డిమాండ్ చేసినట్లు) భారతదేశానికి తగినది కాదని లార్డ్ మోర్లే స్పష్టం చేశాడు, మరియు భారతదేశంలో పార్లమెంటరీ లేదా బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వాన్ని ప్రవేశపెట్టడాన్ని అతను వ్యతిరేకిస్తున్నాడు. 'రాజ్యాంగ' సంస్కరణలు వాస్తవానికి విభజన లక్ష్యంగా ఉన్నాయి. మితవాదులను గందరగోళానికి గురిచేయడం ద్వారా మరియు ప్రత్యేక ఓటర్లు అనే అసహ్యకరమైన సాధనం ద్వారా భారతీయుల మధ్య ఐక్యత పెరుగుదలకు చిచ్చు పెట్టింది. పెరుగుతున్న జాతీయవాదానికి వ్యతిరేకంగా మితవాదులు మరియు ముస్లింలను కూడగట్టాలని ప్రభుత్వం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. అధికారులు మరియు ముస్లిం నాయకులు ప్రత్యేక ఓటర్ల గురించి మాట్లాడేటప్పుడు మొత్తం సమాజం గురించి తరచుగా మాట్లాడతారు. కానీ వాస్తవానికి ఇది ఒక చిన్న వర్గాన్ని, ముస్లిం ఎలైట్ మాత్రమే సంతృప్తి పరచడమే. కాంగ్రెస్ ప్రత్యేక ఓటర్లను అప్రజాస్వామికమైనదిగా పరిగణించింది, మరియు భాగస్వామ్య హిందూ–ముస్లిం భారతీయ జాతీయ భావన అభివృద్ధికి ఆటంకం కలిగిస్తుంది.

అంతేకాకుండా ఎన్నికల విధానం చాలా పరోక్షంగా ఉంది మరియు ఇది అనేక జల్లెడల ద్వారా శాసనసభ్యులను చొరబాట్లకు గురిచేస్తుంది. మరియు పార్లమెంటరీ రూపాలను ప్రవేశపెట్టినప్పుడు ఎటువంటి బాధ్యతను అంగీకరించలేదు. ఇది కొన్నిసార్లు ప్రభుత్వంపై ఆలోచనా రహితమైన మరియు బాధ్యతారహితమైన విమర్శలకు దారితీసింది. గోఖలే వంటి సభ్యులు సార్వత్రిక ప్రాథమిక విద్యను డిమాండ్ చేయడం, అణచివేత విధానాలపై దాడి చేయడం మరియు దక్షిణాఫ్రికాలో

ఒప్పంద కార్మికులు మరియు భారతీయ కార్మికుల దుస్థితిపై దృష్టిని ఆకర్షించడం ద్వారా కౌన్సిల్‌లలో చర్చించే అవకాశాన్ని నిర్మాణాత్మకంగా ఉపయోగించుకున్నారు. గవర్నర్ జనరల్ యొక్క స్థానం మారలేదు మరియు అతని వీటో అధికారం పలచబడకుండా ఉండిపోయింది మరియు చట్టం కనికరంలేని రాజ్యాంగ నిరంకుశత్వాన్ని విజయవంతంగా కొనసాగించింది. 1909 సంస్కరణలు దేశ ప్రజలకు పదార్ధం కంటే నీడను అందించాయి.

1909 చట్టం యొక్క ప్రాముఖ్యత :

చట్టం ప్రభావవంతంగా భారతదేశంలోని వివిధ శాసన మండలిలకు భారతీయులను ఎన్నుకోవడానికి మొదటిసారి అనుమతించింది. అయితే గతంలో కొంతమంది భారతీయులు శాసన మండలిలకు నియమితులయ్యారు. ఎన్నికల సూత్రాన్ని ప్రవేశపెట్టడం పార్లమెంటరీ వ్యవస్థకు విరుద్ధమైనప్పటికీ ప్రజాస్వామ్యానికి పునాది వేసింది అని మోర్లీ యొక్క ఉద్దేశం. ఈ చట్టం మొదటిసారిగా శాసన మండలి కూర్పుకు ప్రాతిపదికగా ఎంపిక సూత్రానికి గుర్తింపునిచ్చింది. ఈ చట్టం భారతీయులకు వారి మనోవేదనలను తెలియజేయడానికి మరికొన్ని మార్గాలను అందించింది. కార్యనిర్వాహకులను విమర్శించడానికి మరియు మెరుగైన పరిపాలన కోసం సూచనలు చేయడానికి కూడా వారికి అవకాశం లభించింది. మితవాదులను శాంతింపజేయడానికి మరియు జాతీయ ఉద్యమం నుండి వ్యాప్తి చెందుతున్న ముస్లింలకు ప్రత్యేక ఓటర్లను మంజూరు చేయడం ద్వారా వారిని శాంతింపజేయడానికి 1909 ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టం స్థాపించబడింది. ప్రజలు స్వరాజ్యం కావాలని డిమాండ్ చేశారు. కానీ వారికి ఇచ్చినది 'దయాపూర్వక నిరంకుశత్వం'. పరిపాలనతో ఎన్నుకోబడిన భారతీయుల బాధ్యతాయుతమైన అనుబంధానికి ఇది ఒక ముందడుగు. సభ్యులకు మొదటిసారిగా కార్యనిర్వాహకులను విమర్శించే అవకాశం లభించింది, మరియు దేశం యొక్క మెరుగైన పరిపాలన కోసం సూచనలు చేసింది.

1909 చట్టం యొక్క గుణాలు :

ఈ చట్టంలోని నిబంధనలు 1892 కౌన్సిల్ చట్టం కంటే మెరుగైనవి. ఈ చట్టంతో కొంతమంది విద్యావంతులైన భారతీయులకు పరిపాలనలో పాల్గొనడానికి అవకాశం ఉండేలా ప్రభుత్వం ప్రయత్నించింది, మరియు ప్రభుత్వం వారిని స్వాగతించాలని కోరుకుంది. "ఈ చట్టం ద్వారా మనం ఆశించినవన్నీ మనకు లభించనప్పటికీ, క్రమంగా మనకు అన్నీ లభిస్తాయి." ఆ సమయంలో చాలా బ్రిటిష్ వార్తాపత్రికలు, ఈ చర్యను "తగినంత కంటే ఎక్కువ" అని పిలిచాయి. ముస్లిం వారికి ప్రత్యేక ఓటర్లు కల్పించబడినందున సంఘం ఈ చట్టం పట్ల సంతోషించింది. "భారతీయ ప్రాతినిధ్యం" ప్రాధాన్యత ఇవ్వబడింది మరియు ఇప్పటికే ఇద్దరు భారతీయ సభ్యులు ఉన్నారు. 1907లో రాష్ట్ర కార్యదర్శి మండలిలో నియమితులయ్యారు. అనగా కృష్ణ గోపాల్ గుప్తా మరియు సయ్యద్ హుస్సేన్ బిలగ్రామి. సత్యేంద్ర పసనా సిన్హా వైస్రాయ్ ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్‌లో బెంగాల్ అడ్వకేట్ జనరల్‌గా నియమితులయ్యారు.

1909 చట్టం యొక్క లోపాలు :

ముస్లింలు, హిందువుల మధ్య విభేదాలు పెంచేందుకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు ఏర్పడ్డాయి. భారత రాజకీయాల్లో ఈ వ్యవస్థ నిర్మొహమాటమైన మతతత్వ యుగానికి నాంది పలికింది. కౌన్సిల్‌ల పరిమాణం విస్తరించబడింది. కానీ వాటి విధులు లేదా అధికారాలు కాదు. ప్రావిన్షియల్ కౌన్సిల్‌లకు అనధికారిక మెజారిటీ ఉన్నప్పటికీ, నామినేటెడ్ సభ్యుల ఎన్నిక ద్వారా అనధికారిక మెజారిటీ చెల్లకుండా పోయినందున ఫలితం అసంబద్ధం. గవర్నర్ జనరల్ స్థానం మరియు వీటో అధికారం చట్టం ద్వారా ప్రభావితం కాలేదు.

సభ్యులు బడ్జెట్‌పై చర్చించగలిగారు కానీ వారు దానిలో గణనీయమైన మార్పులు చేయలేకపోయారు. వారు ప్రశ్నలు అడుగవచ్చు కానీ తీర్మానాలకు ప్రతిస్పందించమని కార్యనిర్వాహకులను బలవంతం చేయలేరు. ఇది ప్రభుత్వానికి సిఫార్సుల వంటిది. మోర్లీ మింటో సంస్కరణ హిందూ మరియు ముస్లిం అనే తేడా లేకుండా భారతీయులందరినీ బాధించే రాజకీయ మరియు ఆర్థిక ఇబ్బందుల నుండి దృష్టిని మళ్ళించింది. పరోక్ష ఎన్నికల విధానం తప్పుగా ఉంది. ఆర్థిక అర్హతల పరిమితి, ధనికులు మాత్రమే ఓటు వేయగలరు. మరియు మతపరమైన అంశం కూడా విశేషమైనది. ఉదాహరణకు ముస్లిం మైనారిటీ ప్రాంతాల్లో సంవత్సరానికి 3000 రూపాయలు పన్ను చెల్లించిన ముస్లిం ఓటు వేయడానికి అర్హత పొందారు. అయితే ముస్లిమేతరులు ఓటు వేయలేరు. ప్రత్యేక ఎన్నికల వ్యవస్థ అతి పెద్ద తప్పు. ఇది పెను విపత్తుకు కారణమైంది. కేంద్రంలో లేదా ప్రావిన్సులలో కార్యనిర్వాహక మండలిపై శాసన మండలి ఎలాంటి ఒత్తిడి చేయలేకపోయింది. వారు దానిని పరిగణనలోకి తీసుకుని ఒక సూచన చేయగలరు . అధికారం పూర్తిగా గవర్నర్ల (మరియు కేంద్రంలో వైస్రాయ్) కింద ఉంది. ఈ చట్టం ఏదో ఒకవిధంగా పార్లమెంటరీ వ్యవస్థ యొక్క శకలాలను ఏర్పాటు చేసినప్పటికీ, అది పార్లమెంటరీ వ్యవస్థ యొక్క నీడ కంటే ఎక్కువ.

కేంద్రంలో మరింత శక్తివంతమైన అధికారిక సభ్యులు మెజారిటీలో ఉన్నారు, మరియు నామినేటెడ్ సభ్యులు ఉన్నారు. ప్రభుత్వ నిర్ణయాలు, ప్రయోజనాలు భారతీయ భూస్వాములు మరియు ముస్లింలు వారిపై మాత్రమే దృష్టి పెట్టారు. వారు ఎప్పుడూ బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి విధేయులుగా ఉండేవారు. ఈ చట్టం పరోక్షంగా సిక్కు కమ్యూనిటీని తమ ప్రత్యేకత కోసం గొంతు పెంచమని ప్రోత్సహించింది. ప్రభుత్వం పట్ల తమ విధేయతకు ప్రతిఫలం ఆశించిన ఓటర్లు సంతృప్తి చెందరు. చివరకు కాంగ్రెస్ ఈ చట్టానికి తమ మద్దతును ఉపసంహరించుకుంది. ఎందుకంటే ఈ చట్టం మతాన్ని ప్రోత్సహించింది. బెంగాల్ విభజన జరిగినందున ముస్లిం లీగ్ కూడా తమ మద్దతును వెనక్కి తీసుకుంది. వారి న్యాయవాది లేకుండా రద్దు చేయబడింది.

1916లో కాంగ్రెస్ మరియు ముస్లిం లీగ్ మిత్రపక్షాలుగా మారాయి. లక్నో ఒప్పందం ముస్లిం లీగ్ ప్రత్యేక ఎన్నికల డిమాండ్‌ను కాంగ్రెస్ అంగీకరించింది. కాంగ్రెస్ అధిష్టానాన్ని లీగ్ గుర్తించింది. ముస్లింలు మరియు ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెస్ యొక్క మితవాద సభ్యులను గెలుచుకోవడానికి, 1909 నాటి ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టం ఆమోదించబడింది. భారతదేశ సామ్రాజ్య మరియు స్థానిక శాసన మండలిలో ఎవరు కూర్చుంటారో నిర్ణయించడానికి ఎన్నికల వ్యవస్థను ఉపయోగించడం దీని లక్ష్యం. లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లో భారతీయుల ప్రాతినిధ్యాన్ని పెంచడంలో కొంత మెరుగుదల ఉన్నప్పటికీ, చట్టంలో ఇప్పటికీ అనేక లోపాలు ఉన్నాయి. నేటికీ ప్రబలంగా ఉన్న మతపరమైన ప్రాతినిధ్యం అత్యంత ప్రముఖమైనది. ప్రత్యేక ఓటర్ల ప్రక్రియ ద్వారా ముస్లింలు ఉపశమనం పొందారు. కానీ భారత జాతీయ ఉద్యమం నష్టపోయింది.

బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ ఉన్నత పాలనాసంస్థలలో భారతీయులకు ప్రాతినిధ్యం ఇచ్చినను వాస్తవానికి అవి భారతీయుల కష్టములను తీర్చలేదు. ఈ సంస్కరణలు మనకు ఎట్టి బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వాన్ని ప్రసాదింపలేదు. పైగా కేంద్ర శాసన మండలిలో అధికార సభ్యుల మెజారిటీ, రాష్ట్ర శాసన మండలులలో నియమిత సభ్యుల మెజారిటీ ఉండుటచే శాసనసభలందు ఎన్నికైన సభ్యులు ప్రభుత్వ పాలనలో ఎటువంటి మార్పులు తీసుకరాలేకపోయారు.

శాసనసభ అధికారాలను పెంచినా గవర్నర్ జనరల్‌కు, గవర్నర్లకు 1861 చట్టంలో ఇవ్వబడిన నిరంకుశ అధికారములపై ఎటువంటి ఆంక్షలు విధింపలేకపోవుటచే శాసనసభలు కేవలం ప్రభుత్వ సలహా సంఘములుగా మాత్రమే నిలచెను. ఇవేగాక

ఓటు హక్కు ప్రజలందరికీగాక ఏ కొద్దిమంది భాగ్యవంతులకో, విద్యాధిలకో పరిమతము చేయుట ప్రజాస్వామ్యానికి విరుద్ధము. వీటిన్నింటికంటె కుల, మత ప్రాతిపదికపై ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు కేటాయించి హిందువులను, మహమ్మదీయులను వేరుచేసి పాలించుట మన దేశ ఐక్యతకు గొడ్డలిపెట్టు. ఇట్టి 'విభజించి పాలించు విధానము' వలననే 1947లో మనదేశము రెండుగా చీలుటకు దోహదము చేసెను. పైగా ఈ చట్టం మనదేశ రాజకీయాలపై అవాంఛనీయమైన మతతత్వ ప్రభావమును వెదజల్లి రాజకీయరంగాన్ని కలుషితము చేసెను. అందువలన నేటికినీ ఆ మతతత్వ ప్రభావము నుండి మన రాజకీయ రంగం బయటపడలేదు. ఇందులోనూ పరోక్ష ఎన్నిక విధానము పూర్తిగా విస్మరింపబడలేదు.

ఈ చట్టము నందు భారతీయులకు ఎక్కువ ప్రాతినిధ్యమిచ్చుట, ప్రత్యక్ష ఎన్నికల విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టి ప్రజాప్రతినిధులను ఎన్నుకొనే సాంప్రదాయానికి పునాది వేయుట, బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వ స్థాపనలో ఇదొక ముందడుగు అనుటలో సందేహము లేదు. మొత్తము మీద ఈ చట్టం వలన లాభము కంటే నష్టాలే అధికం. అందుకే దీన్ని అన్నివర్గాల వారు ద్వేషించారు.

7.5. సంక్షిప్తంగా :

1905-1910లో బ్రిటిష్ ఇండియా వైస్రాయ్ మరియు సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ ఆఫ్ స్టేట్ లార్డ్ మింటో మరియు లార్డ్ జాన్ మోర్లే అనే ఇద్దరు బ్రిటీష్ అధికారుల ముసాయిదా రూపకల్పనలో కీలకపాత్ర పోషించిన తర్వాత దీనిని మోర్లీ మింటో సంస్కరణలు అని కూడా పిలుస్తారు. 1909 ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ యాక్ట్, **మింటో మోర్లీ** సంస్కరణలు అని కూడా పిలుస్తారు. బ్రిటిష్ ఇండియాలో అనేక ముఖ్యమైన నిబంధనలను ప్రవేశపెట్టింది. ఈ సంస్కరణలు శాసన ప్రక్రియలో భారతీయ భాగస్వామ్యాన్ని పెంచడానికి ఉద్దేశించబడ్డాయి.

చట్టం కేంద్ర మరియు ప్రాంతీయ స్థాయిలలో శాసన మండలి పరిమాణాన్ని విస్తరించింది. ఇది అధిక సంఖ్యలో భారతీయులను శాసన ప్రక్రియలో చేర్చడానికి అనుమతించింది. ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలను ప్రవేశపెట్టడం అత్యంత ముఖ్యమైన లక్షణం. కేంద్రం మరియు ప్రావిన్సులలో శాసన మండలి పరిమాణం పెరిగింది. ఆస్తి అర్హతల ఆధారంగా భారత జనాభాలోని పరిమిత వర్గానికి ఓటు హక్కును విస్తరించారు. దీని అర్థం నిర్దిష్ట సంపద ప్రమాణాలకు అనుగుణంగా ఉన్నవారు మాత్రమే ఓటు వేయగలరు. ప్రావిన్షియల్ కౌన్సిల్‌లు పాక్షికంగా పరోక్షంగా ఎన్నికైన సభ్యులతో కూడి ఉండేవి. ఈ సభ్యులు భూస్వాములు మరియు స్థానిక సంస్థల వంటి ప్రత్యేక ఆసక్తి సమూహాలచే ఎన్నుకోబడ్డారు. ఎన్నికైన సభ్యుల సంఖ్య పెరిగినప్పటికీ, శాసన మండలిలు ఇప్పటికీ అధికారిక మెజారిటీని కొనసాగించాయి. అంటే ప్రభుత్వం నియమించిన అధికారులు ఎక్కువ సీట్లు కలిగి ఉన్నారు. ఈ చట్టం వైస్రాయ్ ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్‌లో లీగల్ మెంబర్ హోదాను ప్రవేశపెట్టింది. అతను చట్టపరమైన విషయాలకు బాధ్యత వహిస్తాడు. సంస్కరణలు ముస్లింలు, సిక్కులు, క్రిస్టియన్లు మరియు ఆంగ్లో ఇండియన్లతో సహా మతపరమైన మరియు మైనారిటీ వర్గాలకు రిజర్వేషన్ సీట్ల వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టాయి.

కార్యనిర్వాహక మండలిలు శాసన మండలిల నుండి వేరుగా ఉండి, శాసన మండలి పరిమిత అధికారాన్ని కలిగి ఉండే డైయార్కీ యొక్క రూపాన్ని కొనసాగిస్తుంది. శాసనమండలికి బడ్జెట్లను చర్చించడానికి, చట్టాలను ప్రతిపాదించడానికి మరియు ప్రభుత్వ విధానాలను పరిశీలించడానికి అధికారం ఉంది. కానీ వాటికి పూర్తి శాసనాధికారం లేదు. **మింటో మోర్లీ** సంస్కరణలు శాసన ప్రక్రియలో భారతీయులను చేర్చడానికి ఒక ముఖ్యమైన కానీ జాగ్రత్తగా అడుగును సూచించాయి.

ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజక వర్గాలను ప్రవేశపెట్టడం ఒక మైలురాయి. అయితే ఇది భవిష్యత్తులో మతపరమైన ఉద్రిక్తతలకు బీజాలు వేసింది. సంస్కరణలు వలస భారతదేశంలో రాజకీయ ప్రాతినిధ్యం మరియు పాలనపై తదుపరి చర్చలకు వేదికగా నిలిచాయి. పరిపాలనతో ఎన్నుకోబడిన భారతీయుల బాధ్యతాయుతమైన అనుబంధానికి ఇది ఒక ముందడుగు. దేశం యొక్క మెరుగైన పరిపాలన కోసం కార్యనిర్వాహకులను విమర్శించడానికి మరియు సూచనలు చేయడానికి సభ్యులు మొదటిసారిగా అవకాశం పొందారు.

7.6. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1) మింటో మోర్లే సంస్కరణలు 1909లోని వివిధ అంశాలను వివరించండి.

2) మింటో మోర్లే సంస్కరణలు 1909 గుణ దోషాలను వివరించండి.

7.7. ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1) Coupland, R : The Indian Problem (1805-1935)
2) Bishnu Bhagwan : The Constitutional History of India, New Delhi, 1964.
3) Grower, B.L and Growers, S : A New Look at Modern History of India
4) Kapur, A.C. : Constitutional History of India
5) Mukharjee, P : Indian Constitutional Documents, Calcutta, 1915.
6) Pyle, M.V. : The Constitutional Government in India
7) Roberts : Cambridge History of India.
8) Tarachand : History of Freedom Movement in India, Vols.III and IV.

– డా. సి. వెంకటేశ్వర్లు

పాఠం - 8

1909 నుండి 1919 మధ్య బ్రిటిష్ ఇండియాలో రాజకీయ పరిణామాలు

లక్ష్యము :

1909 నుండి 1919మధ్య బ్రిటిష్ ఇండియా లో వివిధ రాజకీయ పరిణామాలు అవగాహన చేసుకోవడం మరియు పరిశీలించడం ఈపాఠం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

పాఠ్య నిర్మాణక్రమం :

8.1. పరిచయం

8.2. కాంగ్రెస్ పార్టీ పరిణామాలు - సూరత్ చీలిక

8.3. ముస్లిం లీగ్

8.4. లక్నో ఒప్పందం

8.5. సంక్షిప్తంగా

8.6. మాదిరి ప్రశ్నలు

8.7. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

8.1. పరిచయం :

మింటో మోర్లీ సంస్కరణలపై భారతీయులు అసంతృప్తితో ఉన్నారు. తమకు తగిన అధికారాలు ఇవ్వలేదని ఆవేదన వ్యక్తం చేశారు. ముస్లింలు ప్రారంభంలో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంతో స్నేహపూర్వకంగా ఉన్నారు. కానీ అంతర్జాతీయ సంఘటనలు భారతీయ ముస్లింల వైఖరిని మార్చాయి. బెంగాల్ విభజన మరియు టర్కీ సుల్తాన్ పట్ల చూపిన ఉదాసీనత భారతీయ ముస్లింలను ఆగ్రహానికి గురిచేసింది. అంతేకాకుండా ముస్లింలకు మద్దతు ఉపసంహరించుకున్న కాంగ్రెస్‌కు బ్రిటిష్ వారు మద్దతు ఇవ్వడం ప్రారంభించారు. దీంతో భారతీయ ముస్లింల వైఖరిలో కొత్త మార్పు వచ్చింది. మొదటి ప్రపంచ యుద్ధం తరువాత, భారతదేశంలోని రాజకీయ అభివృద్ధి భారతీయులకు అవగాహన కలిగించింది. ఇప్పుడు వారు స్వయం పాలన మరియు ప్రజాస్వామ్య ఏర్పాటును కోరారు. మొదటి ప్రపంచ యుద్ధంలో భారతీయుల త్యాగానికి ప్రతిగా బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం సంస్కరణలను ప్రవేశపెడుతుందని భారతీయులు ఊహించారు. ఇవన్నీ బ్రిటీష్ ప్రభుత్వాన్ని స్వపరిపాలన కల్పించేలా చేశాయి. భారతదేశానికి స్వపరిపాలన కల్పించడమే బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ లక్ష్యం అని పేర్కొంది.

మింటో మోర్లే సంస్కరణలు 1909 చట్టం తర్వాత కొన్ని కీలక రాజకీయ పరిణామాలు సంభవించాయి. భారతదేశంలో రాజకీయ పరిణామాలు సంస్కరణలు మరియు మారుతున్న రాజకీయ దృశ్యం ద్వారా ప్రభావితమయ్యాయి. 1907 కాంగ్రెస్

సెషన్ భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ చరిత్రలో ఒక మలుపుగా పరిగణించబడుతుంది. 1907 కాంగ్రెస్ సమావేశం సూరత్ విభజనకు దారితీసింది. రెండు గ్రూపులు, మితవాదులు మరియు అతివాదులు శాశ్వతంగా విడిపోయారు.

లక్నో ఒడంబడిక భారత రాజకీయ చరిత్రలో ఒక ముఖ్యమైన ఘట్టం. ఇది రెండు ప్రధాన వర్గాలైన హిందువులు మరియు ముస్లింలను ఉమ్మడి రాజకీయ పోరాటంలో కలిపింది. భారతదేశం స్వయం పాలన కోసం చేస్తున్న తపనలో వివిధ వర్గాల మధ్య ఐక్యత సంభావ్యతను ఇది ప్రదర్శించింది. విభేదాలను పక్కనబెట్టి ఉమ్మడి రాజకీయ లక్ష్యాల కోసం పనిచేయడానికి నాయకుల సుముఖతను కూడా ఈ ఒప్పందం ప్రదర్శించింది.

8.2. కాంగ్రెస్ పార్టీ పరిణామాలు – సూరత్ చీలిక (1907) :

1885–1905 మధ్య జాతీయోద్యమ యుగాన్ని మితవాదుల కాలం అని పిలుస్తారు. ఎందుకంటే వారు భారత జాతీయ కాంగ్రెస్‌పై ఆధిపత్యం చెలాయించారు. మితవాదులు తమ డిమాండ్లను బ్రిటీష్ ప్రభుత్వానికి అందించడానికి వినతిపత్రాలు, ప్రార్థనలు, సమావేశాలు, కరపత్రాలు మరియు ప్రతినిధి బృందాలను ఉపయోగించారు. భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ భారతదేశ స్వాతంత్ర్య పోరాటానికి స్నేహితునిగా గుర్తించబడింది. స్వాతంత్ర్య ఉద్యమం ప్రారంభ దశలో, భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ మితవాదుల ఆధిపత్యంలో ఉంది. మితవాదులు బ్రిటిష్ వారి పట్ల చర్చలు మరియు సహకార విధానాన్ని విశ్వసించే వ్యక్తులు. బ్రిటీష్ వారిని ఒప్పించి స్వాతంత్ర్యం సాధించాలనుకున్నారు.

బ్రిటీష్ వారికి డిమాండ్లను అందించడానికి సమావేశాలు, పిటిషన్లు మరియు ప్రార్థనలు వంటి మధ్యస్తంగా ఉపయోగించే పద్ధతి. అయినప్పటికీ వారు గణనీయమైన ఫలితాలను సాధించలేకపోయారు. దీంతో ప్రజల్లో అసంతృప్తి నెలకొంది. 1892 ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ యాక్ట్ ద్వారా లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌ను విస్తరించడం మాత్రమే వారి గుర్తించదగిన విజయాలు. 1907లో సూరత్‌లో జరిగిన కాంగ్రెస్ వార్షిక సమావేశంలో పార్టీలో మితవాదులు మరియు అతివాదుల మధ్య విభేదాల కారణంగా చీలికను ఎదుర్కొంది. ఈ విభజన రాజకీయ ఆందోళనలకు భిన్నమైన విధానాలను ప్రతిబింబిస్తుంది.

సూరత్ విభజన నేపథ్యం :

20వ శతాబ్దపు తొలినాళ్ళలో జాతీయవాదం ఉవ్వెత్తున ఎగసిపడుతోంది. కాబట్టి కర్జన్ బెంగాల్‌ను విభజించాలని, భారతీయుల ఐక్యతను విచ్ఛిన్నం చేయాలని మరియు జాతీయవాదం పెరుగుదలను నియంత్రణ చేయాలని నిర్ణయించుకున్నాడు. 'కాంగ్రెస్ పతనానికి తల్లడిల్లుతోంది, దానికి శాంతియుతంగా అంతరించిపోవడమే నా జీవితంలో అతిపెద్ద ఆశయాలలో ఒకటి' అని కర్జన్ ప్రకటన చేసినప్పుడు 'సూరత్ విభజన' కల ఇప్పటికే వచ్చింది.

బెంగాల్ విభజనను వ్యతిరేకించే పద్ధతిలో భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ మితవాదులు మరియు అతివాదులు పాత్ర విభజనకు ప్రధాన కారణం. 1905లో కాంగ్రెస్ యొక్క బనారస్ సమావేశానికి జి.కె. గోఖలే (మితవాది) అధ్యక్షత వహించారు. ఇక్కడ కాంగ్రెస్ బెంగాల్ విభజన సమస్యను చేపట్టింది. మితవాదులు, అతివాదులు స్వదేశీ మరియు బెంగాల్ విభజన బహిష్కరణ కారణానికి మద్దతు ఇచ్చారు. కాలం గడిచేకొద్దీ అతివాదులు దేశమంతటా ఈ ఆందోళనను సామూహిక పోరాటంగా మార్చాలని కోరుకున్నారు. కానీ మితవాదులు ఇప్పటికీ బ్రిటీష్ పరిపాలనపై విశ్వాసం కలిగి ఉన్నారు. బహిష్కరణను

బెంగాల్ మరియు విదేశీ వస్తువులకు మాత్రమే పరిమితం చేయాలని కోరుకున్నారు.

ప్రారంభ రోజుల్లో స్వరాజ్యం, స్వరాజ్యం కోసం డిమాండ్ మరియు అతివాద రాజకీయాలను వ్యతిరేకించిన అనేక మంది కాంగ్రెస్ నాయకులు ఉన్నారు. కానీ 20వ శతాబ్దం ప్రారంభంలో దాదాభాయ్ నౌరోజీ వంటి ప్రముఖ కాంగ్రెస్ నాయకులు మరియు జి.కె. గోఖలే వారి మనసులో 'స్వరాజ్యం' అనే పదాన్ని కలిగి ఉన్నారు. 1905లో (బనారస్ సెషన్) గోఖలే ప్రెసిడెంట్ మరియు మొదటిసారిగా 'స్వరాజ్'పై చర్చలు జరిపారు.

1906లో కలకత్తా సెషన్‌లో నాలుగు తీర్మానాలు (స్వదేశీ, బహిష్కరణ, స్వరాజ్యం మరియు జాతీయ విద్య) జరిగాయి. కానీ నాలుగు తీర్మానాల అర్థాన్ని స్పష్టంగా చెప్పలేదు. కలకత్తా సమావేశానికి మితవాద నాయకుడు దాదాభాయ్ నౌరోజీ అధ్యక్షత వహించారు. 1906లో దాదాభాయ్ నౌరోజీ (ఇతను కలకత్తాలో జరిగిన కాంగ్రెస్ సెషన్‌కు అధ్యక్షుడు) మరియు అతని అధ్యక్ష ప్రసంగంలో స్వరాజ్ అనే పదాన్ని ఉపయోగించారు. అందువల్ల 'స్వరాజ్' అనే పదం వారికి తెలియనిది కాదు. కానీ వారు 'స్వరాజ్'పై తీర్మానాన్ని ఆమోదించడానికి ఇష్టపడలేదు.

బ్రిటిష్ విధానాలు సూరత్ విభజనకు దారితీశాయి. క్యారెట్ మరియు కర్ర విధానంగా పిలువబడే కొత్త విధానం మూడు వైపులా ఉంటుంది. దీనిని అణచివేత - సమాధానం - అణచివేత విధానంగా వర్ణించవచ్చు. అతివాదులను అణచివేయాలి, మొదటి దశలో స్వల్పంగా ఉన్నప్పటికీ మితవాదులను భయపెట్టడమే దీని ఉద్దేశ్యం. మితవాదులను కొన్ని రాయితీల ద్వారా శాంతింపజేయాలి, అతివాదుల నుండి తమను తాము విడదీసినట్లయితే తదుపరి రాయితీలు రానున్నాయని వాగ్దానాలు మరియు సూచనలు ఇవ్వబడ్డాయి. కొత్త విధానం యొక్క మొత్తం లక్ష్యం తీవ్రవాదులను ఒంటరిగా చేయడమే. మితవాదులు ఉచ్చులో పడిన తర్వాత, ప్రభుత్వం పూర్తి శక్తిని ఉపయోగించడం ద్వారా అతివాదులును అణచివేయవచ్చు. అప్పుడు మితవాదులు విస్మరించబడవచ్చు.

బ్రిటీష్ వారు లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్స్‌లో తాజా సంస్కరణలను ప్రతిపాదించారు. కాంగ్రెస్ యొక్క మితవాద నాయకత్వంతో వాటిని చర్చించడం ప్రారంభించారు. దేశంలో ప్రభుత్వం అణచివేయడానికి ప్రయత్నిస్తున్న తీవ్రమైన ప్రజా ఉద్యమం జరుగుతున్నప్పుడు కూడా ప్రభుత్వంతో సహకరించడానికి మరియు సంస్కరణల గురించి చర్చించడానికి మితవాదులు అంగీకరించారు. ఫలితంగా జాతీయవాద శ్రేణుల్లో మొత్తం చీలిక ఏర్పడింది.

1907 కాంగ్రెస్ సమావేశం నాగ్‌పూర్‌లో జరగాల్సి ఉంది. ఆ తేదీ వరకు నేతలను విడుదల చేయకూడదని అతివాదులు కోరుతున్నారు. మునుపటి అతివాదులు విధానంతో కొత్త అతివాదులు కొందరు వచ్చారు. మితవాదులు రాష్ బిహారీ ఘోష్‌కు మద్దతు ఇచ్చారు. నాగ్‌పూర్‌లో బాలగంగాధర్ తిలక్ గెలుస్తారనే ఊహతో గోపాల్ కృష్ణ గోఖలే సభా స్థలాన్ని నాగ్‌పూర్ నుండి సూరత్‌కు మార్చారు. బెంగాల్ విభజన కాంగ్రెస్‌లో అతివాదులు పెరగడానికి దారితీసింది.

1907 నాటి కాంగ్రెస్ వార్షిక సమావేశంలో అతివాదులు తిలక్ లేదా లాలా లజపతిరాయ్ అధ్యక్షుడిగా కావాలని కోరుకున్నారు. మరోవైపు మితవాదులు రాస్ బిహారీ ఘోష్‌ను అధ్యక్షుడిగా ఉండాలని కోరుకున్నారు మరియు నాలుగు తీర్మానాలను విరమించుకోవాలని కోరారు. అదే సమయంలో సెషన్ వేదికను నాగ్‌పూర్ నుండి సూరత్‌కు మార్చారు. సూరత్

తిలక్ స్వస్థలం. కాంగ్రెస్ సమావేశం ప్రకారం, అతను తన సొంత ప్రావిన్స్‌లో అధ్యక్షుడిగా ఉండలేకపోయాడు. దీనితో రాస్ బిహారీ ఘోష్ కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుడయ్యాడు. తిలక్ మాట్లాడేందుకు కూడా అనుమతి ఇవ్వకపోవడంపై అతివాదులు ఆగ్రహం వ్యక్తం చేశారు. దీంతో తీవ్ర మనస్తాపానికి గురైన అతివాదులు నిరసనకు దిగారు. కోడిగుడ్లు, పాదరక్షలు విసిరి సభను రద్దు చేయాలని కోరారు. పాదరక్షలు విసిరిన తర్వాత, 1907 కాంగ్రెస్ సమావేశాన్ని గొప్ప అల్లకల్లోలం తీసుకుంది. అతివాదులు వేదికపై కుర్చీలు విసరడం మరియు కర్రలతో ప్రత్యర్థులను వేడి చేయడం ప్రారంభించారు. మితవాదులు అహింసా విధానాన్ని అనుసరించినందున ఇది చాలా ఆగ్రహాన్ని కలిగించింది. అలాంటి ప్రవర్తన వారికి ఆమోదయోగ్యం కాదు. దీంతో ఇరువర్గాల మధ్య తీవ్ర వాగ్వాదం జరిగి సమావేశం రద్దయింది.

మితవాదులు మరియు అతివాదులు తమ విభేదాలను ఒక సంవత్సరం పాటు సరిచేసుకున్నారు. కానీ 1907లో రెండు గ్రూపులు శాశ్వతంగా విడిపోయాయి. ఈ మొత్తం గందరగోళం గురించి మితవాదులు రహస్యంగా సమావేశం నిర్వహించారు. చర్చ తర్వాత అతివాదులు ఇకపై భారత జాతీయ కాంగ్రెస్‌లో భాగం కాలేరని వారు నిర్ణయించుకున్నారు. ఇది చాలాసేపు కొనసాగింది. ఈ గందరగోళాన్ని ఆపడానికి పోలీసులు జోక్యం చేసుకోవలసి వచ్చింది. ఇది సూరత్ చీలికకు దారితీసింది. ఇక్కడ మితవాదులు మరియు అతివాదులు అనే రెండు సమూహాలు శాశ్వతంగా విడిపోయాయి. 1907 కాంగ్రెస్ సెషన్ సమయంలో జరిగిన 1907 సూరత్ విభజన ఫలితంగా, మితవాదులు బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యంలో స్వపరిపాలన సాధించాలనే తమ లక్ష్యాన్ని పునర్నిర్వచించారు.

సూరత్ విభజన భారత జాతీయ కాంగ్రెస్‌కు పెద్ద కుదుపు. నిజానికి మితవాదులకు, అతివాదులకు మధ్య ఉన్న భేదం బ్రిటిష్ వారికి అవకాశం కల్పించింది. స్వరాజ్యం కోసం డిమాండ్‌ను ఆమోదించడానికి మితవాదులు చాలా ఇష్టపడలేదు. స్వరాజ్యం మరియు స్వదేశీ అనే ఆర్య సమాజివాద భావన అతివాదుల కార్యక్రమం యొక్క ముఖ్య లక్షణం.

1907లో సూరత్ సెషన్ అతివాదులు ఉంచిన రెండు ప్రధాన లక్ష్యాలు. అవి స్వరాజ్య తీర్మానం కోసం డిమాండ్, లాలా లజపతిరాయ్‌ను కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుడిగా నియమించడం. ఈ రెండు డిమాండ్లు మితవాదులకు ఆమోదయోగ్యం కాదు. అందువలన లాలా లజపత్ రాయ్ బదులుగా, మితవాదులు రాష్ బిహారీ ఘోష్ అధ్యక్షుడిగా ఉండాలనే ఆలోచనకు మద్దతు ఇచ్చారు. కాంగ్రెస్‌లో అధ్యక్ష పదవికి ఎన్నిక జరగడం ఇదే తొలిసారి. ఎన్నికల మధ్య అతివాదులు కాంగ్రెస్ నుండి బహిష్కరించబడ్డారు, మితవాదులు కాంగ్రెస్ వ్యవహారాలపై పూర్తి నియంత్రణ కలిగి ఉన్నారు. రాష్ బిహారీ ఘోష్ సూరత్ సమావేశానికి అధ్యక్షుడయ్యారు.

సూరత్ విభజన అనేది విభజించి పాలించు అనే బ్రిటిష్ విధానం యొక్క విజయం. చాలా కాలం తర్వాత బ్రిటిష్ వారు కాంగ్రెస్‌పై, మితవాదుల వ్యవహారాలపై తమ నియంత్రణలో ఉన్నారని విశ్వసించారు. బెంగాల్ విభజన కూడా ప్రజలను మరింత ఆగ్రహానికి గురి చేసింది. వారు మితవాద సిద్ధాంతాలపై విశ్వాసం కోల్పోవడం ప్రారంభిస్తారు. అయితే సూరత్‌లో కాంగ్రెస్ చీలికపై కొన్ని అభ్యంతరాలు ఉన్నాయి. అతివాదులు మొదట ప్రత్యేక సంస్థను ఏర్పాటు చేయకపోవడమే దీనికి కారణం. వారు కేవలం కాంగ్రెస్ కార్యకలాపాల పట్ల ఉదాసీనంగా ఉన్నారు. వారు కాంగ్రెస్ నుండి బహిష్కరించబడినప్పుడు, బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం అతివాదులతో నియంత్రణ పరిష్కరించుకోవడానికి అవకాశం కోసం వెతుకుతోంది. ఆ విధంగా బాలగంగాధర్

తిలక్‌ను ఆరు సంవత్సరాలు ('జాతీయవాదాన్ని ప్రబోధించడం నేరం' అనే సాకుతో) జైలులో పెట్టారు. లాలా లజపతిరాయ్ పంజాబ్ నుండి బహిష్కరించబడ్డారు. బిపిన్ చంద్ర పాల్ మితవాదిగా మారారు.

ఆ విధంగా భారత రాజకీయ రంగంలో అతివాద దృక్పథం క్రియాశీలంగా ఉండదు. ఇది మళ్ళీ విభజించి పాలించు అనే దూకుడు విధానాన్ని అనుసరించడానికి బ్రిటిష్ వారిని ప్రోత్సహించింది. అందువల్ల 'సూరత్ విభజన'ని 'విభజన' అని పిలవాల్సిన అవసరం లేదు. ఎందుకంటే అతివాదులు కేవలం కాంగ్రెస్ పట్ల ఉదాసీనంగా ఉన్నారు. ప్రత్యేక సంస్థను ఏర్పాటు చేయలేదు. 1916లో వారు లక్నో సెషన్‌లో కాంగ్రెస్‌తో తిరిగి కలిశారు. అందువల్ల అతివాదులు మరియు మితవాదుల మధ్య సైద్ధాంతిక వ్యత్యాసం మాత్రమే ఉంది, విభజన కాదు. అతివాదులు కాంగ్రెస్ వెలుపల మాత్రమే ఉన్నారు. దాని కార్యకలాపాలలో పాల్గొనలేదు. కర్జన్ నిజంగా డివైడ్ అండ్ రూల్ విధానానికి మద్దతుగా బిగ్గరగా మాట్లాడాడు. అయితే కర్జన్ స్వరం ఆచరణాత్మకమైనది. సూరత్ విభజన అనేది 1907లో సూరత్ సెషన్‌లో భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ మితవాదులు మరియు అతివాదులు అనే రెండు వర్గాలుగా చీలిపోయింది. రెండు వర్గాల మధ్య సైద్ధాంతిక విభేదాల కారణంగా చీలిక ఏర్పడింది. మితవాదులు రాజ్యాంగపరమైన ఆందోళనల యొక్క మితవాద పద్ధతులను వాదించారు. అతివాదులు బహిష్కరణ మరియు స్వదేశీ వంటి మరింత తీవ్రమైన పద్ధతుల కోసం వాదించారు.

1905-1907 సంవత్సరాలలో బెంగాల్ విభజనకు వ్యతిరేకంగా కలిసి పనిచేసినప్పుడు కూడా మితవాదులు మరియు అతివాదుల మధ్య బహిరంగ చర్చ మరియు భిన్నాభిప్రాయాలు ఉన్నాయి. బెంగాల్ నుండి స్వదేశీ మరియు బహిష్కరణ ఉద్యమాన్ని దేశంలోని మిగిలిన ప్రాంతాలకు విస్తరించాలని అతివాదులు భావించారు. వారు విదేశీ వస్తువుల నుండి బహిష్కరణను క్రమంగా ప్రతి సంఘం లేదా వలస ప్రభుత్వంతో పోరాటానికి విస్తరించాలని కోరుకున్నారు. మితవాదులు ఉద్యమం యొక్క బహిష్కరణ భాగాన్ని బెంగాల్‌కు పరిమితం చేయాలని కోరుకున్నారు. దానిని ప్రభుత్వానికి విస్తరించడాన్ని పూర్తిగా వ్యతిరేకించారు.

1906లో కలకత్తా కాంగ్రెస్‌లో దాని అధ్యక్ష పదవికి సంబంధించిన ప్రశ్నకు సంబంధించిన విషయాలు దాదాపుగా ముగిశాయి. దాదాభాయ్ నౌరోజీని ఎంచుకోవడం ద్వారా చీలిక నివారించబడింది. స్వదేశీ, బహిష్కరణ, జాతీయ విద్య, స్వపరిపాలన డిమాండ్లపై నాలుగు రాజీ తీర్మానాలు ఆమోదించారు. 1907 మొత్తం నాలుగు తీర్మానాల యొక్క విభిన్న వివరణలపై ఇరుపక్షాలు పోరాడాయి. 1907 చివరి నాటికి ప్రజలు రెచ్చిపోవడంతో స్వాతంత్ర్యం కోసం యుద్ధం ప్రారంభమైందని అతివాదులు విశ్వసించారు. మితవాదులతో విడిపోవడానికి సమయం ఆసన్నమైందని వారిలో చాలామంది భావించారు.

ఫిరోజ్‌షా మెహతా నేతృత్వంలోని చాలా మంది మితవాదులు చీలికపై తక్కువ నిర్ణయం తీసుకోలేదు. ఇరవై ఏళ్ళుగా ఎంతో జాగ్రత్తగా నిర్మించుకున్న కాంగ్రెస్ సంస్థ ఛిన్నాభిన్నం అవుతుందేమోనని భయపడ్డారు. మితవాదులు వలస రాజ్యం తమతో చర్చలు జరుపుతున్నది. వారి అంతర్లీన రాజకీయ బలం వల్ల కాదు, అతివాదుల భయం వల్లనే చూడలేదు. మితవాదులు తమ సహజ బాహ్య రక్షణ రేఖ అని (పౌర స్వేచ్ఛ మరియు తదితరాల పరంగా), వలసరాజ్యంను ఎదుర్కోవడానికి అవసరమైన శక్తిని వారు కలిగి లేరని అతివాదులు చూడలేదు.

8.3. ముస్లిం లీగ్ :

ముస్లిం లీగ్ నిర్మాణం – నేపథ్యం :

ముస్లింలు రాజకీయ ఆలోచనను మొదటగా విత్తినది సర్ సయ్యద్ అహ్మద్ ఖాన్. ఒక తత్వవేత్త మరియు ముస్లిం సంస్కరణవాది. ముస్లింలు విద్యావంతులు కావాలని, శాస్త్రీయ దృక్పథంతో ఆలోచించాలని ఆయన కోరుకున్నప్పటికీ, బ్రిటీష్ వారిపై తిరుగుబాటు చేయకుండా, సమాజానికి అత్యంత ప్రయోజనకరమైన వారితో జతకట్టాలని సూచించారు. సయ్యద్ అహ్మద్ ఖాన్ సమకాలీన ముస్లిం సమాజానికి మార్గదర్శకులలో ఒకరు. పరిపాలనలో హిందువుల జోక్యం లేని ప్రత్యేక దేశాన్ని స్థాపించాల్సిన అవసరం ఉందని భావించారు. అతను 19వ శతాబ్దం చివరిలో భారతీయ ముస్లింలలో విద్య మరియు ఆర్థిక అవగాహనను ప్రోత్సహించిన ముస్లిం వ్యావహారిక సత్తావాదిగా ప్రసిద్ధి చెందాడు. ఆ సమయంలో ఇతర భారతీయ రాజకీయ నాయకుల మాదిరిగా కాకుండా, బ్రిటీష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ ఏర్పాటు చేసిన చట్టాలు మరియు నిబంధనలకు భారతీయ ముస్లింలు కట్టుబడి ఉండాలని ఆయన సూచించారు. అతను 1886లో ముహమ్మద్ ఎడ్యుకేషనల్ కాన్ఫరెన్స్‌ను స్థాపించాడు. అయితే ఈ సంస్థ రాజకీయాలకు దూరంగా ఉండి, దాని స్వంత కోడ్ ప్రకారం దాని గురించి చర్చించకుండా కూడా విరమించుకుంది.

ఫౌండేషన్ స్థాపించిన ఇరవై సంవత్సరాలలో, ఈ సంస్థలోని 3000 మంది సభ్యులు ఢాకాలో సమావేశమయ్యారు. అక్కడ వారు అప్పటి నుండి రాజకీయాల్లో చురుకుగా పాల్గొనాలని నిర్ణయించుకున్నారు. ముస్లిం లీగ్ ప్రారంభోత్సవానికి సాక్షిగా జరిగిన ఈ సమావేశం 30 డిసెంబర్ 1906న జరిగింది. సర్ సలీముల్లా బహదూర్ హకీమ్ అజ్మల్ ఖాన్‌తో కలిసి ఈ తాజా ముస్లిం కేంద్రీకృత రాజకీయ సంస్థ పేరును రూపొందించారు. బ్రిటిష్ ఇండియాలో ఇది మొదటిది. ముస్లిం లీగ్ యొక్క ఇతర ప్రముఖ నాయకులు ముస్తఫా చౌదరి, సయ్యద్ నబీవుల్లా, ఖ్వాజా సలీముల్లా మరియు ఖాన్ బహదూర్ గులాం.

ప్రారంభంలో ముస్లిం లీగ్ తప్పనిసరిగా విద్యావంతులైన ఎలైట్ ముస్లింల పార్టీ. పార్టీ యొక్క ముఖ్య లక్ష్యం ముస్లింలకు పౌర హక్కులను ప్రోత్సహించడం మరియు సురక్షితం చేయడం. ఇది మరింత రాజకీయ మరియు పౌర హక్కులను సాధించే సాధనంగా బ్రిటీష్ ప్రభుత్వానికి విధేయతను చూపింది. బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం పట్ల విధేయతా భావాలను ముస్లింలలో సృష్టించడం. ముస్లింల రాజకీయ హక్కులను కాపాడేందుకు మరియు ప్రభుత్వానికి తెలియజేయడానికి ప్రోత్సహించడం. ముస్లింలలో భారతదేశంలోని ఇతర వర్గాల పట్ల పక్షపాతం పెరగకుండా నిరోధించడం.

1906లో సభ్యులు సుల్తాన్ ముహమ్మద్ షాను (అగా ఖాన్ III) ముస్లిం లీగ్ అధ్యక్షుడిగా నియమించారు. ప్రత్యేక స్వతంత్ర ముస్లిం రాజ్యాన్ని స్థాపించాలనే తమ రాజకీయ ఎజెండాను గ్రహించాలంటే, ముస్లింలు ముందుగా తమను తాము విద్యావంతులను చేసుకోవడం ద్వారా తమ సామాజిక మూలధనాన్ని బలోపేతం చేసుకోవాలని ఆయన భావించారు. అతను బ్రిటిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీతో సన్నిహితంగా పని చేయడం ద్వారా ముస్లింల వాణిజ్య ప్రయోజనాలను పరిరక్షించే దిశగా పనిచేశాడు. ప్రాథమిక లక్ష్యాలు ఎక్కువ మంది హిందూ పౌరులు అనుభవిస్తున్నట్లుగానే ముస్లిం సమాజానికి సమానమైన ప్రాథమిక పౌర హక్కులను నిర్ధారించే ప్రయత్నాలపై కేంద్రీకృతమై ఉన్నాయి. దీనిని త్వరగా సాధించడానికి ముస్లిం రాజకీయ నాయకులు తమ తోటి ముస్లిం సభ్యులను హిందూ తరగతులతో పోలిస్తే అధికారాల పరంగా ఉన్నతమైన ప్రాధాన్యతను

పొందేందుకు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ నిబంధనలకు కట్టుబడి ఉండమని ప్రోత్సహించారు. ముస్లిం లీగ్ సభ్యులు భారతదేశంలోని అన్ని ఇతర మత తరగతుల పట్ల ముస్లిం పక్షపాత భావాన్ని సృష్టించేందుకు ప్రయత్నించారు.

8.4. లక్నో ఒప్పందం (1916) :

1906 నాటికి బ్రిటీష్ వారితో మంచి సంబంధాలను ఏర్పరచుకోవాలనే ప్రాథమిక లక్ష్యంతో ఒక లీగ్ ఏర్పడింది. ఈ లీగ్‌ని అప్పుడు మితమైన అర్థంలో "ఆల్ ఇండియా ముస్లిం లీగ్" అని పిలిచేవారు. అయితే బెంగాల్‌ను విభజించాలనే బ్రిటీష్ నిర్ణయం కారణంగా లీగ్ తన మద్దతును బ్రిటీష్ వైపు మార్చడానికి ఎంచుకుంది. ఆ సమయంలో ఆల్ ఇండియా ముస్లిం లీగ్ మరియు ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెస్ సభ్యుడైన మహమ్మద్ అలీ జిన్నా, రెండు పార్టీల తరపున బ్రిటీష్ సంస్కరణలకు ముందుకు రావడానికి పరిస్థితిని సద్వినియోగం చేసుకోవాలని నిర్ణయించుకున్నాడు. 1906లో ముస్లిం లీగ్ ఏర్పడినప్పుడు అది బ్రిటిష్ అనుకూల వైఖరితో సాపేక్షంగా మితవాద సంస్థ. మొదటి ప్రపంచ యుద్ధం తర్వాత వైస్రాయ్ లార్డ్ చెమ్స్ ఫోర్డ్ బ్రిటీష్ యుద్ధ ప్రయత్నాలకు భారతీయుల మద్దతుకు బదులుగా భారతీయుల నుండి సంస్కరణల సూచనలను కోరారు.

మహ్మద్ అలీ జిన్నా నేతృత్వంలోని ముస్లిం లీగ్ హిందూ ముస్లిం ఉమ్మడి వేదిక ద్వారా రాజ్యాంగ సంస్కరణల కోసం ఒత్తిడి చేయడానికి ఈ అవకాశాన్ని ఉపయోగించుకోవాలనుకుంది. జిన్నా అప్పుడు రెండు పార్టీలలో సభ్యుడు మరియు అతను ఒప్పందానికి చాలా బాధ్యత వహించాడు. అతని ప్రయత్నాలకు సరోజినీ నాయుడు జిన్నాకు 'హిందూ-ముస్లిం ఐక్యతకు రాయబారి' అనే బిరుదును ఇచ్చారు. సంయుక్త సెషన్‌లో మొదటిసారి రెండు పార్టీలు నిశ్శబ్దంగా కూర్చున్నాయి. తిలక్ నేతృత్వంలోని అతివాదులు మరియు గోఖలే నేతృత్వంలోని మితవాదులు బొంబాయిలో కలవాలని నిర్ణయించుకున్నప్పుడు హిందూ-ముస్లిం ఐక్యత ఆలోచన ఉద్భవించింది. అక్కడ వారు ముస్లిం లీగ్‌తో చేరి, పరస్పర చర్చల ద్వారా వారి రాజ్యాంగ డిమాండ్లను అభివృద్ధి చేశారు. రెండు పార్టీల నాయకులు తమ డిమాండ్లకు మద్దతుగా ఒకే విధమైన ఆలోచనలు మరియు వాదనలతో ఒక ప్రదేశంలో సమావేశమయ్యారు.

బొంబాయి సమావేశం జరిగిన కొద్ది నెలల తర్వాత, అక్టోబర్ 1916లో రాజ్యాంగ సవరణల గురించి చర్చ కోసం రెండు పార్టీల నుండి మొత్తం 19 మంది ఎన్నికైన సభ్యులు వైస్రాయ్‌కి సందేశం పంపారు. మునుపటి సమావేశంలోని ఆలోచనలు నవంబర్ 1916లో కలకత్తాలో జరిగిన తదుపరి సమావేశంలో పరిగణించబడి, ఆమోదించబడ్డాయి. అది అప్పటికి తెలిసినట్లుగా చివరకు డిసెంబర్ 1916లో లక్నోలో జరిగిన వారి వార్షిక సమావేశాలలో ముస్లిం లీగ్ మరియు ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెస్ ద్వారా పునరుద్ఘాటించబడ్డాయి. లక్నో ఒప్పందం భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ మరియు ఆల్ ఇండియా ముస్లిం లీగ్ మధ్య కుదిరిన ఒప్పందం. ఇది భారతీయ రాజకీయ చరిత్రలో ఒక ముఖ్యమైన మైలురాయి. రాజకీయ హక్కులు మరియు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం నుండి ప్రాతినిధ్యం కోసం పోరాటంలో హిందూ-ముస్లిం ఐక్యతను ప్రోత్సహించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. లక్నో ఒడంబడికలోని కీలక అంశాలు ఇక్కడ ఉన్నాయి.

కాంగ్రెస్ మరియు ముస్లిం లీగ్ రెండు పార్టీల నాయకులు సంయుక్త సమావేశానికి సమావేశం కావడం ఇదే మొదటిసారి. ఈ సమావేశంలో నేతలు పరస్పరం సంప్రదింపులు జరిపి రాజ్యాంగ సంస్కరణల కోసం డిమాండ్లను రూపొందించారు. అక్టోబరు 1916లో ఇంపీరియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌కు ఎన్నికైన 19 మంది భారతీయ సభ్యులు సంస్కరణలను కోరుతూ

వైస్రాయ్‌కి ఒక మెమోరాండం ఇచ్చారు. లక్నో ఒడంబడిక 1916లో డిసెంబర్ నెలలో లక్నోలో ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెస్ మరియు ఆల్ ఇండియా ముస్లిం లీగ్ మధ్య జరిగిన ఉమ్మడి సమావేశంలో ఆమోదించబడింది. చివరగా డిసెంబర్ 1916లో లక్నోలో జరిగిన వారి సంబంధిత వార్షిక సెషన్లలో, కాంగ్రెస్ మరియు లీగ్ ఒప్పందాన్ని ధృవీకరించాయి. దీనికే లక్నో ఒడంబడిక అని పేరు వచ్చింది. కాంగ్రెస్ డిసెంబర్ 29న లక్నో ఒడంబడిక 1916ని మరియు డిసెంబర్ 31, 1916న ముస్లిం లీగ్ ఆమోదించింది.

ముస్లిం లీగ్ మరియు ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెస్ మధ్య లక్నోలో జరిగిన రెండు పార్టీల ఉమ్మడి అసెంబ్లీలో సంతకం చేయబడిన ఒప్పందాన్ని లక్నో ఒప్పందం 1916గా సూచిస్తారు. భారతదేశం పట్ల మరింత ఉదారవాద వైఖరిని తీసుకోవాలని మరియు భారతీయులకు తమ దేశంపై మరింత అధికారాన్ని అందించాలని, అలాగే అవసరమైన ముస్లిం హక్కులను కూడా పరిరక్షించాలని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వాన్ని కోరేందుకు ఒక ఒప్పందానికి రావాలని రెండు పార్టీలను ఒప్పించింది. పండితుల ప్రకారం ఇది భారత రాజకీయాల్లో సాంఘిక అభ్యాసానికి ఉదాహరణ. 1916 లక్నో ఒడంబడికపై చర్చలు జరుపుతున్నప్పుడు బాలగంగాధర్ తిలక్, మహమ్మద్ అలీ జిన్నా మరియు మహాత్మాగాంధీ సమక్షంలో కాంగ్రెస్ తరపున ప్రాతినిధ్యం వహించారు. సరోజినీనాయుడు, భారతదేశపు నైటింగేల్, కాంగ్రెస్ మరియు లీగ్‌లను ఏకతాటిపైకి తీసుకురావడానికి జిన్నా చేసిన ప్రయత్నాలకు "హిందూ-ముస్లిం ఐక్యత యొక్క రాయబారి" అని మారుపేరు పెట్టారు.

భారతీయ ప్రజల నుండి విపరీతమైన ఒత్తిడిని ఎదుర్కొన్న బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం, ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్‌లో దాదాపు 50% మంది సభ్యులు నియమితులయ్యే విధంగానూ, అలాగే లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్ పెద్ద సంఖ్యలో సభ్యులను ఎన్నుకునే ప్రతిపాదనల సమితిని పరిశీలిస్తామని ప్రకటించింది. వీటిని కాంగ్రెస్ మరియు ముస్లిం లీగ్ రెండూ సమర్థించాయి. మరిన్ని రాయితీలను పొందాలంటే, వారు మరింత కలిసి పనిచేయాలని వారికి తెలుసు. లక్నో ఒప్పందం జాతీయ రాజకీయ సన్నివేశంలో హిందూ-ముస్లిం ఐక్యత యొక్క ముద్రను ఇచ్చింది. కానీ అది ఒక ముద్ర మరియు స్వల్పకాలికం మాత్రమే. ప్రత్యేక మతపరమైన ఓటర్లపై పార్టీల మధ్య జరిగిన ఒప్పందం భారతదేశంలో మత రాజకీయాలను అధికారికంగా స్థాపించింది. ఈ ఒప్పందం ద్వారా కాంగ్రెస్ కూడా భారతదేశం విభిన్న ప్రయోజనాలతో రెండు వేర్వేరు సంఘాలను కలిగి ఉందని నిశ్శబ్దంగా అంగీకరించింది. ఈ ఒడంబడిక కాంగ్రెస్ పార్టీతో పాటు ఇంతవరకు అంతగా సంబంధం లేని ముస్లిం లీగ్‌ను భారత రాజకీయాలలో ముందంజలో ఉంచింది. ఒప్పందంలో భాగంగా ప్రాంతీయ శాసనసభలలో మతపరమైన మైనారిటీల భాగస్వామ్యాన్ని కల్పించాలని రాజకీయ పార్టీలు నిర్ణయించాయి. ముస్లిం లీగ్ నాయకులు భారత సార్వభౌమాధికారం కోసం కాంగ్రెస్ నేతృత్వంలోని ఉద్యమంతో ఏకం కావడానికి అంగీకరించారు.

ఇంపీరియల్ మరియు ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లకు ప్రతినిధులను ఎన్నుకోవడంలో ముస్లింల కోసం ప్రత్యేక నియోజక వర్గాలను కాంగ్రెస్ అంగీకరించింది. 1909 భారత కౌన్సిల్ చట్టం ముస్లింలకు ఈ అధికారాన్ని ఇచ్చినప్పటికీ భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ దానిని తిరస్కరించింది. ముస్లింలు జనాభాలో మూడింట ఒక వంతు కంటే తక్కువ ఉన్నారనే వాస్తవంతో సంబంధం లేకుండా, కౌన్సిల్‌లలో వారికి మూడింట ఒక వంతు సీట్లు ఇవ్వాలనే భావనకు కాంగ్రెస్ అంగీకరించింది. అంతేకాకుండా సంఘంలోని మూడొంతుల మంది కౌన్సిల్ సభ్యుల సమ్మతిని పొందితే తప్ప, సంఘంపై ప్రభావం చూపే ఏ చర్య అమలు చేయబడదని కూడా కాంగ్రెస్ తీర్మానించింది. ఈ ఒప్పందాన్ని ఆమోదించిన తర్వాత మితవాదులు మరియు అతివాదుల మధ్య వివాదం కొంతవరకు తగ్గింది. దీన్ని వారి సంబంధం నాటకీయంగా మారుతున్నట్లు చూడవచ్చు.

బ్రిటీష్ వారికి రెండు సమూహాలచే కొన్ని సాధారణ వాదనలు అందించబడ్డాయి. ఎన్నికైన కౌన్సిల్ సీట్ల సంఖ్యను పెంచాలని డిమాండ్ చేశారు. కౌన్సిల్‌లలో గణనీయమైన మెజారిటీలు రూపొందించిన చట్టాలను బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం బైండింగ్‌లుగా అంగీకరించాలి. ఆయా ప్రాంతాల్లోని మైనారిటీల హక్కులను కాపాడాలి. అన్ని ప్రావిన్సులకు స్వయం ప్రతిపత్తి కల్పించాలి. కార్యనిర్వాహక మరియు న్యాయవ్యవస్థ మధ్య బఫర్‌ను ఏర్పాటు చేయడం. ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్ సభ్యులలో కనీసం 50% మంది ఎన్నుకోబడాలి మరియు లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్ మెజారిటీ ఎన్నుకోబడిన సభ్యులను కలిగి ఉండాలి.

ఈ ఒప్పందాన్ని హిందూ-ముస్లిం సహకారానికి ఒక ఆశావాద కిరణంగా భావించారు. హిందువులు మరియు ముస్లింలు మొదటిసారిగా రాజకీయ సంస్కరణల కోసం బ్రిటీష్ వారికి సంయుక్త విజ్ఞప్తిని సమర్పించారు. ఫలితంగా, స్వపరిపాలన లేదా హోమ్ రూల్ ఆచరణీయమైన ఎంపిక అని బ్రిటిష్ ఇండియా అంతటా నమ్మకం పెరిగింది. ఈ ఒప్పందం హిందూ-ముస్లిం సహకారం యొక్క పరాకాష్టను కూడా సూచిస్తుంది. పర్యవసానంగా ముస్లిం లీగ్ మరియు ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెస్ మంచి సంబంధాలను ఏర్పరచుకున్నాయి. ఒప్పందానికి ముందు పార్టీలు ఒకదానికొకటి ప్రతిఘటించే మరియు వారి స్వంత లక్ష్యాలను అనుసరించే విరోధులుగా భావించబడ్డాయి. ఒప్పందం, మరోవైపు ఆ దృక్కోణంలో మార్పును సృష్టించింది.

లక్నో ఒప్పందం 1916 భారత జాతీయ కాంగ్రెస్‌లోని రెండు ప్రధాన వర్గాల మధ్య మరింత స్నేహపూర్వక సంబంధాన్ని ఏర్పరచడంలో సహాయపడింది. లాలా లజపత్ రాయ్, బాల్ గంగాధర్ తిలక్ మరియు బిపిన్ చంద్రపాల్ నేతృత్వంలోని 'అతివాదత్రయం' (లాల్ బాల్ పాల్) క్రింద అతివాద వర్గం బలపడింది. గోపాల్ కృష్ణ గోఖలే నేతృత్వంలోని 'మితవాద' వర్గం కాంగ్రెస్‌లో కొనసాగింది. తరువాత మహాత్మా గాంధీ నాయకత్వం వహించారు. రెండు దశాబ్దాల తరువాత జిన్నా ఒక ప్రత్యేకమైన ముస్లిం దేశం కోసం వాదించినప్పటికీ, అతను 1916లో కాంగ్రెస్ మరియు ముస్లిం లీగ్ రెండింటిలోనూ సభ్యుడు మరియు తిలక్‌కు పరిచయస్తుడు. మరాఠా నాయకుడు బాలగంగాధర్ తిలక్ నేతృత్వంలోని భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ మరియు ముహమ్మద్ అలీ జిన్నా నేతృత్వంలోని ఆల్-ఇండియా ముస్లిం లీగ్ 1916 లక్నో ఒప్పందం వెనుక చోదక శక్తులుగా ఉన్నాయి. ఈ ప్రతిపాదనలు ఒక మెరుగుదల.

మొదటి ప్రపంచ యుద్ధం సమయంలో భారతీయ రాజకీయ పార్టీలు ఏకతాటిపైకి రావాలని మరియు ఐక్య పోరాటాన్ని ప్రదర్శించాలని బ్రిటిష్ వైస్రాయ్ లార్డ్ చెమ్స్ ఫోర్డ్ చేసిన ఆహ్వానానికి ఈ ఒప్పందం ప్రతిస్పందనగా ఉంది. లక్నో ఒప్పందం యొక్క ప్రధాన లక్ష్యం హిందూ-ముస్లిం ఐక్యతను పెంపొందించడం మరియు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం నుండి రాజకీయ రాయితీలను డిమాండ్ చేయడంలో ఐక్య ఫ్రంట్‌ను ప్రదర్శించడం. ఇది చట్టసభల్లో ముస్లింలకు తగిన ప్రాతినిధ్యం కూడా కోరింది. ఈ ఒప్పందం ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాల ప్రాముఖ్యతను గుర్తించినప్పటికీ, రిజర్వ్ స్థానాలు సాధ్యం కాని ఉమ్మడి ఓటర్ల కోసం కూడా ఇది వాదించింది. ఇది ఉమ్మడి ఒప్పందం కనుగొనే సుముఖతను ప్రదర్శించింది. ఈ ఒప్పందం దామాషా ప్రాతినిధ్య వ్యవస్థను కోరింది. ఇక్కడ చట్టసభలలో వివిధ వర్గాల ప్రాతినిధ్యం వారి జనాభాపై ఆధారపడి ఉంటుంది. మైనారిటీలు, ప్రత్యేకించి మతపరమైన మరియు భాషాపరమైన మైనారిటీల హక్కులు మరియు ప్రయోజనాలను పరిరక్షించడానికి రక్షణల అవసరాన్ని ఈ ఒప్పందం నొక్కి చెప్పింది. తమ అంతిమ లక్ష్యం "స్వరాజ్"గా పిలువబడే స్వపరిపాలన సూత్రాన్ని అంగీకరించాయి.

ఈ ఒప్పందంలో భారతీయ ప్రయోజనాలకు విఘాతం కలిగించే బ్రిటిష్ విధానాలకు వ్యతిరేకంగా ఉమ్మడి రాజకీయ ఆందోళనలు ప్రారంభించేందుకు ఒప్పందం కూడా ఉంది. ఈ ఒప్పందం వివిధ కమ్యూనిటీల సాంస్కృతిక మరియు భాషా హక్కులను గుర్తించింది మరియు వాటిని రక్షించడానికి మరియు ప్రోత్సహించడానికి కట్టుబడి ఉంది. ఉమ్మడి రాజకీయ లక్ష్యాలను సాధించే లక్ష్యంతో హిందూ మరియు ముస్లిం వర్గాల మధ్య పరస్పర గౌరవం, సహకారం మరియు అవగాహనను ఈ ఒప్పందం నొక్కి చెప్పింది.

లక్నో సెషన్ 1916 దాదాపు దశాబ్దం తర్వాత కాంగ్రెస్‌లోని మితవాదులు మరియు అతివాదులను మళ్ళీ ఉమ్మడి వేదికపైకి తీసుకొచ్చింది. కాంగ్రెస్ మరియు ఆల్ ఇండియా ముస్లిం లీగ్ చరిత్రాత్మక లక్నో ఒప్పందంపై సంతకం చేశాయి. సంస్కరణల దిశగా బ్రిటీష్ ప్రభుత్వంపై రాజ్యాంగపరమైన ఒత్తిడి తీసుకురావడానికి ముస్లిం లీగ్ కాంగ్రెస్‌తో ఒక విధమైన ఉమ్మడి వేదికను కోరింది. అటువంటి ఉమ్మడి డిమాండ్ హిందూ-ముస్లిం ఐక్యత యొక్క ముద్రను ఇస్తుంది. దీని కోసం కాంగ్రెస్ మరియు ముస్లిం లీగ్ లక్నో ఒప్పందంలో ఒక ఒప్పందంపై చర్చలు జరిపాయి. భారతదేశంలో స్వపరిపాలన ఉండాలి. కేంద్ర ప్రభుత్వంలో ముస్లింలకు మూడింట ఒక వంతు ప్రాతినిధ్యం కల్పించాలి మొదలైనవి.

అవసరమైనంత వరకు ప్రతి సంఘానికి ప్రత్యేక ఓటర్లను ఏర్పాటు చేయాలి. సెంట్రల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లో 150 మంది సభ్యులుగా ఉంటారు. కౌన్సిల్ సభ్యత్వంలో భారతీయ పౌరులు కనీసం సగం ఉండాలి. వారిలో 1/5 వంతు మంది నామినేట్ అయిన తర్వాత మిగిలిన 4/5 మంది సభ్యులు ఎన్నుకోబడతారు. మొత్తం సభ్యులలో దాదాపు మూడింట ఒక వంతు ముస్లింలకు సెంట్రల్ కౌన్సిల్‌లో ప్రాతినిధ్యం కల్పించాలి. అభ్యర్థులందరూ నామినేట్ చేయబడిన వారిని మినహాయించి, పెద్దల ఫ్రాంచైజీని ఉపయోగించి ఎంపిక చేయబడతారు. వారి జనాభా దామాషా ప్రకారం మైనారిటీలకు ప్రాతినిధ్యం కల్పించాలి. ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేచర్లలో ముస్లింల నిష్పత్తి ప్రావిన్సుల ద్వారా నిర్ణయించబడుతుంది.

ప్రత్యేక ఎన్నికలపై ముస్లిం లీగ్ యొక్క వైఖరిని కాంగ్రెస్ ఆమోదించింది. ఉమ్మడి రాజ్యాంగ ప్రతిపాదనలతో ప్రభుత్వానికి సమర్పించడానికి లీగ్ కట్టుబడి ఉన్నప్పటికీ, ఏదైనా ఒక సంఘం ఉమ్మడి ఓటర్లను కోరుకునే వరకు ఇది కొనసాగుతుంది. అదనంగా జాతీయ మరియు ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేచర్‌లలో ఒక నిర్ణీత శాతం సభ్యులను ముస్లింలకు కేటాయించారు. ముస్లిం లీగ్ మరియు ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెస్ రెండూ ప్రత్యేక ఓటర్ల ఆలోచనపై ఏకీభవించాయి. రెండు పార్టీలు స్థానిక రాజకీయాల ప్రాముఖ్యత గురించి మరియు భారతదేశంలో నివసిస్తున్న వివిధ వర్గాల స్వార్థ ప్రయోజనాల గురించి 1947లో దేశ విభజనకు ఎలా దోహదపడ్డాయో తెలియజేశాయి. ముస్లిం కమ్యూనిటీ ప్రాతినిధ్యం యొక్క ప్రాముఖ్యత గుర్తించబడింది. అయితే ఇది మత రాజకీయాలలో భవిష్యత్తు పెరుగుదలకు తలుపులు తెరిచింది.

1916లో లక్నో ఒప్పందానికి ముందు లీగ్‌కు రాజకీయ ఉనికి లేదు. ప్రజలకు మరియు వారి నాయకులకు మధ్య వైరుధ్యాలు కొనసాగుతున్నాయని స్పష్టంగా తెలియగానే బీహార్, యునైటెడ్ ప్రావిన్సెస్ మరియు బెంగాల్‌లో మతతత్వానికి సంబంధించిన అల్లర్లు చెలరేగాయి. ఏదైనా మతానికి చెందిన 3/4 వంతు సభ్యులు విభేదిస్తే, శాసనసభ నిర్ణయాన్ని ఆమోదించదు. ఫలితంగా భారత శాసనసభ మతవాద వీటోను ఆమోదించింది. ఒకవైపు ముస్లింలు సంపాదించినా, మరోవైపు మతతత్వ

రాజకీయాలు సాధించినా, వారు మైనారిటీలనే కారణంతో మూడింట ఒకవంతు ముస్లిం ప్రాతినిధ్యాలను ఆమోదించడం అత్యంత ముఖ్యమైన లోపం.

ఈ ఒప్పందం భారతదేశంలోని విభిన్న కమ్యూనిటీలు ప్రతి దాని స్వంత ప్రయోజనాలను కలిగి ఉన్నాయని స్పష్టం చేసింది. ప్రావిన్స్ వారీగా ముస్లింల శాసన ప్రాతినిధ్యం నిర్ణయించబడింది. కాంగ్రెస్ యొక్క అత్యంత ప్రమాదకరమైన శాంతికాముక కార్యక్రమాలలో ఇది ఒకటి. ఇది సామూహిక పదం మరియు సామూహిక అధికారాలను గుర్తించింది. ఏది ఏమైనప్పటికీ లక్నో ఒప్పందం ఆ సమయంలో హిందూ-ముస్లిం సామరస్యానికి చిహ్నంగా ప్రశంసించబడింది. కలయిక కొద్దికాలం మాత్రమే కొనసాగింది. కాంగ్రెస్ మరియు ముస్లిం లీగ్ వేర్వేరు రాజకీయ అస్తిత్వాలుగా కలిసిపోవాలని సూచించిన ప్రత్యేక ఓటర్ల ఆలోచనను కాంగ్రెస్ అంగీకరించింది. అయితే రెండు సంస్థలు ఐక్య ఫ్రంట్ చూపించడానికి ఉద్దేశపూర్వకంగా ప్రయత్నించాయి.

8.5. సంక్షిప్తంగా :

మింటో మోర్లే సంస్కరణల తరువాత భారతదేశంలో అనేక ముఖ్యమైన రాజకీయ పరిణామాలు జరిగాయి. ఈ పరిణామాలు సంస్కరణలు మరియు మారుతున్న రాజకీయ దృశ్యం ద్వారా ప్రభావితమయ్యాయి. 1909 చట్టం ప్రకారం ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలను ప్రవేశపెట్టడం మత రాజకీయాల ఆవిర్భావానికి దోహదపడింది. ఇది మతపరమైన మార్గాల్లో రాజకీయ సమీకరణకు దారితీసింది. సంస్కరణలు భారతదేశంలో రాజకీయ సంస్థలు మరియు పార్టీల వృద్ధిని ప్రోత్సహించాయి.

కాంగ్రెస్ 1907లో సూరత్‌లో జరిగిన వార్షిక సమావేశంలో పార్టీలో మితవాదులు మరియు అతివాదుల మధ్య విభేదాల కారణంగా చీలికను ఎదుర్కొంది. ఈ విభజన రాజకీయ ఆందోళనలకు భిన్నమైన విధానాలను ప్రతిబింబిస్తుంది. పూర్తి బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వం కోసం డిమాండ్ పెరిగింది. ఇక్కడ ఎన్నికైన ప్రతినిధులకు పరిపాలన మరియు విధాన రూపకల్పనపై ఎక్కువ నియంత్రణ ఉంటుంది.

లక్నో ఒడంబడిక భారత రాజకీయ చరిత్రలో ఒక ముఖ్యమైన ఘట్టం. ఇది రెండు ప్రధాన వర్గాలైన హిందువులు మరియు ముస్లింలను ఉమ్మడి రాజకీయ పోరాటంలో కలిపింది. భారతదేశం స్వయం పాలన కోసం చేస్తున్న తపనలో వివిధ వర్గాల మధ్య ఐక్యత సంభావ్యతను ఇది ప్రదర్శించింది. విభేదాలను పక్కనబెట్టి ఉమ్మడి రాజకీయ లక్ష్యాల కోసం పనిచేయడానికి నాయకుల సుముఖతను కూడా ఈ ఒప్పందం ప్రదర్శించింది.

మింటో మోర్లీ సంస్కరణల తర్వాత జరిగిన ఈ రాజకీయ పరిణామాలు బ్రిటిష్ పాలనకు వ్యతిరేకంగా రాజకీయ అవగాహన, సమీకరణ మరియు ఆందోళనలను పెంచాయి. ఎక్కువ రాజకీయ ప్రాతినిధ్యం మరియు స్వపరిపాలన కోసం డిమాండ్ ఊపందుకోవడం కొనసాగింది. ఇది తదుపరి రాజకీయ ఉద్యమాలకు మరియు చివరికి భారతదేశ స్వాతంత్ర్య పోరాటానికి వేదికగా నిలిచింది.

8.6. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1. మింటో మోర్లీ సంస్కరణలు అమలు తర్వాత జరిగిన రాజకీయ పరిణామాలు గురించి వివరించండి.
2. కాంగ్రెస్ లీగ్ మధ్య కుదిరిన లక్నో ఒప్పందం గురించి వివరించండి.

8.7. ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1) Coupland, R : The Indian Problem (1805-1935)
2) Bishnu Bhagwan : The Constitutional History of India, New Delhi, 1964.
3) Grower, B.L and Growers, S : A New Look at Modern History of India
4) Kapur, A.C. : Constitutional History of India
5) Mukharjee, P : Indian Constitutional Documents, Calcutta, 1915.
6) Pyle, M.V. : The Constitutional Government in India
7) Roberts : Cambridge History of India.
8) Tarachand : History of Freedom Movement in India, Vols.III and IV.

– డా. సి. వెంకటేశ్వర్లు

పాఠం - 7

మింటో మోర్లే సంస్కరణలు 1909

లక్ష్యము :

మింటో మోర్లే సంస్కరణలు 1909లోని వివిధ అంశాలను అవగాహన చేసుకోవడం మరియు మింటో మోర్లే సంస్కరణలు 1909 గుణ దోషాలను పరిశీలించడం ఈ పాఠం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం :

7.1. పరిచయం

7.2. 1909 చట్టం చారిత్రాత్మక నేపథ్యం - మింటో మోర్లీ సంస్కరణలకు దారితీసిన పరిస్థితులు

7.3. మింటో మోర్లే సంస్కరణలు - 1909 చట్టం యొక్క లక్షణాలు

7.4. 1909 చట్టం సంస్కరణల మూల్యాంకనం - మింటో మోర్లీ సంస్కరణలపై విమర్శ

7.5. సంక్షిప్తంగా

7.6. మాదిరి ప్రశ్నలు

7.7. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

7.1. పరిచయం :

భారతదేశంలోని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం 1909లో భారతీయ కౌన్సిల్స్ చట్టాన్ని భారతీయులను పరిపాలనలో చేర్చుకునే దిశగా ఆమోదించింది. 1905-1910లో బ్రిటిష్ ఇండియా వైస్రాయ్ మరియు సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ ఆఫ్ స్టేట్ లార్డ్ మింటో మరియు లార్డ్ జాన్ మోర్లే అనే ఇద్దరు బ్రిటీష్ అధికారుల ముసాయిదా రూపకల్పనలో కీలకపాత్ర పోషించిన తర్వాత దీనిని మింటో మోర్లీ సంస్కరణలు అని కూడా పిలుస్తారు. భారత జాతీయ ఉద్యమం 20వ శతాబ్దం ప్రారంభంలో రెండు మార్పులను చూసింది. మొదటిది, ప్రభుత్వంలో భారతీయ ప్రాతినిధ్యం కోసం జాతీయవాదులు తమ డిమాండ్లను గట్టిగా మరియు మరింత బలంగా పెంచారు. రెండవది, ఈ సమయంలో బ్రిటిష్ పాలనను అణగదొక్కాలనే ఉద్దేశ్యంతో రాడికల్ జాతీయవాద సమూహాలు ఉద్భవించాయి. కొన్ని సందర్భాల్లో బ్రిటిష్ మరియు భారత ప్రభుత్వ అధికారులు ఇద్దరూ హత్య చేయబడ్డారు. 1906లో గ్రేట్ బ్రిటన్‌లో లిబరల్ పార్టీ విజయం సాధించిన తర్వాత బ్రిటిష్ ఇండియాలో కొత్త మార్పుల కాలం ప్రారంభమైంది. లార్డ్ మింటో, బ్రిటిష్ వైస్రాయ్ ఆఫ్ ఇండియా (1905-10), సాపేక్షంగా యువ రాష్ట్ర కార్యదర్శి మార్గంలో చాలా అడ్డంకులు తెచ్చాడు. అయినప్పటికీ అతను బ్రిటిష్ ఇండియన్ యొక్క శాసన మరియు పరిపాలనా చట్రంలో కొన్ని ముఖ్యమైన మార్పులు చేయగలిగాడు. భారతీయులకు పరిపాలన సమాన అవకాశాలు ఉంటాయని క్వీన్ విక్టోరియా వాగ్దానాన్ని నెరవేర్చడానికి, అతను వైట్‌హాల్‌లోని తన కౌన్సిల్‌లో ఇద్దరు భారతీయులను నియమించాడు. భారతీయ సివిల్ సర్వీస్‌లో సీనియర్ భారతీయుడు కృష్ణ జి. గుప్తా మరియు చురుకుగా పాల్గొన్న ముస్లిం సయ్యద్ హుస్సేన్ బిల్గ్రామి. 1909లో వైస్రాయ్ ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్‌లో మొదటి భారతీయ సభ్యునిగా సత్యేంద్ర పి. సిన్హాను నామినేట్ చేయడానికి లార్డ్ మింటోను మోర్లీ ఒప్పించాడు. భారతదేశంలోని బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం 1909లో భారతీయ కౌన్సిల్స్ చట్టాన్ని భారతీయులను పరిపాలనలో చేర్చుకునే దిశగా ఆమోదించింది.

7.2. 1909 చట్టం చారిత్రాత్మక నేపథ్యం – మింటో మోర్లీ సంస్కరణలకు దారితీసిన పరిస్థితులు :

మింటో మోర్లీ సంస్కరణలకు దారితీసిన పరిస్థితులు భారతదేశంలో రాజకీయ, సామాజిక మరియు ఆర్థిక పరిణామాలు, అలాగే బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం యొక్క మారుతున్న సామ్రాజ్య విధానాలతో సహా కారకాల కలయికతో రూపొందించబడ్డాయి. ఈ సంస్కరణల ప్రవేశానికి అనేక ముఖ్య పరిస్థితులు దోహదం చేసాయి.

భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ యొక్క ముఖ్యమైన లక్ష్యాలు 1892 ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టం ద్వారా సాధించబడలేదు. భారతీయులకు సమాన అవకాశం కల్పిస్తామని వాగ్దానం చేసిన విక్టోరియా రాణి, భారతదేశ ప్రజల ఆకాంక్షలకు అనుగుణంగా జీవించడంలో విఫలమైంది. భారతీయులు అవకాశాలను పొందారు. కానీ అవి చిన్న స్థాయిలో మాత్రమే ఉన్నాయి. వివిధ ప్రభుత్వ పదవులకు దరఖాస్తు చేసేటప్పుడు భారతీయులు ఎదుర్కొనే సవాళ్ళను కూడా భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ గుర్తించింది. అందువల్ల భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ శాసన మండలిలో భారతీయుల సంఖ్యను పెంచాలని అభ్యర్థించింది మరియు ఇది వారి దేశంలో ఎలా జరగాలి అనే సిఫార్సు చేసింది.

తీవ్రవాదుల పెరుగుదల ఏకకాలంలో మితవాదులను ప్రమాదంలో పడేస్తుంది. అందువల్ల మితవాదులను శాంతింపజేయడానికి సంస్కరణలు అవసరం. గోపాల్ కృష్ణ గోఖలే కాంగ్రెస్ తరపున లార్డ్ మోర్లీని సందర్శించారు. స్వయం పాలనను సాధించే ప్రక్రియను ప్రారంభించాలని దేశం కోసం అభ్యర్థించారు. ముస్లింలు భారతదేశ ముస్లింల కోసం ప్రత్యేక ఎన్నికల జిల్లాల గురించి చర్చించడానికి భారతదేశ మాజీ వైస్రాయ్ లార్డ్ మింటోను కూడా సందర్శించారు. అందువల్ల మోర్లీ మరియు మింటో దేశంలో కొన్ని సంస్కరణలను అమలు చేయడానికి మోర్లీ మింటో నూతన చట్టం ఉపయోగించాలని నిర్ణయించుకున్నారు.

భారతీయ వ్యవహారాల కార్యదర్శి లార్డ్ జాన్ మోర్లే మరియు వైస్రాయ్ లార్డ్ మింటో పేరు మీద **మింటో మోర్లీ** సంస్కరణలు, ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ యాక్ట్ 1909కి ఇవ్వబడిన ప్రత్యామ్నాయ పేరు. ఇది మొదటిసారిగా ఎన్నికల పద్ధతిని ప్రవేశపెట్టింది. ఇది పరిధిని విస్తృతం చేసే ప్రయత్నం. శాసన మండలిలు భారత జాతీయ కాంగ్రెస్‌లోని మితవాదుల డిమాండ్లను శాంతింపజేయడం మరియు పాలనలో భారతీయుల భాగస్వామ్యాన్ని పెంచడం. ఈ చట్టం 1861 మరియు 1892 నాటి ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టాలను సవరించింది.

అక్టోబరు 1906లో అఘాఖాన్ నేతృత్వంలోని సిమ్లా డిప్యూటేషన్ అని పిలువబడే ముస్లిం ప్రముఖుల బృందం లార్డ్ మింటోను కలుసుకుని, ముస్లింలకు ప్రత్యేక ఓటర్లు మరియు 'సహకారం యొక్క విలువ' దృష్ట్యా వారి సంఖ్యా బలం కంటే ఎక్కువ ప్రాతినిధ్యం కల్పించాలని డిమాండ్ చేశారు. ముస్లిం లీగ్ సామ్రాజ్యం పట్ల విధేయతను బోధించడానికి మరియు ముస్లిం మేధావి వర్గాన్ని కాంగ్రెస్ నుండి దూరంగా ఉంచడానికి ఉద్దేశించబడింది. భారతదేశానికి లిబరల్ సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ జాన్ మోర్లీ మరియు భారతదేశం యొక్క కన్జర్వేటివ్ వైస్రాయ్, మింటోలు బెంగాల్‌లో తిరుగుబాటును అణచివేయడం అవసరమని భావించారు. లార్డ్ కర్జన్ బెంగాల్ విభజన తర్వాత బ్రిటీష్ రాజ్‌కు స్థిరత్వాన్ని పునరుద్ధరించడానికి సరిపోతుంది. భారతీయ ఉన్నత వర్గాల మరియు జనాభాలో పెరుగుతున్న పాశ్చాత్య వర్గానికి చెందిన విధేయత గల అంశాలలో హృదయాన్ని ఉంచడానికి ఒక నాటకీయ అడుగు అవసరమని వారు విశ్వసించారు.

20వ శతాబ్దం ప్రారంభంలో భారతీయులలో రాజకీయ అవగాహన మరియు స్పృహ పెరిగింది. రాజకీయ సంస్థల ఏర్పాటు, రాజకీయ చర్చల్లో భారతీయుల భాగస్వామ్యం పెరుగుతూ వచ్చింది. 1905లో లార్డ్ కర్జన్ బెంగాల్ వివాదాస్పదంగా విభజించడం విస్తృత నిరసనలు మరియు రాజకీయ సమీకరణకు దారితీసింది. విభజన వ్యతిరేక ఉద్యమం బ్రిటిష్ విధానాలకు వ్యతిరేకంగా సమాజంలోని వివిధ వర్గాలను ఏకం చేసింది. స్వదేశీ ఉద్యమానికి దారితీసింది. ఇది భారతదేశంలో తయారైన వస్తువులను ఉపయోగించడాన్ని మరియు బ్రిటిష్ ఉత్పత్తులను బహిష్కరించడాన్ని ప్రోత్సహించింది. ఈ ఉద్యమానికి గణనీయమైన ప్రజా మద్దతును పొందింది.

భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ క్రమమైన సంస్కరణల కోసం వాదించే మితవాదులు మరియు స్వయం పాలనను సాధించడానికి మరింత తీవ్రమైన పద్ధతులను విశ్వసించే అతివాదుల మధ్య విభజన ఉంది. ఈ సైద్ధాంతిక విభజన సంస్కరణల డిమాండ్‌కు దోహదపడింది. గోపాల్ కృష్ణ గోఖలే మరియు దాదాభాయ్ నౌరోజి వంటి భారతీయ నాయకులు రాజకీయ సంస్కరణల కోసం వాదించడంలో నౌరోజీ కీలక పాత్ర పోషించారు. పాలనలో భారతీయుల భాగస్వామ్యం ఎక్కువగా ఉండేలా వారు ముందుకు వచ్చారు. ఎడ్విన్ శామ్యూల్ మోంటాగు (మోర్లీ) 1905లో భారతదేశానికి విదేశాంగ కార్యదర్శిగాను, గిల్బర్ట్ ఇలియట్ ముర్రే కిన్మోండ్ (మింటో) 1905లో భారతదేశ వైస్రాయ్‌గా నియమితులయ్యారు. ఇద్దరూ ఎక్కువ రాజకీయ ప్రాతినిధ్యం కోసం భారతీయ ఆకాంక్షలకు సానుభూతి చూపారు.

భారతదేశంలో మరింత స్థిరమైన రాజకీయ వాతావరణాన్ని నెలకొల్పాల్సిన అవసరాన్ని బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం గుర్తించింది. ముఖ్యంగా పెరుగుతున్న అశాంతి మరియు స్వయం పాలన కోసం డిమాండ్ల నేపథ్యంలో, బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం ముస్లిం సమాజం యొక్క డిమాండ్లు మరియు ఆందోళనలను పరిష్కరించడం యొక్క ప్రాముఖ్యతను గుర్తించింది. ముఖ్యంగా బెంగాల్ విభజన నేపథ్యంలో ఇది ముస్లిం మెజారిటీ ప్రాంతాలపై గణనీయమైన ప్రభావాలను కలిగి ఉంది. 20వ శతాబ్దం ప్రారంభం ప్రపంచ వ్యాప్తంగా రాజకీయ మార్పుల కాలం. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం వివిధ అంతర్జాతీయ సంఘటనలు మరియు ఒత్తిళ్ళకు ప్రతిస్పందనగా, విస్తృతమైన అశాంతిని నిరోధించే విధంగా తన సామ్రాజ్య భూభాగాలను నిర్వహించడానికి మింటో మోర్లీ సంస్కరణలు ప్రవేశపెట్టబడ్డాయి. శాసన ప్రక్రియలో భారతీయులను చేర్చుకోవడంలో వారు ఒక ముఖ్యమైన ముందడుగు వేసినప్పటికీ వారు స్వయం పాలన కోసం మరింత తీవ్రమైన డిమాండ్లను తీర్చలేకపోయారు. ఈ సంస్కరణలకు దారితీసిన పరిస్థితులు వలస భారతదేశంలోని రాజకీయ, సామాజిక మరియు ఆర్థిక శక్తుల సంక్లిష్ట పరస్పర చర్యను ప్రతిబింబిస్తాయి.

7.3. మింటో మోర్లే సంస్కరణలు – 1909 చట్టం యొక్క లక్షణాలు :

మింటో మోర్లీ సంస్కరణలు, అధికారికంగా 1909 ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ యాక్ట్ అని పిలుస్తారు. భారతదేశంలో పాలనలో ఎక్కువ భాగస్వామ్యం కోసం పెరుగుతున్న డిమాండ్లకు ప్రతిస్పందనగా బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టిన రాజ్యాంగ సంస్కరణల శ్రేణి. మింటో మోర్లే సంస్కరణలు ముఖ్య నిబంధనలు మరియు గుణ దోషాలను మిశ్రమంగా ఉన్నాయి. సంస్కరణల యొక్క అత్యంత ముఖ్యమైన లక్షణం ముస్లింలకు ప్రత్యేక ఎన్నికలను ప్రవేశపెట్టడం. దీని అర్థం ముస్లిం ఓటర్లు ఇప్పుడు రిజర్వు చేయబడిన స్థానాల్లో తమ స్వంత ప్రతినిధులను ఎన్నుకుంటారు. సంస్కరణలు కేంద్ర మరియు ప్రాంతీయ స్థాయిలలో శాసన మండలి పరిమాణాన్ని మరియు అధికారాలను విస్తరించాయి. ఇది అధిక సంఖ్యలో భారతీయులను శాసన ప్రక్రియలో చేర్చడానికి అనుమతించింది.

గవర్నర్ జనరల్ కౌన్సిల్‌లో అదనపు సభ్యుల సంఖ్యను గరిష్ట సంఖ్య 60 వరకు పెంచడం జరిగింది. మద్రాసు, బెంగాల్, సంయుక్త పరగణాలు, బొంబాయి, బీహార్, ఒరిస్సాలలో అదనపు సభ్యుల సంఖ్యను 50కి, పంజాబ్, బర్మా, అస్సాంలలో 30కి పెంచడం జరిగింది. కేంద్ర లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్ అధికార వర్గ మెజారిటీని పరిరక్షించుకోవాలన్న సంకల్పంతో 37 మంది అధికార సభ్యులు, 23 మంది అధికారేతర సభ్యులు ఉండాలని నిర్ణయించడమైంది. అధికార సభ్యులలో 28 మందిని గవర్నర్ జనరల్ నామినేట్ చేస్తాడు. మిగతా తొమ్మిది మంది పదవీరీత్యా సభ్యులుగా ఉంటారు. అధికారేతర సభ్యులలో 5 మందిని గవర్నర్ జనరల్ నామినేట్ చేస్తాడు. మిగతా వారు ఎన్నికయ్యే సభ్యులు.

రాష్ట్రాల కౌన్సిల్‌లలో అధికార వర్గం మెజారిటీని ఖాయం చేసే ప్రయత్నం బాహాటంగా జరగకపోయినా, అధికారేతర సభ్యులు కొందరిని నామినేట్ అయ్యే వర్గంలో ఉంచి, వారి విధేయత ప్రభుత్వం పట్ల ఉండే విధంగా వ్యూహాన్ని రూపొందించడం జరిగింది. ఎన్నిక సూత్రాన్ని అమలు చేయడంలో భారతీయ నమూనాకు ప్రాదేశిక ప్రాతినిధ్యం సరిపోదు. కాబట్టి వర్గ ప్రాతిపదికపై ఎన్నిక సూత్రాన్ని అమలు చేయాలని నిర్ణయం జరిగింది. భిన్న సమాజాలు, వర్గాలు, ప్రయోజనాలు ప్రతిబింబించే విధంగా కొన్ని సీట్లను, మిగతా సీట్లను మున్సిపాలిటీలు, జిల్లా బోర్డుల నుంచి ఎన్నికయ్యే విధంగా ఏర్పాటు చేయడం, వాటిని 'సాధారణ నియోజకవర్గాలుగా' పేర్కొనడం జరిగింది.

శాసనసభలుగా కౌన్సిల్‌ల విధులను విస్తరించడం జరిగింది. కేంద్ర కౌన్సిల్‌లో బడ్జెట్‌పై చర్చ కోసం విస్తృతమైన రీతిలో నిబంధనలను ఏర్పాటు చేశారు. పన్నులు, రుణాలు, స్థానిక ప్రభుత్వాలకు గ్రాంట్లు మొదలైన ఏ అంశం మీదైనా తీర్మానాలు ప్రవేశపెట్టవచ్చు. ప్రశ్నలు, అనుబంధ ప్రశ్నలకు వీలు కల్పించడమైంది. సంబంధిత అధికారి సమాధానం ఇవ్వడానికి సమయం కోరవచ్చు. కౌన్సిల్‌లో ప్రజా సమస్యలపై చర్చను అనుమతించడం జరిగింది. అయితే చర్చా విషయం కౌన్సిల్ సంబంధిత విషయమై ఉండాలి. తీర్మానాలు నిర్దిష్టంగా సిఫారసుల రూపంలో ఉండాలి. వాదనలు, అన్యాపదేశాలు, వ్యంగ విమర్శలు అందులో ఉండకూడదు.

రాష్ట్రాలలో విశ్వవిద్యాలయ సెనేట్‌లు, జమీందార్లు, జిల్లా బోర్డులు, మున్సిపాలిటీలు, వాణిజ్య సంఘాలు, సభ్యులను ఎన్నుకొనే సంప్రదాయాన్ని ఏర్పరచడమైంది. శాసనసభకు ఎన్నికయ్యే ముస్లిం సభ్యులను ముస్లిం ఓటర్లే ఎన్నుకుంటారు. చట్టం కొన్ని అనర్హతా సూత్రాలను రూపొందించింది. రాజకీయ నేరస్తులు ఎన్నికల్లో నిలిచేందుకు అనర్హులుగా ప్రకటించడం జరిగింది. అయితే ప్రభుత్వాధినేత తన విచక్షణను ఉపయోగించి అనర్హతను తొలగించవచ్చు.

1909 చట్టం భారతీయులు ఆశించిన బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వాన్ని ప్రవేశపెట్టలేదు. బిల్లు ప్రవేశపెట్టిన మోర్లే తనకు ఆ ఉద్దేశం లేదని స్పష్టంగా ప్రకటించాడు. పరోక్ష ఎన్నిక సూత్రం కూడా భారతీయులకు అసమ్మతమైంది. సంస్కరణలు కేవలం మితవాదులను బుజ్జగించడానికి ఉద్దేశించినవే అనే భావన ప్రబలంగా కలిగింది. ఈ చట్టము కేంద్ర, రాష్ట్ర శాసనసభలందు అదనపు సభ్యుల సంఖ్యను, అధికారములను విస్తృతము చేసెను. మరియు కేంద్ర, రాష్ట్ర శాసనసభలందు ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గములు కేటాయింపబడెను.

సెంట్రల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లో ఎన్నికైన సభ్యుల సంఖ్యను పెంచారు. తద్వారా ఎక్కువ మంది భారతీయులు ప్రాతినిధ్యం వహించారు. అయితే మెజారిటీ సీట్లు మాత్రం అధికారుల వద్దే ఉన్నాయి. ఆస్తి, అర్హతల ఆధారంగా భారత జనాభాలోని పరిమిత వర్గానికి ఓటు హక్కును విస్తరించారు. దీని అర్థం నిర్దిష్ట సంపద ప్రమాణాలకు అనుగుణంగా ఉన్నవారు

మాత్రమే ఓటు వేయగలరు. ప్రావిన్షియల్ కౌన్సిల్‌లు పాక్షికంగా పరోక్షంగా ఎన్నికైన సభ్యులతో కూడి ఉండేవి. ఈ సభ్యులు భూస్వాములు మరియు స్థానిక సంస్థల వంటి ప్రత్యేక ఆసక్తి సమూహాలచే ఎన్నుకోబడ్డారు. ఎన్నికైన సభ్యుల సంఖ్య పెరిగినప్పటికీ, శాసన మండలిలు ఇప్పటికీ అధికారిక మెజారిటీని కొనసాగించాయి. అంటే ప్రభుత్వం నియమించిన అధికారులు ఎక్కువ సీట్లు కలిగి ఉన్నారు. సంస్కరణలు ముస్లింలు, సిక్కులు, క్రిస్టియన్లు మరియు ఆంగ్లో ఇండియన్లతో సహా మతపరమైన మరియు మైనారిటీ వర్గాలకు రిజర్వేషన్ సీట్ల వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టాయి. కార్యనిర్వాహక మండలిలు శాసన మండలిల నుండి వేరుగా ఉండి, శాసన మండలి పరిమిత అధికారాన్ని కలిగి ఉండే రూపాన్ని కొనసాగిస్తుంది. శాసనమండలికి బడ్జెట్లను చర్చించడానికి, చట్టాలను ప్రతిపాదించడానికి మరియు ప్రభుత్వ విధానాలను పరిశీలించడానికి అధికారం ఉంది. కానీ వాటికి పూర్తి శాసనాధికారం లేదు. భారతదేశంలో మిశ్రమ స్పందనలతో సంస్కరణలు స్వీకరించబడ్డాయి. కొందరు వాటిని ఒక అడుగు ముందుకు వేయగా, మరికొందరు వాటిని సరిపోనివిగా భావించారు మరియు మరింత గణనీయమైన మార్పులకు పిలుపునిచ్చారు.

మింటో మోర్లీ సంస్కరణలు శాసన ప్రక్రియలో భారతీయులను చేర్చడానికి ఒక ముఖ్యమైనాగానీ జాగ్రత్తగా అడుగును సూచించాయి. ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజక వర్గాలను ప్రవేశపెట్టడం ఒక మైలురాయి. అయితే ఇది భవిష్యత్తులో మతపరమైన ఉద్రిక్తతలకు బీజాలు వేసింది. సంస్కరణలు వలస భారతదేశంలో రాజకీయ ప్రాతినిధ్యం మరియు పాలనపై తదుపరి చర్చలకు వేదికగా నిలిచాయి.

ఈ చట్టం సెంట్రల్ మరియు ప్రావిన్షియల్ రెండింటిలోనూ శాసన మండలి పరిమాణాన్ని గణనీయంగా పెంచింది. సెంట్రల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లో సభ్యుల సంఖ్య 16 నుండి 60కి పెంచబడింది. ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లలో సభ్యుల సంఖ్య ఏకరీతిగా లేదు. ఇది సెంట్రల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లో అధికారిక మెజారిటీని నిలుపుకుంది. అయితే ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లు అనధికారిక మెజారిటీని కలిగి ఉండటానికి అనుమతించింది. ఎన్నికైన సభ్యులను పరోక్షంగా ఎన్నుకోవాలి. స్థానిక సంస్థలు ఎలక్టోరల్ కాలేజీని ఎన్నుకోవాలి. ఇది ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేచర్ల సభ్యులను ఎన్నుకుంటుంది. వారు కేంద్ర శాసనసభ సభ్యులను ఎన్నుకుంటారు. చట్టం రెండు స్థాయిలలో శాసన మండలి యొక్క చర్చాపరమైన విధులను విస్తరించింది. ఉదాహరణకు, సభ్యులు అనుబంధ ప్రశ్నలు అడగడం, బడ్జెట్‌పై తీర్మానాలను తరలించడం మొదలైన వాటిని అనుమతించారు.

వైస్రాయ్ మరియు గవర్నర్ల కార్యనిర్వాహక మండలితో భారతీయుల అనుబంధం కోసం చట్టం (మొదటిసారి) అందించింది. సత్యేంద్ర ప్రసాద్ సిన్హా వైస్రాయ్ ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్‌లో చేరిన మొదటి భారతీయుడు. న్యాయ సభ్యునిగా నియమితులయ్యారు. భారతీయ వ్యవహారాల కార్యదర్శి కౌన్సిల్‌కు ఇద్దరు భారతీయులు నామినేట్ అయ్యారు. ఇది 'ప్రత్యేక ఓటర్లు' అనే భావనను అంగీకరించడం ద్వారా ముస్లింలకు మత ప్రాతినిధ్య వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టింది. దీని ప్రకారం ముస్లిం సభ్యులను ముస్లిం ఓటర్లు మాత్రమే ఎన్నుకోవాలి. ఆ విధంగా చట్టం 'కమ్యూనలిజాన్ని చట్టబద్ధం చేసింది' మరియు లార్డ్ మింటో కమ్యూనల్ ఎలెక్టరేట్ పితామహుడిగా పిలువబడ్డాడు. ఈ చట్టం ప్రెసిడెన్సీ కార్పొరేషన్‌లు, ఛాంబర్స్ ఆఫ్ కామర్స్, యూనివర్సిటీలు మరియు జమీందార్‌లకు ప్రత్యేక ప్రాతినిధ్యం కూడా కల్పించింది.

కేంద్రం మరియు ప్రావిన్సులలో శాసన మండలి పరిమాణం పెరిగింది. సెంట్రల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్ – 16 నుండి 60 మంది సభ్యులు. బెంగాల్, మద్రాస్, బొంబాయి మరియు యునైటెడ్ ప్రావిన్స్‌ల లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లు – ఒక్కొక్కటి 50 మంది సభ్యులు. పంజాబ్, బర్మా మరియు అస్సాం లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లు – ఒక్కొక్కటి 30 మంది సభ్యులు.

కేంద్రం మరియు ప్రావిన్సులలోని శాసన మండలి ఈ క్రింది విధంగా నాలుగు వర్గాల సభ్యులను కలిగి ఉండాలి. ఎక్స్ అఫీషియో సభ్యులు - గవర్నర్ జనరల్ మరియు ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్ సభ్యులు. నామినేటెడ్ అధికారిక సభ్యులు - గవర్నర్ జనరల్ నామినేట్ చేసిన ప్రభుత్వ అధికారులు. నామినేట్ చేయబడిన నాన్-అఫీషియల్ సభ్యులు - గవర్నర్ జనరల్ నామినేట్ చేస్తారు, కానీ ప్రభుత్వ అధికారులు కాదు. ఎన్నికైన సభ్యులు వివిధ వర్గాల భారతీయులచే ఎన్నుకోబడినవారు. పరోక్షంగా ఎన్నికైన సభ్యులు, స్థానిక సంస్థలు ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌ల సభ్యులను ఎన్నుకునే ఎలక్టోరల్ కాలేజీని ఎన్నుకున్నాయి. ఈ సభ్యులు కేంద్ర శాసన మండలి సభ్యులను ఎన్నుకుంటారు.

ఎన్నికైన సభ్యులు స్థానిక సంస్థలు, వాణిజ్య సంఘాలు, భూస్వాములు, విశ్వవిద్యాలయాలు, వ్యాపారుల సంఘాలు మరియు ముస్లింలు. ప్రావిన్స్ కౌన్సిల్‌లలో అనధికారిక సభ్యులు మెజారిటీలో ఉన్నారు. అయితే కొంతమంది అనధికారిక సభ్యులు నామినేట్ అయినందున, మొత్తంగా ఎన్నిక కాని సభ్యులు మెజారిటీ ఉంది. ఇంపీరియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లో తొలిసారిగా భారతీయులకు సభ్యత్వం లభించింది. ఇది ముస్లింల కోసం ప్రత్యేక ఎన్నికలను ప్రవేశపెట్టింది. కొన్ని నియోజకవర్గాలు ముస్లింలకు కేటాయించబడ్డాయి మరియు ముస్లింలు మాత్రమే తమ ప్రతినిధులకు ఓటు వేయగలరు. సభ్యులు బడ్జెట్‌పై చర్చించి తీర్మానాలు చేయవచ్చు. వారు ప్రజా ప్రయోజనాల గురించి కూడా చర్చించవచ్చు. వారు సప్లిమెంటరీ ప్రశ్నలు కూడా అడుగవచ్చు. విదేశాంగ విధానంపై లేదా రాచరిక రాష్ట్రాలతో సంబంధాలపై ఎలాంటి చర్చలకు అనుమతి లేదు. వైస్రాయ్ ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్‌లో మొదటి భారతీయ సభ్యునిగా లార్డ్ మింటో (మోర్లేచే చాలా ఒప్పించడంపై) సత్యేంద్ర పి. సిన్హాను నియమించారు. భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శి కౌన్సిల్‌కు ఇద్దరు భారతీయులు నామినేట్ అయ్యారు.

7.4. 1909 చట్టం సంస్కరణల మూల్యాంకనం - మింటో మోర్లే సంస్కరణలపై విమర్శ :

1909 సంస్కరణలు ఎటువంటి సమాధానం ఇవ్వలేదు మరియు భారత రాజకీయ సమస్యకు సమాధానం ఇవ్వలేకపోయాయి. వలసవాద స్వపరిపాలన (కాంగ్రెస్ డిమాండ్ చేసినట్లు) భారతదేశానికి తగినది కాదని లార్డ్ మోర్లే స్పష్టం చేశాడు, మరియు భారతదేశంలో పార్లమెంటరీ లేదా బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వాన్ని ప్రవేశపెట్టడాన్ని అతను వ్యతిరేకిస్తున్నాడు. 'రాజ్యాంగ' సంస్కరణలు వాస్తవానికి విభజన లక్ష్యంగా ఉన్నాయి. మితవాదులను గందరగోళానికి గురిచేయడం ద్వారా మరియు ప్రత్యేక ఓటర్లు అనే అసహ్యకరమైన సాధనం ద్వారా భారతీయుల మధ్య ఐక్యత పెరుగుదలకు చిచ్చు పెట్టింది. పెరుగుతున్న జాతీయవాదానికి వ్యతిరేకంగా మితవాదులు మరియు ముస్లింలను కూడగట్టాలని ప్రభుత్వం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. అధికారులు మరియు ముస్లిం నాయకులు ప్రత్యేక ఓటర్ల గురించి మాట్లాడేటప్పుడు మొత్తం సమాజం గురించి తరచుగా మాట్లాడతారు. కానీ వాస్తవానికి ఇది ఒక చిన్న వర్గాన్ని, ముస్లిం ఎలైట్ మాత్రమే సంతృప్తి పరచడమే. కాంగ్రెస్ ప్రత్యేక ఓటర్లను అప్రజాస్వామికమైనదిగా పరిగణించింది, మరియు భాగస్వామ్య హిందూ-ముస్లిం భారతీయ జాతీయ భావన అభివృద్ధికి ఆటంకం కలిగిస్తుంది.

అంతేకాకుండా ఎన్నికల విధానం చాలా పరోక్షంగా ఉంది మరియు ఇది అనేక జల్లెడల ద్వారా శాసనసభ్యులను చొరబాట్లకు గురిచేస్తుంది. మరియు పార్లమెంటరీ రూపాలను ప్రవేశపెట్టినప్పుడు ఎటువంటి బాధ్యతను అంగీకరించలేదు. ఇది కొన్నిసార్లు ప్రభుత్వంపై ఆలోచనా రహితమైన మరియు బాధ్యతారహితమైన విమర్శలకు దారితీసింది. గోఖలే వంటి సభ్యులు సార్వత్రిక ప్రాథమిక విద్యను డిమాండ్ చేయడం, అణచివేత విధానాలపై దాడి చేయడం మరియు దక్షిణాఫ్రికాలో

ఒప్పంద కార్మికులు మరియు భారతీయ కార్మికుల దుస్థితిపై దృష్టిని ఆకర్షించడం ద్వారా కౌన్సిల్‌లలో చర్చించే అవకాశాన్ని నిర్మాణాత్మకంగా ఉపయోగించుకున్నారు. గవర్నర్ జనరల్ యొక్క స్థానం మారలేదు మరియు అతని వీటో అధికారం పలచబడకుండా ఉండిపోయింది మరియు చట్టం కనికరంలేని రాజ్యాంగ నిరంకుశత్వాన్ని విజయవంతంగా కొనసాగించింది. 1909 సంస్కరణలు దేశ ప్రజలకు పదార్థం కంటే నీడను అందించాయి.

1909 చట్టం యొక్క ప్రాముఖ్యత :

చట్టం ప్రభావవంతంగా భారతదేశంలోని వివిధ శాసన మండలిలకు భారతీయులను ఎన్నుకోవడానికి మొదటిసారి అనుమతించింది. అయితే గతంలో కొంతమంది భారతీయులు శాసన మండలిలకు నియమితులయ్యారు. ఎన్నికల సూత్రాన్ని ప్రవేశపెట్టడం పార్లమెంటరీ వ్యవస్థకు విరుద్ధమైనప్పటికీ ప్రజాస్వామ్యానికి పునాది వేసింది అని మోర్లీ యొక్క ఉద్దేశం. ఈ చట్టం మొదటిసారిగా శాసన మండలి కూర్పుకు ప్రాతిపదికగా ఎంపిక సూత్రానికి గుర్తింపునిచ్చింది. ఈ చట్టం భారతీయులకు వారి మనోవేదనలను తెలియజేయడానికి మరికొన్ని మార్గాలను అందించింది. కార్యనిర్వాహకులను విమర్శించడానికి మరియు మెరుగైన పరిపాలన కోసం సూచనలు చేయడానికి కూడా వారికి అవకాశం లభించింది. మితవాదులను శాంతింపజేయడానికి మరియు జాతీయ ఉద్యమం నుండి వ్యాప్తి చెందుతున్న ముస్లింలకు ప్రత్యేక ఓటర్లను మంజూరు చేయడం ద్వారా వారిని శాంతింపజేయడానికి 1909 ఇండియన్ కౌన్సిల్ చట్టం స్థాపించబడింది. ప్రజలు స్వరాజ్యం కావాలని డిమాండ్ చేశారు. కానీ వారికి ఇచ్చినది 'దయాపూర్వక నిరంకుశత్వం'. పరిపాలనతో ఎన్నుకోబడిన భారతీయుల బాధ్యతాయుతమైన అనుబంధానికి ఇది ఒక ముందడుగు. సభ్యులకు మొదటిసారిగా కార్యనిర్వాహకులను విమర్శించే అవకాశం లభించింది, మరియు దేశం యొక్క మెరుగైన పరిపాలన కోసం సూచనలు చేసింది.

1909 చట్టం యొక్క గుణాలు :

ఈ చట్టంలోని నిబంధనలు 1892 కౌన్సిల్ చట్టం కంటే మెరుగైనవి. ఈ చట్టంతో కొంతమంది విద్యావంతులైన భారతీయులకు పరిపాలనలో పాల్గొనడానికి అవకాశం ఉండేలా ప్రభుత్వం ప్రయత్నించింది, మరియు ప్రభుత్వం వారిని స్వాగతించాలని కోరుకుంది. "ఈ చట్టం ద్వారా మనం ఆశించినవన్నీ మనకు లభించనప్పటికీ, క్రమంగా మనకు అన్నీ లభిస్తాయి." ఆ సమయంలో చాలా బ్రిటిష్ వార్తాపత్రికలు, ఈ చర్యను "తగినంత కంటే ఎక్కువ" అని పిలిచాయి. ముస్లిం వారికి ప్రత్యేక ఓటర్లు కల్పించబడినందున సంఘం ఈ చట్టం పట్ల సంతోషించింది. "భారతీయ ప్రాతినిధ్యం" ప్రాధాన్యత ఇవ్వబడింది మరియు ఇప్పటికే ఇద్దరు భారతీయ సభ్యులు ఉన్నారు. 1907లో రాష్ట్ర కార్యదర్శి మండలిలో నియమితులయ్యారు. అనగా కృష్ణ గోపాల్ గుప్తా మరియు సయ్యద్ హుస్సేన్ బిలగ్రామి. సత్యేంద్ర పసనా సిన్హా వైస్రాయ్ ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్‌లో బెంగాల్ అడ్వకేట్ జనరల్‌గా నియమితులయ్యారు.

1909 చట్టం యొక్క లోపాలు :

ముస్లింలు, హిందువుల మధ్య విభేదాలు పెంచేందుకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు ఏర్పడ్డాయి. భారత రాజకీయాల్లో ఈ వ్యవస్థ నిర్మోహమాటమైన మతతత్వ యుగానికి నాంది పలికింది. కౌన్సిల్‌ల పరిమాణం విస్తరించబడింది. కానీ వాటి విధులు లేదా అధికారాలు కాదు. ప్రావిన్షియల్ కౌన్సిల్‌లకు అనధికారిక మెజారిటీ ఉన్నప్పటికీ, నామినేటెడ్ సభ్యుల ఎన్నిక ద్వారా అనధికారిక మెజారిటీ చెల్లకుండా పోయినందున ఫలితం అసంబద్ధం. గవర్నర్ జనరల్ స్థానం మరియు వీటో అధికారం చట్టం ద్వారా ప్రభావితం కాలేదు.

సభ్యులు బడ్జెట్‌పై చర్చించగలిగారు కానీ వారు దానిలో గణనీయమైన మార్పులు చేయలేకపోయారు. వారు ప్రశ్నలు అడుగవచ్చు కానీ తీర్మానాలకు ప్రతిస్పందించమని కార్యనిర్వాహకులను బలవంతం చేయలేరు. ఇది ప్రభుత్వానికి సిఫార్సుల వంటిది. మోర్లీ మింటో సంస్కరణ హిందూ మరియు ముస్లిం అనే తేడా లేకుండా భారతీయులందరినీ బాధించే రాజకీయ మరియు ఆర్థిక ఇబ్బందుల నుండి దృష్టిని మళ్ళించింది. పరోక్ష ఎన్నికల విధానం తప్పుగా ఉంది. ఆర్థిక అర్హతల పరిమితి, ధనికులు మాత్రమే ఓటు వేయగలరు. మరియు మతపరమైన అంశం కూడా విశేషమైనది. ఉదాహరణకు ముస్లిం మైనారిటీ ప్రాంతాల్లో సంవత్సరానికి 3000 రూపాయలు పన్ను చెల్లించిన ముస్లిం ఓటు వేయడానికి అర్హత పొందారు. అయితే ముస్లిమేతరులు ఓటు వేయలేరు. ప్రత్యేక ఎన్నికల వ్యవస్థ అతి పెద్ద తప్పు. ఇది పెను విపత్తుకు కారణమైంది. కేంద్రంలో లేదా ప్రావిన్సులలో కార్యనిర్వాహక మండలిపై శాసన మండలి ఎలాంటి ఒత్తిడి చేయలేకపోయింది. వారు దానిని పరిగణనలోకి తీసుకుని ఒక సూచన చేయగలరు . అధికారం పూర్తిగా గవర్నర్ల (మరియు కేంద్రంలో వైస్రాయ్) కింద ఉంది. ఈ చట్టం ఏదో ఒకవిధంగా పార్లమెంటరీ వ్యవస్థ యొక్క శకలాలను ఏర్పాటు చేసినప్పటికీ, అది పార్లమెంటరీ వ్యవస్థ యొక్క నీడ కంటే ఎక్కువ.

కేంద్రంలో మరింత శక్తివంతమైన అధికారిక సభ్యులు మెజారిటీలో ఉన్నారు, మరియు నామినేటెడ్ సభ్యులు ఉన్నారు. ప్రభుత్వ నిర్ణయాలు, ప్రయోజనాలు భారతీయ భూస్వాములు మరియు ముస్లింలు వారిపై మాత్రమే దృష్టి పెట్టారు. వారు ఎప్పుడూ బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి విధేయులుగా ఉండేవారు. ఈ చట్టం పరోక్షంగా సిక్కు కమ్యూనిటీని తమ ప్రత్యేకత కోసం గొంతు పెంచమని ప్రోత్సహించింది. ప్రభుత్వం పట్ల తమ విధేయతకు ప్రతిఫలం ఆశించిన ఓటర్లు సంతృప్తి చెందరు. చివరకు కాంగ్రెస్ ఈ చట్టానికి తమ మద్దతును ఉపసంహరించుకుంది. ఎందుకంటే ఈ చట్టం మతాన్ని ప్రోత్సహించింది. బెంగాల్ విభజన జరిగినందున ముస్లిం లీగ్ కూడా తమ మద్దతును వెనక్కి తీసుకుంది. వారి న్యాయవాది లేకుండా రద్దు చేయబడింది.

1916లో కాంగ్రెస్ మరియు ముస్లిం లీగ్ మిత్రపక్షాలుగా మారాయి. లక్నో ఒప్పందం ముస్లిం లీగ్ ప్రత్యేక ఎన్నికల డిమాండ్‌ను కాంగ్రెస్ అంగీకరించింది. కాంగ్రెస్ అధిష్టానాన్ని లీగ్ గుర్తించింది. ముస్లింలు మరియు ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెస్ యొక్క మితవాద సభ్యులను గెలుచుకోవడానికి, 1909 నాటి ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ చట్టం ఆమోదించబడింది. భారతదేశ సామ్రాజ్య మరియు స్థానిక శాసన మండలిలో ఎవరు కూర్చుంటారో నిర్ణయించడానికి ఎన్నికల వ్యవస్థను ఉపయోగించడం దీని లక్ష్యం. లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లో భారతీయుల ప్రాతినిధ్యాన్ని పెంచడంలో కొంత మెరుగుదల ఉన్నప్పటికీ, చట్టంలో ఇప్పటికీ అనేక లోపాలు ఉన్నాయి. నేటికీ ప్రబలంగా ఉన్న మతపరమైన ప్రాతినిధ్యం అత్యంత ప్రముఖమైనది. ప్రత్యేక ఓటర్ల ప్రక్రియ ద్వారా ముస్లింలు ఉపశమనం పొందారు. కానీ భారత జాతీయ ఉద్యమం నష్టపోయింది.

బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ ఉన్నత పాలనాసంస్థలలో భారతీయులకు ప్రాతినిధ్యం ఇచ్చినను వాస్తవానికి అవి భారతీయుల కష్టములను తీర్చలేదు. ఈ సంస్కరణలు మనకు ఎట్టి బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వాన్ని ప్రసాదింపలేదు. పైగా కేంద్ర శాసన మండలిలో అధికార సభ్యుల మెజారిటీ, రాష్ట్ర శాసన మండలులలో నియమిత సభ్యుల మెజారిటీ ఉండుటచే శాసనసభలందు ఎన్నికైన సభ్యులు ప్రభుత్వ పాలనలో ఎటువంటి మార్పులు తీసుకరాలేకపోయారు.

శాసనసభ అధికారాలను పెంచినా గవర్నర్ జనరల్‌కు, గవర్నర్లకు 1861 చట్టంలో ఇవ్వబడిన నిరంకుశ అధికారములపై ఎటువంటి ఆంక్షలు విధింపలేకపోవుటచే శాసనసభలు కేవలం ప్రభుత్వ సలహా సంఘములుగా మాత్రమే నిలచెను. ఇవేగాక

ఓటు హక్కు ప్రజలందరికీగాక ఏ కొద్దిమంది భాగ్యవంతులకో, విద్యాధికులకో పరిమితము చేయుట ప్రజాస్వామ్యానికి విరుద్ధము. వీటిన్నింటికంటె కుల, మత ప్రాతిపదికపై ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు కేటాయించి హిందువులను, మహమ్మదీయులను వేరుచేసి పాలించుట మన దేశ ఐక్యతకు గొడ్డలిపెట్టు. ఇట్టి 'విభజించి పాలించు విధానము' వలననే 1947లో మనదేశము రెండుగా చీలుటకు దోహదము చేసెను. పైగా ఈ చట్టం మనదేశ రాజకీయాలపై అవాంఛనీయమైన మతతత్వ ప్రభావమును వెదజల్లి రాజకీయరంగాన్ని కలుషితము చేసెను. అందువలన నేటికినీ ఆ మతతత్వ ప్రభావము నుండి మన రాజకీయ రంగం బయటపడలేదు. ఇందులోనూ పరోక్ష ఎన్నిక విధానము పూర్తిగా విస్మరింపబడలేదు.

ఈ చట్టము నందు భారతీయులకు ఎక్కువ ప్రాతినిధ్యమిచ్చుట, ప్రత్యక్ష ఎన్నికల విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టి ప్రజాప్రతినిధులను ఎన్నుకొనే సాంప్రదాయానికి పునాది వేయుట, బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వ స్థాపనలో ఇదొక ముందడుగు అనుటలో సందేహము లేదు. మొత్తము మీద ఈ చట్టం వలన లాభము కంటే నష్టాలే అధికం. అందుకే దీన్ని అన్నివర్గాల వారు ద్వేషించారు.

7.5. సంక్షిప్తంగా :

1905-1910లో బ్రిటిష్ ఇండియా వైస్రాయ్ మరియు సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ ఆఫ్ స్టేట్ లార్డ్ మింటో మరియు లార్డ్ జాన్ మోర్లే అనే ఇద్దరు బ్రిటీష్ అధికారుల ముసాయిదా రూపకల్పనలో కీలకపాత్ర పోషించిన తర్వాత దీనిని మోర్లీ మింటో సంస్కరణలు అని కూడా పిలుస్తారు. 1909 ఇండియన్ కౌన్సిల్స్ యాక్ట్, **మింటో మోర్లీ** సంస్కరణలు అని కూడా పిలుస్తారు. బ్రిటిష్ ఇండియాలో అనేక ముఖ్యమైన నిబంధనలను ప్రవేశపెట్టింది. ఈ సంస్కరణలు శాసన ప్రక్రియలో భారతీయ భాగస్వామ్యాన్ని పెంచడానికి ఉద్దేశించబడ్డాయి.

చట్టం కేంద్ర మరియు ప్రాంతీయ స్థాయిలలో శాసన మండలి పరిమాణాన్ని విస్తరించింది. ఇది అధిక సంఖ్యలో భారతీయులను శాసన ప్రక్రియలో చేర్చడానికి అనుమతించింది. ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలను ప్రవేశపెట్టడం అత్యంత ముఖ్యమైన లక్షణం. కేంద్రం మరియు ప్రావిన్సులలో శాసన మండలి పరిమాణం పెరిగింది. ఆస్తి అర్హతల ఆధారంగా భారత జనాభాలోని పరిమిత వర్గానికి ఓటు హక్కును విస్తరించారు. దీని అర్థం నిర్దిష్ట సంపద ప్రమాణాలకు అనుగుణంగా ఉన్నవారు మాత్రమే ఓటు వేయగలరు. ప్రావిన్షియల్ కౌన్సిల్‌లు పాక్షికంగా పరోక్షంగా ఎన్నికైన సభ్యులతో కూడి ఉండేవి. ఈ సభ్యులు భూస్వాములు మరియు స్థానిక సంస్థల వంటి ప్రత్యేక ఆసక్తి సమూహాలచే ఎన్నుకోబడ్డారు. ఎన్నికైన సభ్యుల సంఖ్య పెరిగినప్పటికీ, శాసన మండలిలు ఇప్పటికీ అధికారిక మెజారిటీని కొనసాగించాయి. అంటే ప్రభుత్వం నియమించిన అధికారులు ఎక్కువ సీట్లు కలిగి ఉన్నారు. ఈ చట్టం వైస్రాయ్ ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్‌లో లీగల్ మెంబర్ హోదాను ప్రవేశపెట్టింది. అతను చట్టపరమైన విషయాలకు బాధ్యత వహిస్తాడు. సంస్కరణలు ముస్లింలు, సిక్కులు, క్రిస్టియన్లు మరియు ఆంగ్లో ఇండియన్లతో సహా మతపరమైన మరియు మైనారిటీ వర్గాలకు రిజర్వేషన్ సీట్ల వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టాయి.

కార్యనిర్వాహక మండలిలు శాసన మండలిల నుండి వేరుగా ఉండి, శాసన మండలి పరిమిత అధికారాన్ని కలిగి ఉండే డైయార్కీ యొక్క రూపాన్ని కొనసాగిస్తుంది. శాసనమండలికి బడ్జెట్లను చర్చించడానికి, చట్టాలను ప్రతిపాదించడానికి మరియు ప్రభుత్వ విధానాలను పరిశీలించడానికి అధికారం ఉంది. కానీ వాటికి పూర్తి శాసనాధికారం లేదు. **మింటో మోర్లీ** సంస్కరణలు శాసన ప్రక్రియలో భారతీయులను చేర్చడానికి ఒక ముఖ్యమైన కానీ జాగ్రత్తగా అడుగును సూచించాయి.

ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజక వర్గాలను ప్రవేశపెట్టడం ఒక మైలురాయి. అయితే ఇది భవిష్యత్తులో మతపరమైన ఉద్రిక్తతలకు బీజాలు వేసింది. సంస్కరణలు వలస భారతదేశంలో రాజకీయ ప్రాతినిధ్యం మరియు పాలనపై తదుపరి చర్చలకు వేదికగా నిలిచాయి. పరిపాలనతో ఎన్నుకోబడిన భారతీయుల బాధ్యతాయుతమైన అనుబంధానికి ఇది ఒక ముందడుగు. దేశం యొక్క మెరుగైన పరిపాలన కోసం కార్యనిర్వాహకులను విమర్శించడానికి మరియు సూచనలు చేయడానికి సభ్యులు మొదటిసారిగా అవకాశం పొందారు.

7.6. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1) మింటో మోర్లే సంస్కరణలు 1909లోని వివిధ అంశాలను వివరించండి.

2) మింటో మోర్లే సంస్కరణలు 1909 గుణ దోషాలను వివరించండి.

7.7. ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1) Coupland, R : The Indian Problem (1805-1935)
2) Bishnu Bhagwan : The Constitutional History of India, New Delhi, 1964.
3) Grower, B.L and Growers, S : A New Look at Modern History of India
4) Kapur, A.C. : Constitutional History of India
5) Mukharjee, P : Indian Constitutional Documents, Calcutta, 1915.
6) Pyle, M.V. : The Constitutional Government in India
7) Roberts : Cambridge History of India.
8) Tarachand : History of Freedom Movement in India, Vols.III and IV.

- డా. సి. వెంకటేశ్వర్లు

పాఠం - 10

సైమన్ కమిషన్, నెహ్రూ నివేదిక మరియు జిన్నా యొక్క పద్నాలుగు పాయింట్లు

లక్ష్యము :

సైమన్ కమిషన్ నియామకం మరియు దాని సిఫార్సుల్లోని వివిధ అంశాలను అవగాహన చేసుకోవడం. నెహ్రూ నివేదిక మరియు జిన్నా యొక్క పద్నాలుగు పాయింట్లలోని గుణ దోషాలను పరిశీలించడం ఈ పాఠం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

పాఠ్యనిర్మాణ క్రమం :

10.1. పరిచయం
10.2. ముద్దిమాన్ కమిటీ నివేదిక
10.3. సైమన్ కమిషన్
10.4. నెహ్రూ నివేదిక
10.5. జిన్నా యొక్క పద్నాలుగు పాయింట్లు
10.6. సంక్షిప్తంగా
10.7. మాదిరి ప్రశ్నలు
10.8. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

10.1. పరిచయం :

1919 మరియు 1935 మధ్య బ్రిటిష్ ఇండియాలో అనేక ముఖ్యమైన రాజ్యాంగ పరిణామాలు జరిగాయి. ఈ సంస్కరణలు ఎక్కువ స్వీయ పరిపాలన మరియు రాజకీయ ప్రక్రియలో భాగస్వామ్యానికి మార్పును సూచించాయి. 1919లో అమలులోకి వచ్చిన రౌలట్ చట్టం, విచారణ లేకుండానే వ్యక్తులను అరెస్టు చేయడానికి మరియు నిర్బంధించడానికి అనుమతించింది. ఇది విస్తృతమైన నిరసనలు మరియు జలియన్‌వాలాబాగ్ మారణకాండకు దారితీసింది. ఖిలాఫత్ ఉద్యమం అనేది కాంగ్రెస్ మరియు ముస్లిం లీగ్ మధ్య సహకార కాలాన్ని గుర్తించింది. మహాత్మా గాంధీ నేతృత్వంలో బ్రిటిష్ పాలనకు వ్యతిరేకంగా జరిగిన సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం (1920-1922) సామూహిక నిరసన విద్యా, న్యాయ మరియు పరిపాలనా సేవలతో సహా బ్రిటిష్ సంస్థలను బహిష్కరించాలని భారతీయులను కోరింది. 1919 భారత ప్రభుత్వ చట్టం యొక్క పనితీరును సమీక్షించడానికి బ్రిటిష్ పార్లమెంటరీ కమిషన్ సైమన్ కమిషన్ (1927) నియమించబడింది. ఇది భారతీయ సభ్యులను చేర్చనందుకు భారతదేశంలో విస్తృత నిరసనలను ఎదుర్కొంది. మోతీలాల్ నెహ్రూ నేతృత్వంలోని కమిటీ తయారుచేసిన నెహ్రూ నివేదిక (1928) బ్రిటీష్ కామన్‌వెల్త్‌లో డొమినియన్ హోదా కోసం భారతదేశానికి రాజ్యాంగాన్ని ప్రతిపాదించింది. దానిని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం అంగీకరించలేదు. 1919 మరియు 1935 మధ్య జరిగిన ఈ రాజ్యాంగ పరిణామాలు బ్రిటిష్ ఇండియాలో అభివృద్ధి చెందుతున్న రాజకీయ దృశ్యాన్ని ప్రతిబింబిస్తాయి. స్వపరిపాలన, శాసనోల్లంఘన మరియు బ్రిటిష్ అధికారులతో సహకరించకపోవడం వంటి వాటి కోసం పెరుగుతున్న డిమాండ్ వారి ప్రత్యేకత.

10.2. ముద్దిమాన్ కమిటీ నివేదిక (1924) :

ముద్దిమాన్ కమిటీ యూరోపియన్లు మరియు ప్రభుత్వ అధికారులతో కూడిన కమిటీ మెజారిటీ, పరిపాలనను కొనసాగించడంలో ప్రముఖ మంత్రులకు సేవలు విశ్వసనీయంగా సహకరించలేదని నిర్ధారణకు వచ్చారు. సర్ తేజ్ బహదూర్ సప్రూ మరియు జిన్నాతో కూడిన మైనారిటీ సభ్యులు ప్రముఖ మంత్రులు మరియు ఉన్నత సేవల మధ్య తరచూ ఘర్షణలు, తర్జనభర్జనలు ఉన్నాయని నివేదించారు. సంస్కరణలు ప్రవేశపెట్టిన తర్వాత సేవల దృక్పథం మొత్తం మారిపోయిందని అందులో పేర్కొన్న ప్రభుత్వం, "భారత మంత్రుల నుంచి ఆదేశాలు తీసుకోవడం పట్ల వారు ఆగ్రహం వ్యక్తం చేసినందున వారు ఇకపై పనిపై వ్యక్తిగత ఆసక్తి చూపడం లేదు. 'మైనారిటీ నివేదిక' కింద నమోదు చేయబడింది. ప్రస్తుత పరిస్థితులు, మంత్రుల అధికారాన్ని అణగదొక్కే విధంగా ఉన్న విభేదాల సందర్భాలలో తమ అభిప్రాయాలను అమలు చేయడానికి సేవలు ఉన్నత అధికారాలను చూడవచ్చని మంత్రులు భావిస్తున్నారు." సంస్కరణలు వారి అభిప్రాయం ప్రకారం రాష్ట్ర కార్యదర్శి నియామకం మరియు నియంత్రణ స్ఫూర్తికి విరుద్ధంగా ఉంది. ఇది మంత్రి పదవిని ఇబ్బందికరంగా మార్చింది. అతనికి ఎటువంటి క్రమశిక్షణా నియంత్రణ లేని వ్యక్తులచే తన విధానాలను అమలు చేయవలసిందిగా ఆయనను పిలిచారు. అత్యున్నత సేవలు సుముఖంగా ఇవ్వకపోవడమే డియార్కి యొక్క వైఫల్యానికి ప్రధాన కారణం. జనాదరణ పొందిన వారికి సహకారం, మంత్రులు వారిపై ఎలాంటి చర్యలు తీసుకోకపోవడంతో అధికారుల నుండి పనులు చేయించలేకపోయారు.

ముద్దిమాన్ కమిటీ యొక్క కొన్ని సిఫార్సులు పరిగణించబడ్డాయి మరియు నాటి భారత ప్రభుత్వ చట్టంతో సహా తదుపరి రాజ్యాంగ సంస్కరణల్లో చేర్చబడ్డాయి. ముద్దిమాన్ నివేదిక భారతదేశంలో మిశ్రమ స్పందనలను ఎదుర్కొంది. కొంతమంది దీనిని సరైన దిశలో ఒక అడుగుగా భావించగా, మరికొందరు భారతీయులకు రాజకీయ హక్కులను విస్తరించడంలో తగినంతగా ముందుకు సాగడం లేదని విమర్శించారు. ముద్దిమాన్ కమిటీ భారతీయ రాజకీయ ఆకాంక్షలకు పాక్షిక గుర్తింపుగా ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్నప్పటికీ, స్వయం పాలన కోసం మరింత తీవ్రమైన డిమాండ్లను తీర్చలేకపోయింది. ఏది ఏమైనప్పటికీ ఇది వలస భారతదేశంలో రాజకీయ భాగస్వామ్యం మరియు పాలనపై అభివృద్ధి చెందుతున్న ఉపన్యాసంలో ఒక భాగం.

10.3. సైమన్ కమిషన్ :

1919 చట్టం నుండి పదేళ్ళ తర్వాత ఒక చట్టబద్ధమైన కమిషన్‌ను నియమించాల్సి ఉంది. అందువల్ల 1929లో గడువు ముగుస్తుంది. ఇంగ్లాండ్‌లో 1929లో ఎన్నికలు జరగాల్సి ఉంది. అప్పుడు అధికార పార్టీగా ఉన్న కన్జర్వేటివ్ పార్టీ లేబర్ పార్టీ ద్వారా పదవీచ్యుతుడవుతుందనే భయంతో ఉంది. వచ్చే ఎన్నికల్లో లేబర్ పార్టీ భారతదేశానికి పూర్తి స్వాతంత్ర్యం ఇవ్వవచ్చని కన్జర్వేటివ్ పార్టీ భయపడింది. భారత వైస్రాయ్ లార్డ్ ఇర్విన్ 1927లో రాయల్ కమిషన్ నియామకాన్ని ప్రకటించారు. నవంబర్ 1927లో బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం సైమన్ కమిషన్‌గా చైర్మన్ పేరుతో ప్రసిద్ధి చెందిన భారత చట్టబద్ధమైన కమిషన్‌ను నియమించింది. దీని ప్రధాన లక్ష్యం మరింత రాజ్యాంగ సంస్కరణలకు వెళ్ళడం. కమిషన్ సభ్యులందరూ ఆంగ్లేయులు. దీనిపై భారతీయులంతా ఆగ్రహం వ్యక్తం చేశారు. కమిషన్‌లో భారతీయ ప్రాతినిధ్యం లేకపోవడం భారతదేశంలో విస్తృతమైన నిరసనలు మరియు బహిష్కరణలకు దారితీసింది. నిజానికి సైమన్ కమిషన్ దేశంలోని వివిధ గ్రూపులు మరియు పార్టీలను కనీసం తాత్కాలికంగానైనా ఏకం చేసింది.

సైమన్ కమిషన్ నుండి భారతీయులను మినహాయించడంపై భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ తీవ్ర ఆగ్రహం వ్యక్తం చేసింది. డిసెంబర్ 1927లో జరిగిన దాని వార్షిక సెషన్‌లో డాక్టర్ అన్సారీ తన అధ్యక్ష ప్రసంగంలో "భారత రాజకీయ

పురోగమనం యొక్క కొలత మరియు సమయానికి గ్రేట్ బ్రిటన్ యొక్క ఏకైక న్యాయనిర్ణేతగా బ్రిటిష్ వాదనను ఆత్మగౌరవం గల ఏ భారతీయుడు అంగీకరించలేడు. భారతీయులకు మాత్రమే మన అవసరాల గురించి బాగా తెలుసు. మన భవిష్యత్తును నిర్ణయించడంలో మనది నిర్ణయాత్మక స్వరం కావాలి." సైమన్ కమిషన్‌ను బహిష్కరిస్తూ కాంగ్రెస్ తీర్మానం చేసింది. ఇతర రాజకీయ సమూహాలు కూడా ఆల్ వైట్ కమిషన్ నియామకాన్ని ఆమోదించలేదు మరియు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ చర్యను ఖండించాయి. సైమన్ కమిషన్ కూర్పుకు వ్యతిరేకంగా అభిప్రాయాలు వ్యక్తం చేసిన కొన్ని ప్రముఖ రాజకీయ సమూహాలు లిబరల్ పార్టీ, హిందూ మహాసభ, ముస్లిం లీగ్.

కమిషన్ యొక్క ప్రాథమిక లక్ష్యం 1919 భారత ప్రభుత్వ చట్టం యొక్క పనిని సమీక్షించడం మరియు తదుపరి రాజ్యాంగ సంస్కరణల కోసం సిఫార్సులు చేయడం. ఫ్రాంచైజీ ఎన్నికల వ్యవస్థలు మరియు చట్టసభల్లో ప్రాతినిధ్యానికి సంబంధించిన అంశాలను పరిశీలించే బాధ్యతను కమిషన్‌కు అప్పగించింది. బ్రిటీష్ ఇండియాలో పబ్లిక్ సర్వీసెస్ మరియు సివిల్ సర్వీసెస్ పనితీరును పరిశోధించడానికి కూడా కమిషన్ ఆదేశించబడింది. కమిషన్ తన పరిశోధనలు మరియు సిఫార్సులతో కూడిన నివేదికను బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి సమర్పించాలని భావించారు.

భారతదేశంలో సైమన్ కమిషన్ :

వివిధ రాజకీయ సమూహాల స్పష్టమైన వ్యతిరేకత మరియు నిజనిర్ధారణ వ్యాపారంలో కమిషన్‌కు తాము సహకరించబోమని బెదిరించినప్పటికీ, సైమన్ కమిషన్ భారతదేశాన్ని సందర్శిస్తుందని ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. ఇది ప్రజలకు స్పష్టమైన సవాలు మరియు వారు ఒకే వ్యక్తిగా వ్యవహరించారు. ఫిబ్రవరి 7, 1928న సైమన్ కమిషన్ సభ్యులు బొంబాయికి దిగిన వెంటనే సంపూర్ణ హర్తాళ్ పాటించారు. కమిషన్ ఎక్కడికి వెళ్ళినా నల్లజెండాలతో 'సైమన్ గో బ్యాక్' నినాదాలతో స్వాగతం పలికారు. ఈ బహిష్కరణ విధానానికి ప్రతీకారంగా ప్రభుత్వం అణచివేత విధానాన్ని అవలంబించింది. ఈ అణచివేత విధానం ఫలితంగా లాహోర్‌లో లాలా లజపత్ రాయ్ నేతృత్వంలోని ప్రదర్శనకారులను పోలీసులు నిర్దాక్షిణ్యంగా కొట్టారు. ఈ లాఠీ ఛార్జ్‌లో లాలా లజపతిరాయ్‌కు కూడా తీవ్రమైన లాఠీ దెబ్బలు తగిలాయి. అది ప్రాణాంతకంగా మారింది. యు.పి.లో జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ, గోవింద్ బల్లవ్ పంత్ వంటి నాయకులు కొట్టబడ్డారు. ప్రదర్శనలు నిర్వహించిన అనేక ఇతర ప్రదేశాలలో కూడా ఇది పునరావృతమైంది.

ఎటువంటి భారతీయ ప్రాతినిధ్యం లేకుండా మొత్తం బ్రిటీష్ కమిషన్‌ను నియమించడం భారతదేశంలో విస్తృతమైన వ్యతిరేకతను ఎదుర్కొంది. భారత జాతీయ కాంగ్రెస్‌తో సహా భారత రాజకీయ పార్టీలు కమిషన్‌ను బహిష్కరించాయి. కమిషన్ నుండి భారతీయులను మినహాయించడాన్ని నిరసిస్తూ భారతదేశం అంతటా పెద్ద ఎత్తున నిరసనలు, ప్రదర్శనలు మరియు సమ్మెలు నిర్వహించబడ్డాయి. సైమన్ కమిషన్‌కు భారతీయ ప్రాతినిధ్యం లేకపోవడం వల్ల భారతీయ ప్రజల దృష్టిలో దాని విశ్వసనీయత మరియు చట్టబద్ధత బాగా దెబ్బతింది.

నిజానికి కమిషన్‌లో భారతీయులెవరూ ఉండకూడదని కన్జర్వేటివ్ పార్టీ భావించింది. డా.ఎ.బి. కీత్ ప్రకారం, "కమిషన్‌ను బహిష్కరించడం ద్వారా భారతీయులు తప్పించుకోదగిన తప్పిదానికి పాల్పడ్డారు. స్వపరిపాలన లక్ష్యం దిశగా తదుపరి అడుగు వేయడానికి దేశం సరిపోతుందో లేదో భారతదేశానికి వెలుపల ఉన్న సంస్థ మాత్రమే సరిగ్గా నిర్ణయించగలదు. భారతదేశం స్వతంత్రంగా లేనందున, ఆమె తన స్వంత కేసును విచారించకూడదు."

భారతదేశంలోని ప్రజల నుండి వ్యతిరేకత ఉన్నప్పటికీ, ఇది తన పనిని ప్రారంభించింది మరియు దేశంలోని బ్యూరోక్రాట్ల సహకారంతో అనేక ప్రదేశాలను సందర్శించి వాస్తవాలను సేకరించింది. ఇది "సైమన్ గో బ్యాక్" అనే నినాదాన్ని ఎదుర్కొంది. సైమన్ ఆధ్వర్యంలో కమిషన్ భారతదేశానికి వచ్చి, భారతదేశాన్ని సందర్శించి, పరిస్థితులను అధ్యయనం చేసి ఒక నివేదికను తయారు చేసి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి ఇచ్చింది.

సైమన్ కమిషన్ యొక్క ప్రధాన సిఫార్సులు :

చాలా రాజకీయ పార్టీలు సాధారణ బహిష్కరణ చేసినప్పటికీ కమిషన్‌ను బహిష్కరించని ముఖ్యమైన వ్యక్తులను, ముఖ్యంగా ముస్లింలు మరియు అణగారిన తరగతుల ప్రతినిధులను కమిషన్ కలుసుకుంది. చివరికి 7, జూన్ 1930న రాజ్యాంగ సంస్కరణల గురించి నివేదికను సమర్పించింది. కమిషన్ యొక్క ప్రధాన సిఫార్సులు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

1) ఇది ప్రావిన్సులలో ఒక ప్రభుత్వ రూపంగా డయార్కీని రద్దు చేయాలని సిఫార్సు చేసింది మరియు లా అండ్ ఆర్డర్ డిపార్ట్‌మెంట్‌తో సహా పూర్తి స్వయం ప్రతిపత్తిని మంజూరు చేయడానికి ఇష్టపడింది. మరో మాటలో చెప్పాలంటే అంతర్గత భద్రత, అన్ని వర్గాల ప్రయోజనాలను పరిరక్షించడం మొదలైన విషయాలలో ప్రావిన్సుల గవర్నర్‌లు అధిక అధికారాలను అనుభవిస్తూ పరిపాలనపై పూర్తి నియంత్రణను మంత్రికి అప్పగించాలని కోరింది.

2) ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌ల విస్తరణను ఇది సిఫార్సు చేసింది. కొన్ని ముఖ్యమైన ప్రావిన్సులు 200 నుండి 250 మంది సభ్యులతో కూడిన లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లను కలిగి ఉండాలి.

3) ప్రావిన్సుల స్వయం ప్రతిపత్తిని ఏవిధంగానూ ఉల్లంఘించకుండా తగిన వనరులను నిర్ధారించడానికి ప్రావిన్షియల్ ఫండ్ యొక్క రాజ్యాంగాన్ని ఇది సిఫార్సు చేసింది.

4) కేంద్ర ప్రభుత్వానికి సంబంధించి కమిషన్ ఎటువంటి గణనీయమైన మార్పులను సూచించలేదు. భారతదేశ రక్షణ సమస్య యొక్క సంతృప్తికరమైన పరిష్కారం కనుగొనబడితే తప్ప, కేంద్రంలో బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వాన్ని ప్రవేశపెట్టడానికి అతను ఇష్టపడలేదు.

5) కేబినెట్‌లో సభ్యులను ఎంపిక చేసి నియమించే హక్కు గవర్నర్ జనరల్‌కు ఉందని సూచించింది. అతను నిజమైన మరియు క్రియాశీల ప్రభుత్వ అధిపతిగా ఉండాలి. కొన్ని విషయాల్లో గవర్నర్ జనరల్ అధికారాలను పెంచాలని కూడా సిఫారసు చేసింది.

6) కేంద్ర శాసనసభను పునర్‌నిర్మించాలని ఇది సిఫార్సు చేసింది. ఇది ఫెడరల్ అసెంబ్లీ మరియు కౌన్సిర్ ఆఫ్ స్టేట్‌తో కూడిన ద్విసభ శాసనసభకు అనుకూలంగా ఉంది. ఫెడరల్ అసెంబ్లీని ప్రావిన్షియల్ కౌన్సిల్‌లు విస్తరించాలి మరియు నిర్మించాలి. ఏది ఏమైనప్పటికీ కౌన్సిల్ ఆఫ్ స్టేట్ యొక్క కూర్పు మరియు ఏర్పాటు పద్ధతిలో ఏవైనా మార్పులకు ఇది అనుకూలంగా ఉంటుంది.

7). కమిషన్ ఏకీకృత పాలనా విధానాన్ని భారతదేశానికి అనుచితమైనదిగా పరిగణించింది మరియు భారత సమాఖ్య స్థాపనను ప్రతిపాదించింది. ఫెడరేషన్ స్థాపన పెండింగ్‌లో ఉన్న కమిషన్ ఉమ్మడి ఆసక్తి ఉన్న విషయాలను చర్చించడానికి గ్రేటర్ ఇండియా కౌన్సిలర్‌ను ప్రతిపాదించింది. కౌన్సిల్‌లో బ్రిటిష్ ఇండియాతో పాటు రాష్ట్ర ప్రతినిధులు కూడా ఉండాలని కమిషన్ సూచించింది.

8) కమాండర్–ఇన్–చీఫ్, వైస్రాయ్ ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్‌లో సభ్యుడు కాకూడదు మరియు సెంట్రల్ లెజిస్లేచర్లో కూర్చోకూడదు.

9) హైకోర్టుని అడ్మినిస్ట్రేటివ్ కంట్రోల్ లేదా భారత ప్రభుత్వం కింద ఉంచాలి.

10) ఇది భారతదేశం నుండి బర్మా మరియు బొంబాయి నుండి సింధ్‌ను వేరు చేయాలని సూచించింది.

11) సైన్యం యొక్క భారతీయకరణ కోరదగినది అయినప్పటికీ, భారతదేశం పూర్తిగా సన్నద్ధం కానంత కాలం బ్రిటీష్ దళాలను భారతదేశంలోనే ఉంచాలి.

12) ఇండియా కౌన్సిల్‌ను రద్దు చేయాలనే ఆలోచనకు కమిషన్ అనుకూలంగా లేదు. అయినప్పటికీ దాని సభ్యత్వం మరియు విధులను తగ్గించడానికి ఇది మొగ్గు చూపింది.

13) భారతీయ ప్రజానీకంలో రాజకీయ స్పృహను పెంపొందించే ఉద్దేశ్యంతో కమిషన్ ఫ్రాంచైజీని పొడిగింపులకు మొగ్గు చూపింది. కనీసం 10 నుంచి 15 శాతం మందికి ఓటు హక్కు కల్పించాలని సూచించింది. అయితే ప్రాతినిధ్యం యొక్క ప్రాతిపదిక మతపరమైన ఓటర్లను కొనసాగించడాన్ని ఇష్టపడితే వాటిని కొనసాగించాలి.

సైమన్ కమిషన్ సిఫార్సులు – విమర్శనాత్మక పరిశీలన :

కమిషన్ సిఫార్సుల లోపభూయిష్టంగా ఉన్నాయనడంలో సందేహం లేదు. ఉదాహరణకు, డయార్కీని రద్దు చేసి, దాని స్థానంలో ప్రాంతీయ స్వయం ప్రతిపత్తిని సిఫార్సు చేసింది. కానీ అది గవర్నర్లకు ఓవర్ రైడింగ్ పవర్‌ను మంజూరు చేయడానికి మొగ్గుచూపింది. ఇది సజావుగా మరియు విజయవంతంగా పని చేయడం సందేహాస్పదంగా ఉంటుంది. కేంద్రంలో బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వాన్ని మంజూరు చేయాలన్న లేదా భారతదేశ రక్షణను వారి చేతుల్లోకి మార్చాలన్న భారతీయుల డిమాండ్‌ను అంగీకరించడంలో కూడా కమిషన్ విఫలమైంది. సెంట్రల్ లెజిస్లేచర్‌కు పరోక్ష పద్ధతిలో ఎన్నిక చేయాలని సిఫార్సు చేయడం మరియు మత ప్రాతినిధ్యాన్ని కొనసాగించడం కూడా భారత నాయకులచే ప్రశంసించబడలేదు. కానీ కమిషన్ సిఫార్సులను నిర్ద్వంద్వంగా అంచనా వేస్తే, కమిషన్ సిఫార్సులను పూర్తిగా తిరస్కరించినప్పటికీ, భారత నాయకులు కొంత తొందరపాటుతో వ్యవహరించారని తెలుస్తుంది. వారు కమిషన్ సిఫార్సులను ఆమోదించినట్లయితే, ప్రాంతీయ స్వయం ప్రతిపత్తి, భారతదేశ చట్టం 1935 ద్వారా ప్రవేశపెట్టబడినది కొంచెం ముందుగానే సాధించబడి ఉండేది. వాస్తవానికి కమిషన్ యొక్క చాలా సిఫార్సులు భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935 యొక్క నిబంధనల కంటే ఏ విధంగానూ తక్కువ కాదు. ఇది భారత నాయకుల సమ్మతితో అమలు చేయబడింది.

డా.ఎ.బి. కీత్ ఇలా వ్యాఖ్యానించారు. "రిపోర్టును బయటపెట్టి తిరస్కరించడం బహుశా భారతీయ అభిప్రాయానికి అవివేకమే. దీనిని అంగీకరించినట్లయితే బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం దానిపై పని చేయడంలో విఫలం కాకపోవచ్చు మరియు ప్రావిన్సులలో బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వం తరువాత ఏ పథకం క్రిందనైనా సాధించగలిగే దానికంటే చాలా ముందుగానే సాధించబడుతుంది." R. Coupland సైమన్ కమిషన్ నివేదికకు అధిక పూరకాలను చెల్లిస్తుంది. 'ఈ నివేదిక భారతీయ సమస్యపై అత్యంత పూర్తి అధ్యయనాన్ని అందించింది. మరియు లైబ్రరీ ఆఫ్ పొలిటికల్ సైన్స్‌కు మొదటి రేటు విలువ కలిగిన మరొక పనిని జోడించారు." సైమన్ కమిషన్ పట్ల విద్వేషపూరిత వైఖరిని దృష్టిలో ఉంచుకుని, దాని సిఫార్సులు భారతీయ ప్రజానీకంలో ఎటువంటి అనుకూలమైన ప్రతిస్పందనను రేకెత్తించలేకపోయాయి. సర్ శివస్వామి అయ్యర్ నివేదికను "కందువా కుప్పపై ఉంచాలి" అని తెలిపారు.

C.F. ఆండ్రూస్ ఇలా వ్రాశాడు' "జాతీయ ఉద్యమం ప్రారంభం కాకముందే, దాదాపు ముప్పై సంవత్సరాల క్రితం నేను అక్కడికి వెళ్ళినప్పుడు నాకు తెలిసిన ఆ పాత భారతదేశం గురించి నివేదిక మరింతగా వ్యవహరించింది. ఇది యువ భారతదేశం గురించి తక్కువ అవగాహనను చూపిస్తుంది. ఈ రోజు జాతీయ తిరుగుబాటు యొక్క ఆటుపోట్లపై మనం ఎదుగుతున్నట్లు చూస్తాము." మరోవైపు బ్రిటిష్ పండితులు మరియు రాజనీతిజ్ఞులు సైమన్ కమిషన్ నివేదికను గొప్పగా ప్రశంసించారు. ఉదాహరణకు P.E. రాబర్ట్స్ "నివేదిక భారత రాష్ట్ర పత్రాలలో అత్యుత్తమమైనదిగా నిలుస్తుంది" అని చెప్పాడు.

సైమన్ కమిషన్ సిఫార్సులు జాతీయ అంచనాల కంటే చాలా తక్కువగా ఉన్నాయి. సర్ తేజ్ బహదూర్ సప్రూ భారతీయులను మినహాయించడాన్ని 'భారత ప్రజలకు ఉద్దేశపూర్వక అవమానంగా' భావించారు. ఎందుకంటే 'ఇది వారికి ఖచ్చితంగా తక్కువ స్థాయిని కేటాయించడమే కాకుండా, అధ్వాన్నమైన విషయం ఏమిటంటే, ఇందులో పాల్గొనే హక్కు వారికి నిరాకరించబడింది. స్వంత దేశ రాజ్యాంగం వారి యొక్క సంకల్పం. ఫలితంగా కమిషన్ ఎక్కడికి వెళ్ళినా హర్తాళ్లు, నల్ల జెండాల ప్రదర్శనలు మరియు 'సైమన్ గో బ్యాక్' అంటూ కేకలు వేశారు.

ఇది డొమినియన్ హోదా గురించి ఏమీ ప్రస్తావించలేదు, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంలో దేశ రక్షణను కొనసాగించాలని సిఫార్సు చేసింది. ఇది ప్రాంతీయ పరిపాలన మరియు మంత్రుల అధికారాలను సిఫార్సు చేసినప్పటికీ, గవర్నర్లు మరియు గవర్నర్ జనరల్ ప్రత్యేక అధికారాల కారణంగా పరిమితులు ఉన్నాయి. నిజానికి భారతీయులు లేబర్ ప్రభుత్వాన్ని తిరస్కరిస్తూ ఖండించినప్పటికీ, దాని సిఫార్సులు చాలా వరకు భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935లోని నిబంధనలలో చోటు చేసుకున్నాయి. సైమన్ కమిషన్ నేరుగా ముఖ్యమైన సంస్కరణలకు దారితీయనప్పటికీ, రాజ్యాంగ సంస్కరణల రూపకల్పనలో భారతదేశ భాగస్వామ్యం కోసం డిమాండ్‌ను పెంచింది. సైమన్ కమిషన్ చుట్టూ ఉన్న వివాదాలు 1930ల ప్రారంభంలో లండన్‌లో మొదటి మరియు రెండవ రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాలకు దారితీశాయి. ఇక్కడ రాజ్యాంగపరమైన విషయాలను చర్చించడానికి భారత రాజకీయ నాయకులను ఆహ్వానించారు.

సైమన్ కమిషన్ భారతీయ రాజకీయ చైతన్యాన్ని మరియు క్రియాశీలతను పెంచడంలో కీలక పాత్ర పోషించింది. భారతీయ ప్రాతినిధ్యం లేకుండా దాని నియామకం స్వయం పాలన కోసం భారతీయ ఆకాంక్షలకు బ్రిటిష్ సున్నితత్వానికి చిహ్నంగా మారింది. కమిషన్ యొక్క పని, తరువాత రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాలతో పాటు భారత రాజ్యాంగ సంస్కరణలు మరియు గొప్ప స్వయం పాలన వైపు ఉద్యమంపై అభివృద్ధి చెందుతున్న రాజ్యాంగ వృద్ధికి దోహదపడింది.

10.4. నెహ్రూ నివేదిక 1928 :

కన్జర్వేటివ్ సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ లార్డ్ బిర్కెన్‌హెడ్ సైమన్ కమిషన్ నియామకాన్ని ప్రకటించినప్పుడు భారతీయులు అన్ని పార్టీలకు ఆమోదయోగ్యమైన రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించలేరని సవాలు చేశారు. వివిధ పార్టీలకు చెందిన భారత నేతల మధ్య పరస్పర విబేధాలు ఉన్నందున ఆయన ఈ సవాలు విసిరారు. ఈ సవాలును స్వీకరించాలని భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ నిర్ణయించింది. 1927లో భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ భారతదేశానికి రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించే ఉద్దేశ్యంతో అఖిలపక్ష పార్టీల సమావేశాన్ని ఏర్పాటు చేయాలని దాని కార్యవర్గాన్ని ఆదేశించింది. కాంగ్రెస్ ఈ సవాలును చేపట్టి ఆల్ పార్టీస్ కాన్ఫరెన్స్‌ను పిలిచింది. 1928 ఫిబ్రవరి 12న ఢిల్లీలో జరిగిన అఖిలపక్ష సమావేశం మొదటి సమావేశం జరిగింది. ఇందులో 29 పార్టీలు

మరియు సంస్థల ప్రతినిధులు పాల్గొన్నారు. కొద్దిసేపటికే గ్రూపుల మధ్య విభేదాలు రావడంతో సభ వాయిదా పడింది. 1928 మే 19న బాంబేలో సమావేశం మళ్ళీ సమావేశమైంది. అయితే ఆయన విభేదాలు సరిదిద్దుకోలేనివని త్వరలోనే కనుగొనబడింది. ఈ విభేదాలు ఉన్నప్పటికీ "భారతదేశం కోసం కొత్త రాజ్యాంగం యొక్క సూత్రాలను నిర్ణయించడానికి మరియు దానిపై ఒక నివేదికను రూపొందించడానికి" మోతీలాల్ నెహ్రూ అధ్యక్షతన ఒక చిన్న కమిటీని నియమించాలని సమావేశం నిర్ణయించింది. కమిటీలో 28 మంది సభ్యులు ఉన్నారు. ఇందులో సుభాష్ చంద్రబోస్, సర్ తేజ్ బహదూర్ సప్రూ, సర్ ఇమామ్ ఐ, ఎం.ఎస్. అనీ, ఎం.ఆర్.జయకర్, జి.ఆర్. ప్రధాన్, షుయబ్ ఖురేషి, సర్దార్ మంగళ్ సింగ్, N.M. జోషి, జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ మొదలైనవారు. ముస్లింలు, హిందూ మహాసభ, బ్రాహ్మణేతరులు, సిక్కులు, కార్మికులు మొదలైన వాటికి ప్రాతినిధ్యం వహించారు. కమిటీ ఆగస్టు 1928లో తన నివేదికను సమర్పించింది. ఇది 25 సిట్టింగ్‌లను కలుసుకుని ఏకగ్రీవ నివేదికను సిద్ధం చేసింది. దీనిని ఆగష్టు 10, 1928న లక్నోలో ఉంచారు. దీనిని నెహ్రూ రిపోర్ట్ అని పిలిచారు. 1928 నెహ్రూ నివేదికను "ఆల్ పార్టీల నివేదిక" అని కూడా పిలుస్తారు. ఇది భారతదేశ రాజ్యాంగ చరిత్రలో ఒక ముఖ్యమైన పత్రం. భారత జాతీయ కాంగ్రెస్‌కు చెందిన ప్రముఖ నాయకుడు మోతీలాల్ నెహ్రూ నేతృత్వంలోని కమిటీ భారతదేశానికి ప్రతిపాదిత రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించే లక్ష్యంతో దీనిని తయారు చేసింది.

నెహ్రూ నివేదికలోని ప్రధాన సిఫార్సులు :

1927లో బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం నియమించిన సైమన్ కమిషన్‌లో భారతీయులను చేర్చలేదు. కమిషన్ సిఫారసుల పట్ల అసంతృప్తి వ్యక్తం చేసిన నెహ్రూ నివేదిక తయారుచేశారు. నెహ్రూ నివేదికను రూపొందించిన కమిటీలో జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ, తేజ్ బహదూర్ సప్రూ మరియు ఎంఆర్ జయకర్‌తో సహా పలు రాజకీయ పార్టీలకు చెందిన ప్రముఖ నాయకులు ఉన్నారు. బ్రిటీష్ కామన్‌వెల్త్‌లో దాని స్వంత దేశీయ మరియు విదేశీ వ్యవహారాలపై పూర్తి నియంత్రణతో భారతదేశానికి డొమినియన్ హోదాను మంజూరు చేయాలని నివేదిక వాదించింది. నివేదిక భారతదేశానికి సమాఖ్య నిర్మాణాన్ని ప్రతిపాదించింది.

ఇక్కడ అధికారాలు కేంద్ర ప్రభుత్వం మరియు ప్రావిన్సుల మధ్య విభజించబడతాయి. నెహ్రూ నివేదిక కులం లేదా మతంతో సంబంధం లేకుండా పౌరులందరికీ సమాన ఓటింగ్ హక్కులతో సార్వత్రిక వయోజన ఓటు హక్కును సిఫార్సు చేసింది. మతపరమైన మరియు భాషాపరమైన మైనారిటీల హక్కుల పరిరక్షణను నివేదిక నొక్కి చెప్పింది. ఏ వర్గమూ తన ఇష్టానికి వ్యతిరేకంగా చట్టం ద్వారా బలవంతం చేయరాదని సూచించింది. నెహ్రూ నివేదిక వివాదాస్పద అంశంగా ఉన్న ప్రత్యేక ఓటర్ల రద్దును ప్రతిపాదించింది. ప్రాదేశిక నియోజకవర్గాల ఆధారంగా ప్రాతినిధ్యం కల్పించాలని సూచించింది. నివేదికలో ప్రాథమిక హక్కులపై ఒక విభాగం ఉంది. ఇది పౌరులందరికీ హామీ ఇవ్వాల్సిన హక్కులు మరియు స్వేచ్ఛలను వివరించింది. వివిధ భాషా సమూహాల మధ్య ఒప్పందాల ద్వారా భాషా సమస్యను పరిష్కరించాలని నివేదిక సిఫార్సు చేసింది. 1919 నాటి భారత ప్రభుత్వ చట్టం ద్వారా ప్రావిన్సులలో బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వం కోసం వాదిస్తూ ప్రవేశపెట్టిన డయార్కీ వ్యవస్థను రద్దు చేయాలని నివేదిక కోరింది.

1) కెనడా యొక్క డొమినియన్స్ లేదా కామన్‌వెల్త్ ఆఫ్ ఆస్ట్రేలియా వలె భారతదేశానికి బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యంలో అదే రాజ్యాంగ హెూదా ఉండాలి. ఈ డొమినియన్ స్థితి తదుపరి తక్షణ దశగా ఉండాలి మరియు పరిణామంలో ఒక రినోట్ స్థితి కాదు. వివిధ పక్షాల మధ్య ఒక సాధారణ ఒప్పందాన్ని పొందాలనే ఉద్దేశ్యంతో కమిటీ డొమినియన్ హోదాను (స్వాతంత్ర్యానికి బదులుగా) అంగీకరించిందని గమనించవచ్చు.

2) ఇది భారతదేశం కోసం ఒక ఫెడరల్ పాలిటీని సిఫార్సు చేసింది, దీనిలో భారత రాష్ట్రాలు సమాఖ్యకు స్వాగతం పలికాయి. రాష్ట్రాలు భారత సామ్రాజ్యంలో ఏ విధంగా ఆక్రమించాయో అదే స్థానాన్ని కొత్త కామన్‌వెల్త్ ఆఫ్ ఇండియాలో కూడా ఆక్రమించుకోవాలి. ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ మరియు భారత రాష్ట్రాల మధ్య జరిగిన అన్ని ఒప్పందాలు మరియు అమలులో ఉన్న అటువంటి తదుపరి ఒప్పందాలు కామన్‌వెల్త్ ఆఫ్ ఇండియాపై కట్టుబడి ఉంటాయి. కామన్‌వెల్త్ మరియు భారత రాష్ట్రాల మధ్య ఏవైనా విభేదాలు, ఒప్పందాలు మొదలైన వాటి నుండి ఉత్పన్నమయ్యే సందర్భంలో, గవర్నర్-జనరల్-ఇన్ కౌన్సిల్ రాష్ట్ర సమ్మతితో సుప్రీం కోర్టుకు రిఫర్ చేయాల్సి ఉంటుంది.

3) సెనేట్ మరియు ప్రతినిధుల సభతో కూడిన ద్విసభ పార్లమెంటును ఇది సిఫార్సు చేసింది. సెనేట్‌లో ప్రావిన్సు కౌన్సిల్‌లచే ఎన్నుకోబడిన 200 మంది సభ్యులు ఉండాలి. ఏడేళ్ళ పదవీకాలం ఉంది. ప్రతినిధుల సభ పెద్దల ఫ్రాంచైజీ ఆధారంగా ఎన్నుకోబడిన 500 మంది సభ్యులను కలిగి ఉంటుంది. సభకు ఐదేళ్ళ పదవీకాలం ఉండాలి.

4) కామన్‌వెల్త్ సెంట్రల్ ఎగ్జిక్యూటివ్‌లో గవర్నర్ జనరల్, ప్రధాన మంత్రి మరియు మరో ఆరుగురు మంత్రులు ఉండాలని సూచించింది. గవర్నర్ జనరల్‌ను బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం నియమించాలి, కానీ భారత ఆదాయం నుండి చెల్లించాలి. ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్ సలహా మేరకు ఆయన వ్యవహరించాల్సి ఉంది. ప్రధానమంత్రిని గవర్నర్ నియమించాలి. జనరల్ వైట్ ఇతర మంత్రులను ప్రధానమంత్రి సలహా మేరకు గవర్నర్ జనరల్ నియమించాలి. వారు సెంట్రల్ ఎగ్జిక్యూటివ్ పార్లమెంటుకు సమిష్టిగా బాధ్యత వహించాలి.

5) కౌన్సిల్‌లోని గవర్నర్ జనరల్, ప్రధానమంత్రి, రక్షణ మంత్రి, విదేశాంగ మంత్రి, కమాండర్-ఇన్-చీఫ్, వైమానిక మరియు నావికా బలగాల కమాండర్లు, చీఫ్‌లతో కూడిన రక్షణ కమిటీని నియమించాలి. జనరల్ స్టాఫ్ మరియు ఇద్దరు నిపుణులు, రక్షణ కమిటీ సైనిక వ్యవహారాలపై సలహాలు ఇవ్వాల్సి ఉంది. రక్షణ కోసం బడ్జెట్ కేంద్ర శాసనసభ యొక్క ప్రముఖ సభ అయిన ప్రతినిధుల సభ ఓటుకు లోబడి ఉండాలి.

6) ఉమ్మడి రాష్ట్ర ఏర్పాటు సమయంలో అధికారులందరూ ఉమ్మడి రాష్ట్ర అధికారులుగా మారాలి. పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్‌ను నియమించే హక్కు గవర్నర్ జనరల్‌కు ఉండాలి. సాయుధ సేవల అధికారులు కూడా జీతాలు, అలవెన్సులు పెన్షన్లు మొదలైన వాటికి సంబంధించి వారి ప్రస్తుత హక్కులను కలిగి ఉండాలి. ఈ మార్పు వల్ల వారికి కలిగే ఏదైనా నష్టానికి పరిహారం అందించబడుతుంది.

7) ఇది లార్డ్ ప్రెసిడెంట్ మరియు ఇతర న్యాయమూర్తులతో కూడిన సుప్రీంకోర్టును సిఫార్సు చేసింది. సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తులు గవర్నర్ జనరల్ కౌన్సిల్ నియమింపబడతారు. దుష్ప్రవర్తన లేదా అసమర్థత కారణంగా వారిని తొలగించాలని పార్లమెంటు ఉభయ సభలు ప్రార్థిస్తేనే వారి కార్యాలయం నుండి తొలగించబడతారు. సర్వోన్నత న్యాయస్థానం అసలు మరియు అప్పీలు అధికార పరిధి రెండింటినీ కలిగి ఉండాలి. ఇది భారతదేశంలో తుది అప్పీల్ కోర్టుగా ఉండాలి మరియు అప్పీళ్ళు ఇకపై ప్రీవి కౌన్సిల్‌కు తీసుకోబడవు.

8) ప్రావిన్షియల్ స్థాయిలో కమిటీ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌ను పెద్దల ఫ్రాంచైజీల ఆధారంగా ఎన్నుకోవాలని సిఫార్సు చేసింది. లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌ల జీవితకాలం 5 సంవత్సరాలు ఉండాలి. కానీ గవర్నర్‌చే ముందుగా రద్దు చేయవచ్చు మరియు ప్రత్యేక పరిస్థితులలో శాసన మండలి జీవితాన్ని పొడిగించే అధికారం కూడా గవర్నర్‌కు ఇవ్వబడింది.

9) ప్రాంతీయ స్థాయిలోని కార్యనిర్వాహక అధికారం గవర్నర్ మరియు అతని కార్యనిర్వాహక మండలిలో ఐదుగురు మంత్రులను కలిగి ఉండాలి. గవర్నర్ ముఖ్యమంత్రిని ఎన్నుకోవాలి. కాని ఇతర ఎమ్మెల్యేలను ముఖ్యమంత్రి సలహా మేరకు నియమించాలి. ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్ సలహా మేరకే గవర్నర్ వ్యవహరించాల్సి ఉంటుంది.

10) నెహ్రూ నివేదిక పంతొమ్మిది ప్రాథమిక హక్కులను సిఫార్సు చేసింది, వీటిని చట్టంలో పొందుపరచాలి. నివేదిక ద్వారా సిఫార్సు చేయబడిన కొన్ని ముఖ్యమైన హక్కులు స్వేచ్ఛ హక్కు, మతం హక్కు, ఉచిత ప్రాథమిక విద్య హక్కు, సమానత్వం హక్కు, కార్మిక మరియు ఆర్థిక పరిస్థితుల మెరుగుదల కోసం సంఘాలను నిరోధించే హక్కు, అనుగుణంగా ఆయుధాలను ఉంచుకునే మరియు భరించే హక్కు. హేబియస్ కార్పస్ మొదలైన వాటికి సంబంధించిన రిట్ హక్కు.

11) ఉమ్మడి మరియు ప్రత్యేక ఓటర్లను విస్మరించాలని నివేదిక సిఫార్సు చేసింది. "సిద్ధాంతంలో, ప్రత్యేక ఎక్టోరేట్లు బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వం యొక్క ముఖ్యమైన సూత్రాలను ఉల్లంఘించాయి. ఆచరణలో అవి వర్గాల మధ్య మంచి అవగాహనకు మార్గం సుగమం చేయడంలో విఫలమయ్యాయి. కాబట్టి వాటిని విస్మరించాలి." అయితే ముస్లింల ప్రయోజనాలను దృష్టిలో ఉంచుకుని నివేదికలో సీట్ల రిజర్వేషన్‌ను సిఫార్సు చేసింది. ఈ సీట్లు వారు మైనారిటీలుగా ఉన్న ప్రావిన్స్‌లలో మరియు కేంద్రంలో మాత్రమే రిజర్వ్ చేయబడాలి. ముస్లింలు మెజారిటీగా ఉన్న ప్రావిన్స్‌లలో సీట్లు వారికి రిజర్వ్ చేయబడవు. జనాభాలో అధిక శాతం ఉన్న ముస్లింలు తప్ప మరే ఇతర వర్గాలకు ఎలాంటి భద్రతలు కల్పించాలని నివేదిక సూచించలేదు. సీట్ల రిజర్వేషన్లు ఉండకూడదు, శాశ్వత ఫీచర్ మరియు పదేళ్ళ కాలానికి మాత్రమే అనుమతించబడింది. మైనారిటీలకు కూడా వారికి రిజర్వ్ చేయబడిన స్థానాలు కాకుండా ఇతర స్థానాల్లో పోటీ చేసే హక్కు ఇవ్వబడింది, కానీ వెయిటేజీ ఇవ్వలేదు.

1928 ఆగస్టు 28 నుండి 30 వరకు లక్నోలో సమావేశమైన అఖిలపక్ష సమావేశంలో నెహ్రూ నివేదికపై చర్చించారు మరియు ఎనిమిది చిన్న సవరణలతో ఆమోదించబడింది. మెజారిటీ సభ్యులు తాము డొమినియన్ స్వపరిపాలనకు అండగా ఉన్నామని ప్రకటించారు. అయితే సుభాష్ చంద్రబోస్, జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ మొదలైన కొందరు సభ్యులు తమను తాము డొమినియన్ స్వయం ప్రభుత్వ లక్ష్యానికి కట్టుబడి పూర్తి స్వాతంత్ర్యం కోసం నిలబడటానికి ఇష్టపడనందున నివేదికకు ఓటు వేయలేదు. సుభాష్ చంద్రబోస్ మరియు జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ యొక్క ఈ వైఖరిని ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీ 4-5 నవంబర్, 1928లో జరిగిన సమావేశంలో ఆమోదించింది. ఇది బ్రిటిష్ సంబంధాలు తెగిపోయే వరకు నిజమైన స్వేచ్ఛ ఉండదని పేర్కొంది. 1928 డిసెంబరులో కలకత్తాలో జరిగిన కాంగ్రెస్ వార్షిక సమావేశంలో నెహ్రూ నివేదికను బ్రిటీష్ పార్లమెంటు 31వ తేదీలోగా లేదా అంతకు ముందు ఆమోదించాలనే షరతుపై చేసిన సిఫార్సులను ఆమోదిస్తూ తీర్మానం ఆమోదించబడింది.

నెహ్రూ నివేదిక - విమర్శనాత్మక పరిశీలన :

నివేదిక చాలా ప్రగతిశీలంగా ఉంది, ప్రభుత్వం ఆమోదించలేదు. గొప్ప నిర్మాణాత్మక రాజనీతిజ్ఞత యొక్క చట్టం. నెహ్రూ నివేదికను మన ప్రస్తుత రాజ్యాంగానికి బ్లూ ప్రింట్గా అభివర్ణించవచ్చు. ఇది బహుశా దానికి చెల్లించదగిన గొప్ప అభినందన. ఇటీవలి కాలంలో భారతీయులు తమకు తాముగా రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించుకోవడానికి చేసిన మొదటి ప్రయత్నం ఇది. మేము మైనారిటీలకు సంబంధించిన నిబంధనను తీసుకున్నా లేదా ప్రాథమిక హక్కు లేదా రక్షణకు

సంబంధించిన ప్రతిచోటా మేము సమృద్ధిగా తీర్పును పొందుతాము. నెహ్రూ నివేదిక ప్రకారం 1928లో కూడా భారత నాయకులు స్వేచ్ఛా భారతదేశం కోసం ఎలాంటి రాజ్యాంగాన్ని కోరుకుంటున్నారో వారి మనస్సులో స్పష్టంగా ఉన్నట్లు తెలుస్తోంది. ఈ నివేదిక ముస్లింల రాజకీయ హక్కులను తగినంతగా పరిరక్షించలేదని భావించిన కొంతమంది ముస్లిం నాయకులు, ముఖ్యంగా ఆల్ ఇండియా ముస్లిం లీగ్ విమర్శించారు. నెహ్రూ నివేదిక భారత జాతీయవాద ఉద్యమంలో ఒక ముఖ్యమైన మైలురాయి. ఇది భారతదేశ రాజకీయ భవిష్యత్తు కోసం ఒక ఏకీకృత దృష్టిని అందించగల భారతీయ నాయకుల సామర్థ్యాన్ని ప్రదర్శించింది.

వాస్తవానికి నెహ్రూ నివేదిక భారతదేశంలోని అన్ని రాజకీయ పార్టీలు మరియు సంఘాల నుండి అంగీకారం పొందడంలో విఫలమైంది. అయినప్పటికీ దాని ప్రాముఖ్యత ఉంది. ఈ నివేదిక భారత రాజ్యాంగంలోని అన్ని అంశాలను, సుదూర పరిణామాలు చర్చించింది. ఉమ్మడి ఓటర్ల పరిచయం, ప్రాథమిక హక్కులను చేర్చడం, ప్రజాస్వామ్య సంస్థలు మొదట అక్కడ స్థాపించబడతాయనే షరతుతో భారతదేశ సమాఖ్య రాజ్యాంగంలో స్థానిక రాష్ట్రాలను చేర్చడం మొదలైనవి. భారతదేశాన్ని డొమినియన్ రాష్ట్రంగా మార్చడానికి ఈ నివేదిక ఒక ప్రేరణ. బిర్కెన్‌హెడ్ యొక్క సవాలును అన్ని పార్టీలు ఆతురుతలో అంగీకరించినప్పటికీ ప్రతిచర్య యొక్క ఫలితం బాగా ఆలోచించబడింది.

జకారియాస్ ప్రకారం, "ఒక మాస్టర్లీ మరియు స్టేట్స్ మాన్ లాంటి నివేదిక. భారతీయ చరిత్రలో మొట్టమొదటిసారిగా, రాజ్యాంగ సమస్యలను మరియు వారి పరస్పర అంగీకారయోగ్యమైన పరిష్కారాలను చర్చించడానికి అన్ని రాజకీయ పార్టీలు కలిసి నెహ్రూ నివేదిక తయారు చేశాయి. ప్రస్తుత భారత రాజ్యాంగం యొక్క బ్లూప్రింట్‌ను సరఫరా చేసిన దానికంటే గొప్ప నివాళి."

మహాజన్ ప్రకారం "రాజ్యాంగ ప్రాతిపదికన తప్ప నివేదిక యొక్క సిఫార్సులు ఏకగ్రీవంగా ఉన్నాయి. మెజారిటీ డొమినియన్ హోదాను కేవలం సుదూర లక్ష్యం వలె కాకుండా, 'తదుపరి తక్షణ దశ'గా, అయితే ఇది స్వాతంత్ర్యాన్ని పూర్తి చేసిన అన్ని సమూహాలు మరియు పార్టీలకు స్వేచ్ఛను ఇచ్చింది." బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం నెహ్రూ నివేదికను తిరస్కరించడం వల్ల పూర్తి స్వాతంత్ర్యం కోసం పెరుగుతున్న డిమాండ్‌కు దోహదపడింది. ఇది 1930లో భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ ద్వారా పూర్ణ స్వరాజ్ (పూర్తి స్వరాజ్యం) ప్రకటనతో ముగిసింది. నెహ్రూ నివేదికను బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం వెంటనే ఆమోదించనప్పటికీ రాజ్యాంగ సంస్కరణలపై చర్చను రూపొందించడంలో కీలక పాత్ర పోషించింది. భారతదేశంలో భవిష్యత్ రాజ్యాంగ అభివృద్ధికి బ్లూప్రింట్ అందించింది.

10.5. జిన్నా యొక్క పద్నాలుగు పాయింట్లు :

ముస్లిం లీగ్ యొక్క డిమాండ్లను వివరించడంలో జిన్నా యొక్క పద్నాలుగు అంశాలు ముఖ్యమైనవి. బ్రిటిష్ ఇండియాలో రాజకీయ చర్చలు మరియు రాజ్యాంగ సంస్కరణల భవిష్యత్తును రూపొందించడంలో పాత్ర పోషించాయి. వారు ముస్లింల ఆందోళనలను మరియు బహుళ మత సమాజంలో రాజకీయ ప్రాతినిధ్యం మరియు రక్షణ కోసం వారి కోరికను ప్రతిబింబించారు. 1928 నాటి అన్ని పార్టీల సమావేశం యొక్క పరిశీలనలను జిన్నా అంగీకరించలేదు మరియు సంతృప్తి చెందలేదు. ఈ సమావేశం జిన్నా యొక్క అనేక సవరణలను తిరస్కరించినందున అతను ప్రతిచర్యగా మారాడు. మార్చి 1929 లో జిన్నా ఆల్ ఇండియా ముస్లిం లీగ్ సమావేశాన్ని పిలిచారు. ఇది నెహ్రూ నివేదికలో లెక్కించబడిన ప్రతిపాదనలను తిరస్కరించింది.

ఆయన ఇలా అన్నారు. "భారత ప్రభుత్వ భవిష్యత్తు రాజ్యాంగం కోసం ఏ పథకం భారతదేశ ముస్లింలకు ఆమోదయోగ్యం కాదు మరియు ఈ క్రింది ప్రాతిపదిక సూత్రాలకు ప్రభావం చూపకపోతే వారి హక్కులు మరియు ప్రయోజనాలను కాపాడటానికి నిబంధనలు అందులో మూర్తీభవించవు." పద్నాలుగు పాయింట్లు 1929లో ఆల్ ఇండియా ముస్లిం లీగ్ నాయకుడు ముహమ్మద్ అలీ జిన్నా ద్వారా రాజకీయ డిమాండ్ల సముదాయం.

జిన్నా యొక్క పద్నాలుగు పాయింట్లు ఇక్కడ ఉన్నాయి :

1) భవిష్యత్ రాజ్యాంగం యొక్క రూపం సమాఖ్యగా ఉండాలి, అవశేష అధికారాలు ప్రావిన్సులకు ఇవ్వబడ్డాయి.

2) అన్ని ప్రావిన్సులకు స్వయం ప్రతిపత్తి యొక్క ఏకరీతి ప్రమాణం ఇవ్వబడుతుంది.

3) దేశంలోని అన్ని శాసనసభలు మరియు ఇతర ఎన్నుకోబడిన సంస్థలు ప్రతి ప్రావిన్స్‌లోని మైనారిటీల యొక్క తగినంత మరియు సమర్థవంతమైన ప్రాతినిధ్యం యొక్క ఖచ్చితమైన సూత్రంపై ఏ ప్రావిన్స్‌లోని మెజారిటీని మైనారిటీ సమాన సమానత్వానికి తగ్గించకుండా ఏర్పాటు చేయబడతాయి.

4) కేంద్ర శాసనసభలో ముస్లిం ప్రాతినిధ్యం మూడింట ఒక వంతు కంటే తక్కువ ఉండకూడదు

5) అన్ని వర్గాల ప్రాతినిధ్యం ప్రత్యేక ఓటర్ల ఆధారంగా ఉండాలి. ఏది ఏమయినప్పటికీ ఉమ్మడి ఓటర్లకు అనుకూలంగా ప్రత్యేక ఓటర్ల వ్యవస్థను విడిచిపెట్టడం ఏ సమూహానికి అయినా ఓపెన్‌గా ఉండాలి.

6) పంజాబ్, బెంగాల్ మరియు నార్త్-వెస్ట్ ఫ్రాంటియర్ ప్రావిన్స్‌లోని ముస్లిం మెజారిటీని ఎప్పుడైనా ప్రభావితం చేసే ఏ ప్రాదేశిక ప్రాంతాలు తిరిగి పంపిణీ చేయబడదు.

7) పూర్తి మతపరమైన స్వేచ్ఛ అన్ని వర్గాలకు హామీ ఇవ్వబడుతుంది. పూర్తి మత స్వేచ్ఛను ప్రతి వ్యక్తికి హామీ ఇవ్వాలి.

8) కేంద్ర మరియు ప్రావిన్షియల్ క్యాబినెట్‌లలో ముస్లింలకు మూడింట ఒక వంతు ప్రాతినిధ్యం ఇవ్వబడుతుంది.

9) ఏ చట్టసభలోని ఏ సంఘంలోని నాలుగింట మూడొంతుల మంది సభ్యులు బిల్లును వ్యతిరేకిస్తే బిల్లు లేదా తీర్మానం ఆమోదించబడదు.

10) సింద్ బొంబాయి ప్రెసిడెన్సీ నుండి వేరుచేయాలి.

11) నార్త్-వెస్టన్ ఫ్రాంటియర్ ప్రావిన్స్ మరియు బలుచిస్థాన్లలో ఇతర ప్రావిన్సులలో వలె అదే ప్రాతిపదికన సంస్కరణలను ప్రవేశపెట్టాలి.

12) సమర్థత యొక్క అవసరాన్ని బట్టి ముస్లింలకు అన్ని సేవలలో తగిన వాటా ఇవ్వాలి.

13) ముస్లిం సంస్కృతి, విద్య, భాష, మతం మరియు వ్యక్తిగత చట్టాల రక్షణకు, అలాగే ముస్లిం ధార్మిక సంస్థలకు రాజ్యాంగం తగిన రక్షణ కల్పించాలి.

14) భారత సమాఖ్యను ఏర్పాటు చేసే రాష్ట్రాల సమ్మతి తప్ప కేంద్ర శాసనసభ రాజ్యాంగంలో ఎటువంటి మార్పు చేయబడదు.

జిన్నా యొక్క పద్నాలుగు పాయింట్లు - విమర్శనాత్మక పరిశీలన :

ఫార్ములా మత సమస్యకు ఆచరణీయమైన పరిష్కారాన్ని ఇవ్వలేదు. అయినప్పటికీ అతను ముస్లిం లీగ్‌లోని రెండు విభాగాలను కలిసి తీసుకురావడంలో విజయం సాధించాడు. జిన్నా యొక్క ఫార్ములా హిందువుల మెజారిటీ నుండి అభ్యంతరం వ్యక్తం చేసింది. ఇది దేశాన్ని రెండు రాష్ట్రాలుగా విభజించడానికి దారితీసింది. అయినప్పటికీ ముస్లిం సమాజం కూడా విదేశీ పాలనకు వ్యతిరేకంగా ఉందని మరియు సమాఖ్య మార్గాల్లో స్వయం ప్రతిపత్త స్వపరిపాలనను స్థాపించడానికి అనుకూలంగా ఉందని డిమాండ్లు చూపించాయి. డిమాండ్లు ఒకవైపు భారతీయులకు, మరోవైపు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి రెండువైపులా అంచుగల ముప్పును ముందుకు తెచ్చాయి. మతతత్వం భారతీయులను విభజించే ఉత్తమ ఆయుధం అని బ్రిటిష్ వారు భావించారు.

ముస్లిం లీగ్ యొక్క డిమాండ్లను వివరించడంలో జిన్నా యొక్క పద్నాలుగు అంశాలు ముఖ్యమైనవి. బ్రిటిష్ ఇండియాలో రాజకీయ చర్చలు మరియు రాజ్యాంగ సంస్కరణల భవిష్యత్తును రూపొందించడంలో పాత్ర పోషించాయి. వారు ముస్లింల ఆందోళనలను మరియు బహుళ మత సమాజంలో రాజకీయ ప్రాతినిధ్యం మరియు రక్షణ కోసం వారి కోరికను ప్రతిబింబించారు.

10.6. సంక్షిప్తంగా :

1927లో సైమన్ నేతృత్వంలో కమిషన్ నియమించబడింది. చట్టబద్ధమైన కమిషన్‌లో ఏడుగురు సభ్యులు ఉన్నారు. అప్పుడు అధికారంలో ఉన్న కన్జర్వేటివ్ పార్టీ, అంతకుముందు సైమన్ ఆధ్వర్యంలో కమిషన్‌ను నియమించింది. దాని సభ్యులందరూ ఆంగ్లేయులు. కమిషన్‌ను వ్యతిరేకించడానికి ప్రధాన కారణం ఏ ఒక్క భారతీయుడిని కూడా అందులో సభ్యులుగా తీసుకోకపోవడమే. కమిషన్ ఎన్ని ప్రయత్నాలు చేసినప్పటికీ దాని సిఫార్సులను భారత ప్రజలు ఆమోదించలేదు. జాతీయ అంచనాలను అందుకోలేకపోయినందున ఇది విఫలమైంది. అయితే భారత ప్రభుత్వ చట్టం-1935ని రూపొందించేటప్పుడు దాని సిఫార్సులు కొన్ని తీసుకోబడ్డాయి.

1928 నెహ్రూ "ఆల్ పార్టీల నివేదిక" అని కూడా పిలుస్తారు. ఇది భారతదేశ రాజ్యాంగ చరిత్రలో ఒక ముఖ్యమైన పత్రం. భారత జాతీయ కాంగ్రెస్‌కు చెందిన ప్రముఖ నాయకుడు మోతీలాల్ నెహ్రూ నేతృత్వంలోని కమిటీ భారతదేశానికి ప్రతిపాదిత రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించే లక్ష్యంతో దీనిని తయారు చేసింది. బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం నెహ్రూ నివేదికను తిరస్కరించడం వల్ల సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం కోసం పెరుగుతున్న డిమాండ్‌కు దోహదపడింది. ఇది 1930లో భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ పూర్ణ స్వరాజ్ (పూర్తి స్వరాజ్యం) ప్రకటనతో ముగిసింది. నెహ్రూ నివేదికను బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం వెంటనే ఆమోదించనప్పటికీ రాజ్యాంగ సంస్కరణలపై చర్చను రూపొందించడంలో కీలక పాత్ర పోషించింది. భారతదేశంలో భవిష్యత్ రాజ్యాంగ అభివృద్ధికి బ్లూప్రింట్ అందించింది. నెహ్రూ నివేదిక భారత జాతీయవాద ఉద్యమంలో ఒక ముఖ్యమైన మైలురాయి. ఇది భారతదేశ రాజకీయ భవిష్యత్తు కోసం ఒక ఏకీకృత దృష్టిని అందించగల భారతీయ నాయకుల సామర్థ్యాన్ని ప్రదర్శించింది.

జిన్నా యొక్క పద్నాలుగు పాయింట్లు 1929లో ఆల్ ఇండియా ముస్లిం లీగ్ నాయకుడు ముహమ్మద్ అలీ జిన్నా ద్వారా రాజకీయ డిమాండ్ల సముదాయం. నెహ్రూ నివేదిక జిన్నా అంగీకరించనందున అతను 14 పాయింట్ల ఫార్ములాతో బయటకు వచ్చాడు.

10.7. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1) సైమన్ కమిషన్ సిఫార్సులను పరిశీలించండి.
2) నెహ్రూ నివేదిక యొక్క లక్షణాలను చర్చించండి.
3) జిన్నా యొక్క 14 పాయింట్ల సూత్రాన్ని పరిశీలించండి.

10.8. ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1) Bishnu Bhagwan : The Constitutional History of India, New Delhi, 1964.
2) Grower, B.L and Growers, S : A New Look at Modern History of India
3) Kapur, A.C. : Constitutional History of India
4) Mishra : The Administrative History of India, Bombay, 1940.
5) Pyle, M.V. : The Constitutional Government in India
6) R-Couplard : The Constitutional Problem in India, Part-I Oxford 1944.
7) Roberts : Cambridge History of India.
8) Roy, S.M. : Indian Politics and Constitutional Development, New
9) Tarachand : History of Freedom Movement in India, Vols.III and IV.

- డా. జి. శ్రీనివాసరెడ్డి

పాఠం -11

రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాలు

లక్ష్యము :

రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాలు లోని వివిధ అంశాలను అవగాహన చేసుకోవడం మరియు రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాల గుణ దోషాలను పరిశీలించడం ఈ పాఠం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

పాఠ్యనిర్మాణ క్రమం :

11.1. పరిచయం

11.2. మొదటి రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం

11.3. రెండవ రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం

11.4. మూడవ రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం

11.5. సంక్షిప్తంగా

11.6. మాదిరి ప్రశ్నలు

11.7. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

11.1. పరిచయం :

భారతీయ ప్రాతినిధ్యం లేకుండా 1927లో సైమన్ కమిషన్‌ను నియమించడం విస్తృత నిరసనలు మరియు బహిష్కరణలకు దారితీసింది. సైమన్ కమిషన్ యొక్క నివేదిక మే 27, 1930న ప్రచురించబడింది. దీనిని భారతదేశంలోని అన్ని రాజకీయ పార్టీలు తిరస్కరించాయి. సైమన్ కమిషన్ నివేదికను సమర్పించిన తరువాత, భారతీయ నాయకులతో భవిష్యత్తులో రాజ్యాంగ సంస్కరణలను ఉద్దేశపూర్వకంగా మరియు చర్చించాలని లండన్‌లో జరిగిన సమావేశాన్ని ఏర్పాటు చేయాలని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం నిర్ణయించింది.

లండన్‌లో మూడు రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాలు జరిగాయి. మొదటి రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ నవంబర్ 12, 1930 నుండి జనవరి 19, 1931 వరకు, సెప్టెంబర్ 1, 1931 నుండి డిసెంబర్ 1931 వరకు రెండవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ మరియు నవంబర్ 17, 1932 నుండి డిసెంబర్ 24, 1932 వరకు మూడవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ జరిగింది. రాజ్యాంగ తయారీలో భారతీయులను భాగస్వామ్యం చేయడమే రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాలు ఏర్పాటు చేయడం యొక్క మూల లక్ష్యం. మూడు రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాలు జరిగాయి. మూడు సమావేశాలలో జరిగిన చర్చల ఆధారంగా బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం, మార్చి 1933లో ప్రచురించబడిన శ్వేతపత్రంలో పొందుపరచబడిన భారతీయ రాజ్యాంగ సంస్కరణకు తన ప్రతిపాదనలను రూపొందించింది.

11.2. మొదటి రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం :

బ్రిటీష్ ప్రభుత్వానికి రౌండ్ రేబుల్ సమావేశాన్ని ఏర్పాటు చేయడం మరియు తద్వారా రాజ్యాంగ నిర్మాణంలో భారతీయులు పాల్గొనే హక్కును అంగీకరించడం తప్ప వేరే మార్గం లేదు. మొదటి రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ భారతీయ

రాజకీయ డిమాండ్లను పరిష్కరించే ప్రయత్నం. ఆ సమయంలో భారతదేశంలో అతిపెద్ద రాజకీయ పార్టీగా ఉన్న ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెస్ ఈ సమావేశాన్ని బహిష్కరించింది. భాగస్వామ్య నిబంధనలపై వారి అసంతృప్తి మరియు పూర్తి స్వయం పాలనకు స్పష్టమైన నిబద్ధత లేకపోవడం దీనికి కారణం. ఈ సమావేశానికి కాంగ్రెస్ పార్టీ నుండి ప్రాతినిధ్యం లేదు. కాంగ్రెస్ అప్పుడు భారతదేశంలో శాసనోల్లంఘన ఉద్యమాన్ని ప్రారంభించింది. ఆ సమయంలో కాంగ్రెస్ నాయకులలో ఎక్కువ మంది జైలులో ఉన్నారు.

మొదటి రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం లండన్‌లో నవంబర్ 12, 1930 నుండి జనవరి 19, 1931 వరకు జరిగిన ఒక ముఖ్యమైన రాజకీయ సంఘటన. దీనిని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం నిర్వహించింది మరియు బ్రిటిష్ ఇండియాకు రాజ్యాంగ సంస్కరణలను చర్చించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. శాసనోల్లంఘన ఉద్యమం భారతదేశంలో పూర్తి ఉచ్ఛదశలో ఉంది మరియు అణచివేత యొక్క అత్యంత దారుణమైన రూపం భారతదేశంలోని బ్రిటిష్ బ్యూరోక్రసీచే శాశ్వతంగా కొనసాగుతోంది. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం లండన్‌లో రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం ఏర్పాటు చేసింది. భారతదేశంలోని ఇతర రాజకీయ పార్టీల సభ్యులు మరియు మత నాయకుల సభ్యులు మాత్రమే భారతదేశానికి ప్రాతినిధ్యం వహించారు. లండన్‌లో జరిగిన మొదటి రౌండ్ టేబుల్ సమావేశానికి హాజరయ్యారు.

బ్రిటిష్ ఇండియాకు ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్న ఈ సమావేశానికి 89 మంది ప్రతినిధులు హాజరయ్యారు. వారిలో కొందరు బ్రిటిష్ భారతదేశానికి ప్రాతినిధ్యం వహించారు మరియు 16 మంది భారతీయ రాష్ట్రాల ప్రతినిధులు. మూడు పార్టీల నుండి 16 మంది బ్రిటిష్ పార్లమెంట్ సభ్యులు ఉన్నారు. బ్రిటిష్ ఇండియా నుండి ప్రతినిధులను వైస్రాయ్ నామినేట్ చేశారు. భారతదేశంలో 16 మంది యువరాజులు ఆయనచే ఎంపిక చేయబడ్డారు. బ్రిటిష్ ఇండియా నుండి వచ్చిన ప్రతినిధులు హిందువులు, ముస్లింలు, క్రైస్తవులు, సిక్కులు, భూస్వాముల వాణిజ్య ప్రయోజనాలు, షెడ్యూల్డ్ కులాలు, ట్రేడ్ యూనియన్లు మొదలైన వాటికి ప్రాతినిధ్యం వహించారు. కాంగ్రెస్‌కు ప్రతినిధి లేరు. రాచరిక రాష్ట్రాలు మరియు బ్రిటిష్ రాజకీయ పార్టీలు ఈ సమావేశంలో పాల్గొన్నాయి. సర్ మీర్జా ఇస్మాయిల్, సర్ అక్బర్ హైదారీ మరియు బికానెర్‌కు చెందిన మహారాజా భారత రాష్ట్రాలకు ప్రాతినిధ్యం వహించారు.

ఈ సమావేశానికి బ్రిటిష్ ప్రధాన మంత్రి రామ్సే మెక్‌డోనాల్డ్ అధ్యక్షత వహించారు మరియు ఇతర ముఖ్య బ్రిటీష్ అధికారులు మరియు రాజకీయ నాయకులు హాజరయ్యారు. భారత ప్రతినిధి బృందంలో ఆల్ ఇండియా ముస్లిం లీగ్, హిందూ మహాసభ, సిక్కులు మరియు ఇతర చిన్న పార్టీలతో సహా వివిధ రాజకీయ పార్టీల నాయకులు ఉన్నారు. మహమ్మద్ అలీ జిన్నా, బీఆర్ అంబేద్కర్, తేజ్ బహదూర్ సప్రు వంటి ప్రముఖులు హాజరయ్యారు.

మొదటి రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ యొక్క ముఖ్య అంశాలు :

రామ్సే మెక్‌డోనాల్డ్ భారతదేశం కోసం సమాఖ్య ప్రభుత్వ రూపాన్ని ప్రతిపాదించారు. మైనారిటీల ప్రయోజనాలను కాపాడటానికి గవర్నర్ల ప్రత్యేక బాధ్యతకు లోబడి ప్రావిన్సులలో పూర్తి బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వాలను ఆయన ప్రతిపాదించారు. అతను మధ్యలో డయార్కి ప్రతిపాదించాడు. మొదటి రౌండ్ టేబుల్ సమావేశంలో మతపరమైన కమ్యూనిటీలకు ప్రత్యేక ఎన్నికలతో సహా మతపరమైన ప్రాతినిధ్యం అంశం చర్చనీయాంశమైంది. మతపరమైన మరియు భాషాపరమైన మైనారిటీల

హక్కుల పరిరక్షణతో పాటు చట్టసభలలో వారి ప్రాతినిధ్యంపై చర్చించారు. ఫ్రాంచైజీని పొడిగించడంతో సహా ఎన్నికల ప్రాతినిధ్య అంశం ఎజెండాలో ఉంది.

ప్రతిపాదిత రాజ్యాంగ చట్రంలో ప్రావిన్సులకు మంజూరు చేయాల్సిన స్వయం ప్రతిపత్తి స్థాయిపై చర్చలు సాగాయి. భవిష్యత్ రాజ్యాంగ సంస్కరణల ఆకృతి మరియు రూపంపై వివిధ భారతీయ రాజకీయ సమూహాల నుండి సలహాలను సేకరించడం మొదటి రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం లక్ష్యం. కాన్ఫరెన్స్ ప్రారంభ సెషన్‌ల్లో ప్రధాన మంత్రి రామ్సే మెక్‌డోనాల్డ్ కొన్ని రాజ్యాంగ ప్రతిపాదనలను సూచించారు. వాటి ఆధారంగా సదస్సులో చర్చ జరగాలి. ముందుగా భారతదేశం కోసం సమాఖ్య ప్రభుత్వ రూపం ప్రతిపాదించబడింది. రెండవది, అవసరమైన రక్షణలతో ప్రావిన్సులకు పూర్తి బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వాలు ఇవ్వాలి. మూడవదిగా, కొన్ని రిజర్వేషన్లకు లోబడి కేంద్ర ప్రభుత్వంలో పాక్షిక బాధ్యతను ప్రవేశపెట్టాలి. ఫెడరేషన్ విషయంలో ఎలాంటి భిన్నాభిప్రాయాలు లేవు. ప్రతినిధులందరూ దీనికి అనుకూలంగా ఉన్నారు.

ఆల్ ఇండియా ఫెడరేషన్ ఏర్పాటును తాము స్వాగతిస్తున్నామని మరియు దానిలో చేరడానికి సంతోషిస్తున్నామని భారతీయ యువరాజులు కూడా ఒక ప్రకటనతో వచ్చారు. యువరాజుల వైఖరి బ్రిటిష్ ఇండియా నుండి వచ్చిన ప్రతినిధులకు ఆమోదయోగ్యమైన ఆశ్చర్యాన్ని కలిగించింది. ఎందుకంటే ఇప్పటివరకు బ్రిటిష్ ఇండియాతో పాటు రాష్ట్రాలు సమాఖ్యలో చేరాలనే ఆలోచనపై యువరాజులు అభ్యంతరం వ్యక్తం చేస్తున్నారు. ఇది వారి వ్యక్తిగత అధికారాలను మరియు సహాయాన్ని తగ్గించడానికి కట్టుబడి ఉంది. ఇది నిజంగా బ్రిటిష్ దౌత్య విజయం. ఇది యువరాజులను ఫెడరేషన్‌కు అనుకూలంగా నిర్ణయించుకునేలా చేసింది. కేంద్రంలో ఒక విధమైన బాధ్యత లేకుండా భారత నాయకులు సంతృప్తి చెందరని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి తెలుసు. వారు బ్రిటీష్ ఇండియా నుండి వచ్చిన జాతీయ నాయకుల కార్యకలాపాలను ఎదుర్కోవడానికి ఫెడరేషన్‌లో చేరమని యువరాజులను ఒప్పించారు. ప్రావిన్సులలో భారతదేశం వైపు నుండి పూర్తి బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వాలను మంజూరు చేయడానికి ఎటువంటి అభ్యంతరం ఉండదు. ప్రావిన్సులలో బాధ్యతాయుతమైన మంత్రుల అధికారాలను తనిఖీ చేయడానికి ప్రవేశపెట్టాలని కోరిన రక్షణల స్వభావానికి సంబంధించి భిన్నాభిప్రాయాలకు కొంత అవకాశం ఉంది. కేంద్రంలో బాధ్యతాయుతమైన ఆలోచనను కూడా స్వాగతించారు.

అయితే మతపరమైన ప్రశ్నపై భారత ప్రతినిధుల మధ్య ఎటువంటి ఒప్పందం లేదు. ముస్లింలు ఒక సంఘంగా ప్రత్యేక ఓటర్ల కోసం నిలబడ్డారు. జిన్నా ముస్లింల కనీస డిమాండ్‌గా సమర్పించబడిన తన పద్నాలుగు అంశాల కోసం ఒత్తిడి చేస్తూనే ఉన్నారు. డాక్టర్ అంబేద్కర్ షెడ్యూల్డ్ కులాల తరపున ప్రత్యేక ఎన్నికల కోసం కూడా పట్టుబట్టారు. హిందువుల ప్రతినిధులు స్పష్టంగా ఉమ్మడి ఓటర్లకు అనుకూలంగా ఉన్నారు. అయితే మైనారిటీలకు సీట్ల రిజర్వేషన్లను అంగీకరించడానికి సిద్ధంగా ఉన్నారు. ఆ విధంగా బ్రిటిష్ ఇండియా నుండి వచ్చిన ప్రతినిధులు ఒక ఆసక్తికరమైన దృశ్యాన్ని ప్రదర్శించారు. ప్రతి సంఘం యొక్క ప్రతినిధులు తమ సొంత సంఘానికి ప్రయోజనాల కోసం ఒత్తిడి చేయడంలో ఒకరితో ఒకరు పోటీ పడ్డారు. కాన్ఫరెన్స్ జూలై, 1931లో ముగిసింది. కాన్ఫరెన్స్ యొక్క చర్చను ముగించి, ప్రధాన మంత్రి వచ్చిన తీర్మానాలను సంగ్రహించారు మరియు ప్రతినిధుల మధ్య సాధారణ ఒప్పందాలు ఉన్నాయి. అతను ప్రారంభ సెషన్‌లో సూచించిన అంశాలే అంగీకరించబడ్డాయి. అవి అఖిల భారత సమాఖ్య, అవసరమైన రక్షణలతో ప్రావిన్సులలో పూర్తి బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వం మరియు రిజర్వేషన్లతో కూడిన కేంద్రం. ఈ సదస్సులో భవిష్యత్తు చర్చల్లో పాల్గొనేందుకు కాంగ్రెస్ సుముఖంగా ఉంటుందన్న ఆశాభావాన్ని మరోసారి

వ్యక్తం చేసిన ప్రధాని, రాజ్యాంగ నిర్మాణ కర్తవ్యానికి సహకరించాల్సిందిగా ఆహ్వానించారు. దాని నుంచి తప్పించుకునే అవకాశం లేదు. కాంగ్రెస్ నాయకులు లేకపోవడంతో భారత ప్రతినిధులు మొత్తం భారతదేశం కోసం మాట్లాడే పరిస్థితి లేదు. సదస్సులో తమ కట్టుబాట్లు ఆమోదయోగ్యంగా ఉంటాయని లేదా భారతీయ ప్రజానీకం మద్దతుగా ఉంటాయని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి హామీ ఇచ్చే స్థితిలో వారు లేరు.

కాంగ్రెస్ ప్రతినిధులు గైర్హాజరైనప్పుడు, సదస్సులో వచ్చిన తీర్మానాలను భారత ప్రజానీకం అంగీకరించకపోవచ్చనే భయం నెలకొంది. సమావేశం భవిష్యత్ తేదీకి వాయిదా పడింది. ఈ సమావేశం విభిన్న భారతీయ రాజకీయ సమూహాలకు తమ అభిప్రాయాలను తెలియజేయడానికి ఒక వేదికను అందించినప్పటికీ, ఇది ఎటువంటి తక్షణ ఒప్పందాలు లేదా సంస్కరణలకు దారితీయలేదు. రాజ్యాంగ సంస్కరణలపై వివిధ భారతీయ సమూహాలు మరియు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం మధ్య చర్చల కొనసాగింపుకు ఈ సమావేశం దారితీసింది.

ఇది తదుపరి రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాలకు వేదికగా నిలిచింది. ఇక్కడ రాజ్యాంగపరమైన విషయాలపై తదుపరి చర్చలు జరిగాయి. మొదటి రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ భారతదేశానికి రాజ్యాంగ సంస్కరణలను రూపొందించే ప్రక్రియలో చర్చలు మరియు చర్చల యొక్క ప్రాముఖ్యతను ఆకర్షణ చేసింది. మొత్తంమీద మొదటి రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ భారతదేశ రాజకీయ డిమాండ్లను పరిష్కరించే ప్రక్రియలో మరియు భవిష్యత్ రాజ్యాంగ పరిణామాలకు పునాది వేసే ప్రక్రియలో ఒక ముఖ్యమైన అడుగు. బ్రిటీష్ ఇండియాలో స్వీయ పరిపాలనపై అభివృద్ధి చెందుతున్న చర్చలో ఇది ఒక ముఖ్యమైన దశగా గుర్తించబడింది.

లండన్‌లో ఏర్పాటు చేసిన సమావేశంలో సుదీర్ఘ చర్చ జరిగింది. సభ్యులు మరియు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం మూడు ప్రాథమిక సూత్రాలను అంగీకరించింది. అవి, భారతదేశం యొక్క కొత్త ప్రభుత్వం యొక్క రూపం అఖిల భారత సమాఖ్య (భారతదేశానికి సమాఖ్య ప్రభుత్వం), కొంత రిజర్వేషన్‌కు లోబడి ఫెడరల్ ప్రభుత్వం ఫెడరల్ శాసనసభకు (కేంద్రంలో పాక్షిక బాధ్యత) బాధ్యత వహిస్తుంది. కొన్ని భద్రతలతో పూర్తి ప్రావిన్షియల్ స్వయం ప్రతిపత్తి.

11.3. రెండవ రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం :

స్పష్టమైన కారణాల వల్ల బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం మరియు కాంగ్రెస్ ఒక ఒప్పందానికి రావడానికి ఆసక్తి చూపాయి. కాంగ్రెస్ వర్కింగ్ కమిటీపై నిషేధం ఎత్తివేయబడింది. మహాత్మాగాంధీతో సహా అనేక ఇతర ముఖ్య నాయకులతో పాటు దాని సభ్యులు జనవరి 26, 1931న బేషరతుగా విడుదల చేయబడ్డారు. లార్డ్ ఇర్విన్ మరియు మహాత్మాగాంధీ మధ్య ఫిబ్రవరి 17న సుదీర్ఘమైన చర్చలు ప్రారంభమయ్యాయి. దీని ఫలితంగా గాంధీ, ఇర్విన్ ఒడంబడికకు దారితీసింది. ఇది మార్చి 5, 1931న సంతకం చేయబడింది. సర్తేజ్ బహదూర్ సప్రూ, జయకర్ మరియు వి.ఎస్.ఎస్. శాస్త్రి మధ్యవర్తులుగా వ్యవహరించారు. ప్రభుత్వం తరపున ఇది అంగీకరించబడింది.

గాంధీ – ఇర్విన్ ఒప్పందం :

(i) అన్ని ఆర్డినెన్సులు మరియు పెండింగ్‌లలో ఉన్న ప్రాసిక్యూషన్స్‌లను ఉపసంహరించుకోవడం, (ii) హింసకు పాల్పడిన వారిని మినహాయించి రాజకీయ ఖైదీలందరినీ విడుదల చేయడం, (iii) సత్యాగ్రహంలో భాగంగా జప్తు చేయబడిన అన్ని ఆస్తులను పునరుద్ధరించడం, (iv) మద్యం, నల్లమందు మరియు విదేశీ వస్త్ర దుకాణాలు శాంతియుతంగా పికెటింగ్

అనుమతించడం మరియు (v) సముద్ర తీరానికి నిర్దిష్ట దూరంలో నివసించే వ్యక్తులకు విధి లేకుండా ఉప్పు సేకరణ లేదా తయారీని అనుమతించడం. మరోవైపు కాంగ్రెస్ తరపున, అంగీకరించబడిన అంశాలు (i) మహాత్మా గాంధీ, కాంగ్రెస్ పార్టీపై మితిమీరిన విచారణ కోసం ఒత్తిడి చేయరని, (ii) "భారతదేశ ప్రయోజనాలలో బాధ్యత మరియు రక్షణలు" ఆధారంగా రెండవ రౌండ్ టేబుల్ సమావేశంలో పాల్గొనడానికి శాసనోల్లంఘన ఉద్యమాన్ని నిలిపివేయడం మరియు (iii) అన్ని బహిష్కరణలను ఆపడానికి.

చాలా మంది భారతీయులు ఒప్పందంపై సంతోషంగా మరియు ఉపశమనం పొందారు. కానీ కాంగ్రెస్ వామపక్షాలు మాత్రం సంతృప్తి చెందలేదు. సుభాష్ చంద్రబోస్ దానిని ఖండించారు. జవహర్ లాల్ నెహ్రూ అంగీకరించిన రిజర్వేషన్లు లేదా రక్షణలను చదివి ఆశ్చర్యపోయారు. ఎందుకంటే అవి భారత వ్యవహారాలపై మన నియంత్రణ పూర్తిగా ఉండదని స్పష్టంగా అర్థమైంది. మహాత్మాగాంధీ కనీసం సర్దార్ భగత్ సింగ్ మరియు అతని సహచరులకు మరణశిక్షను నుండి క్షమాభిక్షను కూడా పొందలేకపోయినందున దేశం యొక్క యువత దాని పట్ల అసహనం వ్యక్తం చేసింది. ఈ ఒప్పందాన్ని ఇంగ్లాండ్ సంప్రదాయవాద వర్గాలు మరియు భారతదేశంలోని బ్రిటిష్ బ్యూరోక్రసీ కూడా ఇష్టపడలేదు.

కాంగ్రెస్ యొక్క తదుపరి సెషన్ మార్చి 1931లో కరాచీలో జరిగింది. అక్కడ కాంగ్రెస్ ముందు ఒప్పందానికి రావాల్సి ఉంది. సర్దార్ భగత్ సింగ్ మరియు అతని సహచరులను కరాచీ సెషన్ సందర్భంగా ఉరి తీశారు. బదులుగా యువకులు మహాత్మాగాంధీపై చాలా కోపంగా ఉన్నారు. కరాచీకి వెళుతుండగా, యువకులు "గాంధీ గో బ్యాక్" అని నినాదాలు చేశారు. ఈ నేపథ్యంలో మహాత్మాగాంధీ కరాచీ కాంగ్రెస్ ఎదుర్కోవలసి వచ్చింది. కానీ అతను ఆ సందర్భంగా గొప్ప ప్రసంగం చేయడం ద్వారా పరిస్థితిని కాపాడాడు. అటువంటి పోరాటంలో ప్రజల బాధలు అంతకు మించి ఒక సరిహద్దు ఉందని దయనీయంగా జోడించడం. అతను ఒప్పందాన్ని ఆమోదించడానికి దూతలా కనిపించాడు. అది వారి బాధలను ఆపివేసి, కనీసం ఒక ఉపశమనాన్ని పొందింది. ఈ ఒప్పందం చివరికి ఆమోదించబడింది. రెండవ రౌండ్ టేబుల్ సమావేశంలో కాంగ్రెస్ భాగస్వామ్యానికి మార్గం సుగమం చేసింది. కాంగ్రెస్ నిస్సందేహంగా అదనపు బలం, ప్రతిష్ట మరియు విశ్వాసంతో దాని నుండి బయటపడింది. మార్చి 31, 1931న కరాచీ కాంగ్రెస్ ఆమోదించిన ఈ ఒప్పందం ఇచ్చిపుచ్చుకునే స్ఫూర్తిని చూపింది. రెండవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ లండన్‌లో సెప్టెంబర్ 7 నుండి డిసెంబర్ 24, 1931 వరకు జరిగింది. ఇది మొదటి రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్‌కు కొనసాగింపుగా మరియు బ్రిటిష్ ఇండియా కోసం రాజ్యాంగ సంస్కరణలపై చర్చలను కొనసాగించాలని లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది.

రెండవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ యొక్క ముఖ్య అంశాలు :

రాజ్యాంగ సంస్కరణలపై భారత రాజకీయ నాయకులతో చర్చలు కొనసాగించడానికి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం రెండవ రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాన్ని ఏర్పాటు చేసింది. ఈ సదస్సుకు బ్రిటిష్ ప్రధాన మంత్రి రామ్సే మెక్‌డోనాల్డ్‌తో పాటు ఇతర కీలక బ్రిటీష్ అధికారులు అధ్యక్షత వహించారు. భారత ప్రతినిధి బృందంలో ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెస్, ఆల్ ఇండియా ముస్లిం లీగ్, హిందూ మహాసభ మరియు ఇతర చిన్న సమూహాలతో సహా వివిధ రాజకీయ పార్టీల ప్రతినిధులు ఉన్నారు. మహాత్మా గాంధీ, సర్దార్ వల్లభాయ్ పటేల్, బీఆర్ అంబేద్కర్, మహమ్మద్ అలీ జిన్నా, సరోజినీ నాయుడు వంటి ప్రముఖ నాయకులు హాజరయ్యారు. "అణగారిన తరగతుల" (ప్రస్తుతం షెడ్యూల్డ్ కులాలు అని పిలుస్తారు) ప్రాతినిధ్యం మరియు హక్కుల సమస్య చర్చనీయాంశమైంది.

ఈ విషయంలో B.R. అంబేద్కర్ ప్రముఖ పాత్ర పోషించారు. మతపరమైన మరియు భాషాపరమైన మైనారిటీల హక్కుల రక్షణ గురించి మరింత చర్చించారు. ప్రత్యేక ఎన్నికలతో సహా మత ప్రాతినిధ్య వ్యవస్థపై చర్చలు వివాదాస్పద అంశంగా కొనసాగాయి. ఓటు హక్కును పొడిగించడం మరియు చట్టసభల్లో వివిధ వర్గాల ప్రాతినిధ్యం ముఖ్యమైన అంశాలు. ప్రతిపాదిత రాజ్యాంగ చట్రంలో ప్రావిన్సులకు ఇవ్వాల్సిన స్వయం ప్రతిపత్తి స్థాయిపై చర్చించారు. రెండవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ విభిన్న భారతీయ రాజకీయ సమూహాలకు వారి అభిప్రాయాలను అందించడానికి ఒక వేదికను అందించినప్పటికీ, పాల్గొనేవారిలో ముఖ్యంగా INC మరియు AIML మధ్య ముఖ్యమైన తేడాలు కొనసాగాయి.

మహాత్మాగాంధీ భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ ప్రతినిధిగా సమావేశానికి హాజరయ్యారు. కానీ తక్షణ స్వాతంత్ర్యం కోసం ఆయన డిమాండ్లు నెరవేరలేదు. ఇది ఎటువంటి తీర్మానాన్ని సాధించకుండానే భారతదేశానికి తిరిగి రావాలని అతను నిర్ణయించుకున్నాడు. మొదటి సమావేశం వలె, రెండవ రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం తక్షణ, ఖచ్చితమైన ఒప్పందాలు లేదా సంస్కరణలకు దారితీయలేదు. అయితే ఈ సదస్సు భారత రాజకీయ సమూహాలు మరియు బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం మధ్య రాజ్యాంగపరమైన విషయాలపై కొనసాగుతున్న సంభాషణకు దోహదపడింది. రెండవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్‌లో ఏకాభిప్రాయాన్ని సాధించడంలో వైఫల్యం, భారతదేశంలో నిరంతర నిరసనలు మరియు శాసనోల్లంఘనలతో పాటు, గాంధీ – ఇర్విన్ ఒప్పందం మరియు మూడవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్‌తో సహా మరిన్ని రాజకీయ పరిణామాలకు వేదికగా నిలిచింది.

మొత్తంమీద రెండవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ భారతీయ రాజకీయ డిమాండ్లను పరిష్కరించే ప్రక్రియలో మరొక ముఖ్యమైన దశ. బ్రిటిష్ ఇండియాలో రాజ్యాంగ సంస్కరణల కోసం ముందుకు వెళ్ళాలని కోరింది. భారతదేశ స్వపరిపాలన కోసం తపనతో తదుపరి చర్చలు మరియు పరిణామాలను రూపొందించడంలో ఇది పాత్ర పోషించింది. లార్డ్ ఇర్విన్ తర్వాత లార్డ్ విలింగ్డన్ అధికారంలోకి వచ్చాడు. గాంధీ–అర్విన్ ఒప్పందాన్ని ఉల్లంఘించాడు. ఒప్పందంలోని నిబంధనలను అధికార యంత్రాంగం ఉల్లంఘించడం ప్రారంభించింది మరియు కాంగ్రెస్ మరోసారి నిశ్చలత మరియు ఆగ్రహాన్ని ప్రదర్శించడం ప్రారంభించింది.

ఇంగ్లాండ్‌లో లేబర్ ప్రభుత్వం జాతీయ ప్రభుత్వంచే భర్తీ చేయబడింది. అయినప్పటికీ మెక్‌డోనాల్డ్ దాని అధిపతిగా కొనసాగారు. భారతదేశానికి సంబంధించిన రాష్ట్ర కార్యదర్శి, మళ్ళీ సంప్రదాయవాది అయిన సర్ శామ్యూల్ హోరే నియమించబడ్డాడు. తరువాత జరిగిన సాధారణ ఎన్నికల ఫలితంగా, నవంబర్లో ఇంగ్లాండ్‌లో స్వచ్ఛమైన సంప్రదాయవాద ప్రభుత్వం ఏర్పడింది. 1931 రెండవ రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం ఇంకా సెషన్‌లో ఉంది. ఆ విధంగా రెండవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ సమావేశంలో బ్రిటిష్ రాజనీతిజ్ఞుల పక్షాన ఉన్న మంచి ఆలోచనలన్నీ కనుమరుగైనప్పుడు, వారు మళ్ళీ భారతదేశాన్ని ఎప్పటిలాగే కఠినంగా ఉంచాలని నిర్ణయించుకున్నారు. గాంధీ–ఇర్విన్ ఒప్పందంలో ప్రభుత్వం లొంగిపోయిన కొన్ని హక్కులను తిరిగి పొందటానికి మరోసారి, వారికి బాగా తెలిసిన మరియు సులభతరమైన డివైడ్ అండ్ రూల్ ఆయుధంపై ఆధారపడ్డారు.

మెక్‌డోనాల్డ్ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్‌కు ఛైర్మన్‌గా కొనసాగారు. రెండవ కాన్ఫరెన్స్ యొక్క ప్రధాన పనిని సమాఖ్య నిర్మాణం మరియు 'మైనారిటీలు'పై రెండు సబ్ కమిటీలు చేశాయి. ఇది మొదటి సెషన్‌లోని సంబంధిత సబ్ కమిటీలు సమర్పించిన నివేదికలను తిరిగి పరిశీలించి విస్తరించింది. మొదటి సెషన్‌లో డిఫెన్స్, మొదలైన వాటికి సంబంధించిన రక్షణతో పాటుగా పరివర్తనా కాలంలో బాధ్యతలు నిర్వర్తించడాన్ని కేంద్రం అంగీకరించింది. ఈ ప్రశ్నలు చర్చకు వచ్చినప్పుడు

మహాత్మాగాంధీ సహజంగానే కేంద్రం మరియు ప్రావిన్సులలో పూర్తి బాధ్యత వహించాలని పట్టుబట్టారు. గాంధీ-ఇర్విన్ ఒప్పందంలో బాధ్యత అంగీకరించబడింది. రక్షణలు భారతదేశ ప్రయోజనాల కోసం ఉండాలి. సూచించిన అన్ని రక్షణలను కనుగొని అతను ఆశ్చర్యపోయాడు. బాధ్యతకు ఆటంకాలు లేదా అడ్డంకులు మరియు భారతదేశ ప్రయోజనాలకు వ్యతిరేకంగా ఉన్నాయి.

మైనారిటీల కమిటీలో మహాత్మాగాంధీకి భయంకరమైన అనుభవాలు ఉన్నాయి. కొంతమందిని మినహాయించి దాదాపు అందరు కమ్యూనిటీ ప్రతినిధులు తమ తమ కమ్యూనిటీల కోసం అక్కడక్కడ మరికొన్ని సీట్లు పట్టారు. అతని దృక్కోణం నుండి ఒక్క అంగుళం కూడా కదిలేందుకు వారిలో ఎవరూ సిద్ధంగా లేరు. ఎవరూ రాజీకి ఆసక్తి చూపలేదు. జాతీయ ప్రయోజనాల కోసం ఎవరూ నిలబడలేదు. అతి త్వరలో మహాత్మాగాంధీ ఈ మతవాదులతో ఒక ఒప్పందానికి రాలేకపోతున్నారని తెలియజేశారు.

కాన్ఫరెన్స్‌లో తన ప్రారంభ ప్రసంగంలో మహాత్మా గాంధీ ఒక ప్రేరేపిత ప్రసంగం చేశారు. దీనిలో అతను కాంగ్రెస్ యొక్క జాతీయ స్వభావాన్ని గురించి తన ప్రేక్షకులను ఒప్పించేందుకు ప్రయత్నించాడు. కాన్ఫరెన్స్ ముగింపులో అధ్యక్షునికి ధన్యవాదాలు తెలుపుతూ మహాత్మాగాంధీ తాను మరియు ప్రధానమంత్రి బహుశా విడిపోవడానికి వచ్చినట్లు స్పష్టంగా చెప్పారు. గాంధీ భారతదేశానికి తిరిగి వచ్చాడు మరియు చాలా నిరాశకు గురయ్యాడు. బ్రిటిష్ ప్రధానమంత్రి రామ్సే మెక్‌డోనాల్డ్ ఆగస్టు 17, 1932న కమ్యూనల్ అవార్డును ప్రకటించారు.

కమ్యూనల్ అవార్డు :

రెండవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ విఫలమై, భారతదేశం యొక్క భవిష్యత్ రాజ్యాంగం గురించి అందరూ అంగీకరించిన కొన్ని సూత్రాలను గాంధీజీ భారత్ వచ్చిన తరువాత, బ్రిటిష్ ప్రధాన మంత్రి రామ్సే మెక్‌డోనాల్డ్ తన కమ్యూనల్ అవార్డును ప్రకటించారు.

1) ముస్లింలు, యూరోపియన్లు మరియు సిక్కులు ప్రత్యేక మతపరమైన ఓటర్లను కలిగి ఉంటారు.
2) రిజర్వు చేసిన నియోజకవర్గాలలో ఓటర్లు కాని అర్హత కలిగిన ఓటర్లందరికీ సాధారణ నియోజకవర్గం ఓటు వేయడానికి అర్హత ఉంది.
3) బొంబాయిలోని కొన్ని బహుళ సభ్యుల నియోజకవర్గాలలోని ఏడు సీట్లు మరాఠాలకు కేటాయించవలసి ఉంది.
4) అణగారిన తరగతులకు ప్రత్యేక సీట్లు ఇవ్వాలి.
5) ఆంగ్లో ఇండియన్లు మత ప్రాతిపదికగా ఎన్నుకోబడాలి.
6) వాణిజ్యం మరియు పరిశ్రమలకు కేటాయించిన ప్రత్యేక సీట్లు, గనులు మరియు తోటల వాణిజ్య మరియు ఇతర సంఘాల ద్వారా నింపబడతాయి. ల్యాండ్ హోల్డర్ యొక్క నియోజకవర్గాలకు కూడా సదుపాయం ఏర్పడింది.

భారతదేశంలో ఏదైనా రాజ్యాంగ సంస్కరణను అమలు చేయడానికి ముందు, మతపరమైన సమస్యను పరిష్కరించాలని బ్రిటిష్ వారు పరిగణించారు. ఏది ఏమయినప్పటికీ "న్యూ గవర్నమెంట్ ఆఫ్ ఇండియా చట్టం చట్టంలోకి రాకముందే వారు సంతృప్తి చెందుతారు. ఆందోళన చెందుతున్న వర్గాలు ఒక ఆచరణాత్మక ప్రత్యామ్నాయ పథకంపై పరస్పరం అంగీకరించబడతాయని, ఏదైనా లేదా అంతకంటే ఎక్కువ మంది గవర్నర్ల ప్రావిన్సుల విషయంలో లేదా మొత్తం బ్రిటిష్ ఇండియాకు సంబంధించి, ప్రత్యామ్నాయ పథకాన్ని అవలంబించాలని వారు పార్లమెంటుకు సిఫార్సు చేస్తారు."

అణగారిన తరగతులను హిందువుల నుండి వేరు చేసినందున హానికరం ఎందుకంటే ఇది మతం, సమాజం మరియు వృత్తి ఆధారంగా దేశాన్ని విభజించడం ద్వారా మతపరమైన ఐక్యత మరియు జాతీయ సంఘీభావాన్ని తగ్గించింది. సిక్కులు మరియు యూరోపియన్లకు అసమాన ప్రాతినిధ్యం ఇవ్వబడింది. ఈ అవార్డు బెంగాల్‌కు చాలా అన్యాయం ఎందుకంటే ఇది ముస్లింలకు బెంగాల్‌ను త్యాగం చేసింది. మహాత్మాగాంధీ ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలును వ్యతిరేకించారు. ప్రత్యేకంగా అతను అణగారిన తరగతులకు కూడా ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు అందించడంపై తన ఆగ్రహాన్ని చూపించాడు. అవార్డుకు వ్యతిరేకంగా అతని స్వరం వినబడలేదు మరియు అందువల్ల అతను మరణం వరకు ఉపవాసం ప్రారంభించాడు. ఈ ఉపవాసం కనీసం భారతీయ నాయకులను తరలించింది. భారతదేశానికి రాజ్యాంగాన్ని అందించడానికి సంబంధించి మత భేదాలను పరిష్కరించడానికి వారు కలిసి కూర్చున్నారు.

భారతీయ నాయకులు గాంధీని ఉపవాసం కొనసాగించకుండా నిరోధించడానికి ప్రయత్నించారు. పండిట్ మాలవియా, డాక్టర్ రాజేంద్ర ప్రసాద్, బిర్లా మరియు సరోజినీ నాయుడు ఎం.సి. రాజా మరియు డాక్టర్ అంబేద్కర్‌లతో చర్చలు ప్రారంభించారు. ఉపవాసం 5వ రోజున నాయకులు ఒక ఫార్ములాపై అంగీకరించారు. ఈ పరిష్కారాన్ని పూనా ఒప్పందం అని పిలిచారు. సెప్టెంబర్ 26 న రెండు పార్టీలు సంతకం చేశాయి. అదే రోజు గాంధీ తన ఉపవాసం విరమించారు. ఈ ఒప్పందాన్ని తరువాత హిందూ మహాసభ ఆమోదించారు మరియు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం కూడా అంగీకరించారు.

పూనా ఒప్పందం :

1) ఉమ్మడి నియోజకవర్గాలు నిలుపుకోవడం కోసం ప్రాంతీయ శాసనసభలలో అవార్డు ద్వారా నిర్ణయించబడిన షెడ్యూల్ చేసిన తరగతుల రిజర్వు చేసిన సీట్ల సంఖ్య రెట్టింపు అయ్యింది. అవార్డు కేటాయించిన 71 కి బదులు 148 సీట్లు కేటాయించబడ్డాయి.
2) కేంద్ర శాసనసభలో హరిజన్లకు దాదాపు 20% సీట్లు కేటాయించబడ్డాయి.
3) స్థానిక సంస్థలు మరియు ప్రజా సేవల్లో హరిజన్లకు తగిన ప్రాతినిధ్యం ఇవ్వబడింది.
4) హరిజన్లలో అక్షరాస్యతను ప్రోత్సహిస్తామని ఆర్థిక సహాయం వాగ్దానం చేయబడింది.
5) నియోజకవర్గంలోని సాధారణ ఎన్నికల్లో నమోదు చేసుకున్న అణగారిన తరగతుల సభ్యులు ఎన్నికల కళాశాలను ఏర్పాటు చేశారు. ఒకే బదిలీ చేయగల ఓటు పద్ధతి ద్వారా రిజర్వు చేసిన ప్రతి సీటుకు నలుగురు అభ్యర్థుల బృందాన్ని ఎన్నుకోవడం. ఈ అభ్యర్థులలో ఒకరు ఉమ్మడి ఓటర్లు రిజర్వు చేసిన సీట్లకు ఎన్నుకోబడాలి.

పూనా ఒప్పందం హిందూ సమాజాన్ని తీవ్రమైన విభాగం నుండి కాపాడింది. ఎ.వి.కీత్ ఇలా అన్నాడు. "అతను అణగారిన తరగతులకు మానిఫెస్టో, భౌతిక ప్రయోజనం మరియు గాంధీకి ఆధ్యాత్మిక ప్రయోజనం గురించి సందేహాస్పదంగా ఉన్న ఒక ఒప్పందాన్ని పొందాడు." గాంధీ నిరాహారదీక్ష మరియు అంబేద్కర్‌తో చర్చల ఫలితంగా, అంబేద్కర్-గాంధీ ఒప్పందంపై సంతకం చేయబడింది. ఇది ప్రాంతీయ శాసనసభలలో "అణగారిన తరగతుల" కోసం సీట్ల రిజర్వేషన్‌కు దారితీసింది.

11.4. మూడవ రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం :

రాజ్యాంగ సంస్కరణలపై భారత రాజకీయ నాయకులతో చర్చలు కొనసాగించడానికి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం మూడవ రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాన్ని ఏర్పాటు చేసింది. మూడవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ నవంబర్ 17, 1932 నుండి డిసెంబర్ 24,

1932 వరకు లండన్‌లో జరిగింది. కేవలం 46 మంది ప్రతినిధులను మాత్రమే ఆహ్వానించారు. వ్యతిరేకత వచ్చే అవకాశం ఉన్న వారికి ఆహ్వానాలు అందకుండా సంప్రదాయవాద ప్రభుత్వం చాలా జాగ్రత్తలు తీసుకుంది. సంప్రదాయవాదుల స్నేహితులను మాత్రమే ఆహ్వానించారు. అంటే మతవాదులు మరియు ఉదారవాదులు. లేబర్ పార్టీ అందుకు సహకరించలేదు. కాంగ్రెస్ భాగస్వామ్యమే ప్రశ్నార్థకమైంది. ఇది బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యవాదం యొక్క శక్తులతో జీవన్మరణ పోరాటంలో నిమగ్నమై ఉంది. ప్రభుత్వం అణచివేత యొక్క తీవ్రమైన రూపానికి లోబడి ఉంది. బ్రిటీష్ అధికారులు మరియు భారతీయ రాజకీయ నాయకుల మధ్య బ్రిటీష్ ఇండియాకు రాజ్యాంగ సంస్కరణలను పరిష్కరించే లక్ష్యంతో జరిగిన చర్చల పరంపరలో ఇది చివరి సమావేశం. ఈ సదస్సుకు బ్రిటిష్ ప్రధాన మంత్రి రామ్సే మెక్‌డోనాల్డ్‌తోపాటు ఇతర కీలక బ్రిటీష్ అధికారులు అధ్యక్షత వహించారు. భారత ప్రతినిధి బృందంలో ఆల్ ఇండియా ముస్లిం లీగ్, హిందూ మహాసభ మరియు ఇతర సమూహాలతో సహా వివిధ రాజకీయ పార్టీల ప్రతినిధులు ఉన్నారు. బీఆర్ అంబేద్కర్, మహమ్మద్ అలీ జిన్నా వంటి ప్రముఖులు హాజరయ్యారు.

మూడవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ – ముఖ్య అంశాలు :

మతపరమైన మరియు భాషాపరమైన మైనారిటీల హక్కుల పరిరక్షణ గురించి చర్చించడం కొనసాగింది. ప్రత్యేక ఎన్నికలతో సహా మత ప్రాతినిధ్య వ్యవస్థ మళ్ళీ చర్చనీయాంశమైంది. ఓటు హక్కును పొడిగించడం మరియు చట్టసభల్లో వివిధ వర్గాల ప్రాతినిధ్యం ముఖ్యమైన అంశాలు. ఈ సదస్సులో రెండవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ సమయంలో నియమించబడిన సబ్ కమిటీల నివేదికలు క్రమబద్ధీకరించబడ్డాయి మరియు చర్చలకు ఆధారం. కొత్త రాజ్యాంగం గురించి మరికొన్ని వివరాలు అదనం చేయబడ్డాయి. భారత ప్రతినిధులు కొన్ని ప్రగతిశీల నిబంధనలను ప్రవేశపెట్టాలని ప్రయత్నించారు. అవన్నీ ఆమోదించబడలేదు. కొత్త రాజ్యాంగంలో పౌరుల హక్కు బిల్లును చేర్చాలనే ప్రశ్నను భారత ప్రతినిధులు లేవనెత్తారు. అది కూడా సన్నద్ధమైన సాకులతో నిలిపివేయబడింది. కన్జర్వేటివ్ ప్రభుత్వం భారతదేశాన్ని గట్టిగా పట్టుకోవాలని మరియు ఉదారవాదులతో సహా భారతీయుల ఆకాంక్షపై కఠినంగా వ్యవహరించాలని నిర్ణయించుకుంది.

మునుపటి సమావేశాల వలె మూడవ రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం తక్షణ, ఖచ్చితమైన ఒప్పందాలు లేదా విస్తృత స్థాయిలో సంస్కరణలకు దారితీయలేదు. అయితే ఈ సదస్సు భారత రాజకీయ సమూహాలు మరియు బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం మధ్య రాజ్యాంగపరమైన విషయాలపై కొనసాగుతున్న సంభాషణకు దోహదపడింది. మూడవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్‌లో ఏకాభిప్రాయాన్ని సాధించడంలో వైఫల్యం, భారతదేశంలో నిరంతర నిరసనలు మరియు శాసనోల్లంఘనలతో పాటు 1935 భారత ప్రభుత్వ చట్టంతో సహా మరిన్ని రాజకీయ పరిణామాలకు దారితీసింది. మొత్తం మీద, మూడవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ భారతీయ రాజకీయ డిమాండ్లను పరిష్కరించే ప్రక్రియలో మరొక ముఖ్యమైన దశను గుర్తించింది మరియు బ్రిటిష్ ఇండియాలో రాజ్యాంగ సంస్కరణల కోసం ముందుకు వెళ్ళాలని కోరింది. భారతదేశ స్వపరిపాలన కోసం తపనతో తదుపరి చర్చలు మరియు పరిణామాలను రూపొందించడంలో ఇది పాత్ర పోషించింది.

శ్వేతపత్రం :

మూడు సమావేశాల్లో జరిగిన చర్చల ఆధారంగా బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం భారత రాజ్యాంగ సంస్కరణకు సంబంధించిన ప్రతిపాదనలను రూపొందించింది. ఈ ప్రతిపాదనలు మార్చి 1933లో ప్రచురించబడిన శ్వేతపత్రంలో పొందుపరచబడ్డాయి. శ్వేతపత్రం మార్చి 1933లో, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం బ్రిటీష్ ప్రభుత్వ ప్రతిపాదనలతో కూడిన శ్వేతపత్రాన్ని ప్రచురించింది. ఇది భారతదేశంలోని కొత్త రాజ్యాంగం ఏ విధంగా రూపుదిద్దుకోవాలో సూచిస్తుంది. మూడు రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాలలో జరిగిన చర్చలు మరియు తీర్మానాల ఆధారంగా ఇది రూపొందించబడింది.

ఏప్రిల్, 1933లో శ్వేతపత్రంలో ఉన్న ప్రభుత్వ ప్రతిపాదనలను వివరంగా చర్చించడానికి జాయింట్ పార్లమెంటరీ సెలెక్ట్ కమిటీని నియమించారు. ఇది బ్రిటీష్ పార్లమెంటు ఉభయ సభల నుండి 16 మంది సభ్యులను కలిగి ఉంది. ఇందులో కన్జర్వేటివ్ సభ్యుల స్పష్టమైన మెజారిటీతో, లార్డ్ లిన్లిత్‌గో చైర్మన్‌గా ఉన్నారు. బ్రిటీష్ భారతదేశం మరియు భారత రాష్ట్రాల ప్రతినిధులను నిపుణుల సాక్షిగా దాని ముందు హాజరుకావాలని ఆహ్వానించారు. సర్ శామ్యూల్ హోరే భారత రాష్ట్ర కార్యదర్శి హోదాలో ప్రభుత్వ ప్రధాన ప్రతినిధిగా వ్యవహరించారు. కమిటీ నివేదిక నవంబర్ 11, 1934న ప్రచురించబడింది. శ్వేత పత్రాన్ని బ్రిటిష్ పార్లమెంట్ యొక్క సంయుక్త కమిటీ పరిశీలించి ఆమోదించింది మరియు ఈ కమిటీ నివేదిక ఆధారంగా ఒక బిల్ల్ బ్రిటిష్ పార్లమెంట్‌లో గవర్నమెంట్ ఆఫ్ ఇండియా యాక్ట్ 1935గా ప్రవేశపెట్టబడింది మరియు ఆమోదించబడింది.

వీక్షణ రాజ్యాంగం మరియు మరికొన్ని ప్రతిచర్య నిబంధనలను ప్రవేశపెట్టింది. సెంట్రల్ లెజిస్లేచర్ యొక్క ప్రముఖ సభకు నేరుగా ఎన్నిక చేయాలని శ్వేతపత్రం సిఫార్సు చేసింది. జాయింట్ సెలెక్ట్ కమిటీ ప్రత్యామ్నాయ ప్రజాస్వామ్య సూత్రాలు మరియు ఉపయోగాలను విస్మరించింది మరియు ఆ సభకు పరోక్ష ఎన్నికలను సిఫార్సు చేసింది. ప్రత్యేక నియోజకవర్గాల పరిధిని పొడిగించారు. రాష్ట్రాల ప్రతినిధులను యువరాజులు నామినేట్ చేయాలి. శ్వేత పత్రం ద్వారా ప్రావిన్సులలోని రెండవ ఛాంబర్లను రద్దు చేసే అధికారం సెంట్రల్ లెజిస్లేచర్ ఆఫ్ ఇండియాకి ఇవ్వబడింది. కమిటీ ఈ అధికారాన్ని తిరిగి బ్రిటిష్ పార్లమెంట్ చేతుల్లో ఉంచింది. ఫెడరల్ కోర్ట్ యొక్క అధికారాలపై పరిమితులు పెంచబడ్డాయి. తద్వారా భారతదేశంలో ఏ విషయంలోనైనా అప్పీల్ యొక్క తుది న్యాయస్థానంగా ఉండకూడదు మరియు అన్ని సందర్భాల్లోనూ ప్రివీ కౌన్సిల్ యొక్క ఆధిపత్యాన్ని చెక్కుచెదరకుండా ఉంచారు. కమిటీ నివేదిక ఆధారంగా ఒక బిల్లు రూపొందించబడింది మరియు ఆగష్టు 1935లో రాయల్ అంగీకారం పొందిన తర్వాత భారతదేశ చట్టం 1935 ప్రభుత్వంగా మారింది.

11.5. సంక్షిప్తంగా :

మొదటి రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ విఫలమైంది. ఎందుకంటే కాంగ్రెస్ పార్టీ ఆఫ్ ఇండియా, ముఖ్యమైన రాజకీయ పార్టీ అందులో పాల్గొనలేదు. కాంగ్రెస్‌తో రాజీ పడవలసిన అవసరాన్ని ప్రభుత్వం నెమ్మదిగా భావించింది. ఈ పరిస్థితిలో లార్డ్ ఇర్విన్ గాంధీ మరియు ఇతరులను జైలు నుండి విడుదల చేశారు. గాంధీ-ఇర్విన్ ఒప్పందం ఫిబ్రవరి 17, 1931న సంతకం చేశారు. ఈ ఒప్పందం కాంగ్రెస్ సభ్యుల స్వేచ్ఛను పూర్ణా స్వరాజ్ వాదించడానికి అనుమతించింది. ప్రస్తుతానికి ప్రభుత్వం దాని అణచివేతను ఆపివేసింది. ఇది రెండవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్‌లో శాసనోల్లంఘనను నిలిపివేసి మరియు గాంధీ పాల్గొనడం జరిగింది. రెండవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ 7, సెప్టెంబర్ 1931న లండన్‌లో ప్రారంభమైంది. గాంధీ సెప్టెంబర్ 12న లండన్ వచ్చి సమావేశానికి హాజరయ్యారు. రెండు ముఖ్యమైన విషయాలపై ప్రతినిధులు చర్చించారు. అవి భవిష్యత్ రాజ్యాంగ నిర్మాణం మరియు మైనారిటీల ప్రాతినిధ్యం.

మైనారిటీలందరూ తమ ఆసక్తిని స్వపరిపాలన ముందు రక్షించాలని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం వాదించారు. మరోవైపు గాంధీ, బ్రిటిష్ వారు భారతదేశం నుండి వైదొలగకపోతే మతపరమైన సమస్యను పరిష్కరించలేము అని వాదించాడు. అణగారిన వర్గాల వారికి ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలను మంజూరు చేయాలనే ప్రతిపాదనను గాంధీ అంగీకరించలేదు మరియు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ చెడు పథకానికి స్పందించారు. 1, డిసెంబర్ 1931న రెండవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ ముగింపులో ప్రధాన మంత్రి రామ్సే మెక్‌డోనాల్డ్, భారత ప్రతినిధులు అంగీకరించడానికి నిరాకరించినందున, మైనారిటీలను మెజారిటీ అధికారం నుండి రక్షించే రక్షణలను బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం నిర్ణయిస్తుందని పేర్కొన్నారు.

బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ నాయకులు మరియు భారతదేశ ప్రతినిధుల మధ్య లండన్‌లో జరిగిన సమావేశంలో చర్చలు జరిగాయి. ఒప్పందం రాకపోవడంతో, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం కమ్యూనల్ అవార్డును ప్రకటించింది. గాంధీజీ మతపరమైన అవార్డును అంగీకరించలేదు. అప్పుడు పూనా ఒప్పందం కుదుర్చుకుంది. మూడవ రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్ తరువాత శ్వేతపత్రం 1933లో బ్రిటిష్ పార్లమెంటుకు సమర్పించబడింది. ఇది 1935 నాటి భారత ప్రభుత్వ చట్టం యొక్క ఆధారాన్ని ఏర్పాటు చేసింది.

మూడవ రౌండ్ టేబుల్ సమావేశానికి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం పిలుపునిచ్చింది. ఈ సమావేశం నవంబర్ 17 నుండి 1932 డిసెంబర్ 24 వరకు జరిగింది. దీనికి విధేయులుగా ఉన్న 46 మంది ప్రతినిధులను మాత్రమే ప్రభుత్వం ఆహ్వానించింది. కాంగ్రెస్ శాసనోల్లంఘన ఉద్యమాన్ని ప్రారంభిస్తున్నందున అది పాల్గొనలేదు. మూడు సమావేశాలపై అంగీకరించిన సూత్రాలు మార్చి 1933 లో బ్రిటిష్ పార్లమెంటుకు సమర్పించిన శ్వేతపత్రంలో మూర్తీభవించాయి. ఇది 1935 ప్రభుత్వ ప్రభుత్వ చట్టానికి ఆధారాన్ని ఏర్పాటు చేసింది.

11.6. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1) రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాల్లోని వివిధ అంశాలను వివరించండి.
2) రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాలు గుణ దోషాలను వివరించండి
3) క్రింది వాటిపై చిన్న గమనికలు రాయండి.
   ఎ) మతపరమైన అవార్డు
   బి) పూనా ఒప్పందం

11.7. ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1) Agarwal, R.C. : Constitutional Development and National Movement in India.
2) Archbold W.A.J. : Outlines of Indian Constitutional History, London-1921.
3) Banerji, A.C (Ed.) : Indian Constitutional Documents, 4 vol, Calcutta -1948.
4) Bishnu Bhagwan : The Constitutional History of India, New Delhi, 1964..
5) Chatterji, A : The Constitutional Development on India (1937-47)
6) Grower, B.L and Growers, S : A New Look at Modern History of India
7) Pyle, M.V. : The Constitutional Government in India
8) Roberts : Cambridge History of India.
9) Tarachand : History of Freedom Movement in India, Vols.III and IV.

- డా. జి. శ్రీనివాసరెడ్డి

పాఠం - 12

భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935

లక్ష్యము :

భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935లోని వివిధ అంశాలను, చట్టం యొక్క లక్షణాలు అవగాహన చేసుకోవడం మరియు 1935 భారత ప్రభుత్వ చట్టం గుణ దోషాలను పరిశీలించడం ఈ పాఠం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

పాఠ్యనిర్మాణ క్రమం :

12.1. పరిచయం

12.2. భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1935 - నేపథ్యం

12.3. భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1935 యొక్క నిబంధనలు

12.4. భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935 యొక్క ప్రాముఖ్యత

12.5. 1935 భారత ప్రభుత్వ చట్టంపై విమర్శ

12.6. సంక్షిప్తంగా

12.7. మాదిరి ప్రశ్నలు

12.8. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

12.1. పరిచయం :

1919 యొక్క సంస్కరణలతో భారతీయులు సంతృప్తి చెందలేదు మరియు వారు స్వపరిపాలన కోసం ఆందోళన చేస్తున్నారు. సైమన్ కమిషన్ వారు బహిష్కరించారు. మూడు రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాలు ఫలవంతమైన ఫలితాలను పొందలేదు. కానీ ఈ సమావేశాల తరువాత, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం మార్చి 1933లో ఒక శ్వేతపత్రాన్ని జారీ చేసింది. ఇది భారతదేశంలో ప్రవేశపెట్టబోయే కొత్త సంస్కరణల వివరాలను ఇచ్చింది. బ్రిటిష్ పార్లమెంటు యొక్క ఎంపిక కమిటీ శ్వేతపత్రంలో ఇచ్చిన ప్రతిపాదనలపై చర్చించబడి, దానిలో కొన్ని మార్పులు చేసింది. ఆగస్టులో ఆమోదించబడిన పార్లమెంటులో ఫిబ్రవరి 1935లో ఒక బిల్లును ప్రవేశపెట్టారు మరియు 1935 లో భారత ప్రభుత్వ చట్టం ఆమోదించబడింది. ఇది 1937లో పనిచేయడం ప్రారంభించింది.

12.2. భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1935 - నేపథ్యం :

భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1935 వెనుక ఉన్న స్పష్టమైన ఉద్దేశం భారతదేశాన్ని బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వ మార్గంలో ఉంచడం మరియు ఈ విషయంలో చట్టం ఆశయం యొక్క పూర్తి సాక్షాత్కారాన్ని ప్రోత్సహించడం. కనుక ఇది ప్రపంచ చరిత్రలో పార్లమెంటు ఆమోదించిన అతి పొడవైన చట్టం. భారతదేశ రాజ్యాంగ అభివృద్ధిలో 1935 నాటి చట్టం ముఖ్యమైనది. ఇది 321 విభాగాలు మరియు 10 షెడ్యూల్లతో కూడిన సుదీర్ఘ శాసనం. ఈ చట్టం సైమన్ కమిషన్ నివేదిక, రౌండ్ టేబుల్ కాన్ఫరెన్స్‌ల సిఫార్సులు, 1933లో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ప్రచురించిన శ్వేతపత్రం మరియు జాయింట్ సెలెక్ట్ కమిటీల నివేదిక 22ఆధారంగా రూపొందించబడింది.

శ్వేతపత్రాన్ని పరిశీలించడానికి నియమించబడిన పార్లమెంటరీ – జాయింట్ సెలెక్ట్ కమిటీల యొక్క సిఫార్సుపై ఆధారపడి భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935 అమలులోకి వచ్చింది. ఈ సిఫార్సుల ఆధారంగా భారత సంప్రదాయవాద రాష్ట్ర కార్యదర్శి సర్ శామ్యూల్ హోరే ఒక బిల్లును రూపొందించారు. దీనిని 5 ఫిబ్రవరి 1935న హౌస్ ఆఫ్ కామన్స్‌లో ప్రవేశపెట్టారు. ఈ బిల్లు లేబర్ పార్టీ చేతిలో తీవ్ర విమర్శలను ఎదుర్కొని చివరకు ఆమోదించబడింది. 4 జూన్ 1935న హౌస్ ఆఫ్ కామన్స్ ద్వారా హౌస్ ఆఫ్ లార్డ్స్ బిల్లును జూలై 1935లో ఆమోదించింది. 2 ఆగస్టు 1935న రాజ ఆమోదం లభించింది.

12.3. భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1935 యొక్క నిబంధనలు :

భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935 అనేది 321 సెక్షన్లు మరియు 10 షెడ్యూళ్ళతో కూడిన ఒక పదునైన పత్రం. అత్యంత సంక్లిష్ట సమాఖ్య ప్రభుత్వానికి అందించడమే కాకుండా, భారతీయ మైనారిటీలు మరియు శాసనసభ్యుల కార్యకలాపాలను పరిమితం చేయడానికి వివరణాత్మక చట్టపరమైన భద్రతలను అందించింది.

అఖిల భారత సమాఖ్య ఏర్పాటు :

ఈ చట్టం మొదటిసారిగా భారతదేశంలో ఒక సమాఖ్య స్థాపనను ఏర్పాటు చేయాలని భావించింది. ఇది బ్రిటిష్ ఇండియన్ ప్రావిన్సులు మరియు భారత రాష్ట్రాలతో కూడిన ఆల్ ఇండియా ఫెడరేషన్ కోసం అందించింది. ఫెడరేషన్ భారతదేశంలో ఉన్న పదకొండు ప్రావిన్సులను కలిగి ఉంది. ఆరు చీఫ్ కమిషనర్ ప్రావిన్సులు మరియు దానిలో చేరడానికి ఇష్టపడే ఇతర భారతీయ రాష్ట్రాలు ఉన్నాయి. ఒక రాష్ట్రం ఫెడరేషన్‌లో చేరాలని కోరుకుంటే అది ముందు ప్రవేశపత్రంపై సంతకం చేయవలసి ఉంది. దీనిలో ఫెడరేషన్‌కు అప్పగించే విషయానికి సంబంధించిన అంశాలను స్పష్టంగా తెలుపుతుంది. ఒకసారి కేంద్రానికి అప్పగించిన శక్తులు ఉపసంహరించుకోలేవు.

ఈ సమాఖ్య బ్రిటీష్ ఇండియా మరియు రాచరిక రాష్ట్రాలను కలిగి ఉంటుంది. బ్రిటిష్ ఇండియాలోని ప్రావిన్సుల సమాఖ్యలో చేరవలసి ఉంటుంది కానీ రాచరిక రాష్ట్రాలకు ఇది తప్పనిసరి కాదు. అవసరమైన సంఖ్యలో రాచరిక రాష్ట్రాల నుండి మద్దతు లేకపోవడంతో ఈ సమాఖ్య ఎప్పుడూ కార్యరూపం దాల్చలేదు. G.N. జోషి ప్రకారం భారతదేశంలో ఫెడరేషన్ బ్రిటిష్ ఇండియా యొక్క రాజకీయ పరిణామం యొక్క పాక్షిక ఫలితం. ఇది రాజ్యాంగ పురోగతిలో రాష్ట్రం పాత్ర పోషించాలనే కోరిక పెరిగింది. కేంద్రంలోని ప్రభుత్వం ఫెడరల్ ఎగ్జిక్యూటివ్ మరియు ఫెడరల్ లెజిస్లేచర్లను కలిగి ఉంటుంది. రెండోది కౌన్సిల్ ఆఫ్ స్టేట్ మరియు ఫెడరల్ అసెంబ్లీ అని పిలువబడే రెండు సభలను కలిగి ఉంటుంది.

కేంద్రంలో దయార్కీ :

1935 చట్టం ద్వారా ప్రావిన్సులలో దయార్కీని రద్దు చేసింది. ఇది కేంద్రంలో దయార్కీని ప్రవేశపెట్టింది. సమాఖ్య జాబితాలోని సబ్జెక్టులు రెండుగా విభజించబడ్డాయి: రిజర్వ్ చేయబడినవి మరియు బదిలీ చేయబడినవి. రిజర్వ్ చేయబడిన సబ్జెక్టులను గవర్నర్ జనరల్ నియంత్రించారు. అతను నియమించిన ముగ్గురు కౌన్సెలర్ల సహాయంతో వాటిని నిర్వహించేవారు. వారు శాసనసభకు బాధ్యత వహించరు. ఈ అంశాలలో రక్షణ, మతపరమైన వ్యవహారాలు (చర్చి సంబంధిత), బాహ్య వ్యవహారాలు, ప్రెస్, పోలీసు, పన్నులు, న్యాయం, విద్యుత్ వనరులు మరియు గిరిజన వ్యవహారాలు ఉన్నాయి. బదిలీ చేయబడిన సబ్జెక్టులను గవర్నర్ జనరల్ తన మంత్రి మండలితో (10కి మించకుండా) నిర్వహించేవారు. మండలి శాసనసభతో

విశ్వాసంతో వ్యవహరించాలి. ఈ జాబితాలోని సబ్జెక్టులలో స్థానిక ప్రభుత్వం, అడవులు, విద్య, ఆరోగ్యం మొదలైనవి ఉన్నాయి. అయితే బదిలీ చేయబడిన విషయాలలో కూడా జోక్యం చేసుకునేందుకు గవర్నర్ జనరల్‌కు 'ప్రత్యేక అధికారాలు' ఉన్నాయి.

శాసనసభలో స్థిరమైన మెజారిటీకి ఆజ్ఞాపించే వ్యక్తితో మంత్రులను సంప్రదించి, మంత్రులు మరియు కౌన్సిలర్ల మధ్య ఉమ్మడి సంప్రదింపులను ప్రోత్సహించడానికి గవర్నర్ జనరల్ సూచనల యొక్క ప్రత్యేక ప్రక్రియ సూచించబడింది. గవర్నర్ జనరల్ రిజర్వ్ చేయబడిన మరియు బదిలీ చేయబడిన సబ్జెక్టులు రెండింటికీ బాధ్యత వహిస్తారు. మెరుగైన పరిపాలనను సులభతరం చేసే ఉద్దేశ్యంతో డయార్కీ ఆలోచన విధించబడింది. ప్రభుత్వంలోని రెండు భాగాలను పర్యవేక్షించడానికి మరియు సమన్వయం చేయడానికి గవర్నర్ జనరల్‌ను నియమించారు.

ఫెడరల్ లెజిస్లేచర్ సభ్యులలో మంత్రులు ఫెడరల్ లెజిస్లేచర్‌కు బాధ్యత వహిస్తారు. అయితే తరువాతి వారు అనేక పరిమితులను ఎదుర్కొన్నారు. గవర్నర్ జనరల్‌కు నిరంకుశ అధికారాలు ఉన్నాయి మరియు "ప్రత్యేక బాధ్యతలు లేదా రక్షణల" సాకుతో అతను మంత్రుల పనిలో జోక్యం చేసుకోగలడు. ప్రొఫెసర్ కె.టి. షా "సమాఖ్య మంత్రుల మండలికి కొత్త రాజ్యాంగం ప్రకారం కేటాయించిన పదవి అలంకారమైనది, ప్రజలకు ఎప్పుడూ ఉపయోగపడకుండా పనికిరానిది. వారు అధికారం లేకుండా బాధ్యతను సూచిస్తారు. అధికారం లేని స్థానం, పేరు నిజమైన ప్రభావం లేనిది" అని అన్నారు. సెంట్రల్ ఎగ్జిక్యూటివ్‌ని రెండు వేర్వేరు భాగాలుగా విభజించినప్పటికీ, సూచనల సాధనం కౌన్సిలర్లు మరియు మంత్రుల ఉమ్మడి సంప్రదింపులను ప్రోత్సహించాలని గవర్నర్ జనరల్‌ను ఆదేశించింది. తరచుగా అతను అన్ని విషయాలను తన ఇష్టానుసారం నిర్వహించాడు.

సమాఖ్య శాసనసభ :

ఈ చట్టం అందించిన సమాఖ్య శాసనసభ రెండు సభలను కలిగి ఉంది. కౌన్సిల్ ఆఫ్ స్టేట్స్ మరియు హౌస్ ఆఫ్ అసెంబ్లీ.

కౌన్సిల్ ఆఫ్ స్టేట్స్ :

ఎగువ సభ అని పిలువబడే కౌన్సిల్ ఆఫ్ స్టేట్స్ 260 సభ్యులను కలిగి ఉంది. వాటిలో 150 ఆరు ప్రావిన్సుల నుండి ఎన్నుకోవలసి ఉంది మరియు 100 నాలుగు స్థానిక రాష్ట్రాల నుండి రావాలి. కౌన్సిల్ ఆఫ్ స్టేట్స్ ప్రతినిధులను చాలా పరిమిత ఓటు హక్కుపై నేరుగా ఎన్నుకోవలసి ఉంది. ఆస్తి అర్హత అధికంగా ఉంచినందున, బ్రిటిష్ ఇండియా నుండి ప్రతినిధులను ఎన్నుకోవటానికి 1,00,000 మందికి మాత్రమే ఓటు హక్కు వచ్చింది. వారు 9 సంవత్సరాల పాటు కౌన్సిల్‌లో ఉండాల్సి ఉంది. వారిలో మూడింట ఒక వంతు మంది ప్రతి మూడేళ్ళ తరువాత పదవీ విరమణ చేస్తారు. ఇది శాశ్వత సభ. ఎగువ సభ యొక్క ప్రిసైడింగ్ ఆఫీసర్‌ను అధ్యక్షుడు మరియు ఉపాధ్యక్షుడిగా నియమించారు.

ఫెడరల్ అసెంబ్లీ (దిగువ సభ) :

ఫెడరల్ అసెంబ్లీ లేదా దిగువ సభ 375 సీట్లతో కూడిన సభ. వీరిలో 125 లేదా మూడింట ఒక వంతు మంది భారత రాష్ట్రాల ప్రతినిధులు, బ్రిటిష్ ఇండియాకు వెళ్ళే మిగిలిన 250 సీట్లు నింపాలి. ఇక్కడ మళ్ళీ రాష్ట్రాల ప్రతినిధులను

యువరాజులు నామినేట్ చేయాల్సి ఉండగా, బ్రిటిష్ ఇండియాకు చెందిన వారిని ఎన్నుకోవలసి ఉంది. బదిలీ చేయగల ఓటు నిషేధంపై దామాషా ప్రాతినిధ్యం యొక్క వ్యవస్థ ద్వారా ప్రావిన్సుల ప్రాతినిధ్యం ఆయా ప్రాంతీయ శాసనసభలు పరోక్షంగా ఎన్నుకోవలసి ఉంది. అసెంబ్లీకి ఐదేళ్ళ సాధారణ పదవీకాలం ఉండాలి. ఫెడరల్ అసెంబ్లీ యొక్క ప్రిసైడింగ్ ఆఫీసర్గా స్పీకర్ మరియు డిప్యూటీ స్పీకర్గా నియమించారు.

శాసనసభ యొక్క అధికారాలు మరియు విధులు :

ఫెడరల్ శాసనసభకు బ్రిటిష్ భారతీయ ప్రావిన్సులకు చట్టాలు చేయడానికి అధికారం ఉంది. చీఫ్ కమిషనర్ ప్రావిన్సులకు కూడా సంతకం చేసిన భారతీయ రాష్ట్రాలకు చట్టాలు చేయడానికి అధికారం ఇవ్వబడింది. ఫెడరల్ శాసనసభ ఆమోదించిన బిల్లులో గవర్నర్ జనరల్ యొక్క అంగీకారం అవసరం.

ప్రాంతీయ స్వయం ప్రతిపత్తి :

ఈ చట్టం యొక్క అత్యంత విశేషమైన లక్షణం ప్రావిన్సులకు మరింత స్వయం ప్రతిపత్తిని కల్పించింది. ఇది ప్రావిన్సులలో డయార్కీని రద్దు చేసింది. దాని స్థానంలో 'ప్రావిన్షియల్ అటానమీ'ని ప్రవేశపెట్టింది. ప్రావిన్సులు వాటి నిర్వచించిన రంగాలలో స్వయం పతిపత్తి గల పరిపాలన యూనిట్లుగా పనిచేయడానికి అనుమతించబడ్డాయి. అంతేకాకుండా ఈ చట్టం ప్రావిన్సులలో బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వాలను ప్రవేశపెట్టింది. అంటే ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేచర్కు బాధ్యత వహించే మంత్రుల సలహాతో గవర్నర్ పని చేయాల్సి ఉంటుంది. కార్యనిర్వాహక వ్యవస్థకు గవర్నర్ అధిపతిగా ఉండేవారు. ఆయనకు సలహా ఇచ్చేందుకు మంత్రి మండలి ఉండేది. వారిని నియంత్రించే ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేచర్లకు మంత్రులు బాధ్యత వహిస్తారు. అయితే మంత్రులకు తమ శాఖల నిర్వహణ విషయంలో పూర్తి స్వేచ్ఛ లేదు. అటువంటి అధికారాలు చాలా తరచుగా ఉపయోగించబడనప్పటికీ గవర్నర్లు అధిక అధికారాల సమితిని కలిగి ఉన్నారు. శాసనసభ మంత్రులను కూడా తొలగించవచ్చు. అయినప్పటికీ గవర్నర్లు ఇప్పటికీ ప్రత్యేక రిజర్వ్ అధికారాలను కలిగి ఉన్నారు. బ్రిటిష్ అధికారులు ఇప్పటికీ ప్రాంతీయ ప్రభుత్వాన్ని సస్పెండ్ చేయవచ్చు. సాధారణంగా ప్రాంతీయ పరిపాలనలో కేంద్ర జోక్యాన్ని తోసిపుచ్చారు.

కాబట్టి ప్రాంతీయ స్వయం ప్రతిపత్తి అంటే రెండు విషయాలు. మొదటిది, ప్రావిన్షియల్ గవర్నమెంట్లు "ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేచర్లకు బాధ్యత వహిస్తాయి మరియు రెండవది, ప్రావిన్సులు, పెద్ద సంఖ్యలో విషయాలలో వివాదాస్పద మరియు జోక్యం లేకుండా ఉన్నాయి. వాస్తవానికి విచక్షణ అధికారాలు, ప్రత్యేక బాధ్యతలు మరియు రక్షణలు, నియంత్రిత మరియు క్రియాశీల కార్యకలాపాల ముసుగులో గవర్నర్లకు పెద్ద ఎత్తున అధికారాలు అప్పగించబడ్డాయి. ప్రాంతీయ పాలన రెండు భాగాలుగా విభజించబడింది. ప్రావిన్షియల్ ఎగ్జిక్యూటివ్ మరియు ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేచర్. గవర్నర్ ప్రావిన్సుల ఎగ్జిక్యూటివ్ హెడ్. గవర్నర్ మరియు అతని అధికారాలు క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

గవర్నర్ : అతన్ని బ్రిటిష్ రాజు నియమిస్తారు. అతను మంత్రుల సలహా మేరకు పాలిస్తారు మరియు అదే సమయంలో అతని వ్యక్తిగత విచక్షణతో పనిచేయడానికి ఇతనికి అధికారం ఉంది. అతని నిర్ణయం అంతిమం. ఇతనికి ప్రత్యేక బాధ్యతలు కూడా ఉన్నాయి.

గవర్నర్ విచక్షణా అధికారాలు : ప్రావిన్స్ యొక్క ఎగ్జిక్యూటివ్ హెడ్ కావడంతో అతను మంత్రులను నియమించగలడు మరియు తొలగించగలడు. మంత్రుల మండలి సమావేశాలకు ఆయన అధ్యక్షత వహించారు. అతను రెండు రకాల ఆర్డినెన్సులు ఇవ్వగలడు. ఒకటి అతను ఎప్పుడైనా జారీ చేసేది మరియు మరొకటి శాసనసభ సమయంలో చేసేది. అతను ప్రావిన్షియల్ పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్ సభ్యులను నియమిస్తాడు. గవర్నర్ ప్రత్యేక బాధ్యతలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి :

ప్రభుత్వ ఉద్యోగులు మరియు వారి ఆధారపడినవారి యొక్క సరైన మరియు చట్టబద్ధమైన ప్రయోజనాలను కాపాడటం, మైనారిటీల చట్టబద్ధమైన ఆసక్తిని కాపాడటం, వాణిజ్య వివక్ష నివారణ, గవర్నర్ జనరల్ అతనికి జారీ చేసిన ఉత్తర్వులు మరియు సూచనల అమలు చేయడం లాంటి విషయాలు గవర్నర్ పరిధిలో ఉంటాయి.

ప్రాంతీయ మంత్రులు :

పరిపాలనను నడపడానికి మంత్రులకు శాఖలు ఇవ్వబడ్డాయి. గవర్నర్ మంత్రుల సలహా మేరకు పరిపాలనను నడుపుతారు. ఇతర మంత్రులను ముఖ్యమంత్రి సలహా మేరకు గవర్నర్ నియమించాల్సి ఉంది. మైనారిటీలకు మంత్రిత్వ శాఖలో ప్రాతినిధ్యం ఇవ్వడం గవర్నర్ విధి.

ప్రాంతీయ శాసనసభలు :

ఇండియా గవర్నమెంట్ చట్టం – 1935 ఏకరీతి నమూనా యొక్క ప్రాంతీయ శాసనసభలను ఏర్పాటు చేయలేదు. అస్సాం, బెంగాల్, బీహార్, యు.పి., మద్రాస్ మరియు బొంబాయి యొక్క ఆరు ప్రావిన్సులు ఒక్కొక్కటి రెండు సభలు ఇవ్వగా, పంజాబ్, సింధ్, వాయువ్య సరిహద్దు ప్రావిన్స్, ఒరిస్సా మరియు సి.పి. ఒకే సభ మాత్రమే ఉంది. ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేటివ్ అసెంబ్లీ మరియు ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్ అనే రెండు సభలు ఉన్నాయి.

శాసన సభ :

ప్రాంతీయ శాసనసభలు 1935 చట్టం ప్రకారం పునర్వ్యవస్థీకరించబడ్డాయి మరియు ఇది మొదటిసారి ద్విసభ సూత్రాన్ని ప్రాంతీయ రంగంలో ప్రవేశపెట్టారు. ఈ చట్టం పదకొండు ప్రావిన్సులలో ఆరింటిలో ద్విసభా విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టింది. ఆ విధంగా బెంగాల్, బొంబాయి, మద్రాస్, బీహార్, అస్సాం మరియు యునైటెడ్ ప్రావిన్స్‌ల శాసనసభలు కొన్ని పరిమితులతో శాసన మండలి (ఎగువ సభ) మరియు శాసన సభ (దిగువ సభ)తో కూడిన ద్విసభలుగా చేయబడ్డాయి. ప్రావిన్షియల్ అసెంబ్లీ యొక్క పరిమాణం ప్రావిన్స్ నుండి ప్రావిన్స్ వరకు భిన్నంగా ఉంటుంది. మతపరమైన అవార్డు ప్రకారం వివిధ ప్రావిన్సులలో సీట్లు పంపిణీ చేయబడ్డాయి. కొన్ని సీట్లను సాధారణ సీట్లు అని పిలుస్తారు. వాటిలో కొన్ని షెడ్యూల్ కులాలకు కేటాయించబడ్డాయి. మతపరమైన మార్గాలపై ప్రత్యేక ప్రాతినిధ్యం ముస్లింలు, సిక్కులు, ఆంగ్లో ఇండియన్లు, యూరోపియన్లు మరియు భారతీయ క్రైస్తవులకు ఇవ్వబడింది. కొన్ని సీట్లు వాణిజ్యం, పరిశ్రమ, ల్యాండ్ హోల్డర్స్ లేబర్ మరియు విశ్వవిద్యాలయాల కోసం కేటాయించబడ్డాయి. అసెంబ్లీ జీవిత కాలం 5 సంవత్సరాలు. కానీ అంతకుముందు రద్దు చేయవచ్చు.

లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్ :

ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్ శాశ్వత సంస్థ. సభ్యుల కార్యాలయం పదవీకాలం తొమ్మిది సంవత్సరాలు. కాని వారిలో మూడింట ఒక వంతు ప్రతి మూడు సంవత్సరాలకు తర్వాత పదవీ విరమణ చేయాల్సి వచ్చింది. లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్ సభ్యుడి వయస్సు అర్హత 30 సంవత్సరాలుగా నిర్ణయించబడింది.

శాసనసభ యొక్క అధికారాలు :

ప్రాంతీయ శాసనసభలు ప్రాంతీయ జాబితాలో చేర్చబడిన ఆ విషయాలకు సంబంధించి చట్టాలు చేసే అధికారాలతో మరియు ఏకకాలిక జాబితాను కలిగి ఉన్నాయి. ఏదేమైనా కొన్ని బిల్లులను ప్రవేశపెట్టడానికి గవర్నర్ యొక్క ముందస్తు అనుమతి పొందవలసి ఉంది. ఫెడరల్ చట్టం ఆమోదించిన ఒక అంశంపై చట్టాలను ఆమోదించడానికి శాసనసభకూ అనుమతించలేదు. మంత్రులకు ప్రశ్నలు మరియు అనుబంధ ప్రశ్నలను అడిగే శక్తులు ఇద్దరికీ ఉన్నాయి. అసెంబ్లీకి మంత్రులను తొలగించే అధికారం కూడా ఉంది.

రక్షణలు మరియు పునర్నిర్మాణాలు :

భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935 యొక్క వివాదాస్పద లక్షణం చట్టంలో అందించబడిన రక్షణలు మరియు రిజర్వేషన్లు, భారతదేశంలో బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వ వైఫల్యానికి దారితీసే ఇటువంటి అవాంఛనీయ ధోరణులకు తనిఖీ మరియు సమతుల్యతలుగా ఉపయోగపడతాయి. దేశ ప్రయోజనాల దృష్ట్యా ఆ రక్షణలు, రిజర్వేషన్లు అవసరమని విజ్ఞప్తి చేశారు. అవి రాష్ట్రాలపై భారత ప్రభుత్వంచే అధికారాల వినియోగంపై విధించబడ్డాయి. ఒక ఉదాహరణ చెప్పాలంటే కేంద్ర ప్రభుత్వంలో నాలుగు "రిజర్వ్‌డ్" సబ్జెక్టులు గవర్నర్ జనరల్‌కు మరియు బాధ్యత లేని కౌన్సిలర్లకు అప్పగించబడ్డాయి. వారికి ఈ విషయాలను తన అభీష్టానుసారం పరిష్కరించే అధికారం ఉంది. గవర్నర్ జనరల్ మరియు గవర్నర్లు భారతదేశం యొక్క శాంతి మరియు భద్రతకు తీవ్రమైన విపత్తుల నివారణకు సంబంధించి "ప్రత్యేక బాధ్యతలతో" అధికారాలు కలిగి ఉంది. మైనారిటీల చట్టబద్ధమైన ప్రయోజనాలను పరిరక్షించడం, సేవల హక్కును కాపాడడం మొదలైనవి. ఆర్థిక రంగంలో, ఆర్థిక స్థిరత్వాన్ని రక్షించడానికి కొన్ని రక్షణలు అందించబడ్డాయి.

మైనారిటీల కోసం విస్తృతమైన భద్రతలు మరియు రక్షిత కవచాలను అందించడం ఈ చట్టం యొక్క విలక్షణమైన అంశాలు. దీనికి కారణం మైనారిటీలకు మెజారిటీ సమాజం ఆధిపత్యం నుండి రక్షణ అవసరం. ఈ నిబంధన మంత్రులు మరియు శాసనసభ్యులను అధిగమించడానికి గవర్నర్ జనరల్ మరియు గవర్నర్లకు ఇచ్చింది. వాస్తవానికి మైనారిటీల భద్రత మంత్రుల శక్తులలో కీలకమైన తగ్గింపు.

కె.వి. పున్నయ్య వ్యాఖ్యానిస్తూ 'ఈ రక్షణల యొక్క స్వభావం మరియు కంటెంట్ యొక్క వాస్తవిక విశ్లేషణ. భారతదేశంలోని సంప్రదాయవాద శక్తులతో కూటమిని ఏర్పరుచుకోవడం ద్వారా బ్రిటిష్ వారు తమ స్వార్థ ప్రయోజనాలను కాపాడుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారనే వాస్తవాన్ని వెల్లడిస్తుంది. ముస్లింలు మరియు భారత యువరాజులు పెరుగుతున్న ప్రజాస్వామ్య జాతీయవాదానికి వ్యతిరేకంగా ఉన్నారు. భారత యువరాజులు ప్రజాస్వామ్యాన్ని, ముస్లింలు మెజారిటీ పాలనను వ్యతిరేకిస్తున్నందున, భారతదేశంలో బ్రిటిష్ ప్రయోజనాలను శాశ్వతం చేయడానికి దోహదపడింది."

ఫెడరల్ కోర్టు ఏర్పాటు :

భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935 చట్టాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి మరియు సమాఖ్య విషయాలకు సంబంధించిన వివాదాలను పరిష్కరించేందుకు ఫెడరల్ కోర్టు ఏర్పాటుకు అందించింది. ప్రావిన్సుల మధ్య మరియు కేంద్రం మరియు ప్రావిన్సుల మధ్య వివాదాల పరిష్కారం కోసం ఢిల్లీలో ఫెడరల్ కోర్టు స్థాపించబడింది. ఇది ఫెడరల్ కోర్టు ఒక ప్రధాన న్యాయమూర్తిని కలిగి ఉండాలి మరియు ఆరుగురు న్యాయమూర్తుల కంటే ఎక్కువ మందిని కలిగి ఉండకూడదు. నిజానికి

1937లో స్థాపించబడిన ఫెడరల్ కోర్టులో ఒక ప్రధాన న్యాయమూర్తి మరియు ఇద్దరు అనుబంధ న్యాయమూర్తులు ఉన్నారు. న్యాయమూర్తులు బ్రిటీష్ ప్రభుత్వంచే నియమించబడతారు మరియు వారు అరవై సంవత్సరాల వయస్సు వచ్చే వరకు పదవిలో ఉంటారు. భారతదేశంలోని ఫెడరల్ కోర్టు అసలు, అప్పీలేట్ మరియు అడ్వైజరీ అనే మూడు విభిన్న రకాల అధికార పరిధిని కలిగి ఉంది. గవర్నర్ జనరల్ కోర్టు నుండి సలహా తీసుకోవటానికి ఇష్టపడినప్పుడల్లా అది సలహా ఇవ్వాలి. కానీ అద్భుతమైన అసమానత ఏమిటంటే ఇది భారతదేశంలోని చివరి అత్యున్నత న్యాయపరమైన అధికారం లేదు. ఇంగ్లాండ్‌లో ఉన్న ప్రివి కౌన్సిల్ యొక్క జ్యుడీషియల్ కమిటీకు ఫెడరల్ కోర్టు నిర్ణయాలకు వ్యతిరేకంగా అప్పీలు చేయవచ్చు. అయితే ఈ కోర్టు 1950లో ప్రస్తుత సుప్రీంకోర్టు స్థాపించబడే వరకు పని చేస్తూనే ఉంది మరియు అనేక విలువైన మరియు నిష్పక్షపాత న్యాయపరమైన నిర్ణయాలను ప్రకటించింది.

ఇండియా కౌన్సిల్ రద్దు :

1858 లో స్థాపించబడిన ఇండియా కౌన్సిల్ ఈ చట్టం ద్వారా రద్దు చేయబడింది. కానీ అదే సమయంలో భారతదేశానికి సంబంధించిన ఏ విషయంపైనైనా కార్యదర్శికి ఎప్పటికప్పుడు సలహా ఇవ్వడానికి ఇది మూడు కంటే ఎక్కువ లేదా ఆరు కంటే తక్కువ మంది సభ్యులతో కూడిన కమిటీని అందించింది. వారు తమ జీతాన్ని బ్రిటిష్ ఖజానా నుండి తీసుకోవలసి ఉంటుంది. భారతదేశానికి సంబంధించిన రాష్ట్ర కార్యదర్శి వారి సలహాకు వ్యక్తిగతంగా లేదా సమిష్టిగా కట్టుబడి ఉండరు. ఇది అంతకుముందు ఉన్నదానికంటే తక్కువ శక్తిని కలిగి ఉంది. ప్రావిన్షియల్ స్వయం ప్రతిపత్తి ఇచ్చినందున దాని అధికారాలు గణనీయంగా తగ్గించబడ్డాయి.

ఓటు హక్కును పొడిగించడం మరియు మతపరమైన ఓటర్లను నిలుపుకోవడం :

1919 చట్టం మొత్తం జనాభాలో $2^1/_2\%$ మందికి మాత్రమే ఓటు హక్కును కల్పించింది. చట్టం 1935 విద్యాపరమైన ఆస్తి అర్హతలను తగ్గించింది. దీని ఫలితంగా ఓటు హక్కును 35 మిలియన్ల మంది వ్యక్తులకు విస్తరించారు. ఇందులో మిలియన్ మంది మహిళలతో సహా మొత్తం 27% భారతదేశంలోని వయోజన జనాభాలో 1937లో ఓటు హక్కును పొందారు. చట్టం యొక్క లోప లక్షణం కమ్యూనిటీ ఓటర్లను నిలుపుకోవడం. ఇది సమాఖ్య మరియు ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేచర్లలో మతపరమైన మరియు ప్రత్యేక ప్రతినిధి కోసం ప్రత్యేక ఓటర్లను నిలుపుకుంది. బదులుగా మతపరమైన ప్రాతినిధ్యం యొక్క విభజించే సూత్రం యూరోపియన్లు, ఆంగ్లో ఇండియన్లు మరియు భారతీయ క్రైస్తవులను చేర్చడానికి విస్తరించబడింది. ఈ చట్టం అణగారిన తరగతులకు (షెడ్యూల్డ్ కులాలు), మహిళలు మరియు కార్మికులు (కార్మికులు) ప్రత్యేక ఓటర్లను అందించడం ద్వారా మత ప్రాతినిధ్య సూత్రాన్ని మరింత విస్తరించింది. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం హరిజనులకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలను మంజూరు చేయడానికి కూడా ఆసక్తిగా ఉంది. కానీ గాంధీజీ ఆమరణ నిరాహార దీక్ష కారణంగా బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఆ దుష్ట విభజనను వదులుకోవలసి వచ్చింది. ఫెడరల్ లెజిస్లేచర్ యొక్క ఉభయ సభలలో ముస్లింలకు $33^1/_3\%$ సీట్లు వచ్చాయి. ఇది మన దేశం యొక్క ఐక్యత మరియు సంఘీభావాన్ని మరింత బలహీనపరిచింది మరియు ధ్వంసం చేసింది.

బర్మా, ఏడెన్, బెరార్, సింద్ మరియు ఒరిస్సా పునర్వ్యవస్థీకరణ :

సింధు బొంబాయి ప్రెసిడెన్సీ నుండి వేరు చేయబడింది. బీహార్, ఒరిస్సా విడిపోయింది. బర్మా భారతదేశం నుండి వేరు చేయబడింది. ఏడెన్ కూడా భారతదేశం నుండి వేరు చేయబడింది మరియు క్రౌన్ కాలనీగా చేయబడింది. ఈ చట్టం

బర్మాను భారతదేశం నుండి వేరు చేసింది. ప్రపంచ పటంలో బర్మా ఒక ప్రత్యేక దేశంగా మారింది. ఏడెన్ బదిలీ చేయబడింది మరియు 1937 ఏప్రిల్ 1 నుండి నేరుగా వలస రాజ్యాల కార్యాలయం క్రింద ఉంచబడింది. ఏడెన్‌ను బ్రిటిష్ వలస రాజ్యాల కార్యాలయానికి అప్పగించారు. బెరార్ హైదరాబాద్ రాష్ట్రంలో ఒక భాగంగా ఉంది. పరిపాలనా ప్రయోజనం కోసం ఇది కేంద్ర ప్రావిన్సులతో విలీనం అయ్యింది. సెంట్రల్ ప్రావిన్స్ బెరార్ అని పిలువబడే గవర్నర్స్ ప్రావిన్స్‌లో భాగంగా మారింది. ఈ చట్టం 1935 సింధ్ మరియు ఒరిస్సా రెండు కొత్త ప్రావిన్సులను సృష్టించింది.

బ్రిటిష్ పార్లమెంటుకు ఆధిపత్యం :

బ్రిటిష్ పార్లమెంటు యొక్క ఆధిపత్యాన్ని వ్యూహాత్మకంగా ఉంచారు. ఫెడరల్ మరియు ప్రాంతీయ శాసనసభలు కొన్ని నిర్దేశిత పరిస్థితులలో కొన్ని పేర్కొన్న విషయాలలో మార్పులను సిఫారసు చేయగలిగినప్పటికీ, భారత రాజ్యాంగాన్ని సవరించడానికి లేదా రద్దు చేయడానికి అంతిమ అధికారం బ్రిటిష్ పార్లమెంటులో ఉంచబడింది. ఈ విధంగా కొత్త రాజ్యాంగం ఏ విధంగానూ భారత రాజ్యాంగం కాదు. ఇది బ్రిటిష్ పార్లమెంటు చేత భారతదేశంపై చట్టాన్ని విధించడమే.

రిజర్వ్ బ్యాంక్ :

కరెన్సీని నియంత్రించడానికి మరియు దేశంలో ఆర్థిక స్థిరత్వాన్ని ఉంచడానికి గవర్నర్ మరియు పదిహేను మంది డైరెక్టర్లతో రిజర్వ్ బ్యాంక్ స్థాపించబడింది. వీరిలో ఎనిమిది మంది డైరెక్టర్లు ఎన్నుకోవలసి ఉంది మరియు ఐదుగురు నామినేట్ చేయబడ్డారు. గవర్నర్ జనరల్‌కు బ్యాంక్ అధికారులను నిర్దేశించే అధికారం కూడా ఉంది.

ఫెడరల్ రైల్వే అథారిటీ :

ఫెడరల్ రైల్వే అథారిటీ కోసం ఈ చట్టం అందించబడింది. ఇది ఏడుగురు సభ్యులను కలిగి ఉంది. గవర్నర్ జనరల్ ఏడుగురు సభ్యులలో ఆ సంస్థకు అధ్యక్షుడిని నామినేట్ చేయాలి. రైల్వే విభాగం ప్రత్యేక రైల్వే నిధులు మరియు ప్రత్యేక రైల్వే ట్రిబ్యునల్ ఏర్పాటు చేయాల్సి వచ్చింది.

ఇతర లక్షణాలు :

ఇది రెండు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ ప్రావిన్సులకు ఫెడరల్ పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్, ప్రావిన్షియల్ పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్ మరియు జాయింట్ పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్ మాత్రమే కాకుండా స్థాపనకు అందించింది.

గవర్నర్ జనరల్ ప్రత్యేక బాధ్యతలు :

1935 నాటి చట్టం ప్రజలకు అధికారాన్ని బదిలీ చేయడానికి అందించింది మరియు గవర్నర్ జనరల్ యొక్క కొన్ని ప్రత్యేక బాధ్యతలను కూడా ఇచ్చింది. అవి భారతదేశం యొక్క శాంతి లేదా ప్రశాంతతకు లేదా అక్కడ ఉన్న ఏవైనా తీవ్రమైన భయం యొక్క నివారణ చర్యలు చేపట్టడం, ఆర్థిక స్థిరత్వం యొక్క రక్షణ, మైనారిటీల యొక్క చట్టబద్ధమైన ఆసక్తిని రక్షించడం, ప్రజా సేవల యొక్క చట్టబద్ధమైన ఆసక్తి యొక్క రక్షణ, భారతీయ రాష్ట్రాలు మరియు రాకుమారుల హక్కుల రక్షణ మరియు తన అభీష్టానుసారం లేదా వ్యక్తిగత తీర్పులో పనిచేసిన విషయాలకు సంబంధించి విధులను సరిదిద్దడం గవర్నర్ జనరల్ ప్రత్యేక బాధ్యతలుగా ఉన్నాయి.

గవర్నర్ జనరల్ యొక్క అధికారాల అంచనా :

ఈ చట్టం ప్రకారం గవర్నర్ జనరల్ అపారమైన అధికారాన్ని కలిగి ఉన్నారు. అతను విచక్షణ మరియు వ్యక్తిగత తీర్పు రెండింటినీ కలిగి ఉన్నందున, వారు బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వ భావనకు భిన్నంగా ఉన్నారు. దేశం యొక్క పరిపాలన అతని చుట్టూ తిరగడం. గవర్నర్ జనరల్ యొక్క ఆర్థిక శక్తి విస్తారంగా ఉంది. గవర్నర్ జనరల్ ఉత్తర్వు ప్రకారం అంచనా వేసిన రశీదులు మరియు ఖర్చుల వార్షిక ప్రకటనను సమాఖ్య శాసనసభ ముందు ఉంచాలి. అతని సిఫార్సులో తప్ప మంజూరు కోసం డిమాండ్ చేయలేము. మరియు శాసనసభ విధి విధించిన కోతను పునరుద్ధరించడం అతని శక్తితో ఉంది. అతను ఖర్చులో ఓటు వేయగల మరియు ధరించలేని వస్తువులను నిర్ణయించవలసి ఉంది. మరియు ఆవిర్భావంతో అతను ఇష్టపడే ఖర్చులను తీర్చడానికి అధికారం పొందాడు. అతను క్రెడిట్ నిర్వహణ మరియు ఆర్థిక స్థిరత్వం కోసం ఆర్థిక సలహాదారుని నియమించవలసి ఉంది. అతని విచక్షణా అధికారాలు మరియు వ్యక్తిగత తీర్పు యొక్క అధికారాలు బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వాన్ని సంకుచితంగా తగ్గించాయి.

12.4. భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935 యొక్క ప్రాముఖ్యత :

1935 నాటి భారత ప్రభుత్వ చట్టం భారతదేశ పాలనలో పెద్ద మార్పులను ప్రవేశపెట్టింది మరియు మరింత కేంద్రీకృత మరియు సమాఖ్య వ్యవస్థకు పునాది వేసింది. ఈ చట్టం భారతదేశానికి సమాఖ్య నిర్మాణాన్ని ప్రతిపాదించింది, కేంద్ర ప్రభుత్వం మరియు ప్రాంతీయ ప్రభుత్వాల మధ్య అధికారాలు మరియు బాధ్యతలను విభజించింది. ఇది కేంద్ర మరియు ప్రాంతీయ స్థాయిలలో ద్విసభ శాసనసభను ఏర్పాటు చేసింది. ఎగువ సభలకు పరోక్షంగా, దిగువ సభలకు ప్రత్యక్షంగా ఎన్నికలు జరగాల్సి ఉంది. భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1919 ద్వారా ప్రవేశపెట్టబడిన డయార్కీ వ్యవస్థ రద్దు చేయబడింది. అన్ని సబ్జెక్టులు మూడు జాబితాలుగా వర్గీకరించబడ్డాయి. ఫెడరల్, ప్రావిన్షియల్ మరియు ఉమ్మడి జాబితాలు.

ప్రావిన్సులకు గణనీయమైన స్థాయిలో స్వయం ప్రతిపత్తి ఇవ్వబడింది మరియు ఆరోగ్యం, విద్య, పబ్లిక్ వర్క్స్ మరియు స్థానిక ప్రభుత్వంతో సహా అనేక విషయాలపై అధికారం ఇవ్వబడింది. సెంట్రల్ మరియు ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేచర్లలో షెడ్యూల్డ్ కులాల (అణగారిన తరగతులు) కోసం సీట్లు రిజర్వ్ చేయబడ్డాయి. ముస్లింలకు ప్రత్యేక ఎన్నికల వ్యవస్థ అలాగే ఉంచబడింది. కానీ కొన్ని మార్పులతో మైనారిటీలకు రిజర్వ్డ్ సీట్లతో ఉమ్మడి ఓటర్లను ఏర్పాటు చేసేందుకు చట్టం అనుమతించింది. ఛాంబర్ ఆఫ్ ప్రిన్సెస్ ద్వారా సెంట్రల్ లెజిస్లేచర్లో రాచరిక రాష్ట్రాల ప్రాతినిధ్యం కోసం చట్టం అందించబడింది. ఫెడరల్ చట్టానికి సంబంధించిన విషయాలను అర్థం చేసుకోవడానికి మరియు తీర్పు ఇవ్వడానికి ఈ చట్టం ఫెడరల్ కోర్టును ఏర్పాటు చేసింది. ప్రతి ప్రావిన్స్ గవర్నర్‌కు కొన్ని విషయాలలో స్వతంత్రంగా వ్యవహరించే అధికారాలు ఇవ్వబడ్డాయి మరియు వారు ఆర్డినెన్సులను కూడా జారీ చేయవచ్చు.

కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ఆర్థిక విషయాలపై మరింత నియంత్రణ ఇవ్వబడింది. అయితే ప్రాంతీయ ప్రభుత్వాలు తమ స్వంత ఆర్థిక విషయాలపై ఎక్కువ బాధ్యత కలిగి ఉంటాయి. ముస్లింలు మైనారిటీగా ఉన్న ప్రావిన్సులలో వారి జనాభా ఆధారంగా చట్టసభలలో రిజర్వేషన్లు కల్పించబడ్డాయి. చట్టం ప్రాథమిక హక్కులపై ఒక విభాగాన్ని కలిగి ఉంది. 1935 నాటి భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1919 చట్టం తర్వాత భారతదేశంలో పూర్తిగా బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వం వైపు రెండవ మైలురాయిని గుర్తించింది. 1935 చట్టం ప్రాంతీయ స్వయం ప్రతిపత్తి ప్రయోగం ద్వారా కొన్ని ఉపయోగకరమైన ప్రయోజనాలను అందించింది.

కాబట్టి మనం భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935 ప్రాధాన్యత గల చట్టం అని చెప్పవచ్చు. భారతదేశంలో రాజ్యాంగ అభివృద్ధి చరిత్రలో తిరుగులేని ఘట్టాన్ని సూచిస్తుంది. భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935 కేంద్ర ప్రభుత్వం చేతుల్లో కేంద్రీకృతమై ఉన్న అధికారాలను తగ్గించింది మరియు భారతదేశంలో వికేంద్రీకృత ప్రభుత్వం రూపుదిద్దుకునేలా చూసుకోవడం ద్వారా దానిని పంపిణీ చేసింది. మహిళలకు ప్రత్యేక ఓటర్లు, వారు కోరినప్పటికీ నిర్ణయం తీసుకునే ప్రక్రియలో మహిళల పురోగతికి చాలా మంచిది. ఈ చట్టం బాహ్య జోక్యం నుండి వారిని విముక్తి చేయడం ద్వారా ప్రావిన్సులకు స్వయం ప్రతిపత్తి హోదాను కల్పించే మొదటి ప్రయత్నం. భారతీయ చరిత్రలో ఇది గొప్ప ప్రాముఖ్యతను కలిగి ఉంది. ఎందుకంటే ఇది చివరికి ప్రజల మనస్సులలో స్వాతంత్ర్య ఆవశ్యకతను పురికొల్పిన డొమినియన్ హోదా వాస్తవంలో ముగిసింది.

12.5. 1935 భారత ప్రభుత్వ చట్టంపై విమర్శ :

1935 భారత ప్రభుత్వ చట్టం భారతదేశంలో రాజ్యాంగ సంస్కరణలో గణనీయమైన ప్రయత్నాన్ని సూచిస్తుంది. ఇది ముఖ్యమైన మార్పులను ప్రవేశపెట్టినప్పటికీ ఇది విమర్శలు మరియు సవాళ్ళను కూడా ఎదుర్కొంది. మరియు దానిలోని కొన్ని నిబంధనలు పూర్తిగా అమలు కాలేదు. 1935 భారత ప్రభుత్వ చట్టం ప్రశంసలు మరియు విమర్శలను అందుకుంది. ఇది రాజ్యాంగ సంస్కరణలో గణనీయమైన ప్రయత్నానికి ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్నప్పటికీ, దాని లోపాలు లేకుండా లేవు. 1935 చట్టంపై కొన్ని కీలక విమర్శలు ఇక్కడ ఉన్నాయి.

1935 చట్టం ద్వారా బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యవాదం భారతదేశంపై తన పట్టును కొనసాగించాలని నిశ్చయించుకుంది. ఈ చట్టం అసమాన యూనిట్లను ఏకం చేయడానికి ప్రయత్నించింది. సమాఖ్య భారతదేశ ప్రజలకు తగిన ప్రాతినిధ్యం ఇవ్వలేదు. రాజ్యాంగ సవరణకు సంబంధించిన నిబంధనలు కఠినంగా ఉన్నాయి. వాస్తవానికి ఇది ప్రజలకు ఎటువంటి శక్తిని ఇవ్వలేదు. ఆచరణలో సమాఖ్య పథకం కేవలం కాగితపు పథకం మరియు ప్రాంతీయ స్వయం ప్రతిపత్తిగా మిగిలిపోయింది. దీని కింద జనాదరణ పొందిన మంత్రులు పదవికి వచ్చారు. ప్రాంతీయ పరిపాలన మంత్రులు చేతిలో లేదు. కానీ గవర్నర్ చేతిలో ఉంది. గవర్నర్‌లు వీటో పవర్ వంటి అపారమైన అధికారాలు కలిగి ఉన్నారు. మతపరమైన అవార్డుల ఆధారంగా సీట్లను నింపాలి. ప్రత్యేక ఓటర్లు భారతదేశ జాతీయ సంఘీభావానికి వ్యతిరేకంగా ఉన్నారు.

చట్టంలోని కొన్ని నిబంధనలు ఎన్నడూ అమలు చేయబడలేదు. ఇది రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం ప్రారంభమయ్యే ముందు పాక్షికంగా మాత్రమే పనిచేసింది. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం కారణంగా చట్టంలోని అనేక నిబంధనలు పూర్తిగా అమలు కాలేదు. ఇది సంస్కరణల యొక్క వాస్తవ ప్రభావాన్ని పరిమితం చేసింది. చట్టం అనేక రంగాలలో సంక్లిష్టత మరియు అస్పష్టత కారణంగా విమర్శించబడింది. కేంద్రం మరియు ప్రావిన్సుల మధ్య అధికారాల విభజన, అలాగే బాధ్యతల కేటాయింపు కొన్నిసార్లు అస్పష్టంగా ఉన్నాయి. చట్టం ద్వారా మంజూరు చేయబడిన ప్రాంతీయ స్వయం ప్రతిపత్తి కోరుకున్నంత విస్తృతమైనది కాదని విమర్శకులు వాదించారు. గవర్నర్ యొక్క ప్రత్యేక అధికారాలు మరియు నిర్ణయాలను భర్తీ చేసే బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ సామర్థ్యం నిజమైన స్వపరిపాలనను పరిమితం చేస్తున్నాయి. వైస్రాయ్ ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిల్ వంటి కీలక నిర్ణయాధికార సంస్థల్లో భారతీయులకు పూర్తి మరియు సమాన ప్రాతినిధ్యాన్ని చట్టం అందించలేదు.

అట్టడుగు వర్గాలు ఎదుర్కొంటున్న సామాజిక మరియు ఆర్థిక సమస్యలను పరిష్కరించడానికి షెడ్యూల్డ్ కులాలకు రిజర్వేషన్లు సరిపోవని కొందరు విమర్శకులు విశ్వసించారు. ప్రావిన్సులలో ఈ చట్టం బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వాన్ని ప్రవేశపెట్టగా,

విమర్శకులు నిజమైన స్వయం పాలనను మంజూరు చేయడంలో, ప్రత్యేకించి కేంద్ర స్థాయిలో తగినంతగా ముందుకు సాగలేదని వాదించారు. కొంతమంది విమర్శకులు ఈ చట్టం వలసవాద వారసత్వం నుండి నిజమైన విరామానికి ప్రాతినిధ్యం వహించలేదని వాదించారు.

ఈ చట్టం రాచరిక రాష్ట్రాల ఆకాంక్షలు మరియు డిమాండ్లను పూర్తిగా సంతృప్తి పరచలేదు. ఇది వారి పాలకులలో కొంత అసంతృప్తికి దారితీసింది. ఈ చట్టం ప్రాథమిక హక్కులపై ఒక విభాగాన్ని కలిగి ఉండగా, విమర్శకులు ఈ హక్కులు తరువాతి రాజ్యాంగాలలో ఉన్నంత సమగ్రంగా లేదా బాగా నిర్వచించబడలేదని వాదించారు. భారతీయ జనాభా ముఖ్యంగా గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో ఎదుర్కొంటున్న సామాజిక, ఆర్థిక సమస్యలను చట్టం తగిన విధంగా పరిష్కరించలేదని విమర్శకులు విశ్వసించారు.

గవర్నర్ జనరల్ యొక్క అనేక 'రక్షణలు' మరియు 'ప్రత్యేక బాధ్యతలు' చట్టం యొక్క సరైన పనితీరులో బ్రేకులుగా పనిచేశాయి. ఉదాహరణ ప్రాంతీయ స్వయం ప్రతిపత్తి ఉన్నప్పటికీ, గవర్నర్‌కు ఇప్పటికీ ప్రావిన్సులలో విస్తృతమైన అధికారాలు ఉన్నాయి. మతపరమైన ఓటర్ల వ్యవస్థ యొక్క విస్తరణ మరియు వివిధ ప్రయోజనాలకు ప్రాతినిధ్యం వహించడం వేర్పాటువాద ధోరణులను ప్రోత్సహించింది. ఇది భారతదేశ విభజనలో పరాకాష్టకు చేరుకుంది. ఈ చట్టం అంతర్గత వృద్ధికి అవకాశం లేకుండా దృఢమైన రాజ్యాంగాన్ని అందించింది. సవరణ హక్కు బ్రిటిష్ పార్లమెంటుకు కేటాయించబడింది. ఈ చట్టాన్ని నిశితంగా చదివితే, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం వారు దీనిని కోరదగినదిగా భావించిన ఏ సమయంలోనైనా పూర్తి నియంత్రణను తిరిగి తీసుకోవడానికి చట్టపరమైన సాధనాలను కలిగి ఉందని వెల్లడిస్తుంది.

రక్షణ మరియు విదేశీ వ్యవహారాలలో అధికారాలు తప్పనిసరిగా గవర్నర్ జనరల్‌కు ఇవ్వబడినందున, మంత్రివర్గ కార్యకలాపాల పరిధిని పరిమితం చేయడం మరియు భారత రాష్ట్రాల పాలకులకు ఇచ్చిన ప్రాతినిధ్య ప్రమాణం కూడా సంభావ్యతను తిరస్కరించడం ద్వారా ఇది స్పష్టమైంది. ప్రజాస్వామ్య నియంత్రణ ప్రారంభమైంది. సగం రాష్ట్రాలు సమాఖ్యకు అంగీకరించినప్పుడే సమాఖ్య భాగం అమలులోకి వస్తుంది. ఇది ఎప్పుడూ జరగలేదు మరియు రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం ప్రారంభమైన తర్వాత ఫెడరేషన్ స్థాపన నిరవధికంగా వాయిదా పడింది. ఫలితంగా 1935 చట్టం దాదాపు అన్ని వర్గాలచే ఖండించబడింది మరియు కాంగ్రెస్ ఏకగ్రీవంగా తిరస్కరించబడింది. బదులుగా స్వతంత్ర భారతదేశానికి రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించడానికి పెద్దల ఫ్రాంచైజీ ఆధారంగా ఎన్నికైన రాజ్యాంగ సభను ఏర్పాటు చేయాలని కాంగ్రెస్ డిమాండ్ చేసింది. ఇంకా నెహ్రూ దీనిని "బలమైన బ్రేక్‌లు కలిగిన యంత్రం, కానీ ఇంజన్ లేని యంత్రం" అని పిలిచారు. అతను దానిని "చార్టర్ ఆఫ్ స్లేవరీ" అని కూడా పిలిచాడు.

భారతదేశం స్వాతంత్ర్యం కోసం పోరాడుతున్న దానికి చట్టంలో స్పష్టమైన పరిష్కారం ఇవ్వలేదు. భారతీయ జనాభా యొక్క ప్రాథమిక హక్కులకు సంబంధించి చట్టంలో ఏమీ మాట్లాడలేదు. రక్షణ విషయంలో ఎలాంటి పరిష్కారం చూపలేదు. బ్రిటిష్ వారు భారతదేశానికి డొమినియన్ హోదాను హామీ ఇచ్చినప్పటికీ, వారు వాస్తవానికి భారతీయులకు అధికారాలు ఇవ్వలేదు. బ్రిటీష్ వారు ఇప్పటికీ తమకు నచ్చిన విధంగా పరిపాలించే అధికారాన్ని కలిగి ఉన్నారు. భారతీయులకు అధికారాలను బదిలీ చేయకపోవడం భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ మరియు ముస్లిం లీగ్ రెండింటి నుండి చట్టాన్ని తిరస్కరించడానికి దారితీసింది.

ముగింపు :

మొత్తం మీద బ్రిటిష్ వారు ఆధునిక జాతీయవాదుల మద్దతును గెలుచుకోవడానికి మరియు భారతదేశ ఆధిపత్యంపై తమ పాలనలో కొనసాగింపును కొనసాగించే లక్ష్యంతో ఈ చట్టాన్ని ప్రవేశపెట్టారు. కానీ ఈ చట్టం చాలావరకు నిరాశపరిచింది. ఎందుకంటే ఇది డొమినియన్ హోదాను మంజూరు చేయడం గురించి హామీ ఇవ్వలేదు. రాజకీయంగా స్పృహ కలిగిన భారతీయ ప్రజల భావాలు మరియు కోరికలను సానుభూతితో పరిగణించలేదు. లోపాలు ఉన్నప్పటికీ ఈ చట్టం దాని స్వంత ప్రాముఖ్యతను కలిగి ఉంది. స్వాతంత్ర్యం కోసం భారతీయులు మరియు బ్రిటిష్ వారి మధ్య చర్చలకు ఈ చట్టం ఆధారం అయింది. విమర్శలు ఉన్నప్పటికీ 1935 నాటి భారత ప్రభుత్వ చట్టం, స్వాతంత్ర్యానంతరం భారత రాజ్యాంగం రూపకల్పనకు దారితీసిన చర్చలు మరియు రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించడంలో కీలక పాత్ర పోషించింది. ఇది స్వయం పాలన మరియు స్వాతంత్ర్యం వైపు భారతదేశం యొక్క మార్గంలో ఒక ముఖ్యమైన సోపానం వలె పనిచేసింది.

ఇది తరువాత ప్రస్తుత రాజ్యాంగానికి కేంద్రంగా మారింది. ఆ విధంగా భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935, వాస్తవానికి భారత రాజ్యాంగ చరిత్రలో ఒక ముఖ్య ఘట్టాన్ని సూచిస్తుంది.

12.6. సంక్షిప్తంగా :

1935 భారత ప్రభుత్వ చట్టం బ్రిటిష్ పార్లమెంట్ ఆమోదించిన ఒక ప్రధాన రాజ్యాంగ సంస్కరణ. ఇది బ్రిటిష్ ఇండియా పాలనలో అనేక ముఖ్యమైన మార్పులను ప్రవేశపెట్టింది. కేంద్ర ప్రభుత్వం మరియు ప్రాంతీయ ప్రభుత్వాల మధ్య అధికారాలు మరియు బాధ్యతలను విభజించడం ద్వారా భారతదేశానికి ఒక సమాఖ్య వ్యవస్థను చట్టం ప్రతిపాదించింది. ఇది కేంద్ర మరియు ప్రాంతీయ స్థాయిలలో ద్విసభ శాసనసభను ఏర్పాటు చేసింది. ఎగువ సభలకు పరోక్షంగా, దిగువ సభలకు ప్రత్యక్షంగా ఎన్నికలు జరగాల్సి ఉంది.

భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1919 ద్వారా ప్రవేశపెట్టబడిన డయార్కీ వ్యవస్థ రద్దు చేయబడింది. అన్ని సబ్జెక్టులు మూడు జాబితాలుగా వర్గీకరించబడ్డాయి. ఫెడరల్, ప్రొవిన్షియల్ మరియు ఉమ్మడి జాబితాలు. ప్రావిన్సులకు గణనీయమైన స్థాయిలో స్వయం ప్రతిపత్తి ఇవ్వబడింది. ఆరోగ్యం, విద్య, పబ్లిక్ వర్క్స్ మరియు స్థానిక ప్రభుత్వంతో సహా అనేక విషయాలపై అధికారం ఇవ్వబడింది. ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేచర్‌కు బాధ్యత వహించే మంత్రులచే కార్యనిర్వాహక అధికారాన్ని వినియోగించే ప్రావిన్సులలో బాధ్యతాయుతమైన ప్రభుత్వం కోసం చట్టం అందించబడింది.

కేంద్ర మరియు ప్రాంతీయ శాసనసభలలో షెడ్యూల్డ్ కులాల (అణగారిన తరగతులు) కోసం సీట్లు రిజర్వ్ చేయబడ్డాయి. ముస్లింల కోసం ప్రత్యేక ఎన్నికల వ్యవస్థను అలాగే ఉంచారు. కానీ కొన్ని మార్పులతో మైనారిటీలకు రిజర్వ్డ్ సీట్లతో ఉమ్మడి ఓటర్లను ఏర్పాటు చేసేందుకు చట్టం అనుమతించింది. ఓ ఛాంబర్ ఆఫ్ ప్రిన్సెస్ ద్వారా కేంద్ర శాసనసభలో రాచరిక రాష్ట్రాల ప్రాతినిధ్యం కోసం చట్టం అందించింది. ఫెడరల్ చట్టానికి సంబంధించిన విషయాలను అర్థం చేసుకోవడానికి మరియు తీర్పు ఇవ్వడానికి ఈ చట్టం ఫెడరల్ కోర్టును ఏర్పాటు చేసింది. ప్రతి ప్రావిన్స్ గవర్నర్‌కు కొన్ని విషయాలలో స్వతంత్రంగా వ్యవహరించే అధికారాలు ఇవ్వబడ్డాయి మరియు వారు ఆర్డినెన్సులను కూడా జారీ చేయవచ్చు. కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ఆర్థిక విషయాలపై ఎక్కువ నియంత్రణ ఇవ్వబడింది. అయితే ప్రాంతీయ ప్రభుత్వాలు తమ స్వంత ఆర్థిక విషయాలపై ఎక్కువ బాధ్యత కలిగి ఉంటాయి.

ఈ చట్టం ప్రాథమిక హక్కులపై ఒక విభాగాన్ని కలిగి ఉంది. అయితే ఇవి తరువాతి రాజ్యాంగ నిబంధనల వలె సమగ్రంగా లేవు. ముస్లింలు మైనారిటీగా ఉన్న ప్రావిన్సులలో వారి జనాభా ఆధారంగా చట్టసభలలో రిజర్వేషన్లు కల్పించబడ్డాయి. చట్టంలోని కొన్ని నిబంధనలు ఎన్నడూ అమలు చేయబడలేదు మరియు రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం ప్రారంభమయ్యే ముందు ఇది పాక్షికంగా మాత్రమే పనిచేసింది. ఈ చట్టం రాచరిక రాష్ట్రాల ప్రత్యేక హోదాను గుర్తించి, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంతో ఒప్పందాలు చేసుకునేందుకు వీలు కల్పించింది. కేంద్రంలోని ఎగువ సభ అయిన కౌన్సిల్ ఆఫ్ స్టేట్, శాసన అధికారాలు లేకుండా సలహా పాత్రను కలిగి ఉంది.

బ్రిటీష్ ఇండియాలో రాజ్యాంగ సంస్కరణల పరిణామంలో 1935 భారత ప్రభుత్వ చట్టం ఒక ముఖ్యమైన దశ. ఇది ముఖ్యమైన మార్పులను ప్రవేశపెట్టినప్పటికీ, ఇది విమర్శలు మరియు సవాళ్ళను కూడా ఎదుర్కొంది మరియు దానిలోని కొన్ని నిబంధనలు పూర్తిగా అమలు కాలేదు. ఇది భారత రాజనీతి మరియు పాలన ఆకృతిపై భవిష్యత్ చర్చలకు ఆధారాన్ని అందించింది.

12.7. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1) భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1935 లో సమాఖ్య లక్షణాలపై క్లుప్తంగా రాయండి.
2) 1935 చట్టం ప్రకారం దయార్కి యొక్క పనిని వివరించండి.
3) 1935 చట్టం లక్షణాలపై విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలించండి.
4) కింది వాటిపై చిన్న గమనికలు రాయండి.
   ఎ) ఫెడరల్ ఎగ్జిక్యూటివ్
   బి) ప్రావిన్స్ గవర్నర్
   సి) దయార్కి
   డి) ప్రావిన్షియల్ స్వయం ప్రతిపత్తి

12.8. ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1) Agarwal, R.C. : Constitutional Development and National Movement in India.
2) Bishnu Bhagwan : The Constitutional History of India, New Delhi, 1964.
3) Chatterji, A : The Constitutional Development on India (1937-47)
4) Grower, B.L and Growers, S : A New Look at Modern History of India
5) Kapur, A.C. : Constitutional History of India
6) Mishra, B.B. : The Administration of British rule in India, Oxford 1959.
7) Pyle, M.V. : The Constitutional Government in India
8) Roberts : Cambridge History of India.
9) Tarachand : History of Freedom Movement in India, Vols.III and IV.

- డా. జి. శ్రీనివాసరెడ్డి

పాఠం - 13

కాంగ్రెస్ మంత్రిత్వ శాఖల పాలన , క్రిప్స్ రాయబారం మరియు క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం

లక్ష్యము :

కాంగ్రెస్ మంత్రిత్వ శాఖలు పనితీరును విశ్లేషణ చేయడం, క్రిప్స్ రాయబారంలోని వివిధ అంశాలను అవగాహన చేసుకోవడం, క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం ప్రాముఖ్యత మరియు ప్రభావాన్ని పరిశీలించడం ఈ పాఠం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం :

13.1. పరిచయం

13.2. కాంగ్రెస్ మంత్రిత్వ శాఖల పాలన (1937-1939)

13.3. క్రిప్స్ రాయబారం

13.4. క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం

13.5. సంక్షిప్తంగా

13.6. మాదిరి ప్రశ్నలు

13.7. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

13.1. పరిచయం :

భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935లో రూపొందించబడి, 1937లో అమలులోకి వచ్చింది. ఇది కేంద్ర ప్రభుత్వం మరియు ప్రాంతీయ ప్రభుత్వాలతో కూడిన సమాఖ్య వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టింది. శాసనసభ అధికారాలను విస్తరించింది మరియు ప్రావిన్సులకు స్వయం ప్రతిపత్తిని మంజూరు చేసింది. ఈ చట్టం ప్రావిన్సులకు గణనీయమైన స్వయం ప్రతిపత్తిని మంజూరు చేసింది. ఆరోగ్యం, విద్య, పబ్లిక్ వర్క్స్ మరియు స్థానిక ప్రభుత్వంతో సహా అనేక రకాల విషయాలపై చట్టాలను రూపొందించడానికి వీలు కల్పిస్తుంది. భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935 ప్రకారం మొదటి సాధారణ ఎన్నికలు 1937లో జరిగాయి. భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ అనేక ప్రావిన్సులలో మెజారిటీ సీట్లను గెలుచుకుని ఆధిపత్య పార్టీగా అవతరించింది. 1937 ఎన్నికల ఫలితంగా భారతీయ రాజకీయ పార్టీలు అనేక ప్రావిన్సులలో ప్రభుత్వాలను ఏర్పాటు చేశాయి.

13.2. కాంగ్రెస్ మంత్రిత్వ శాఖల పాలన (1937-1939) :

బ్రిటిష్ ఇండియాలో 1936-37 శీతాకాలంలో జరిగిన ప్రావిన్షియల్ ఎన్నికలు భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935 ప్రకారం జరిగాయి. ఈ ఎన్నికలు మద్రాస్, సెంట్రల్ ప్రావిన్సులు, బీహార్, ఒరిస్సా, యునైటెడ్ ప్రావిన్సులు, అస్సాం, నార్త్ వెస్ట్ ఫ్రాంటిమార్ ప్రావిన్స్, బెంగాల్, పంజాబ్ మరియు సింధ్ ,బాంబే ప్రెసిడెన్సీతో సహా పదకొండు ప్రావిన్సులలో జరిగాయి. 1936-39 మధ్య, కాంగ్రెస్ ఘర్షణ పద్ధతుల నుండి రాజ్యాంగ రాజకీయాలకు పరివర్తన చెందింది. ఈ మార్పు రాజ్యాంగ

పద్ధతులను ఒక ప్రయోగం అందించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. ఇది మునుపటి స్వరాజ్య ఉద్యమ దశ నుండి నిష్క్రమణను సూచిస్తుంది. శాసనోల్లంఘన ఉద్యమం యొక్క రెండవ దశ (1932 నుండి) మునుపటి ప్రతిస్పందనను పొందలేదు. ఇది ప్రజా ఉద్యమాలలో క్షీణతను సూచిస్తుంది. సామూహిక ఉద్యమం ఊపందుకోవడంతో కాంగ్రెస్‌లోని స్వరాలు రాజ్యాంగ పద్ధతులకు తిరిగి రావాలని సూచించాయి. 1937 ఎన్నికలలో పోటీ చేయాలనే నిర్ణయానికి దారితీసింది. ఫలితంగా ఏడు ప్రావిన్సులలో ప్రభుత్వాలు ఏర్పడ్డాయి.

1937 ఎన్నికల విశ్లేషణలోకి వెళ్ళే ముందు సాధారణ రాజకీయ పరిస్థితులు మరియు మునుపటి ఎన్నికల గురించి క్లుప్తంగా చర్చించడం చాలా అవసరం. గాంధీ మార్గదర్శకత్వంలో కాంగ్రెస్, బ్రిటిష్ వారిని వ్యతిరేకించినంత కాలం వివిధ వర్గాలు తమ పద్ధతులను అనుసరించడానికి అనుమతించింది. 1934 నుండి కాంగ్రెస్ అసెంబ్లీలు మరియు స్థానిక సంస్థలకు ఎన్నికలలో పోటీ చేసింది. కాంగ్రెస్ ప్రజాదరణను పరీక్షించడానికి మరియు ఎన్నికల నిర్వహణలో అనుభవం సంపాదించడానికి మరియు మిత్రపక్షాల నుండి నిధులను పొందేందుకు ప్రయోజనకరంగా నిరూపించబడింది. జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ అధ్యక్షతన ఏప్రిల్ 1936 నాటి లక్నో కాంగ్రెస్ సెషన్, రాష్ట్రాలకు స్వయం నిర్ణయాధికారం, సమాన రాజకీయ హక్కులు మరియు మేనిఫెస్టో ఆధారంగా ఎన్నికలలో పోటీ చేయడానికి నిబద్ధతను నొక్కి చెప్పే తీర్మానాలను చూసింది.

1937 ఎన్నికల్లో పోటీ చేయాలని నిర్ణయం తీసుకున్న తర్వాత, కాంగ్రెస్ అభ్యర్థుల విజయానికి ప్రతి కాంగ్రెస్ కార్యకర్త అంకితభావంతో కృషి చేశారు. బెంగాల్, పంజాబ్ మరియు సింధ్ మినహా వివిధ ప్రాంతాలలో కాంగ్రెస్ బాగా పని చేయడంతో ఫలితాలు సాధారణంగా అనుకూలంగా ఉన్నాయి. కొన్ని ప్రాంతాల్లో బలమైన ప్రదర్శన ఉన్నప్పటికీ పరిమిత ఓటు హక్కు కారణంగా ఎగువ సభలకు జరిగిన ఎన్నికల్లో కాంగ్రెస్ సవాల్ ఎదుర్కొంది.

ప్రభుత్వ అధికార అంగీకారంపై నిర్ణయం కాంగ్రెస్‌లో అంతర్గత విభేదాలను ఎదుర్కొంది. 1937 మార్చిలో సమస్యను పరిష్కరించేందుకు AICC సమావేశమైంది. 'షరతులతో కూడిన పదవీ అంగీకారం' కోసం రాజేంద్ర ప్రసాద్ ప్రవేశపెట్టిన తీర్మానాన్ని ఆమోదించారు. ఈ షరతులతో కూడిన అంగీకారంలో మంత్రిత్వ శాఖలలో జోక్యం చేసుకోవడానికి గవర్నర్లు ప్రత్యేక అధికారాలను ఉపయోగించకూడదనే షరతును చేర్చారు. జయప్రకాష్ నారాయణ్ ప్రతిపాదించిన అధికార పదవిని పూర్తిగా తిరస్కరిస్తూ చేసిన సవరణ వీగిపోయింది.

ఇది కాంగ్రెస్‌లోని రైట్ వింగ్‌కు విజయాన్ని అందించింది. గాంధీ స్వయంగా షరతులతో కూడిన అంగీకారానికి మద్దతు ఇచ్చారు. కాంగ్రెస్ మెజారిటీ ఉన్న ప్రావిన్స్‌లలో మంత్రిత్వ శాఖలను ఏర్పాటు చేయడానికి నాయకులను గవర్నర్లు ఆహ్వానించారు. అయితే, కాంగ్రెస్ షరతులపై హామీ ఇవ్వడానికి గవర్నర్లు నిరాకరించడంతో ఈ హామీ అంశం తిరస్కరించబడింది. ఆ తర్వాత కాంగ్రెస్ మంత్రిత్వ శాఖల ఏర్పాటు స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో కొత్త శకానికి నాంది పలికింది. పదవీ స్వీకారానికి సంబంధించిన ఆలస్యమైన నిర్ణయం కాంగ్రెస్‌కు వ్యతిరేకంగా జరుగుతున్న ప్రచారాన్ని తొలగించింది. కేవలం అవకాశవాదం కంటే సిద్ధాంతాలకు వారి నిబద్ధతను ప్రదర్శిస్తుంది. ఈ కాలం కాంగ్రెస్ ఐక్యతను పటిష్టం చేసింది. కాంగ్రెస్ హైకమాండ్ యొక్క ఆధిక్యతను స్థాపించింది. మంత్రుల పనిలో జోక్యం చేసుకోవడంలో గవర్నర్లు జాగ్రత్తగా ఉండేలా చేశారు.

కాంగ్రెస్ మంత్రిత్వ శాఖలు :

28 నెలల కాంగ్రెస్ పాలనలో ప్రావిన్స్‌లలో ప్రజల సంక్షేమం కోసం ప్రయత్నాలు జరిగాయి. కాంగ్రెస్ మంత్రిత్వ శాఖలు, వారి పదవీకాలంలో పౌర హక్కులు, వ్యవసాయ సంస్కరణలు, కార్మిక విధానాలు మరియు సాంఘిక సంక్షేమ కార్యక్రమాలలో గణనీయమైన పురోగతిని సాధించాయి. పౌర హక్కులపై నియంత్రణలను సడలించడంలో కాంగ్రెస్ మంత్రిత్వ శాఖలు కీలక పాత్ర పోషించాయి. అత్యవసర అధికారాలు రద్దు చేయబడ్డాయి. సక్రమ సంస్థలపై నిషేధాలు ఎత్తివేయబడ్డాయి మరియు పత్రికా ఆంక్షలు తొలగించబడ్డాయి. జప్తు చేయబడిన ఆయుధాలు పునరుద్ధరించబడ్డాయి మరియు పోలీసు అధికారాలు అరికట్టబడ్డాయి. రాజకీయ ఖైదీలు విడుదల చేయబడ్డారు మరియు శాసనోల్లంఘన ఉద్యమం సమయంలో జప్తు చేయబడిన భూములు బొంబాయిలో పునరుద్ధరించబడ్డాయి. శాసనోల్లంఘన ఉద్యమంతో సంబంధం ఉన్న అధికారుల పెన్షన్లను కూడా కాంగ్రెస్ పునరుద్ధరించింది.

కౌలు చట్టం అన్ని కాంగ్రెస్ పాలిత ప్రావిన్సులలో ప్రారంభించబడింది. రుణదాతల నుండి రైతులను రక్షించడం మరియు నీటిపారుదల సౌకర్యాలను మెరుగుపరచడంపై దృష్టి సారించింది. శాసనోల్లంఘన ఉద్యమం సమయంలో నో రెంట్ ప్రచారం ఫలితంగా భూ యాజమాన్య సమస్యలను సరిదిద్దడానికి ప్రయత్నాలు జరిగాయి. అయినప్పటికీ చాలా ప్రాంతాలలో జమీందార్లు ఆధిపత్యాన్ని కొనసాగించారు.

కాంగ్రెస్ మంత్రిత్వ శాఖలు పారిశ్రామిక శాంతిని ప్రోత్సహిస్తూ కార్మికుల ప్రయోజనాలను ముందుకు తీసుకువెళ్ళాలని లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నాయి. నిర్బంధ మధ్యవర్తిత్వం మరియు మధ్యవర్తిత్వం ద్వారా సమ్మెలను తగ్గించడానికి ప్రయత్నాలు జరిగాయి. కార్మికుల స్థితిగతులను మెరుగుపరచడానికి మరియు వేతన పెంపులను సురక్షితంగా ఉంచడానికి ప్రయత్నిస్తున్నప్పుడు మంత్రిత్వ శాఖలు ట్రేడ్ యూనియన్ నిరసనలను శాంతిభద్రతల సమస్యలుగా పరిగణించాయి. అప్పుడప్పుడు అణచివేత చర్యలను ఆశ్రయించాయి. ఈ విధానం వామపక్ష వర్గాల నుండి విమర్శలను ఎదుర్కొంది. కానీ నెహ్రూ వంటి నాయకులు బహిరంగంగా మంత్రిత్వ శాఖలకు మద్దతు ఇచ్చారు.

సాంఘిక సంక్షేమ కార్యక్రమాలలో నిషేధ చర్యలు, హరిజనుల సంక్షేమ చర్యలు, విద్య, ప్రజారోగ్యం మరియు పారిశుధ్యంపై శ్రద్ధ, సబ్సిడీల ద్వారా ఖాదీకి ప్రోత్సాహం, జైలు సంస్కరణలు, స్వదేశీ సంస్థలకు మద్దతు మరియు జాతీయ ప్రణాళికా సంఘం ద్వారా ప్రణాళిక దిశగా ప్రయత్నాలు ఉన్నాయి. కాంగ్రెస్ సామూహిక అక్షరాస్యత ప్రచారంలో నిమగ్నమై, కాంగ్రెస్ పోలీస్ స్టేషన్లు మరియు పంచాయతీలను స్థాపించింది. కాంగ్రెస్ గ్రీవెన్స్ కమిటీల ద్వారా ప్రభుత్వానికి సామూహిక అర్జీలు సమర్పించింది మరియు ప్రజా ఉద్యమాలను ప్రారంభించింది.

కాంగ్రెస్ పాలన సమయంలో ఎదుర్కొన్న సమస్యలు :

మైనారిటీలపై వివక్షను ఆరోపిస్తూ మతతత్వ పార్టీల దురుద్దేశపూరిత ప్రచారంతో సహా కాంగ్రెస్ సవాళ్ళను ఎదుర్కొంది. అఖిల భారత ముస్లిం లీగ్ కమిటీని ఏర్పాటు చేసి, కాంగ్రెస్ మంత్రిత్వ శాఖల దౌర్జన్యాలను ఆరోపించింది. అవకాశవాదులు కాంగ్రెస్‌లో చేరారు. అటువంటి అంశాల నుండి పార్టీని వదిలించుకోవడానికి ప్రయత్నాలు ప్రారంభించారు. 1939లో జరిగిన కాంగ్రెస్ త్రిపురి సమావేశం అంతర్గత కలహాలకు సాక్ష్యమిచ్చింది. సుభాష్ చంద్ర బోస్ విజయం వామపక్ష విజయంగా పరిగణించబడింది. చివరికి అధ్యక్ష పదవికి రాజీనామా చేయడానికి దారితీసింది. కాంగ్రెస్‌ను సంప్రదించకుండానే భారతదేశాన్ని

సామ్రాజ్యవాద యుద్ధంలో పాలుపంచుకోవాలని వైస్రాయ్ ఏకపక్షంగా తీసుకున్న నిర్ణయాన్ని పేర్కొంటూ నవంబర్ 1939లో కాంగ్రెస్ మంత్రిత్వ శాఖలు రాజీనామా చేశాయి.

కాంగ్రెస్ పాలన యొక్క ప్రాముఖ్యత :

సమూలమైన సామాజిక పరివర్తనకు భారత స్వపరిపాలన చాలా కీలకమని కాంగ్రెస్ పాలన ధృవీకరించింది. ఒక ఉద్యమం సహకరించకుండా రాజ్యాధికారాన్ని చేజిక్కించుకోగలదని ప్రదర్శిస్తూ, మంత్రిత్వ శాఖలు మతపరమైన అల్లర్లను నియంత్రించాయి మరియు బ్యూరోక్రసీ యొక్క నైతికతను బలహీనపరిచాయి. కౌన్సిల్ పని పూర్వపు శత్రు అంశాలను తటస్థీకరించింది మరియు పరిపాలనా పాత్రలలో భారతీయులు తాము పాలించడానికి అనర్హులనే అపోహను తొలగించారు. కాంగ్రెస్ పాలన స్వాతంత్ర్యం సాధించినట్లయితే సంభావ్య ఫలితాల యొక్క సంగ్రహావలోకనం అందించింది., భారతదేశం యొక్క భవిష్యత్తు పాలన యొక్క అభివృద్ధి చెందుతున్న కథనానికి దోహదపడింది.

13.3. క్రిప్స్ రాయబారం :

రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం యొక్క ప్రారంభ దశ బ్రిటన్‌కు వినాశకరమైనదని నిరూపించబడింది. డిసెంబర్ 1941లో జపాన్ యుద్ధంలోకి ప్రవేశించింది. కొన్ని నెలల్లో ఇది సింగపూర్, జావా, మలయా మరియు రంగూన్‌లను అధిగమించి బ్రిటిష్ ఇండియా సామ్రాజ్యం యొక్క సరిహద్దులను తాకింది. భారతదేశం యొక్క తూర్పు సరిహద్దుల వెలుపల జపాన్ పురోగమిస్తోంది మరియు బర్మా పతనం యుద్ధంలో బ్రిటిష్ వారికి ఒక కుదుపు. భారతదేశంపై జపాన్ దండయాత్ర ముప్పు పొంచి ఉంది మరియు బ్రిటన్ యుద్ధ ప్రయత్నాలకు భారత మద్దతు అవసరం. 1939లో రెండవ ప్రపంచయుద్ధం ప్రారంభమైనప్పుడు వైస్రాయ్ లార్డ్ లిన్లిత్‌గో భారతదేశాన్ని బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యంలో భాగంగా యుద్ధంలో భాగస్వామిగా ప్రకటించాడు. ఇది భారతీయులతో సంప్రదింపులు లేకుండా జరిగింది మరియు ఇది కాంగ్రెస్ పార్టీ నుండి భారీ నిరసనలకు దారితీసింది. ఏడు రాష్ట్రాలలో ప్రావిన్షియల్ ప్రభుత్వాలకు నాయకత్వం వహిస్తున్న పార్టీ నాయకులు తమ పదవులకు రాజీనామా చేశారు. ముస్లిం లీగ్ దీనిని 'విమోచన దినం'గా జరుపుకుంది. భారతదేశంలో దాని స్వంత సామ్రాజ్య విధానాలపై మరియు మిత్రరాజ్యాల యుద్ధ ప్రయత్నాలకు భారతదేశ సహకారాన్ని పొందడం కోసం బ్రిటన్ మరియు అమెరికా ఇతర మిత్రరాజ్యాల నాయకుల నుండి ఒత్తిడిని ఎదుర్కొంటోంది. ఇది కూడా బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం క్రిప్స్‌ను భారతదేశానికి పంపేలా చేసింది.

మార్చి 1942లో స్టాఫోర్డ్ క్రిప్స్ నేతృత్వంలోని మిషన్ భారతదేశానికి రెండవ ప్రపంచ యుద్ధానికి భారతదేశ మద్దతును కోరేందుకు రాజ్యాంగ ప్రతిపాదనలతో పంపబడింది. ఆగ్నేయాసియాలో బ్రిటన్ ఎదుర్కొన్న ప్రతికూలతల కారణంగా, భారతదేశాన్ని ఆక్రమించే జపాన్ ముప్పు ఇప్పుడు కనబడుతోంది మరియు భారత మద్దతు కీలకంగా మారింది. భారత సహకారాన్ని కోరుతూ మిత్రరాజ్యాల నుండి బ్రిటన్‌పై ఒత్తిడి వచ్చింది. చర్చిల్ ప్రభుత్వాన్ని రూజ్వెల్ట్ మరియు చియాంగ్ కైషేక్ యుద్ధంలో భారతీయ మద్దతు యొక్క అవసరాన్ని గ్రహించమని బలవంతం చేశారు. జపాన్‌ను ప్రతిఘటించడానికి కాంగ్రెస్‌తో అవగాహన అవసరమని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం గ్రహించింది. అందువల్ల యుద్ధ క్యాబినెట్ సభ్యుడైన సర్ స్టాఫోర్డ్ క్రిప్స్‌ను ఒక ప్రణాళికతో భారతదేశానికి పంపారు. మార్చి 24, 1942 న భారతీయ రాజకీయ పార్టీలు మరియు సమాజాలతో చర్చలు జరపడానికి "క్రిప్స్ మిషన్" పంపారు. గణనీయమైన అధికారాన్ని తక్షణమే బదిలీ చేసి పూర్తి స్వాతంత్ర్యం తర్వాత ఇవ్వబడుతుందనే షరతుపై భారతీయ జాతీయవాదులు మిత్రరాజ్యానికి మద్దతు ఇవ్వడానికి అంగీకరించారు.

క్రిప్స్ మిషన్ సభ్యులు :

స్టాఫోర్డ్ క్రిప్స్, లార్డ్ ప్రివీ సీల్‌తో కలిసి క్రిప్స్ మిషన్‌కు నాయకత్వం వహించారు. ముఖ్యమైన పాత్ర పోషించిన ఇతర హౌస్ ఆఫ్ కామన్ సభ్యులు కూడా ఉన్నారు.

క్రిప్స్ ప్రతిపాదనలు :

1) బ్రిటిష్ కామన్‌వెల్త్ నుండి విరమించే హక్కుతో యుద్ధం తరువాత భారతదేశానికి పూర్తి డొమినియన్ హోదా లభిస్తుంది.
2) ఇది భారతదేశానికి తన స్వంత రాజ్యాంగాన్ని నిర్ణయించే హక్కును గుర్తించింది. యుద్ధం తర్వాత, భారతదేశానికి తన స్వంత రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించే అధికారం ఉంటుందని సూచిస్తుంది. యుద్ధం తరువాత ఒక రాజ్యాంగ అసెంబ్లీని ఏర్పాటు చేస్తారు.
3) రాజ్యాంగ అసెంబ్లీ చేత రూపొందించబడిన కొత్త రాజ్యాంగానికి కట్టుబడి ఉండటానికి భారతీయ ప్రావిన్సులు మరియు రాష్ట్రాలు స్వేచ్ఛగా ఉంటుంది.
4) మధ్యంతర కాలానికి వారి ప్రపంచ యుద్ధ ప్రయత్నంలో భాగంగా బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం రక్షణ నియంత్రణను కలిగి ఉంటుంది. యుద్ధ సమయంలో భారతదేశం యొక్క రక్షణ మరియు విదేశీ వ్యవహారాల నిర్వహణ యుద్ధం ముగిసే వరకు బ్రిటిష్ వారి చేతుల్లోనే ఉంటుంది.
5) ఈ మిషన్ బ్రిటిష్ ఇండియాలోని ప్రావిన్సులకు స్వయం పరిపాలన మరియు వారి స్వంత రాజ్యాంగాలను రూపొందించుకునే హక్కును వాగ్దానం చేసింది.
6) జాతి మరియు మతపరమైన మైనారిటీల రక్షణ కోసం బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం ఇచ్చిన సంస్థకు అనుగుణంగా, బ్రిటన్ మరియు "కాన్స్టిట్యూషన్ మేకింగ్ బాడీ" మధ్య ఒప్పందం జరుగుతుంది.

క్రిప్స్ మిషన్ యొక్క వైఫల్యం :

అయితే క్రిప్స్ ప్రతిపాదనలు భారతదేశంలో రాజకీయ పార్టీలందరూ తిరస్కరించారు. పాకిస్తాన్ యొక్క ప్రత్యేక దేశం ప్రస్తావించే ఐక్యతకు ముసుగు ముప్పు ఉన్నందున కాంగ్రెస్ ఈ ప్రతిపాదనను తిరస్కరించింది. రాజ్యాంగ అసెంబ్లీలో పాల్గొనే అవకాశాన్ని వారు ఖండించినందున స్థానిక రాష్ట్రాలు నిరాశ చెందాయి. రక్షణపై జనాదరణ పొందిన నియంత్రణను తిరస్కరించడం కూడా భారతీయులను నిరాశపరిచింది. విఫలమైన బ్యాంకుపై పోస్ట్ డేటెడ్ చెక్‌గా క్రిప్స్ ఆఫర్‌ను గాంధీజీ తిరస్కరించారు. క్రిప్స్ ప్రతిపాదనలను తిరస్కరించిన తరువాత, ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీ ప్రసిద్ధ క్విట్ ఇండియా తీర్మానాన్ని ఆమోదించింది.

క్రిప్స్ ప్రతిపాదనలను గొప్ప వ్యక్తులు విశ్లేషించారు. నెహ్రూ ఇలా వ్యాఖ్యానించాడు. "ఈ ప్రతిపాదనల గురించి మరింత ఆలోచించడం, అవి మరింత అద్భుతంగా పెరుగుతాయి. భారతదేశం నామమాత్రంగా స్వతంత్ర లేదా పాక్షిక స్వతంత్ర రాష్ట్రాల స్కోర్లను కలిగి ఉన్న చెకర్ బోర్డుగా మారింది. వారిలో చాలామంది నిరంకుశ పాలన యొక్క సైనిక రక్షణ కోసం బ్రిటన్ మీద ఆధారపడతారు." డాక్టర్ అంబా ప్రసాద్ ప్రకారం "లోతైన కూర్చున్న అపనమ్మకం మరియు స్వభావ వ్యత్యాసాలను అర్థం చేసుకోవడంలో వైఫల్యం అంతిమ విశ్లేషణలో మిషన్ యొక్క వైఫల్యానికి కారణమైంది."

ముస్లిం సమాజాన్ని స్వీయ నిర్ణయానికి ముస్లిం సమాజం యొక్క వాదన అంగీకరించనందున ముస్లిం లీగ్ క్రిప్స్ ప్రతిపాదనలను తిరస్కరించింది. ప్రతిపాదనలను అంగీకరించడానికి అన్ని రాజకీయ పార్టీలు ఇష్టపడకపోవడం వల్ల, క్రిప్స్ తన ప్రతిపాదనను ఉపసంహరించుకున్నారు. బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం రాజకీయ పార్టీల మధ్య భేదాలు తగ్గించే బదులు, క్రిప్స్ చర్చలు దానిని విస్తృతం చేశాయి.

కాంగ్రెస్ తక్షణమే పూర్తి స్వాతంత్ర్యం కావాలని డిమాండ్ చేసింది. జరుగుతున్న యుద్ధం కారణంగా మిషన్ అంగీకరించలేకపోయింది. క్రిప్స్ మిషన్ తిరస్కరణ 1942 ఆగస్టులో బ్రిటీష్ పాలనకు ముగింపు పలకాలని డిమాండ్ చేస్తూ భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ క్విట్ ఇండియా ఉద్యమాన్ని ప్రారంభించింది. ఇది స్వాతంత్ర్యం కోసం డిమాండ్లను పెంచింది మరియు భారతీయ నాయకులు మరియు బ్రిటిష్ అధికారుల మధ్య సంబంధాలను మరింత దెబ్బతీసింది.

క్రిప్స్ మిషన్ యుద్ధ ప్రయత్నానికి భారతీయ మద్దతు పొందాలనే తక్షణ లక్ష్యంలో విజయం సాధించలేకపోయినప్పటికీ, బ్రిటిష్ అధికారులు మరియు భారతీయ రాజకీయ నాయకుల మధ్య చర్చల ప్రక్రియలో ఇది ఒక ముఖ్యమైన దశగా గుర్తించబడింది. ఇది భారతీయ జాతీయవాదులలో పూర్తి స్వాతంత్ర్యం కోసం పెరుగుతున్న డిమాండ్ కూడా ప్రముఖం చేసింది. మొత్తంమీద క్రిప్స్ మిషన్ భారతదేశ స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో కీలకమైన ఉదంతం మరియు భారతీయ జాతీయవాదుల డిమాండ్లను పరిష్కరించేందుకు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంపై పెరుగుతున్న ఒత్తిడిని ప్రదర్శించింది.

13.4. క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం :

రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం 1939లో ప్రారంభమైంది మరియు యుద్ధంలో బ్రిటిష్ వారికి వ్యతిరేకంగా ఉన్న అక్ష రాజ్యాలలో భాగమైన జపాన్ భారతదేశం యొక్క ఈశాన్య సరిహద్దుల్లోకి ప్రవేశించింది. బ్రిటిష్ వారు ఆగ్నేయాసియాలోని తమ భూభాగాలను విడిచిపెట్టారు. బ్రిటిష్ పౌరులను సురక్షితంగా తరలించారు. జపాన్ దురాక్రమణకు వ్యతిరేకంగా భారతదేశాన్ని రక్షించగల బ్రిటీష్ సామర్థ్యంపై సందేహాలు ఉన్న భారతీయ జనాభాలో ఈ చర్య పెద్దగా విశ్వాసాన్ని పొందలేదు. బ్రిటీష్ వారు భారతదేశాన్ని విడిచిపెట్టినట్లయితే, జపాన్ భారతదేశంపై దండెత్తడానికి తగినంత కారణం లేదని గాంధీ నమ్మాడు. యుద్ధంలో బ్రిటీష్ ఎదురుదెబ్బల గురించి వార్తలు వినడమే కాకుండా, నిత్యావసర వస్తువుల అధిక ధరల వంటి యుద్ధ సమయ ఇబ్బందులు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంపై ఆగ్రహం పెంచాయి. భారతదేశ సమస్యలకు రాజ్యాంగపరమైన పరిష్కారానికి ఎలాంటి హామీ ఇవ్వడంలో క్రిప్స్ మిషన్ వైఫల్యం కూడా దారితీసింది. కాంగ్రెస్ సామూహిక శాసనోల్లంఘన ఉద్యమానికి పిలుపునిచ్చింది.

క్రిప్స్ మిషన్ వైఫల్యం, ఆగ్నేయాసియాలో జపనీయుల పురోగతి మరియు భారతదేశంలో బ్రిటీష్ వారితో సంబంధాలు కలిసి గాంధీజీని ఉద్యమం వైపు నడిపించాయి. భారతదేశం నుండి బ్రిటిష్ వారు స్వచ్ఛందంగా వైదొలగాలని గాంధీ పిలుపునిచ్చారు. 29 ఏప్రిల్ నుండి మే 1, 1942 వరకు ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీ వర్కింగ్ కమిటీ తీర్మానాన్ని చర్చించడానికి అలహాబాద్‌లో సమావేశమైంది. గాంధీ సమావేశానికి గైర్హాజరైనప్పటికీ, తీర్మానంలో ఆయన అనేక అంశాలు అంగీకరించబడ్డాయి: వాటిలో ముఖ్యమైనది అహింస పట్ల నిబద్ధత. 14 జూలై 1942న కాంగ్రెస్ వర్కింగ్ కమిటీ మళ్ళీ వార్ధాలో సమావేశమై, అహింసాయుత ప్రజాఉద్యమానికి బాధ్యత వహించడానికి గాంధీకి అధికారం ఇస్తుందని తీర్మానించింది. ఈ తీర్మానాన్ని సాధారణంగా 'క్విట్ ఇండియా' తీర్మానంగా పేర్కొంటారు. ఆగస్టులో బొంబాయిలో జరిగే అఖిల భారత కాంగ్రెస్ కమిటీ సమావేశం ఆమోదించాల్సి ఉంది.

ఆగష్టు 8, 1942న మహాత్మాగాంధీ బ్రిటీష్ పాలనను అంతం చేయాలని పిలుపునిచ్చారు. ముంబైలోని అఖిల భారత కాంగ్రెస్ కమిటీ సమావేశంలో క్విట్ ఇండియా ఉద్యమాన్ని ప్రారంభించారు. గాంధీజీ గోవాలియా ట్యాంక్ మైదానంలో చేసిన తన ప్రసంగంలో "డూ ఆర్ డై" అని పిలుపునిచ్చారు. ఇప్పుడు ఆగస్ట్ క్రాంతి మైదాన్‌గా ప్రసిద్ధి చెందింది. ఈ పరిస్థితిలో మహాత్మాగాంధీ ప్రచారం ప్రారంభంలో శక్తివంతమైన ప్రసంగాన్ని అందించారు. బ్రిటీష్ వారు వెంటనే భారతదేశాన్ని విడిచిపెట్టాలని లేదా తీవ్రమైన పరిణామాలను ఎదుర్కోవాలని ఆయన కోరారు.

వివిధ వర్గాల ప్రజలకు గాంధీ సూచనలు స్పష్టంగా మార్గదర్శనం చేశారు :

ప్రభుత్వ ఉద్యోగులు	:	మీ ఉద్యోగానికి రాజీనామా చేయకండి కానీ కాంగ్రెస్‌కి విధేయతను ప్రకటించండి.
సైనికులు	:	సైన్యంతో ఉండండి కానీ స్వదేశీయులపై కాల్పులు జరపడం మానుకోండి.
రైతులు	:	భూస్వాములు ప్రభుత్వ వ్యతిరేకులైతే అంగీకరించిన అద్దె చెల్లించండి. వారు ప్రభుత్వానికి అనుకూలంగా ఉంటే, అద్దె చెల్లించవద్దు.
విద్యార్థులు	:	ఆత్మవిశ్వాసం ఉంటే చదువును వదిలేయవచ్చు.
యువరాజులు	:	ప్రజలకు మద్దతు ఇవ్వండి మరియు వారి సార్వభౌమత్వాన్ని అంగీకరించండి.
రాచరిక రాష్ట్రాల ప్రజలు	:	పాలకుడు ప్రభుత్వ వ్యతిరేకి అయితే మాత్రమే అతనికి మద్దతు ఇవ్వండి. తమను తాము భారత దేశంలో భాగంగా ప్రకటించుకోండి.

ఈ ప్రయత్నంలో భాగంగా సామూహిక ఆందోళనకు పిలుపు ఇవ్వబడింది. ఇది హింసాత్మక ఘర్షణలను ప్రేరేపించింది. మరుసటి రోజు, 9 ఆగస్టు 1942న గాంధీ, కాంగ్రెస్ వర్కింగ్ కమిటీ సభ్యులు మరియు ఇతర కాంగ్రెస్ నాయకులను డిఫెన్స్ ఆఫ్ ఇండియా రూల్స్ కింద బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం అరెస్టు చేసింది. 1908 క్రిమినల్ లా సవరణ చట్టం ప్రకారం వర్కింగ్ కమిటీ, ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీ మరియు ప్రావిన్షియల్ కాంగ్రెస్ కమిటీలు చట్టవిరుద్ధమైన సంఘాలుగా ప్రకటించబడ్డాయి. డిఫెన్స్ ఆఫ్ ఇండియా రూల్స్‌లోని రూల్ 56 ప్రకారం బహిరంగ సభలు నిర్వహించడం నిషేధించబడింది. గాంధీ మరియు కాంగ్రెస్ నాయకుల అరెస్టు భారతదేశమంతటా భారీ ప్రదర్శనలకు దారితీసింది. 'క్విట్ ఇండియా' ఉద్యమం నేపథ్యంలో వేలాది మంది మరణించారు, గాయపడ్డారు. చాలా చోట్ల సమ్మెలకు పిలుపునిచ్చారు. సామూహిక నిర్బంధాల ద్వారా బ్రిటిష్ వారు ఈ అనేక ప్రదర్శనలను వేగంగా అణిచివేశారు. 1,00,000 కంటే ఎక్కువ మంది ఖైదు చేయబడ్డారు.

క్విట్ ఇండియా ఉద్యమానికి మద్దతు :

క్విట్ ఇండియా ఉద్యమానికి దేశవ్యాప్తంగా ఉన్న నాయకుల నుంచి మద్దతు లభించింది. అయితే కమ్యూనిస్ట్ పార్టీ ఆఫ్ ఇండియా, హిందూ మహాసభ మరియు ఇండియా ముస్లిం లీగ్ ఈ ఉద్యమానికి మద్దతు ఇవ్వలేదు. అప్పటి సోవియట్ యూనియన్‌తో కమ్యూనిజం యొక్క లోతైన అనుబంధం కారణంగా కమ్యూనిస్ట్ పార్టీ ఉద్యమానికి మద్దతు ఇవ్వలేదు. ఇటువంటి విపత్కర పరిస్థితుల్లో దేశం యొక్క భద్రతకు భయపడి హిందూ మహాసభ ఈ ఉద్యమానికి మద్దతు ఇవ్వలేదు. భారతదేశానికి పూర్తి స్వాతంత్ర్యం రాకముందే ప్రత్యేక దేశం ఏర్పాటు చేయాలనే కోరికతో ముస్లిం లీగ్ ఉద్యమానికి మద్దతు

ఇవ్వలేదు. క్విట్ ఇండియా ఉద్యమంలో మహాత్మాగాంధీ, జవహర్ లాల్ నెహ్రూ, మౌలానా అబుల్ కలాం ఆజాద్ అరెస్ట్ అయ్యారు. బిజు పట్నాయక్, అరుణా అసఫ్ అలీ, రామ్ మనోహర్ లోహియా, ఉషా మెహతా, సుచేతా కృప్లానీ మరియు జయప్రకాష్ నారాయణ్ అజ్ఞాతంలో పోరాడారు. సుభాష్ చంద్రబోస్ ఈ సమయంలో భారత జాతీయ సైన్యాన్ని ఏర్పాటు చేసి సంపూర్ణ స్వేచ్ఛ కోసం పోరాడారు. సుభాష్ చంద్రబోస్ దేశం వెలుపల నుండి సహకారం అందించారు.

క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం యొక్క మూడు దశలు :

ఉద్యమం మొదటి దశలో దేశవ్యాప్తంగా సమ్మెలు, ర్యాలీలు జరిగాయి. కర్మాగారాల్లో పనిచేయడానికి నిరాకరించడం ద్వారా కార్మికులు తమ సంఘీభావాన్ని ప్రదర్శించారు. ఇది సమ్మెలు, నిషేధాలు మరియు నిరసనలతో పట్టణ తిరుగుబాటు ద్వారా గుర్తించబడిన దశ, ఇవన్నీ త్వరలో అణిచివేయబడ్డాయి. ఉద్యమాన్ని అణిచివేసేందుకు గాంధీని అరెస్టు చేసి పూణేలోని ఆగాఖాన్ ప్యాలెస్‌లో బంధించారు మరియు దాదాపు అన్ని ఉద్యమ నాయకులను ఈ దశలో అరెస్టు చేశారు.

రెండవ దశలో గణనీయమైన తిరుగుబాటులతో గ్రామీణ ప్రాంతాలపై దృష్టి సారించింది. ఈ దశలో రైల్వే ట్రాక్‌లు, స్టేషన్లు, టెలిగ్రాఫ్ కేబుల్లు, స్తంభాలు, ప్రభుత్వ భవనాలపై దాడులు మరియు బ్రిటీష్ పరిపాలన యొక్క ఇతర స్పష్టమైన చిహ్నాలు వంటి కమ్యూనికేషన్ వ్యవస్థలు ప్రబలంగా నాశనం చేయబడ్డాయి. ఉద్యమం యొక్క మూడవ దశ చివరి దశలో జాతీయ ప్రభుత్వాలు లేదా సమాంతర ప్రభుత్వాలు (బల్లియా, తమ్లుక్, సతారా మొదలైనవి), వివిధ స్థాయిలలో స్థానిక ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటు చేయడం ద్వారా గుర్తించబడింది. ఇది అధికార వ్యక్తుల ఆమోదాన్ని వర్ణిస్తుంది.

క్విట్ ఇండియా ఉద్యమానికి స్పందన :

గాంధీ పిలుపు మేరకు బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం మరుసటి రోజే ప్రధాన కాంగ్రెస్ నాయకులందరినీ అరెస్టు చేసింది. గాంధీ, నెహ్రూ, పటేల్ మొదలైన వారందరినీ అరెస్టు చేశారు. దీంతో ఉద్యమం జయప్రకాష్ నారాయణ్, రామ్ మనోహర్ లోహియా వంటి యువ నాయకుల చేతుల్లోకి వెళ్ళిపోయింది. నాయకత్వ శూన్యత నుండి అరుణా అసఫ్ అలీ వంటి కొత్త నాయకులు ఉద్భవించారు. ఈ ఉద్యమానికి సంబంధించి లక్ష మందికి పైగా అరెస్టయ్యారు. ఆందోళనను అణిచివేసేందుకు ప్రభుత్వం హింసాత్మక చర్యలకు పాల్పడింది. సామూహిక కొరడా దెబ్బలు, లాఠీ చార్జీలు సాధారణం అయ్యాయి. మహిళలు, పిల్లలను అని కూడా అని చూడకుండా హించించింది. పోలీసుల కాల్పుల్లో మొత్తం 10,000 మంది చనిపోయారు. కాంగ్రెస్ నిషేధించబడింది.

1944లో గాంధీ ఆరోగ్య కారణాలతో విడుదలయ్యారు. గాంధీ పిలుపుకు ప్రజలు పెద్ద ఎత్తున స్పందించారు. అయితే నాయకత్వం లేకపోవడంతో విచ్చలవిడి హింసాత్మక సంఘటనలు మరియు ప్రభుత్వ ఆస్తులకు నష్టం జరిగింది. అనేక భవనాలకు నిప్పు పెట్టారు. విద్యుత్ లైన్లు కత్తిరించబడ్డాయి, కమ్యూనికేషన్ మరియు రవాణా లైన్లు విరిగిపోయాయి. సాధారణంగా భారత ప్రభుత్వ గణం క్విట్ ఇండియా ఉద్యమానికి మద్దతు ఇవ్వలేదు. దేశవ్యాప్తంగా సమ్మెలు మరియు ప్రదర్శనలు జరిగాయి. ఉద్యమానికి కమ్యూనిస్ట్ గ్రూపు మద్దతు లేనప్పటికీ కార్మికులు కర్మాగారాల్లో పని చేయకుండా మద్దతు అందించారు. బల్లియా, తమ్లుక్, సతారా ప్రాంతాలలో సమాంతర ప్రభుత్వాలు కూడా ఏర్పాటు చేయబడ్డాయి.

క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం యొక్క విజయాలు మరియు వైఫల్యాలు :

విజయాలు :

క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం కారణంగా ఐక్యత మరియు సౌభ్రాతృత్వం యొక్క గొప్ప భావన ఉద్భవించింది. చాలా మంది విద్యార్థులు పాఠశాలలు మరియు కళాశాలల నుండి నిష్క్రమించారు. ప్రజలు తమ ఉద్యోగాలను వదులుకున్నారు మరియు బ్యాంకుల నుండి డబ్బును విత్ డ్రా చేసుకున్నారు. 1944లో క్విట్ ఇండియా ప్రచారం అణిచివేయబడినప్పుడు, బ్రిటిష్ వారు తక్షణ స్వాతంత్ర్యం ఇవ్వడానికి నిరాకరించారు. యుద్ధం ముగిసిన తర్వాత మాత్రమే అది సాధ్యమవుతుంది. దీర్ఘకాలంలో భారతదేశం పాలించబడదని వారు ముఖ్యమైన గ్రహణానికి వచ్చారు. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం యొక్క ఖర్చు కారణంగా, ఇది బ్రిటిష్ వారితో రాజకీయ చర్చల స్వభావాన్ని మార్చింది. చివరికి భారతదేశ స్వాతంత్ర్యానికి మార్గం సుగమం చేసింది.

రామ్ మనోహర్ లోహియా, జె.పి. నారాయణ్, అరుణా అసఫ్ అలీ, బిజూ పట్నాయక్, సుచేతా కృప్లానీ మొదలైన భవిష్యత్ నాయకులు అండర్ గ్రౌండ్ కార్యకలాపాలు చేపట్టారు. మహిళలు ఉద్యమంలో చురుకుగా పాల్గొన్నారు. ఉషా మెహతా వంటి మహిళా నాయకులు భూగర్భ రేడియో స్టేషన్‌ను ఏర్పాటు చేయడంలో సహకరించారు. ఇది ఉద్యమం గురించి మేల్కొలుపుకు దారితీసింది.

వైఫల్యాలు :

ఉద్యమం కొన్ని చోట్ల హింసను చూసింది. ఇది ముందుగా ఊహించని విధంగా జరిగింది. ఉద్యమాన్ని బ్రిటిష్ వారు హింసాత్మకంగా అణచివేశారు. ప్రజలను కాల్చి చంపారు, లాఠీచార్జి చేశారు. గ్రామాలను కాల్చారు మరియు అపారమైన జరిమానాలు విధించారు. 1,00,000 మందిని అరెస్టు చేశారు. ఆందోళనను అణిచివేయడానికి హింసకు ప్రభుత్వం ఆశ్రయించింది.

ముస్లిం లీగ్, కమ్యూనిస్ట్ పార్టీ ఆఫ్ ఇండియా మరియు హిందూ మహాసభ ఈ ఉద్యమానికి మద్దతు ఇవ్వలేదు. భారత బ్యూరోక్రసీ కూడా ఉద్యమానికి మద్దతు ఇవ్వలేదు. సుభాష్ చంద్రబోస్, భారత జాతీయ సైన్యాన్ని మరియు ఆజాద్ హింద్ ప్రభుత్వాన్ని దేశం వెలుపల నుండి ఏర్పాటు చేశారు. సి. రాజగోపాలాచారి వంటి అనేక మంది కాంగ్రెస్ సభ్యులు మహాత్మాగాంధీ ఆలోచనకు అనుకూలంగా లేనందున ప్రావిన్షియల్ లెజిస్లేచర్‌కు రాజీనామా చేశారు.

క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం యొక్క ప్రాముఖ్యత :

ప్రభుత్వం పెద్దఎత్తున అణిచివేసినప్పటికీ, ప్రజలు ఆందోళన చెందకుండా తమ పోరాటాన్ని కొనసాగించారు. యుద్ధం ముగిసిన తర్వాతే స్వాతంత్ర్యం ఇవ్వబడుతుందని ప్రభుత్వం చెప్పినప్పటికీ, భారతీయుల మద్దతు లేకుండా భారతదేశాన్ని పరిపాలించలేమని, ఉద్యమం ఇంటింటికి నడిపించింది. ఉద్యమం పూర్తి స్వాతంత్ర్యం డిమాండ్‌ను అగ్రభాగాన ఎజెండాలో ఉంచింది. స్వాతంత్ర్య ఉద్యమంలోప్రజా నైతికత మరియు బ్రిటీష్ వ్యతిరేక భావాలు మెరుగుపరచబడ్డాయి.

క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం భారతదేశ సామాజిక, రాజకీయ దృశ్యంలో అనేక తీవ్రమైన మార్పులను తీసుకువచ్చింది. అరుణా అసఫ్ అలీ వంటి కొత్త నాయకుల ఆవిర్భావం జరిగింది. హింస, అశాంతి మరియు అరెస్టుల యొక్క ప్రబలమైన రాజకీయ పరిస్థితి ఈ ఇతర పార్టీలు ప్రాముఖ్యతను పొందేలా చేసింది. గాంధీపై వారి విమర్శలు కూడా వారి లక్ష్యాన్ని

మరింతగా పెంచడంలో సహాయపడింది. భారత రాజకీయ నాయకత్వం మరియు బ్రిటిష్ వారి మధ్య రాజకీయ చర్చల దృశ్యం కూడా ఉద్యమం తర్వాత గణనీయంగా మారిపోయింది.

భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ మరియు దాని అనుబంధ సంస్థలు చట్టవిరుద్ధమైన సంఘాలుగా ప్రకటించబడ్డాయి. ఉద్యమానికి చెందిన ప్రముఖ నాయకులతో పాటు ప్రజలు కూడా పెద్ద సంఖ్యలో అరెస్టులకు పాల్పడ్డారు. క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం భారతీయులలో సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య కాంక్షను రగిలించింది. ఇంకా రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం తర్వాత ప్రపంచ రాజకీయాల్లో మారుతున్న శక్తి సమీకరణలు చివరికి ఆగస్ట్ 15, 1947న భారతదేశానికి సంపూర్ణ స్వేచ్ఛకు దారితీసింది. అన్నింటికీ మించి క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం బ్రిటిష్ పాలనకు వ్యతిరేకంగా భారతీయులను ఏకం చేసింది. 1944 నాటికి చాలా నిరసనలు అణిచివేయబడినప్పటికీ గాంధీ పోరాటాన్ని కొనసాగించాడు మరియు విడుదలైన తర్వాత 21 రోజుల నిరాహార దీక్షను కొనసాగించాడు. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం ముగిసే సమయానికి ప్రపంచంలో బ్రిటన్ స్థానం నాటకీయంగా మారిపోయింది. క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం స్వాతంత్ర్యం కోసం పోరాటంలో ఒక నిప్పురవ్వను రేకెత్తించింది. భారతదేశ స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో అత్యంత కీలకమైన ఉద్యమాలలో ఒకటిగా పరిగణించబడుతుంది.

13.5. సంక్షిప్తంగా :

బ్రిటిష్ ఇండియాలో భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935 సూచనల మేరకు 1936-37 శీతాకాలంలో ప్రావిన్షియల్ ఎన్నికలు జరిగాయి. ఈ ఎన్నికలు పదకొండు రాష్ట్రాల్లో జరిగాయి. ఈ ఎన్నికల ఫలితంగా బెంగాల్, పంజాబ్ మరియు సింధ్ మినహా ఎనిమిది ప్రావిన్సులలో భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ అధికారంలో కనిపించింది. వివిధ ప్రావిన్స్‌లలో 28 నెలల కాంగ్రెస్ పాలనలో పౌర హక్కులు, వ్యవసాయ సంస్కరణలు, కార్మిక విధానాలు మరియు సాంఘిక సంక్షేమంలో సమగ్ర కార్యక్రమాల ద్వారా ప్రజల సంక్షేమాన్ని పెంపొందించడానికి గట్టి ప్రయత్నం జరిగింది.

పౌర హక్కుల రంగంలో పరిమితులను తొలగించడంలో కాంగ్రెస్ మంత్రిత్వ శాఖలు కీలక పాత్ర పోషించాయి. అత్యవసర అధికారాలు రద్దు చేయబడ్డాయి. అక్రమ సంస్థలపై నిషేధాలు ఎత్తివేయబడ్డాయి మరియు పత్రికా ఆంక్షలు తొలగించబడ్డాయి. జప్తు చేయబడిన ఆయుధాల పునరుద్ధరణ, పోలీసు అధికారాలను అరికట్టడం మరియు రాజకీయ ఖైదీల విడుదల పౌర హక్కుల పట్ల నిబద్ధతను ప్రదర్శించాయి. బొంబాయిలో భూముల పునరుద్ధరణ మరియు శాసనోల్లంఘన ఉద్యమం సమయంలో అనుబంధ అధికారులకు పెన్షన్లు ఈ అంకితభావాన్ని మరింత నొక్కి చెప్పాయి. కాంగ్రెస్ పాలిత ప్రావిన్సుల్లో కౌలు చట్టం అమలు చేయడంతో వ్యవసాయ సంస్కరణలు కీలకంగా మారాయి. 1939లో కాంగ్రెస్‌ను సంప్రదించకుండానే సామ్రాజ్యవాద యుద్ధంలో భారతదేశాన్ని భాగస్వామ్యం చేయాలనే వైస్రాయ్ ఏకపక్ష నిర్ణయాన్ని పేర్కొంటూ కాంగ్రెస్ మంత్రిత్వ శాఖలు రాజీనామా చేశాయి.

క్రిప్స్ మిషన్ అనేది బ్రిటీష్ రాజకీయ నాయకుడు సర్ స్టాఫోర్డ్ క్రిప్స్ నేతృత్వంలోని ప్రతినిధి బృందం 1942లో భారతదేశానికి పంపబడింది. ఇది యుద్ధం తర్వాత భారతదేశానికి పరిమిత డొమినియన్ హోదాను మరియు బ్రిటిష్ కామన్‌వెల్త్ నుండి విడిపోయే హక్కును ప్రతిపాదించింది. అయితే దీనిని ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెస్ మరియు ఆల్ ఇండియా ముస్లిం లీగ్ రెండూ తిరస్కరించాయి. క్రిప్స్ మిషన్ వైఫల్యానికి ప్రతిస్పందనగా, మహాత్మాగాంధీ మరియు భారత జాతీయ కాంగ్రెస్

బ్రిటిష్ పాలనను అంతం చేయాలని డిమాండ్ చేస్తూ క్విట్ ఇండియా ఉద్యమాన్ని ప్రారంభించాయి. ఇది స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో గణనీయమైన పెరుగుదలను గుర్తించింది.

ఆగష్టు 8, 1942న మహాత్మా గాంధీచే ప్రారంభించబడిన క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం భారతదేశ స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో ఒక ముఖ్యమైన అధ్యాయం. క్రూరమైన అణచివేతను ఎదుర్కొన్నప్పటికీ మరియు విస్తృత మద్దతు లేనప్పటికీ, ఈ ఉద్యమం భారతీయులలో సంపూర్ణ స్వేచ్ఛ కోసం కోరికను రేకెత్తించింది. ఈ ఉద్యమం బ్రిటిష్ పాలనను అంతం చేసి భారతదేశానికి తక్షణ స్వాతంత్ర్యం అందించాలని లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం 1947లో భారతదేశ స్వాతంత్ర్యానికి మార్గం సుగమం చేసింది.

13.6. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1) 28 నెలల కాంగ్రెస్ పాలనలో (1937-1939) మధ్య భారతదేశంలో జరిగిన రాజకీయ మరియు రాజ్యాంగ పరిణామాలను విశ్లేషించండి.
2) క్రిప్స్ మిషన్ యొక్క లక్ష్యాలు మరియు ఫలితాలను పరిశీలించండి.
3) 1942 క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం యొక్క ప్రాముఖ్యత మరియు ప్రభావాన్ని అంచనా వేయండి.

13.7. ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1) Bishnu Bhagwan : The Constitutional History of India, New Delhi, 1964.
2) Chatterji, A : The Constitutional Development on India (1937-47)
3) Coupland, R : The Cripps Mission
4) Grower, B.L and Growers, S : A New Look at Modern History of India
5) Kapur, A.C. : Constitutional History of India
6) Pyle, M.V. : The Constitutional Government in India
7) Tarachand : History of Freedom Movement in India, Vols.III and IV.

- డా. యం. హరి ప్రసాద్

పాఠం -14

క్యాబినెట్ మిషన్ 1946, రాజ్యాంగ సభ 1946 మరియు భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం 1947

లక్ష్యము :

క్యాబినెట్ మిషన్ పని తీరును విశ్లేషణ చేయడం, రాజ్యాంగ సభలోని వివిధ అంశాలను అవగాహన చేసుకోవడం మరియు 1947 భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం ప్రభావాన్ని పరిశీలించడం ఈ పాఠం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం :

14.1. పరిచయం

14.2. క్యాబినెట్ మిషన్ 1946

14.4. మౌంట్ బాటెన్ ప్లాన్ - 3 జూన్ 1947

14.5. భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం 1947

14.6. సంక్షిప్తంగా

14.7. మాదిరి ప్రశ్నలు

14.8. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

14.1. పరిచయం :

1946లో క్లెమెంట్ అట్లీ, బ్రిటిష్ ప్రధాన మంత్రి భారతదేశానికి క్యాబినెట్ మిషన్‌ను ఏర్పాటు చేశారు. ఇది బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి ఉన్న అధికారాన్ని భారత ప్రభుత్వానికి బదిలీ చేయడంపై దృష్టి సారించింది. ఈ మిషన్ భారతదేశ ఐక్యతను బలోపేతం చేయాలని మరియు దేశానికి స్వాతంత్ర్యం పొందడంలో సహాయపడాలని కోరుకుంది. భారతదేశానికి తక్షణమే చట్టాలను రూపొందించి, రూపొందించగల ఒక సంస్థ అవసరం కాబట్టి రాజ్యాంగ పరిషత్ ఏర్పాటు అవసరం. రాజ్యాంగ అసెంబ్లీ చాలా గొప్ప కార్యక్రమాలు చేపట్టి, అందరికీ సమాన గౌరవం కల్పించే చట్టాలను రూపొందించింది. రాజ్యాంగ పరిషత్ ఏర్పాటుకు చాలా ఇబ్బందులు ఎదురయ్యాయి.

కానీ భారతీయులందరి మరియు ప్రధాన నాయకుల మద్దతు కారణంగా, చివరకు అసెంబ్లీ ఏర్పడింది. రాజ్యాంగ సభ సమాజంలోని అన్ని వర్గాల సభ్యులతో కూడినది. రాజ్యాంగ నిర్మాణంలో ప్రధాన పాత్ర పోషించారు. భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం 1947 రాజ ఆమోదాన్ని పొందింది మరియు 18 జూలై 1947న అమల్లోకి వచ్చింది. ఈ చట్టం భారతదేశ స్వాతంత్ర్యం మరియు విభజన కోసం మౌంట్ బాటన్ ప్రణాళికను అమలులోకి తెచ్చింది.

14.2. క్యాబినెట్ మిషన్ 1946 :

క్రిప్స్ ప్రతిపాదనలను కాంగ్రెస్ అంగీకరించలేదు. పోరాటం లేకుండా బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం నుండి ఏదైనా పొందడం చాలా అరుదు అని తెలుసుకున్నారు. ఇంతలో 1945 లో ఇంగ్లాండ్‌లో జరిగిన సార్వత్రిక ఎన్నికల్లో, బ్రిటిష్ లేబర్ పార్టీ అట్లీ

నాయకత్వంలో గెలిచి మంత్రిత్వ శాఖను ఏర్పాటు చేసింది. భారతదేశానికి క్యాబినెట్ మిషన్ పంపే ప్రతిపాదనను హౌస్ ఆఫ్ కామన్స్‌లో అట్లీ ప్రకటించారు. దీని ప్రకారం క్యాబినెట్ మిషన్ భారతదేశానికి వచ్చి అన్ని రాజకీయ పార్టీల నాయకులతో చర్చించారు.

1946 క్యాబినెట్ మిషన్ అనేది బ్రిటిష్ పాలన నుండి అధికారాన్ని భారతీయ చేతులకు బదిలీ చేయడానికి ఒక ప్రణాళికను ప్రతిపాదించడానికి భారతదేశానికి పంపబడిన బ్రిటిష్ మంత్రుల ప్రతినిధి బృందం. ఈ మిషన్‌కు ముగ్గురు బ్రిటిష్ క్యాబినెట్ మంత్రులు నాయకత్వం వహించారు. లార్డ్ పెథిక్ లారెన్స్, సర్ స్టాఫోర్డ్ క్రిప్స్ మరియు A.V. అలెగ్జాండర్. దీనికి లార్డ్ పాథెక్ లారెన్స్ నాయకత్వం వహించారు. భారతదేశంలో ఢిల్లీకి వచ్చిన వెంటనే 24 మార్చి, 1946 మిషన్ తన పనిని ప్రారంభించింది. భారతీయ నాయకులతో చర్చించింది. వారు రాజీకి రాకపోవడంతో మరియు ప్రతి ఒక్కరూ తమ సొంత లక్ష్యాలను పట్టుబడుతున్నందున, మే 6 1946న క్యాబినెట్ మిషన్ తన ప్రణాళికతో వచ్చింది. దీని ప్రతిపాదనలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

ముస్లిం లీగ్ కోరుకున్న విధంగా పాకిస్తాన్ ఏర్పడే అవకాశాన్ని మిషన్ తోసిపుచ్చింది. ఇది మతపరమైన చిక్కును పెంచుతుందని చూసింది. క్యాబినెట్ మిషన్, ముస్లిం లీగ్ డిమాండ్ చేసిన పాకిస్తాన్ వంటి దేశం ఆచరణీయమైన మరియు స్థిరంగా ఎలా ఉంటుందో వారు చూడలేరని పదేపదే చెప్పారు. భారతదేశం ఆధారంగా భారతదేశం యొక్క రవాణా మరియు పోస్టల్ మరియు టెలిగ్రాఫ్ వ్యవస్థ మొత్తం స్థాపించబడింది. వాటిని విచ్ఛిన్నం చేయడం భారతదేశంలోని రెండు ప్రాంతాల సాధారణ ప్రయోజనాన్ని గాయపరుస్తుంది అని భావించారు. భారతదేశం యొక్క రక్షణ కోసం భారత సైన్యం దళాలు నిర్మించబడ్డాయి మరియు వాటిని రెండుగా విడదీయడం భారత సైన్యం దెబ్బతింటుంది అని భావించారు.

క్యాబినెట్ మిషన్ - యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా :

ఎ) బ్రిటిష్ ఇండియా మరియు రాష్ట్రాలు రెండింటినీ రూపొందించే యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా ఉండాలి. ఇది ఈ క్రింది విషయాలతో వ్యవహరించాలి. విదేశీ వ్యవహారాలు, రక్షణ, కమ్యూనికేషన్ మరియు పై సబ్జెక్టులకు అవసరమైన ఆర్థిక వ్యవస్థను పెంచడానికి అవసరమైన అధికారాలను కలిగి ఉండాలి.

బి) యూనియన్‌కు బ్రిటిష్ భారతీయ మరియు రాష్ట్ర ప్రతినిధుల నుండి ఎగ్జిక్యూటివ్ మరియు శాసనసభ ఉండాలి.

సి) యూనియన్ సబ్జెక్టులు మరియు అన్ని అవశిష్ట అధికారాలు కాకుండా అన్ని విషయాలు ప్రావిన్సులలో ఉండాలి.

డి) ప్రావిన్సులు సమూహాలను రూపొందించడానికి స్వేచ్ఛగా ఉండాలి మరియు ప్రతి సమూహం సాధారణంగా తీసుకోవలసిన ప్రాంతీయ విషయాలను నిర్ణయించాలి. మొదటి సమూహం మద్రాస్, బొంబాయి, యునైటెడ్ ప్రావిన్సు సెంట్రల్ ప్రావిన్సు మరియు ఒరిస్సా. రెండవ సమూహంలో పంజాబ్, నార్త్ వెస్ట్ ఫ్రాంటియర్ ప్రావిన్సు మరియు సింద్ ఉన్నాయి. అయితే మూడవది బెంగాల్ మరియు అస్సాంలను కలిగి ఉంది. మొదటి సమూహం హిందూ మెజారిటీ రాష్ట్రాలు, రెండవ ముస్లిం మెజారిటీ రాష్ట్రాలు, మూడవది హిందువులు మరియు ముస్లింలు మిశ్రమంగా సమానం.

ఇ) యూనియన్ మరియు సమూహాల రాజ్యాంగంలో ఏ ప్రావిన్స్ అయినా దాని శాసనసభ యొక్క మెజారిటీ ఓటు ద్వారా ఏదైనా ప్రావిన్స్ ఒక సమగ్ర కాలం తరువాత (పదేళ్ళ తరువాత పదేళ్ళ వ్యవధిలో) రాజ్యాంగ నిబంధనలను పునఃపరిశీలించమని పిలుపునిచ్చే నిబంధనను కలిగి ఉండాలి.

క్యాబినెట్ మిషన్ - కీలక అంశాలు :

క్యాబినెట్ మిషన్ యొక్క ప్రాథమిక లక్ష్యం భారత రాజకీయ నాయకులతో చర్చలు జరపడం మరియు బ్రిటిష్ వలస పాలన నుండి స్వతంత్ర భారత ప్రభుత్వానికి అధికారాన్ని బదిలీ చేయడానికి ఒక ప్రణాళికను రూపొందించడం. క్యాబినెట్ మిషన్ సమాఖ్య నిర్మాణంతో ఐక్య భారతదేశం కోసం ఒక నిబంధన చట్రం ప్రతిపాదించింది. ఇది కేంద్ర ప్రభుత్వం, ప్రావిన్సుల సమూహాలు మరియు స్వయం ప్రతిపత్తి కలిగిన ప్రావిన్సులతో మూడు అంచెల వ్యవస్థను ప్రతిపాదించింది. మతపరమైన, భాషాపరమైన మరియు పరిపాలనాపరమైన అంశాల ఆధారంగా ప్రావిన్సుల సమూహాన్ని ఈ మిషన్ సూచించింది. ఈ సమూహాలు స్వయం ప్రతిపత్తి స్థాయిని కలిగి ఉంటాయి మరియు వారి స్వంత రాజ్యాంగ ఏర్పాట్లను నిర్ణయించగలవు.

ప్రణాళిక రెండు సభలతో సమాఖ్య శాసనసభను ప్రతిపాదించింది. స్టేట్స్ ఛాంబర్ మరియు సెంటర్ ఛాంబర్. స్టేట్స్ ఛాంబర్ ప్రావిన్సులకు ప్రాతినిధ్యం వహిస్తుంది. అయితే సెంటర్ ఛాంబర్ రాచరిక రాష్ట్రాలకు ప్రాతినిధ్యం వహిస్తుంది. మత మరియు జాతి మైనారిటీల హక్కులు మరియు ప్రయోజనాల పరిరక్షణను ఈ మిషన్ నొక్కి చెప్పింది. భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ క్యాబినెట్ మిషన్ ప్రతిపాదనలను స్వయం పాలన దిశగా ఒక అడుగుగా గుర్తించి. వాటిని మొదట ఆమోదించింది. ముహమ్మద్ అలీ జిన్నా నేతృత్వంలోని ఆల్ ఇండియా ముస్లిం లీగ్ మిషన్ సిఫార్సులపై అసంతృప్తి వ్యక్తం చేసింది. ఈ ప్రతిపాదనలు ముస్లింల ఆందోళనలను తగినంతగా పరిష్కరించలేదని మరియు ప్రత్యేక ముస్లిం రాష్ట్రాన్ని అందించలేదని వారు అభిప్రాయపడ్డారు. మిషన్ యొక్క ప్రతిపాదనలు భారతదేశ సామాజిక, రాజకీయ ప్రకృతి దృశ్యం యొక్క సంక్లిష్టతలను ప్రాముఖ్యం చేస్తూ వివిధ రాజకీయ సమూహాల నుండి విభిన్న ప్రతిచర్యలను పొందాయి.

భారతదేశ రాజకీయ భవిష్యత్తుకు సంబంధించిన చర్చలను రూపొందించడంలో క్యాబినెట్ మిషన్ ప్లాన్ ఒక ముఖ్యమైన పాత్ర పోషించింది. ఏది ఏమైనప్పటికీ విభజన ప్రతిస్పందనలు మరియు తదుపరి పరిణామాల కారణంగా ఐక్య, స్వతంత్ర భారతదేశం యొక్క తక్షణ స్థాపనకు ఇది దారితీయలేదు. ఈ ప్రణాళిక చివరికి తదుపరి చర్చలకు దారితీసింది. 1947లో మౌంట్ బాటన్ ప్రణాళిక భారతదేశ విభజనకు మరియు భారతదేశం మరియు పాకిస్తాన్ యొక్క స్వతంత్ర రాష్ట్రాల ఏర్పాటుకు మార్గం సుగమం చేసింది.

1946 క్యాబినెట్ మిషన్ భారతదేశం బ్రిటిష్ వలస పాలన నుండి స్వాతంత్ర్యానికి మారే ప్రక్రియలో కీలకమైన మైలురాయి. ఇది భారతీయ నాయకులతో సన్నిహితంగా ఉండటానికి మరియు స్వపరిపాలన వైపు ఒక మార్గాన్ని రూపొందించడానికి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం చేసిన ప్రయత్నాలను ప్రదర్శించింది.

రాజ్యాంగ అసెంబ్లీ :

రాజ్యాంగ అసెంబ్లీ యొక్క సంస్థ ఈ క్రింది విధంగా ప్రతిపాదించబడింది :

ఎ) రాజ్యాంగ అసెంబ్లీలో 389 మంది సభ్యులు ఉన్నారు. వీరిలో 292 మంది బ్రిటిష్ భారతదేశానికి ప్రాతినిధ్యం వహించాలి. 93 భారత రాష్ట్రాల నుండి వస్తుంది. 4 చీఫ్ కమిషన్‌కు ప్రాతినిధ్యం వహించాల్సి ఉంది.

బి) ఒక ప్రావిన్స్‌లోని ప్రతి సమాజానికి కేటాయించిన ప్రతినిధులను ఆ సమాజంలోని సభ్యులు దాని శాసనసభలో ఎన్నుకోవాలి.

సి) ప్రతి రాష్ట్ర జనాభా ఆధారంగా రాష్ట్రాల ప్రతినిధులు 93 మించని ప్రతినిధులను రాష్ట్రాల మధ్య పంపిణీ చేయాలి.

డి) ప్రతి సమూహం యొక్క ప్రతినిధులు విడిగా ఎంపిక చేయాలి. అలాగే వారి సమూహంలోని ప్రావిన్సుల కోసం రాజ్యాంగాలను నిర్ణయించాలి మరియు మిగిలిన వాటిని ప్రతి ప్రావిన్స్ యొక్క శాసనసభ నిర్వహించడానికి వదిలివేయాలి.

ఇ) రాజ్యాంగ రూపం లేదా ఏదైనా మతపరమైన సమస్యను పెంచడానికి సంబంధించి మిషన్ యొక్క సిఫారసులలో ఏదైనా మార్పు చేయమని రాజ్యాంగ అసెంబ్లీ ప్రతిపాదించినట్లయితే, హిందువులు మరియు ముస్లింలు యొక్క ప్రతినిధుల ఆమోదం పొందకుండా చేయలేరు.

ప్రధాన రాజకీయ పార్టీల మద్దతు ఉన్న తాత్కాలిక ప్రభుత్వం త్వరగా ఏర్పాటు చేయబడుతుంది. యుద్ధ సభ్యుడితో సహా అన్ని దస్త్రాలన్నింటినీ ప్రభుత్వం అప్పగిస్తుంది. బ్రిటిష్ వారు ప్రతి సహాయం మరియు సహకారం ఇవ్వబడుతుంది. క్యాబినెట్ మిషన్ శక్తి బదిలీ నుండి ఉత్పన్నమయ్యే అన్ని విషయాలను పూర్తి చేయడానికి రాజ్యాంగ అసెంబ్లీ మరియు గ్రేట్ బ్రిటన్ మధ్య ఒక ఒప్పందం అందించింది. రాష్ట్రాలకు సంబంధించి బ్రిటీష్ ఇండియాకు అధికారాన్ని బదిలీ చేసిన తరువాత, క్రౌన్ వాటిపై సార్వభౌమాధికారం నిలుపుకోవడం సాధ్యం కాదని మిషన్ తెలిపింది.

క్యాబినెట్ మిషన్ ప్లాన్ యొక్క గుణాలు :

క్యాబినెట్ మిషన్ పాకిస్తాన్ కోసం ముస్లిం లీగ్ యొక్క డిమాండ్‌ను తిరస్కరించింది. ఇది అవిభక్త భారతదేశాన్ని సిఫారసు చేసింది. ప్రావిన్సుల సమూహం ముస్లింలు తమ మతం, సంస్కృతి, విద్యను వారి స్వంత మార్గంలో నడిపించడానికి అనుమతించే ఒక సూక్ష్మ అంశం పేర్కొన్నది. ఇది మత ప్రాతినిధ్యాన్ని పరిమితం చేసింది. జనాభా యొక్క ప్రజాస్వామ్య సూత్రంపై మరియు పూర్తిగా భారతీయులతో కూడి ఉండటంపై ఒక రాజ్యాంగ అసెంబ్లీ ఏర్పాటు యొక్క ప్రతిపాదన ప్రశంసనీయమినది. తాత్కాలిక క్యాబినెట్ సభ్యులందరూ భారతీయులుగా ఉండాలి మరియు వైస్రాయ్ కనీస జోక్యం ఉండాలి సిఫారసు చేసినది. ఇది కామన్‌వెల్త్ నుండి విడిపోయే భారతదేశ హక్కును గుర్తించింది.

క్యాబినెట్ మిషన్ ప్లాన్ యొక్క లోపాలు :

క్యాబినెట్ మిషన్ ప్రతిపాదనలలో కొన్ని లోపాలు ఉన్నాయి. ప్రావిన్సుల సమూహం విభజన భావాలను నడిపించే అవకాశం ఉంది. బలహీనమైన ఫెడరల్ ప్రభుత్వం ప్రతిపాదించినట్లుగా దేశాన్ని బలహీనపరుస్తుంది మరియు దేశాన్ని

భాగాలుగా విభజిస్తుంది. ముస్లిం మైనారిటీ హక్కులను పరిరక్షించడానికి నిబంధన ఉంది. కాని ఇతర మైనారిటీలను పేర్కొనలేదు. తాత్కాలిక ప్రభుత్వం యొక్క అధికారాలు ఎంతకాలం అని స్పష్టంగా ప్రస్తావించబడలేదు.

14.3. రాజ్యాంగ సభ 1946 :

రాజ్యాంగ అసెంబ్లీకి ఎన్నికలు జూలై 1946లో క్యాబినెట్ మిషన్ ప్లాన్ కింద జరిగాయి. 210 సీట్లలో కాంగ్రెస్ 199 సీట్లను గెలుచుకుంది మరియు ముస్లిం లీగ్ మొత్తం 78 సీట్లలో 73 సీట్లను కైవసం చేసుకుంది. రాజ్యాంగ సభ డిసెంబర్ 9 1946న తొలి సమావేశం నిర్వహించబడింది. ముస్లిం లీగ్ దీనిని బహిష్కరించింది మరియు ప్రత్యేక రాజ్యాంగ అసెంబ్లీని మరియు పాకిస్తాన్ స్థాపనను డిమాండ్ చేసింది. రాజ్యాంగ సభ యొక్క మొదటి సమావేశం సచిదానంద్ సిన్హా యొక్క తాత్కాలిక అధ్యక్షతన జరిగింది. 11 డిసెంబర్ 1946న రాజ్యాంగ సభ డాక్టర్ రాజేంద్ర ప్రసాద్‌ను శాశ్వత చైర్మన్‌గా ఎన్నుకుంది. 1946లో స్థాపించబడిన భారత రాజ్యాంగ సభ, భారత రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించే గొప్ప బాధ్యతతో ఏర్పడిన సంస్థ. రాజ్యాంగ సభ కొత్తగా స్వతంత్ర దేశానికి పునాది చట్టపరమైన పత్రం రూపొందించింది.

1947లో బ్రిటిష్ వలస పాలన ముగింపు మరియు భారతదేశ విభజన తర్వాత భారత రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించడానికి భారత రాజ్యాంగ సభ ఏర్పడింది. అసెంబ్లీలో 299 మంది సభ్యులు ఉన్నారు. అందులో 229 మంది బ్రిటిష్ ఇండియా నుండి మరియు 70 మంది రాచరిక రాష్ట్రాల నుండి వచ్చారు. జనాభా ఆధారంగా దామాషా ప్రాతినిధ్యం, మతపరమైన ప్రాతినిధ్యం మరియు రాచరిక రాష్ట్రాల ప్రాతినిధ్యంతో సహా వివిధ ప్రమాణాల ఆధారంగా సభ్యులు నామినేట్ చేయబడ్డారు. రాజ్యాంగ పరిషత్ అధ్యక్షుడిగా డాక్టర్ రాజేంద్ర ప్రసాద్ ఎన్నికయ్యారు. అనంతరం ముసాయిదా కమిటీకి డా. బి.ఆర్.అంబేద్కర్‌ను చైర్మన్‌గా నియమించారు.

రాజ్యాంగ సభ యొక్క ప్రాథమిక ఉద్దేశ్యం భారతదేశ రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించడం మరియు ఆమోదించడం. ఇది దేశం యొక్క అత్యున్నత చట్టంగా పనిచేస్తుంది. ప్రాథమిక హక్కులు, నిర్దేశక సూత్రాలు మరియు పాలనా వ్యవస్థతో సహా రాజ్యాంగంలోని వివిధ అంశాలపై విస్తృతమైన చర్చలలో సభ్యులు నిమగ్నమైనారు. రాజ్యాంగ సభ జనవరి 24, 1950న రాజ్యాంగం యొక్క తుది సంస్కరణను ఆమోదించింది.

రాజ్యాంగ సభ – సవాళ్ళు మరియు విజయాలు :

రాజ్యాంగ సభ అనేక రకాల రాజకీయ, సామాజిక మరియు మతపరమైన సిద్ధాంతాలకు ప్రాతినిధ్యం వహిస్తుంది. సభ్యులు సంక్లిష్ట సమస్యలను మరియు విభిన్న దృక్కోణాలను ఆలోచనలు చేయాల్సి వచ్చింది. భారతదేశంలోని అన్ని సంఘాలు, ప్రాంతాలు మరియు ఆసక్తి సమూహాలను కలుపుకొని పోవడానికి మరియు ప్రాతినిధ్యాన్ని నిర్ధారించడానికి రాజ్యాంగ సభ ప్రయత్నాలు చేసింది. సాపేక్షంగా తక్కువ వ్యవధిలో భారత రాజ్యాంగాన్ని విజయవంతంగా రూపొందించడం మరియు ఆమోదించడం రాజ్యాంగ చరిత్రలో ఒక చారిత్రాత్మక విజయంగా పరిగణించబడుతుంది.

రాజ్యాంగ సభ ద్వారా రూపొందించబడిన భారత రాజ్యాంగం పాలన, హక్కులు మరియు స్వేచ్ఛల కోసం బలమైన చట్టాన్ని అందిస్తూ, భారత ప్రజాస్వామ్యానికి పునాది పత్రంగా కొనసాగుతోంది. భారత రాజ్యాంగంలో పొందుపరచబడిన

సూత్రాలు మరియు విలువలు భారతదేశ కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల యొక్క పనితీరుకు మార్గనిర్దేశం చేస్తూనే ఉన్నాయి. స్వతంత్ర భారతదేశం యొక్క ప్రజాస్వామ్య చట్రాన్ని రూపొందించడంలో భారత రాజ్యాంగ సభ కీలక పాత్ర పోషించింది. దీని పని జనవరి 26, 1950న రాజ్యాంగాన్ని ఆమోదించడంలో పరాకాష్టకు చేరుకుంది. దీనిని ఏటా భారతదేశంలో గణతంత్ర దినోత్సవంగా జరుపుకుంటారు.

లక్ష్యాలు తీర్మానం :

లక్ష్యాలు తీర్మానాన్ని డిసెంబర్ 13, 1946న పండిట్ జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ ప్రవేశపెట్టారు. ఇది రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించడానికి తాత్విక అంశాలను మరియు మార్గదర్శక సూత్రాలను అందించింది. ఇది భారత రాజ్యాంగ ప్రవేశికకు ఆధారం. తరువాత భారత రాజ్యాంగం యొక్క పీఠిక రూపాన్ని తీసుకుంది. ఈ తీర్మానాన్ని 22 జనవరి 1947న రాజ్యాంగ సభ ఏకగ్రీవంగా ఆమోదించింది.

లక్ష్యాలు తీర్మానం – అంశాలు :

దేశం యొక్క ఐక్యతను పెంపొందించడానికి మరియు దాని ఆర్థిక మరియు రాజకీయ భద్రతను నిర్ధారించడానికి, వ్రాతపూర్వక రాజ్యాంగాన్ని కలిగి ఉండటానికి మరియు భారతదేశాన్ని సార్వభౌమ, ప్రజాస్వామ్య గణతంత్రంగా ప్రకటించింది. కేంద్రం మరియు రాష్ట్రాల మధ్య అధికారాల పంపిణీతో సమాఖ్య ప్రభుత్వ రూపాన్ని కలిగి ఉండును. భారతదేశంలోని ప్రజలందరికీ న్యాయం, సమానత్వం, ఆలోచనా స్వేచ్ఛ, భావ వ్యక్తీకరణ, విశ్వాసం, ఆరాధన, వృత్తి, సహవాసం, చర్యలకు హామీ ఇవ్వడం మరియు సురక్షితం చేయడం. మైనారిటీలు, వెనుకబడిన మరియు గిరిజన ప్రాంతాలు, అణగారిన మరియు ఇతర వెనుకబడిన తరగతులకు తగిన రక్షణ కల్పించడం. రిపబ్లిక్ యొక్క భూభాగం యొక్క సమగ్రతను మరియు నాగరిక దేశాల చట్టం ప్రకారం భూమి, సముద్రం మరియు గాలిపై సార్వభౌమ హక్కులను కొనసాగించడం. ప్రపంచంలో సరైన మరియు గౌరవప్రదమైన స్థానాన్ని పొందడం మరియు ప్రపంచ శాంతిని మరియు మానవజాతి సంక్షేమాన్ని పెంపొందించడానికి ఇష్టపూర్వకంగా సహకారం అందించడం.

రాజ్యాంగ అసెంబ్లీ యొక్క చివరి సెషన్ జనవరి 24, 1950 ప్రారంభమైంది. రాజ్యాంగ సభ భారతదేశ మొదటి రాష్ట్రపతిగా డాక్టర్ రాజేంద్ర ప్రసాద్‌ను ఏకగ్రీవంగా ఎన్నుకుంది. భారతదేశం మరియు జనవరి 26, 1950 నుండి కొత్త రాజ్యాంగాన్ని అమలు చేయాలని నిర్ణయించుకుంది. "ఈ తేదీని భారత రిపబ్లిక్ ప్రారంభోత్సవం కోసం ప్రత్యేకంగా ఎంపిక చేశారు. జనవరి 26, 1930న భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ చారిత్రాత్మక తీర్మానాన్ని తన లాహోర్ సెషన్‌లో ఆమోదించింది. అప్పటి నుండి ఈ తీర్మానం 1947లో భారతదేశం స్వతంత్రంగా మారే వరకు దేశవ్యాప్తంగా బహిరంగ సమావేశాలలో ప్రతి సంవత్సరం పునరావృతమైంది.

14.4. మౌంట్ బాటెన్ ప్లాన్ – 3 జూన్ 1947 :

భారతదేశంలో రాజకీయ పరిస్థితి, తాత్కాలిక ప్రభుత్వంలో మరియు రాజ్యాంగ అసెంబ్లీలో కూడా అనిశ్చితి ఉంది. బ్రిటన్ ప్రధాని అట్లీ దీనిని గమనించాడు. భారత స్వాతంత్ర సంఘటనల వేగాన్ని పెంచడానికి అతను చివరికి ఒక ప్రకటన విడుదల చేశాడు. ఇది భారతదేశ చరిత్రలో మరొక మలుపు అని నిరూపించబడింది. అతను ఫిబ్రవరి 1947లో ఒక

ప్రకటనలో జూన్ 1948 లోపు భారతీయ చేతుల్లోకి అధికార బదిలీని ప్రభావితం చేయడం వారి ఖచ్చితమైన ఉద్దేశం అని అతని బ్రిటన్ రాజరిక ప్రభుత్వం స్పష్టం చేయాలని కోరుకుంటుంది." లార్డ్ మౌంట్ బాటన్ లార్డ్ వేవెల్ తరువాత భారత గవర్నర్ జనరల్‌గా వచ్చాడు. మౌంట్ బాటెన్ భారతీయ నాయకులకు ఆమోదయోగ్యమైన నిర్ణయం తీసుకోవలసి వచ్చింది. అతను ముఖ్యమైన భారతీయ నాయకులందరినీ కలుసుకున్నాడు మరియు వారితో చర్చించాడు. అప్పుడు అతను ఇంగ్లాండ్ వెళ్ళి అక్కడి నాయకులను సంప్రదించాడు. అతను జూన్ 2, 1947న భారతదేశానికి తిరిగి వచ్చాడు మరియు మరుసటి రోజు అతను తన ప్రణాళికను ప్రకటించాడు.

మౌంట్ బాటెన్ ప్లాన్ – 3 జూన్ 1947 :

ఎ) భారతదేశాన్ని భారతదేశం మరియు పాకిస్తాన్ అనే రెండు దేశాలుగా విభజించాల్సి ఉంది. అధికార బదిలీ 1947 ఆగస్టు 15న జరుగుతుంది.

బి) నార్త్-వెస్ట్ ఫ్రాంటియర్ ప్రావిన్స్ లో ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ మేరకు ఈ ప్రావిన్స్ భారతదేశం లేదా పాకిస్తాన్‌తో కలపాలి అని నిర్ణయించాలి.

సి) బెంగాల్ మరియు పంజాబ్ యొక్క ప్రాంతీయ శాసనసభలు ముస్లిం మెజారిటీ జిల్లాలకు మరియు ఇతర హిందూ మెజారిటీ జిల్లాలకు ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్న రెండు భాగాలలో విడిగా సమావేశమవ్వాలి. ప్రతి శాసనసభ సభ్యులకు ప్రావిన్సులు విభజించాలా వద్దా అని ఓటు వేయడానికి అధికారం ఇవ్వబడింది.

డి) సిల్హెట్ (అస్సాం) జిల్లా తూర్పు బెంగాల్‌లో చేరాలా లేదా అస్సాంలో భాగమేనా అని నిర్ణయించడానికి జిల్లాలో ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ జరగాలి.

విమర్శ :

భారతదేశం యొక్క రాజకీయ సమస్య యొక్క పరిష్కారానికి భారతదేశంలోని ప్రధాన పార్టీల ఒప్పందం ఫిబ్రవరి 20 ప్రకటన ద్వారా నిర్ణయించిన తేదీ కంటే అధికారాన్ని చాలా ముందుగానే బదిలీ చేయడం సులభం చేసింది. పంజాబ్ మరియు బెంగాల్ హిందూ మెజారిటీ జిల్లాల ప్రతినిధులు ప్రావిన్సుల విభజనకు అనుకూలంగా ఓటు వేశారు. సిల్హెట్ తూర్పు బెంగాల్‌లో విలీనం చేయడానికి ఎంచుకున్నారు. నార్త్-వెస్ట్ ఫ్రాంటియర్ ప్రావిన్స్‌లో ఖాన్ అబ్దుల్ గఫర్ ఖాన్ అనుచరులు ప్రజాభిప్రాయ సేకరణను బహిష్కరించారు. మిగిలిన ముస్లిం జనాభా పాకిస్తాన్ కోసం ఎంచుకుంది. ఈ ప్రణాళికను బ్రిటిష్ పార్లమెంటు అంగీకరించింది మరియు ఇది జూలై 5, 1947న భారత స్వాతంత్ర్య చట్టాన్ని ఆమోదించింది. ఇది జూలై 18, 1947న రాజు ఆమోదం అందుకుంది.

14.5. భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం 1947 :

భారతీయ స్వాతంత్ర్య చట్టం ఆమోదించడానికి దారితీసే పరిస్థితులు :

నెహ్రూ 2, సెప్టెంబర్ 1946న తాత్కాలిక ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటు చేశారు. కాని ముస్లిం లీగ్ దానిలో చేరడానికి నిరాకరించింది. తరువాత లీగ్ 15, అక్టోబర్ 1946న పరిపాలనను లోపలి నుండి ఇబ్బంది పెట్టాలనే ఉద్దేశ్యంతో మాత్రమే

ప్రభుత్వంలో చేరింది. డిసెంబర్ 9, 1946న రాజ్యాంగ అసెంబ్లీ సమావేశమైనప్పుడు, ముస్లిం లీగ్ దానిలో చేరడానికి నిరాకరించింది. మహాత్మాగాంధీ భారతదేశాన్ని విభజించడం ఇష్టం లేదు. ఈ విభజన అనివార్యం అని చాలా మంది కాంగ్రెస్ నాయకులు కూడా గ్రహించారు. ఆగస్టు, 1946లో లీగ్ ప్రత్యక్ష చర్య రోజును జరపాలని నిర్ణయించుకుంది. ఇది కలకత్తాలో అనేక హత్యలకు దారితీసింది. తరువాత నోఖాలిలో అల్లర్లు పెరిగాయి. మత కల్లోల ప్రాంతాలలో ముస్లింలు హిందువులు పరస్పరం చంపబడ్డారు. ఈ అల్లర్లు మరియు హత్యలు భారతీయ నాయకులను కదిలించాయి మరియు వారు భారతదేశం యొక్క విభజనను అంగీకరించే నిర్ణయానికి వచ్చారు. రాజకీయ ప్రతిష్ఠంభన భారతదేశానికి వచ్చింది. భారతదేశంపై స్వాతంత్ర్యం ఇవ్వడానికి ఎల్లప్పుడూ మొగ్గు చూపిన లేబర్ పార్టీ ఇంగ్లాండ్‌లో అధికారంలో పాలక పార్టీగా ఉంది. లార్డ్ మౌంట్ బాటెన్, భారతదేశ వైస్రాయ్‌గా, ఆహ్లాదకరమైన వ్యక్తిత్వం కలిగిన వ్యక్తి వచ్చాడు. భారతదేశ పరిస్థితిని అధ్యయనం చేసి లార్డ్ మౌంట్ బాటెన్ ఇంగ్లాండ్ వెళ్ళారు. అతను ప్రధాని అట్లీతో మాట్లాడి తన ప్రణాళికను ముందుకు తెచ్చాడు.

మౌంట్ బాటెన్ ప్రణాళిక ఆధారంగా, బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం అధికారాన్ని బదిలీ చేయాలని ఆరాటపడింది. 1947 జూలై 4న బ్రిటీష్ పార్లమెంట్లో భారత స్వాతంత్ర్య బిల్లు ప్రవేశపెట్టబడింది. ఈ చట్టం భారతదేశంలోని ఏ కొత్త రాజ్యాంగాన్ని అందించలేదు. భారతదేశ విభజన మరియు రెండు డొమినియన్ల (ఇండియా మరియు పాకిస్తాన్) స్థాపన కోసం చట్టం అందించింది. జూలై 1947లో బ్రిటీష్ పార్లమెంట్ ఆమోదించిన భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం ద్వారా అధికారికంగా అధికారాన్ని భారత్ చేతుల్లోకి బదిలీ చేయడం ప్రభావితమైంది. ఈ బిల్లును బ్రిటీష్ పార్లమెంట్లో ప్రవేశపెట్టడానికి ముందు, దాని ముసాయిదాను కాంగ్రెస్ మరియు ముస్లిం లీగ్ నాయకులకు చూపించారు. వారి వ్యాఖ్యలపై తగిన పరిశీలన జరిగింది.

ఈ బిల్లు 4 జూలై, 1947న హౌస్ ఆఫ్ కామన్స్‌లో ప్రవేశపెట్టబడింది మరియు పక్షం రోజుల వ్యవధిలో బ్రిటిష్ పార్లమెంట్ ఉభయ సభలు ఆమోదించాయి. హౌస్ ఆఫ్ కామన్స్‌లో బిల్లును ప్రవేశపెట్టిన వెంటనే అట్లీ జర్నలిస్టులతో మాట్లాడుతూ "ప్రపంచ జనాభాలో ఇంతకు ముందు ఎన్నడూ లేనంత భారీ భూభాగం చట్టం ద్వారా మాత్రమే పూర్తి స్వాతంత్ర్యం పొందింది." అట్లీ చెప్పినట్లుగా, ఈ చట్టం "భారతదేశం కోసం కొత్త రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించలేదు. భారతదేశం మరియు పాకిస్తాన్ ప్రతినిధులు తమ స్వంత రాజ్యాంగాలను రూపొందించడానికి వీలు కల్పించే బిల్లు."

భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం భారతదేశం యొక్క విభజన కోసం మరియు రెండు దేశాల అత్యున్నత శాసనసభల ఆధిపత్యం కోసం అందించబడింది. జూన్ 3 మౌంట్ బాటన్ ప్రణాళిక అంశాల అధారంగా, ఇతర విషయాల ఆధారంగా భారత స్వాతంత్ర్య బిల్లును జూలై 4, 1947న బ్రిటిష్ పార్లమెంటులో ప్రవేశపెట్టారు.

1947 చట్టం యొక్క నిబంధనలు :

1) ఈ చట్టం 1947 ఆగస్టు 15న భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలనను అంతం చేసి, భారతదేశం మరియు పాకిస్తాన్‌ల రెండు డొమినియన్ల స్థాపనను అందించింది. బ్రిటిష్ కామన్‌వెల్త్ నుండి విడిపోయే హక్కు రెండు డొమినియన్లకు ఇవ్వబడింది.

2) చట్టం భారతదేశానికి సంబంధించిన రాష్ట్ర కార్యదర్శి కార్యాలయాన్ని రద్దు చేసింది మరియు అతని విధులను కామన్‌వెల్త్ వ్యవహారాల కార్యదర్శికి బదిలీ చేసింది.

3) ఇది ప్రతి డొమినియన్‌లో గవర్నర్ జనరల్ నియామకాన్ని అందించింది. సంబంధిత డొమినియన్ మంత్రివర్గం సలహా మేరకు బ్రిటీష్ రాజు గవర్నర్ జనరల్‌ను నియమించాల్సి ఉంది.

4) గవర్నర్ జనరల్ మరియు ప్రావిన్సుల గవర్నర్లు తమ ప్రత్యేక మరియు విచక్షణాధికారాలను వినియోగించుకునే అంశాలతో సహా అన్ని విషయాలలో మంత్రుల సలహా మేరకు వ్యవహరించాలని భావిస్తున్నారు. తద్వారా వారు రాజ్యాంగ అధిపతుల స్థానానికి చేర్చబడ్డారు.

5) ఈ చట్టం చక్రవర్తికి వీటో చట్టాలకు హక్కు లేకుండా చేసింది. అయితే ఈ హక్కు గవర్నర్ జనరల్‌కు రిజర్వ్ చేయబడింది.

6) భారత చక్రవర్తిగా బ్రిటిష్ రాజు బిరుదు రద్దు చేయబడింది.

7) భారతదేశం మరియు పాకిస్తాన్ డొమినియన్ల ఏర్పాటుతో రాష్ట్ర కార్యదర్శి ద్వారా పౌర సేవల నియామకం మరియు సీట్ల రిజర్వేషన్లు నిలిపివేయబడ్డాయి.

8) బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం అన్ని అధికారాలను రెండు డొమినియన్ల రాజ్యాంగ అసెంబ్లీలకు బదిలీ చేసింది. ప్రతి డొమినియన్‌కు రాజ్యాంగ నిర్మాణం పెండింగ్‌లో ఉంది. రెండు డొమినియన్ల రాజ్యాంగ అసెంబ్లీలు శాసనసభలుగా వ్యవహరించాలి. పశ్చిమ దేశాలలో లెజిస్లేచర్ల మాదిరిగానే ఈ శాసనసభలకు శాసన సార్వభౌమాధికారం ఇవ్వబడింది. ఇది బ్రిటీష్ పార్లమెంట్ చట్టాలలో భాగంగా సంబంధిత దేశ శాసనసభ ఆమోదించినంత వరకు ఏదైనా డొమినియన్‌కు విస్తరించవచ్చు.

9) ప్రతి డొమినియన్ ద్వారా కొత్త రాజ్యాంగం రూపొందించబడే వరకు, భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935లోని నిబంధనల ప్రకారం అన్ని ప్రావిన్సుల పాలన చేయబడాలి. అయితే చట్టంలో అవసరమైన సవరణలు చేసే అధికారం డొమినియన్లకు ఇవ్వబడింది.

10) 1947 ఆగస్టు 15 నుండి భారతీయ రాష్ట్రాలపై అలాగే గిరిజన ప్రాంతాలపై బ్రిటిష్ చక్రవర్తి యొక్క ఆధిపత్యం ముగిసింది. అక్కడి తర్వాత రాష్ట్రాలు డొమినియన్స్ ప్రభుత్వాలతో తమ రాజకీయ సంబంధాలలో స్వతంత్రంగా ఉండాలి. రాష్ట్రాలు మరియు వాటి పాలకులకు సంబంధించి బ్రిటిష్ చక్రవర్తి చేసిన అన్ని ఒప్పందాలు మరియు విధులు రద్దు చేయబడ్డాయి.

ఈ విధంగా 1947 యొక్క స్వాతంత్ర్య చట్టం బ్రిటిష్ పాలనలో భారతదేశ రాజ్యాంగ అభివృద్ధి ముగింపును గుర్తించారు. బ్రిటీష్ పార్లమెంటు మరియు బ్రిటీష్ ప్రావిన్సులలో ప్రభుత్వం ఉపయోగించిన అధికారాలను గడువు తేదీన భారత ప్రభుత్వానికి మరియు పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వానికి బదిలీ చేశారు. ఆ విధంగా ఈ చట్టం బ్రిటిష్ పాలన యొక్క అధ్యాయాన్ని ముగించింది మరియు స్వతంత్ర భారతదేశంలో నూతన శకం తెరిచింది.

భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం 1947 – ప్రాముఖ్యత :

భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం 1947 అమలులోకి రావడం నిజంగా గొప్ప రాజ్యాంగ ప్రాముఖ్యత కలిగిన సంఘటన. అట్లీ చెప్పినట్లుగా, ఇది భారతదేశంలో "బ్రిటీష్ మిషన్ యొక్క నెరవేర్పు", "సుదీర్ఘ సంఘటనలలో పరాకాష్ట". అదేవిధంగా లార్డ్ శామ్యూల్ హౌస్ ఆఫ్ లార్డ్స్‌లో ఈ చట్టాన్ని "యుద్ధం లేని శాంతి ఒప్పందం"గా వర్ణించాడు. ఈ చట్టం అమల్లోకి

రావడాన్ని భారత నేతలు కూడా హర్షించారు. డాక్టర్ రాజేంద్ర ప్రసాద్ మాట్లాడుతూ "భారతదేశంపై బ్రిటిష్ వారి ఆధిపత్య కాలం నేటితో ముగుస్తుంది మరియు బ్రిటన్‌తో మన స్వంత సంబంధం ఇక నుండి సమానత్వం లేదా పరస్పరం మంచి సంకల్పం మరియు పరస్పర లాభంపై ఆధారపడి ఉంటుంది."

ఈ చట్టం స్వేచ్ఛా భారతదేశం యొక్క కొత్త శకానికి నాంది పలికిందని చెప్పలేనప్పటికీ, దీనికి భారీ మూల్యం చెల్లించాల్సి వచ్చింది. దేశ విభజన, కాందిశీకుల సమస్యలతో భారత్ తీవ్రమైన సవాళ్ళు ఎదుర్కొంది. ప్రజలు మరియు నాయకులలో గణనీయమైన విభాగం దీనిపై చాలా అసంతృప్తిగా ఉన్నారు. మళ్ళీ భారత రాష్ట్రాలపై బ్రిటీష్ సార్వభౌమాధికారం రద్దు చేయడం మరియు వారి డొమినియన్‌లో చేరడానికి లేదా స్వతంత్రంగా ఉండటానికి హక్కును పొందడం, దేశ ఐక్యతకు తీవ్రమైన ముప్పుగా పరిణమించింది.

సర్దార్ పటేల్ భారత రాష్ట్రాల సమస్యను పరిష్కరించడం మరియు దౌత్యపరమైన నిర్వహణ కోసం నియమించబడ్డారు. రాష్ట్రాల పాలకుల యొక్క దేశభక్తి భావన తక్కువగా ఉన్నందున, ఈ రాష్ట్రాలు తీవ్రమైన సమస్యను ఎదుర్కొన్నాయి. కష్టపడి సాధించుకున్న స్వాతంత్ర్య ప్రయోజనాలను ప్రమాదంలో పడేశాయి. ఈ లోపాలు ఉన్నప్పటికీ, 1947 నాటి భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం భారతదేశంలో బ్రిటిష్ పాలన యొక్క అధ్యాయాన్ని ముగించి స్వేచ్ఛా భారతదేశానికి నాంది పలికింది.

14.6. సంక్షిప్తంగా :

భారతదేశ రాజకీయ భవిష్యత్తును చర్చించడానికి మరియు ఖరారు చేయడానికి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం 1945లో సిమ్లా సమావేశాన్ని ఏర్పాటు చేసింది. అది ఎలాంటి స్థిరమైన ఒప్పందాలను అందించడంలో విఫలమైంది. ఇది భారతీయ రాజకీయ పార్టీల మధ్య లోతైన విభేదాలను మరింత స్పష్టం చేసింది. 1945లో, బ్రిటిష్ ఇండియాలో సాధారణ ఎన్నికలు జరిగాయి. భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ అనేక ప్రావిన్సులలో మెజారిటీని గెలుచుకుంది. అయితే ఆల్ ఇండియా ముస్లిం లీగ్ ఒక ముఖ్యమైన రాజకీయ శక్తిగా ఉద్భవించింది.

లార్డ్ పెథిక్ లారెన్స్ నేతృత్వంలోని క్యాబినెట్ మిషన్, A.V. అలెగ్జాండర్ మరియు సర్ స్టాఫోర్డ్ క్రిప్స్ 1946లో భారతదేశానికి పంపబడ్డారు. ఇది సమాఖ్య నిర్మాణంతో కానీ ప్రావిన్సులకు గణనీయమైన స్వయం ప్రతిపత్తితో కూడిన ఐక్య భారతదేశం కోసం ఒక ప్రణాళికను ప్రతిపాదించింది. ఈ ప్రణాళికను కాంగ్రెస్ అంగీకరించింది, కాని ముస్లిం లీగ్ తిరస్కరించింది. ఆగష్టు 16, 1946న, ఆల్ ఇండియా ముస్లిం లీగ్ పాకిస్తాన్ ఏర్పాటు కోసం తన డిమాండ్‌ను నొక్కి చెప్పడానికి 'డైరెక్ట్ యాక్షన్ డే'కి పిలుపునిచ్చింది. ఈ రోజు అనేక నగరాల్లో, ముఖ్యంగా కలకత్తాలో మతపరమైన హింస జరిగింది.

లార్డ్ మౌంట్ బాటన్ 1947లో భారతదేశానికి చివరి వైస్రాయ్‌గా నియమితుడయ్యాడు. అతను విభజన కోసం ఒక ప్రణాళికను ప్రతిపాదించాడు. దీనిని భారత జాతీయ కాంగ్రెస్, ముస్లిం లీగ్ మరియు సిక్కు నాయకులు అంగీకరించారు. భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం 1947ను బ్రిటన్ పార్లమెంట్ ఆమోదించింది. ఆగష్టు 15, 1947న భారతదేశం బ్రిటిష్ పాలన నుండి స్వాతంత్ర్యం పొందింది. భారతదేశం రెండు స్వతంత్ర దేశాలుగా విభజించబడింది. అవి భారతదేశం మరియు పాకిస్తాన్. ముస్లింల కోసం ప్రత్యేక దేశంగా పాకిస్థాన్ ఏర్పడింది.

14.7. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1) క్యాబినెట్ మిషన్ యొక్క ప్రతిపాదనలు ఏమిటి? క్యాబినెట్ మిషన్ మరియు రాజ్యాంగ సభ ఏర్పాటులో దాని పాత్రను విశ్లేషించండి.
2) మౌంట్ బాటెన్ ప్రణాళికకు దారితీసిన పరిస్థితులను వివరించండి మరియు అతని సూచనను పరిశీలించండి.
3) భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం 1947 ప్రతిపాదనలు, యోగ్యతలు మరియు లోపాలను పరిశీలించండి.
4) రాజ్యాంగ సభ పనితీరును వివరించండి

14.8. ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1) Bishnu Bhagwan : The Constitutional History of India, New Delhi, 1964.
2) Chatterji, A : The Constitutional Development on India (1937-47).
3) Grower, B.L and Growers, S : A New Look at Modern History of India
4) Kapur, A.C. : Constitutional History of India
5) Menon, V.P. : The Transfer of Power in India.
6) Pyle, M.V. : The Constitutional Government in India
7) Tarachand : History of Freedom Movement in India, Vols.III and IV.

- డా. యం. హరి ప్రసాద్

పాఠం - 15

భారతదేశ రాజ్యాంగం-1950

లక్ష్యము :

భారతదేశ రాజ్యాంగం 1950లోని వివిధ అంశాలను అవగాహన చేసుకోవడం మరియు భారతదేశ రాజ్యాంగం లక్షణాలను పరిశీలించడం ఈ పాఠం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

పాఠ్యనిర్మాణ క్రమం :

15.1. పరిచయం

15.2. పీఠిక

15.3. భారతదేశ రాజ్యాంగం యొక్క ముఖ్య లక్షణాలు

15.4. భారత రాజ్యాంగం - తాత్విక భావజాల మూలాలు

15.5. భారత రాజ్యాంగం - విమర్శనాత్మక పరిశీలన

15.6. సంక్షిప్తంగా

15.7. మాదిరి ప్రశ్నలు

15.8. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

15.1. పరిచయం :

భారత రాజ్యాంగం ప్రపంచంలోని ఇతర రాజ్యాంగాల నుండి వేరుచేసే కొన్ని అత్యుత్తమ లక్షణాలను కలిగిఉంది. మన రాజ్యాంగ నిర్మాతలు ఇతర రాజ్యాంగాలను అధ్యయనంచేసి, వాటి విలువైన లక్షణాలను ఎంచుకుని మన రాజ్యాంగంలో అవసరమైన సవరణలతో వాటిని ఉంచారు. ఇతర రాజ్యాంగాల ప్రభావంతో మనది అరువు తెచ్చుకున్న రాజ్యాంగం కాదు. భారత రాజ్యాంగ నిర్మాతలు పూర్తిగా కొత్త లేదా అసలైన రాజ్యాంగాన్ని లక్ష్యంగా పెట్టుకోలేదు. వారు కేవలం "మంచి మరియు పనిచేయగల" రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించాలని కోరుకున్నారు. మరియు వారు దీన్ని చేయడంలో విజయం సాధించారు. రాజ్యాంగం గత 73 సంవత్సరాలుగా సంతృప్తికరంగా పనిచేయడం దాని నాణ్యత మరియు ప్రయోజనానికి నిదర్శనం.

15.2. పీఠిక :

రాజ్యాంగానికి ముందు మాట, రాజ్యాంగం యొక్క మూలస్వభావం, భావజాలం, ప్రాథమిక విశ్వాసాలు మరియు లక్ష్యాలను వివరిస్తుంది. పీఠిక భారతదేశాన్ని సార్వభౌమ సామ్యవాద, లౌకిక, ప్రజాస్వామ్య గణతంత్ర రాజ్యాంగంగా అభివర్ణిస్తుంది. భారతదేశంలో ప్రజలే సార్వభౌమాధకారం అని ప్రకటిస్తుంది. సామాజిక, ఆర్థిక మరియు రాజకీయ న్యాయాన్ని సాధించడంతో పాటు సౌభ్రాతృత్వాన్ని పెంపొందించడంలో నిబద్ధతను నొక్కి చెబుతుంది. అంతేకాకుండా ఇది వ్యక్తి గౌరవం, జాతీయ ఐక్యత మరియు సమగ్రతకు అత్యంత ప్రాధాన్యతనిస్తుంది. భారత రాజ్యాంగంలో పీఠిక అపారమైన ప్రాముఖ్యత ఉంది. ఇది రాజ్యాంగం యొక్క సారాంశాన్ని క్లుప్తంగా సంగ్రహిస్తుంది. ఇది నిస్సందేహంగా భారతదేశంలో ప్రజలను అత్యున్నత అధికారంగా స్థిరపరుస్తుంది.

"భారత ప్రజలమైన మేము, భారతదేశాన్ని సర్వసత్తాక సామ్యవాద లౌకిక ప్రజాస్వామ్య గణతంత్ర రాజ్యంగా నిర్మించుకోవడానికి, పౌరులందరికీ సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయ న్యాయాన్ని, ఆలోచన, భావ ప్రకటన, విశ్వాసం, ధర్మం, ఆరాధనల స్వాతంత్ర్యాన్ని, అంతస్తుల్లోనూ, అవకాశాల్లోనూ సమానత్వాన్ని చేకూర్చడానికి, వారందరిలో వ్యక్తిత్వ గౌరవాన్ని, జాతీయ సమైక్యతను సంరక్షిస్తూ సౌభ్రాతృత్వాన్ని పెంపొందించడానికి, మన రాజ్యాంగ పరిషత్‌లో 1949, నవంబర్ 26వ తేదీన శాసనంగా రూపొందించుకున్న ఈ రాజ్యాంగాన్ని మాకు మేము సమర్పించుకుంటున్నాము."

భారత రాజ్యాంగం, దాని రూపకర్తల దూరదృష్టికి నిదర్శనంగా నిలుస్తుంది. ప్రపంచ ప్రభావాలను ఉద్దేశపూర్వకంగా సమ్మేళనం చేయడం, కొత్తదనంపై ఆచరణాత్మకతపై వారి ఉద్ఘాటన మరియు ఉపోద్ఘాతానికి వారు ఆపాదించిన అధిక ప్రాముఖ్యత. ఇవన్నీ భారతదేశ రాజ్యాంగ తయారీ ప్రక్రియ ప్రపంచంలో నిజంగా ప్రత్యేకమైనదిగా చేయడానికి దోహదం చేస్తాయి.

15.3. భారతదేశ రాజ్యాంగం యొక్క ముఖ్య లక్షణాలు :

భారత రాజ్యాంగ వాస్తుశిల్పులు వివిధ ప్రపంచ రాజ్యాంగాలను నిశితంగా పరిశీలించి, వాటిలో అత్యంత ప్రశంసనీయమైన అంశాలను ఎంచుకున్నారు. ఇవి మన రాజ్యాంగ చట్రంలో అవసరమైన మార్పులతో సజావుగా విలీనం చేయబడ్డాయి. ఈ సమ్మేళనం రాజ్యాంగ రూపకల్పనలో భారతదేశం యొక్క విలక్షణమైన విధానాన్ని ప్రతిబింబిస్తుంది. దాని ప్రత్యేక లక్షణాన్ని నిలుపుకుంటూ ఇతరుల నుండి ప్రేరణ పొందుతుంది. భారత రాజ్యాంగం కేవలం విదేశీ నమూనాల ప్రతిరూపం కాదు. ఇది వివిధ ప్రపంచ రాజ్యాంగాల ముద్రలను కలిగి ఉంటుంది. ఏదిఏమైనప్పటికీ భారతదేశ సామాజిక, రాజకీయ నైతికత మరియు చారిత్రక సందర్భానికి అనుగుణంగా ఉండేవిధంగా ఈ ప్రభావాలను మిళితం చేయడం ద్వారా ఇది దాని వాస్తవికతను కొనసాగిస్తుంది.

భారత రాజ్యాంగ సృష్టికర్తలు పూర్తిగా నూతన లేదా అపూర్వమైన పత్రాన్ని రూపొందించడానికి ప్రయత్నించలేదు. బదులుగా వారి లక్ష్యం ఆచరణాత్మకమైన, సమర్థవంతమైన, విభిన్న మరియు చైతన్యవంతమైన దేశం యొక్క అవసరాలకు అనుకూలమైన రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించడం. దాదాపు ఏడు దశాబ్దాలుగా భారత రాజ్యాంగం విజయవంతంగా పనిచేయడం దాని అనుకూలత మరియు సమర్థతను రుజువు చేస్తుంది. నిశితంగా రూపొందించబడిన రాజ్యాంగం యొక్క ప్రారంభ ఉదాహరణ అమెరికన్ రాజ్యాంగంతో కార్యరూపం దాల్చింది. దీనికి విరుద్ధంగా బ్రిటిష్ రాజ్యాంగం ఒక అలిఖిత రాజ్యాంగం యొక్క నమోనాగా నిలుస్తుంది. ఇది కాలక్రమేణా అభివృద్ధి చెందిన ఆచారాలు మరియు సంప్రదాయాల మిశ్రమాన్ని కలిగి ఉంటుంది. భారతదేశ రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించడంలో వ్రాతపూర్వక రాజ్యాంగం యొక్క మార్గాన్ని ఎంచుకుంది. ప్రతి అంశాన్ని ఖచ్చితత్వం మరియు స్పష్టతతో వ్యక్తీకరించడానికి ప్రయత్నిస్తుంది.

భారతదేశ రాజ్యాంగం ప్రపంచ రాజ్యాంగాలలో అత్యంత పొడవైనది. దీని అసలు రూపంలో 395 అధికరణలు మరియు 8 షెడ్యూల్‌లు ఉన్నాయి. 1950లో ప్రారంభమైనప్పటి నుండి సవరణల యొక్క న్యాయబద్ధమైన ప్రక్రియ ఏర్పడింది. దీని ఫలితంగా మరిన్ని అధికరణలు మరియు షెడ్యూల్‌లు రెండూ వృద్ధి చెందాయి. ప్రస్తుతం రాజ్యాంగం 444 ఆర్టికల్ మరియు 12 షెడ్యూల్‌లను కలిగి ఉంది. ప్రారంభ రూపంలో రాజ్యంగం 22 భాగాలను కలిగి ఉంది. ఆ సంఖ్య అప్పటి నుండి 24కి పెరిగింది.

రాజ్యాంగం యొక్క సుదీర్ఘం కావడానికి అనేక గుర్తించదగిన కారకాలకు కారణమని చెప్పవచ్చు. రాజ్యాంగం యొక్క స్థాపక వాస్తుశిల్పులు అస్పష్టతకు చోటు లేకుండా ప్రతి సూక్ష్మభేదాన్ని ఖచ్చితమైన వివరాలతో సంగ్రహించాలని ఆకాంక్షించారు. ఇతర సమాఖ్యల మాదిరిగా కాకుండా, రెండు విభిన్న రాజ్యాంగాలు సమాఖ్య మరియు రాష్ట్రాలను పరిపాలిస్తాయి. భారతదేశం ఏకీకృత రాజ్యాంగ చట్రంలో పనిచేస్తుంది. ఇక్కడ అధికారాల వర్ణన ఏక రాజ్యాంగంలో స్పష్టంగా వ్యక్తీకరించబడింది. భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935 స్వాతంత్ర్యానికి పరివర్తన దశలో గణనీయమైన ప్రభావాన్ని చూపింది. ఈ సుదీర్ఘ చట్టం భారత రాజ్యాంగ నిర్మాతలకు స్ఫూర్తిదాయకంగా పనిచేసింది. అనేక మైనారిటీలు, భాషలు, కులాలు, జాతులు మరియు మతాల ద్వారా వర్ణించబడిన భారతదేశ వైవిధ్యం యొక్క భిన్నత్వం, రాజ్యాంగ నిర్మాణంలో వారి విలక్షణమైన ఆందోళనలు మరియు ప్రయోజనాలను సమగ్రంగా ఉంచడం అవసరం.

భారత రాజ్యాంగం ఇతర ప్రఖ్యాత రాజ్యాంగాల నుండి ముఖ్యమైన లక్షణాలను సజావుగా పొందుపరిచింది. కానీ అవసరమైన మార్పులు లేకుండా కాదు. ఈ ఎంపిక సమ్మేళనం ప్రక్రియ అమెరికన్ 'హక్కుల బిల్లు', బ్రిటిష్ పార్లమెంటరీ వ్యవస్థ మరియు ఐరిష్ ఆదేశ సూత్రాల నుండి తీసుకోబడింది. డాక్టర్ బి.ఆర్. అంబేద్కర్ ఈ ప్రయత్నంలో కీలకపాత్ర వహించి, భారతదేశ ప్రత్యేక సందర్భానికి అనుగుణంగా ఈ అరువు తెచ్చుకున్న అంశాల యొక్క ఖచ్చితమైన అనుసరణను నొక్కి చెప్పారు. రాజ్యాంగ పరిషత్‌లోని అనేక మంది ప్రముఖులు, చట్టపరమైన ప్రముఖులు మరియు తెలివిగల రాజకీయ నాయకులు వారి సమిష్టి కృషి రాజ్యాంగాన్ని విస్తృతంగానే కాకుండా చాలా క్లిష్టంగా మార్చింది.

ఐవోర్ జెన్సింగ్ భారత రాజ్యాంగాన్ని వాస్తవమైన "న్యాయవాదుల స్వర్గం"గా వర్ణించారు. రాజ్యాంగం సాధారణ పౌరులకు అర్థమయ్యేలా ఉండాలని జెన్సింగ్ వాదించాడు. అయినప్పటికీ భారత రాజ్యాంగం యొక్క సంక్లిష్టత తరచుగా స్పష్టమైన అవగాహనను కోల్పోతుంది. ప్రతి కథనం ఉన్నత న్యాయవ్యవస్థ ద్వారా బహుముఖ వివరణలకు లోనవుతుంది. రాజ్యాంగం యొక్క పరిణామానికి మరింత దోహదం చేస్తుంది.

పాక్షికంగా దృఢమైనది, పాక్షికంగా సరళమైనది :

రాజ్యాంగం యొక్క వర్గీకరణ కఠినమైన లేదా సరళమైనది, సవరణ పద్ధతిపై ఆధారపడి ఉంటుంది. రాజ్యాంగ చట్టాలు మరియు సాధారణ చట్టాలు విభిన్న ప్రక్రియల ద్వారా సవరణలకు గురైనప్పుడు రాజ్యాంగం దృఢమైనదిగా పరిగణించబడుతుంది. దీనికి విరుద్ధంగా, సౌకర్యవంతమైన రాజ్యాంగంలో రాజ్యాంగ మరియు సాధారణ చట్టాలు రెండూ ఒకే పద్ధతిలో మార్పులకు లోబడి ఉంటాయి. భారత రాజ్యాంగం యొక్క చట్రంలో భారత పార్లమెంట్ సాధారణ మెజారిటీ ద్వారా కొన్ని నిబంధనలను సవరించవచ్చు. అయితే చాలా ఇతర నిబంధలను మార్చాలంటే పార్లమెంటు ఉభయ సభల్లో ప్రత్యేక మెజారిటీ అవసరం. అంతేకాకుండా రాజ్యంగంలో పార్లమెంటు ద్వారా మాత్రమే సవరణను అధిగమించే నిబంధనలు ఉన్నాయి. అటువంటి సందర్భాలలో సవరణ బిల్లు ముందుగా పార్లమెంటు ఉభయ సభల నుండి ప్రత్యేక మెజారిటీతో ఆమోదం పొందాలి (ప్రతి సభలోని మూడింట రెండొంతుల మంది సభ్యుల ఆమోదం మరియు ఓటింగ్‌తో). తదనంతరం ఇది భారతదేశంలోని కనీసం సగం రాష్ట్రాల శాసనసభలచే ఆమోదించబడాలి.

ఈ విభిన్న సవరణ విధానాలు మన రాజ్యాంగంలో దృఢత్వం మరియు సరళత యొక్క భిన్న ప్రక్రియలకు దారి ఏర్పరుస్తాయి. మన రాజ్యాంగం ఈ విరుద్ధమైన లక్షణాల మధ్య సున్నితమైన సమతుల్యతను తాకింది. ఈ సమతౌల్యం

ఉద్దేశపూర్వకంగా కొంత ఆవశ్యతను కలిగించడానికి, తద్వారా పరిణామానికి సంభావ్యతను పెంపొందించడానికి పెంచబడింది. జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ మితిమీరిన దృఢత్వం యొక్క ప్రమాదాలను ముందే ఊహించి స్తబ్దతతో కొట్టుమిట్టాడకుండా, చైతన్యవంతమైన మరియు ప్రతిస్పందనాత్మకంగా ఉండే రాజ్యాంగం కోసం వాదించారు.

పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యం :

భారతదేశ రాజకీయ ప్రకృతి దృశ్యం పార్లమెంటరీ ప్రభుత్వం ద్వారా వర్గీకరించబడుతుంది. ఈ వ్యవస్థలో దిగువసభలో (లోక్‌సభ) మెజారిటీ పార్టీ ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటు చేయడానికి అధిరోహిస్తుంది. మంత్రి మండలి, లోక్‌సభకు జవాబుదారీగా ఉంటుంది. ప్రభావంతంగా ఇది నిజమైన కార్యనిర్వాహక అధికారంగా పనిచేసే క్యాబినెట్. ఇది ప్రెసిడెన్షియల్ ప్రభుత్వ రూపానికి భిన్నంగా ఉంటుంది. ఇక్కడ అధ్యక్షుడు కార్యనిర్వాహక అధిపతి యొక్క సలహాలను స్వీకరిస్తారు. భారతదేశంలో అధ్యక్షుడి పాత్ర చాలావరకు ఉత్సవంగా ఉంటుంది. నిజమైన అధికారం ఎన్నికైన ప్రభుత్వం చేతిలో ఉంటుంది. బ్రిటన్ రాచరికం వారసత్వ రేఖను అనుసరిస్తుంది. భారతదేశంలో అయితే ప్రజాస్వామ్య ఎన్నికల ద్వారా రాష్ట్రపతి పదవిని పొందవచ్చు. పార్లమెంటరీ నమూనాను అనుసరించాలనే నిర్ణయం రెండు ప్రధాన పరిశీలనలచే ప్రభావితమైంది.

మొదటిగా అధ్యక్ష వ్యవస్థతో పోలిస్తే పార్లమెంటరీ వ్యవస్థ ఎక్కువ జవాబుదారీతనం మరియు ప్రజాస్వామ్య ప్రతిస్పందనను పెంపొందిస్తుందని రూపకర్తలు విశ్వసించారు. రెండవది బ్రిటిష్ పాలనలో పార్లమెంటరీ వ్యవస్థ యొక్క పనితీరును బహిర్గతం చేయడం, ప్రత్యేకించి భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1935 అమలు తర్వాత, ఈ నమూనాకు వారి ప్రాధాన్యతను తెలియజేసింది. భారతదేశం విస్తృతమైన రాజ్యాంగాన్ని కలిగి ఉన్నప్పటికీ దాని కార్యకలాపాలపై ప్రభావం చూపడానికి సమావేశాలకు ప్రాధాన్యత ఉంది. రాజ్యాంగం మౌనంగా ఉన్న క్లిష్టమైన విషయాలలో బాగా స్థిరపడిన పార్లమెంటరీ సమావేశాలపై ఆధారపడటం తప్పనిసరి అవుతుంది.

ఏక కేంద్ర పక్షపాతంతో సమాఖ్య ప్రభుత్వం :

భారత రాజ్యాంగంలో 'ఫెడరేషన్' అనే పదానికి స్పష్టమైన ప్రస్తావన కనిపించనప్పటికీ సమాఖ్య అంశాలు రాజ్యాంగ నిర్మాణంలో స్పష్టంగా అల్లబడ్డాయి. రాజ్యాంగం వ్రాతపూర్వక మరియు దృఢమైన రూపాన్ని కలిగి ఉంది. ఇది ద్వంద్వ రాజకీయాలను అందిస్తుంది మరియు కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య అధికారాలను రాజ్యాంగబద్ధంగా విభజించడాన్ని నిర్దేశిస్తుంది. ఇంకా కేంద్ర మరియు రాష్ట్ర సంస్థల మధ్య వివాదాల తీర్పుపై స్వతంత్ర న్యాయవ్యవస్థ అధ్యక్షత వహిస్తుంది. ఈ నిబంధనలు సమిష్టిగా భారతదేశాన్ని సమాఖ్యపాత్రతో నింపుతాయి. అయినప్పటికీ ఈ సమాఖ్య నిర్మాణంలో రాష్ట్రాలతో పోలిస్తే కేంద్ర అధికారానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యత ఉందని గమనించాలి. కేంద్రం మరింత గణనీయమైన ఆర్థిక అధికారాలను ఆదేశిస్తుంది.

రాష్ట్రాలు తమ ఆర్థిక అభివృద్ధి కోసం దానిపై ఎక్కువగా ఆధారపడేలా చేస్తుంది. ప్లానింగ్ కమిషన్ ఒక సమయంలో 'సూపర్ క్యాబినెట్' లేదా 'సూపర్ స్టేట్' లాంటి ప్రభావంతమైన సంస్థగా ఉద్భవించింది. గవర్నర్ కేంద్ర ప్రతినిధిగా వ్యవహరిస్తూ ఈ సమైక్యవాదాన్ని పటిష్టం చేస్తున్నారు. విశేషమేమిటంటే, ఒక రాష్ట్రాన్ని పునర్‌నిర్మించడానికి కేంద్రం ప్రత్యేక హక్కును కలిగి ఉంది. ఇది పరస్పరం ఇవ్వబడదు. ఫలితంగా కేంద్రం తిరుగులేని శక్తిగా నిలుస్తుంది. అయితే రాష్ట్రాలు తులనాత్మకంగా అనిశ్చితస్థితిలో ఉన్నాయి. అత్యవసర సమయాల్లో కేంద్రం యొక్క అధికారాలు పెరుగుతాయి. రాష్ట్రాలను సాపేక్షంగా

బలహీనపరుస్తాయి. ఏకీకృత ధోరణితో సమాఖ్య నిర్మాణం యొక్క ఈ విచిత్రమైన కలయిన K.C. వేర్ వంటి పండితులను వ్యాఖ్యానించారు. భారత ప్రభుత్వాన్ని 'క్వాసీ-పెడరల్'గా పేర్కొనాలి. భారతదేవం 'ఏకీకృత స్ఫూర్తితో కూడిన సమాఖ్య రాష్ట్రం'గా వర్ణించబడింది. ఈ విలక్షణమైన సమ్మేళనం భారతదేశ రాజ్యాంగ చట్రం యొక్క సూక్ష్మ స్వభావాన్ని నొక్కిచెబుతుంది.

ప్రాథమిక హక్కులు :

మన రాజ్యాంగంలోని పార్ట్-III లో పొందుపరచబడిన ప్రాథమిక హక్కులు వ్యక్తిగత స్వేచ్ఛలకు పునాదిగా పనిచేస్తాయి. నైతిక మరియు ఆధ్యాత్మిక వృద్ధికి ముఖ్యమైనవిగా పరిగణించబడతాయి. వారి పవిత్రత పార్లమెంటరీ చర్యల ద్వారా తప్ప సులభంగా హక్కులు తగ్గించబడదు.

ఆస్తి హక్కు ఒకప్పుడు ప్రాథమిక హక్కు. 44వ సవరణ చట్టం 1978 ద్వారా చట్టపరమైన హక్కుగా పునఃస్థాపించబడింది. ఈ సవరణ చట్టపరమైన అంశాలను పునర్ నిర్మించింది. వ్యక్తులు ఆస్తిని స్వంతం చేసుకోవడానికి, ఆనందించడానికి మరియు ఇవ్వడానికి వీలు కల్పించింది. ఏది ఏమైనప్పటికీ ఆస్తిపై ప్రభుత్వం తన అధికారాన్ని వినియోగించే సందర్భాలలో ఒకరి ఆశ్రయాన్ని కూడా ఇది చుట్టుముట్టింది. ఈ ఆరు ప్రాథమిక హక్కులు (1) సమానత్వపు హక్కు, (2) స్వాతంత్ర్యపు హక్కు, (3) దోపిడీని నివారించే హక్కు, (4) మత స్వాతంత్ర్యపు హక్కు, (5) సాంస్కృతిక మరియు విద్యా హక్కులు మరియు (6) రాజ్యాంగ పరిహారపు హక్కు. ఈ హక్కులు చాలా ముఖ్యమైనవి అయినప్పటికీ కొన్ని పరిమితులకు లోబడి ఉంటాయి. ప్రాథమిక హక్కుల మూలాన్ని అమెరికన్ రాజ్యాంగం ద్వారా మూలాలు గుర్తించవచ్చు. ఇది మన స్వంత రాజ్యాంగ నిర్మాతలకు ప్రేరణగా పనిచేసింది.

ప్రభుత్వం, సంస్థ లేదా ఏదైనా సంస్థ ద్వారా ఏదైనా ప్రాథమిక హక్కును ఉల్లంఘించిన సందర్భంలో, ఏ భారతీయ పౌరుడైనా హైకోర్టు లేదా సుప్రీంకోర్టు ద్వారా పరిహారం పొందేందుకు అర్హులు. ఈ హక్కులకు సవరణలకు పార్లమెంట్ ఉభయసభలలో మూడింట రెండు వంతుల మెజారిటీ అవసరం. ఏదైనా మార్పు న్యాయబద్ధంగా మరియు విస్తృత ఏకాభిప్రాయంతో చేయబడిందని నిర్ధారిస్తుంది.

భారత రాజ్యాంగంలోని ప్రాథమిక హక్కులు ప్రపంచంలోని ఇతర దేశాల రాజ్యాంగంలో ఉన్నవాటి కంటే చాలా వివరంగా ఉన్నాయి. అన్ని వర్గాల వ్యక్తుల పట్ల ఎలాంటి వివక్ష లేకుండా ప్రాథమిక హక్కులు రాజ్యాంగం ద్వారా హామీ ఇవ్వబడ్డాయి. ఇవి రాజకీయ ప్రజాస్వామ్య ఆలోచనను ప్రోత్సహించడానికి ఉద్దేశించబడ్డాయి. వారు రాష్ట్ర అధికారం ద్వారా దాడికి వ్యతిరేకంగా ప్రజల హక్కులు మరియు స్వేచ్ఛలను రక్షిస్తారు. మనుషులు కాకుండా చట్టాల ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటు చేయడమే వారి లక్ష్యం.

భారత రాజ్యాంగం - ప్రాథమిక హక్కులు :

1) సమానత్వ హక్కు (ఆర్టికల్స్ 14-18)

2) స్వేచ్ఛ హక్కు (ఆర్టికల్స్ 19-22)

3) దోపిడీకి వ్యతిరేకంగా హక్కు (ఆర్టికల్స్ 23-24)

4) మత స్వేచ్ఛ హక్కు (ఆర్టికల్స్ 25-28)

5) సాంస్కృతిక మరియు విద్యా హక్కులు (ఆర్టికల్స్ 29-30)

6) రాజ్యాంగ పరిహారపు హక్కు (ఆర్టికల్స్ 32-35)

ఆదేశ సూత్రాలు :

భారత రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 36 నుండి ఆర్టికల్ 51 వరకు రాష్ట్ర విధానాల నిర్దేశక సూత్రాలతో వ్యవహరిస్తుంది. ఆదేశ సూత్రాలు రాజ్యాంగంలోని పార్ట్-IV లో ఉన్నాయి. ఆదేశిక సూత్రాలు న్యాయస్థానాలచే అమలు చేయబడవు. కానీ అందులో పేర్కొన్న సూత్రాలు దేశ పాలనలో ప్రాథమికమైనవి మరియు చట్టాలను రూపొందించడంలో ఈ సూత్రాలను వర్తింపజేయడం రాజ్య విధి.

ఆదేశిక సూత్రాలు సోషలిజం, ఉదారవాదం మరియు గాంధేయవాదం యొక్క తత్వశాస్త్రంపై ఆధారపడి ఉంటాయి. అవి దేశంలోని భవిష్యత్ శాసనసభ మరియు కార్యనిర్వాహక వ్యవస్థకు మార్గదర్శక సూత్రాలను నిర్దేశిస్తాయి. ఆదేశిక సూత్రాలు 1937లో రూపొందించబడిన ఐరిష్ రాజ్యాంగం నుండి ప్రేరణ పొందాయి. భారతదేశంలో ఆదేశిక సూత్రాలపై రాజ్యాంగ అసెంబ్లీ చర్చలు నవంబర్ 15, 1947 నుండి అక్టోబర్ 17, 1949 వరకు జరిగాయి. చాలా చర్చలు మరియు చర్చల తర్వాత, రాజ్యాంగ సభ చివరకు రాజ్యాంగంలో భాగంగా నిర్దేశక సూత్రాలను ఆమోదించింది. రాజ్యాంగంలోని పార్ట్-IV ఆదేశిక సూత్రాలను నిర్దేశిస్తుంది. రాజ్యానికి మరియు దాని పాలక సంస్థలకు స్పష్టమైన సూచనలు మరియు మార్గదర్శకాలను అందిస్తుంది. మొదట్లో 20గా ఉన్న ఈ సూత్రాలను 42వ సవరణ చట్టం ద్వారా (1976) మరో మూడింటిని ప్రవేశపెట్టడంతో మొత్తం 23కి చేరుకుంది. వీటిని అమలు చేయాల్సిన బాధ్యత ప్రభుత్వంపై ఉంది.

కొన్ని ముఖ్యమైన ఆదేశ సూత్రాలు :

1) సంపద మరియు వనరుల సమాన పంపిణీని నిర్ధారించడం, సాధారణ ప్రజలకు హాని కలిగించేలా వాటి కేంద్రీకరణను నివారించడం.

2) పోల్చదగిన పని కోసం పురుషులు మరియు మహిళలు ఇద్దరూ సమాన వేతనం పొందాలి.

3) కార్మికులకు న్యాయమైన వేతనాలకు హామీ ఇవ్వడం.

4) అట్టడుగు వర్గాలకు, ముఖ్యంగా షెడ్యూల్డు కులాలు మరియు షెడ్యూల్డు తెగల అభ్యున్నతి కోసం ప్రత్యేక నిబంధనలను విస్తరించడం.

5) అంతర్జాతీయ చట్టం మరియు ప్రపంచ శాంతి పట్ల గౌరవాన్ని పెంపొందించడం.

6) సమాజంలోని పేద మరియు బలహీన వర్గాలకు ఉచిత న్యాయ సహాయం.

7) పని మరియు ప్రసూతి ఉపశమనం యొక్క న్యాయమైన మరియు మానవీయ పరిస్థితులు.

8) బాల కార్మికుల నిషేధం

9) మనుషులు మరియు యాచకుల రాకపోకలపై నిషేధం

10) భారతదేశ ప్రజలందరి మధ్య సామరస్యం మరియు సోదరభావాన్ని పెంపొందించడం.

స్థూలంగా చెప్పాలంటే ఆదేశ సూత్రాలు రాజ్యపౌరుల శ్రేయస్సు మరియు అభ్యున్నతికి కట్టుబడి, సంక్షేమ రాజ్యాన్ని స్థాపించాలని ఆకాంక్షిస్తున్నాయి. ఈ సూత్రాలు న్యాయస్థానంలో సమర్థించదగినవి కానప్పటికీ అవి దేశ పాలనకు ఒక సమగ్ర దిక్సూచిని ఏర్పరుస్తాయి. ప్రభుత్వ పనితీరును అంచనా వేయగల ప్రమాణాలను ఇవి అందిస్తాయి. ఆ దేశ సూత్రాలు ప్రభుత్వ చర్యలు న్యాయమైన, సమానమైన మరియు ప్రగతిశీల సమాజాన్ని సాధించే విస్తృత లక్ష్యంతో సమలేఖనం చేయబడిందని నిర్ధారిస్తుంది. దేశంలో సామాజిక మరియు ఆర్థిక ప్రజాస్వామ్యాన్ని స్థాపించడం రాజ్య విధానం యొక్క ఆదేశిక సూత్రాల ప్రధాన లక్ష్యం. ఈ సూత్రాలు రాష్ట్రం మరియు వ్యక్తుల యొక్క కొన్ని విధులను కూడా నిర్దేశిస్తాయి.

స్వతంత్ర మరియు సమీకృత న్యాయ వ్యవస్థ :

భారత న్యాయ వ్యవస్థ దేశం యొక్క స్వతంత్ర మరియు నిష్పక్షపాత స్తంభంగా నిలుస్తుంది. ఇది సమాఖ్యలో సమగ్ర పాత్రను పోషిస్తుంది. ఈ న్యాయ వ్యవస్థ దాని ఏకీకరణ ద్వారా వర్గీకరించబడుతుంది. సుప్రీంకోర్టు అత్యున్నత స్థానంలో ఉంది. హైకోర్టులు మధ్యశ్రేణజని ఆక్రమిస్తాయి మరియు దిగువ కోర్టులు పునాదిగా ఉంటాయి. న్యాయమూర్తుల పదవీ భద్రత భారతీయ న్యాయ వ్యవస్థలో ఒక మూలస్తంభం. క్లిష్ట ప్రక్రియతో కూడిన అభిశంసన ద్వారా మాత్రమే సుప్రీంకోర్టు లేదా హైకోర్టు న్యాయమూర్తిని తొలగించడం సాధ్యమౌవుతుంది. ఇప్పటివరకు అభిశంసన ప్రక్రియ ద్వారా భారతదేశంలో ఒక్క న్యాయమూర్తిని కూడా పదవి నుండి తొలగించలేదు. సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తి జస్టిస్ రామస్వామిపై అభిశంసన ప్రక్రియ ఆరంభాలోనే వీగిపోయింది.

సుప్రీంకోర్టు మరియు హైకోర్టులు రెండూ జ్యుడీషియల్ రివ్యూ అధికారాన్ని కలిగి ఉంటాయి. ఈ అధికారం చట్టసభల చర్యలు మరియు కార్యనిర్వాహక వర్గ చర్యలను రాజ్యాంగంలోని నిబంధనలకు విరుద్ధంగా ఉన్నట్లు భావించిన అలాంటి చర్యలు వాటిని చెల్లుబాటు చేయకుండా చేస్తుంది.

అమెరికాలో సుప్రీంకోర్టు ఆధిపత్య పాత్రను కలిగి ఉంది. భారతదేశం యొక్క సుప్రీంకోర్టు దాని ఆమెరికన్ ప్రతిరూపానికి సమానమైన జ్యుడిషియల్ రివ్యూ యొక్క అధికారాన్ని నొక్కి చెప్పడానికి అభివృద్ధి చెందింది. ప్రారంభంలో భారత సుప్రీంకోర్టు ఈ అధికారాన్ని కలిగి ఉందో లేదో అనే దానిపై చర్చ జరిగింది. అయితే అది సమాజ న్యాయసూత్రాలకు విరుద్ధంగా ఉన్నట్లయితే ఏదైనా చట్టాన్ని అల్ట్రావైర్స్‌గా ప్రకటించవచ్చని ఇప్పుడు గట్టిగా స్థిరపడింది.

సార్వత్రిక వయోజన ఓటు హక్కు :

భారత రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 326 సార్వత్రిక వయోజన ఓటు హక్కుకు హామీ ఇస్తుంది. ఓటింగ్ వయస్సు 21 నుండి 18కి తగ్గించబడింది. 18 సంవత్సరాలు నిండిన భారత పౌరులు ఎవరైనా సాధారణ ఎన్నికలలో ఓటు వేయడానికి అర్హులని నిర్ధారిస్తుంది. ఈ ప్రగతిశీల అడుగు భారత ప్రజాస్వామ్యంలో అత్యంత విప్లవాత్మకమైన అంశాలలో ఒకటిగా నిలుస్తుంది.

లౌకిక రాజ్యం :

లౌకికవాదం అనేది భారత రాజ్యానికి పునాది సూత్రం. 42వ సవరణ చట్టం రాజ్యాంగ ప్రవేశికలో 'సెక్యులర్' అనే పదాన్ని అధికారికంగా చొప్పించగా, భారతదేశం దాని ప్రారంభం నుండి లౌకిక విలువలను సమర్థించింది. దేశం వివిధ

మతాల మిశ్రమం మరియు ప్రతి వ్యక్తికి తాము ఎంచుకున్న ఏదైనా మతాన్ని ప్రకటించే ప్రాథమిక హక్కు ఉంది. ఒక నిర్దిష్ట విశ్వాసాన్ని స్వీకరించడానికి ఎవరినీ బలవంతం చేయకుండా రాజ్యంలో నిషేధించబడింది. భారతదేశం అధికారిక రాజ్య మతం లేని లౌకిక రాజ్యం. మతానికి సంబంధించిన విషయాలలో రాజ్యం తటస్థంగా మరియు జోక్యం చేసుకోని వైఖరిని నిర్వహిస్తుంది. ఏ విశ్వాసాన్ని ఆమోదించడం లేదా వివక్ష చూపడం లేదు.

ఒకే పౌరసత్వం :

పౌరులు ద్వంద్వ పౌరసత్వాన్ని కలిగి ఉన్న అమెరికాకు విరుద్ధంగా (దేశ మరియు దానిలోని ఒక రాష్ట్రానికి చెందిన వారు) భారతదేశం ఒకే పౌరసత్వ విధానాన్ని అనుసరిస్తుంది. భారతీయ పౌరుడు ఏ ఒక్క భారతీయ రాష్ట్రంలో పౌరసత్వాన్ని కలిగి ఉండకుండా పూర్తిగా దేశ పౌరుడు. ఈ నిబంధన భారత పౌరసత్వం యొక్క అవిభాజ్యతను నొక్కిచెబుతూ జాతీయ ఐక్యత మరియు ఏకీకరణను పెంపొందించడానికి ఉపయోగపడుతుంది.

ప్రాథమిక విధులు :

మొదట్లో రాజ్యాంగానికి దూరంగా ఉన్న ప్రాథమిక విధులు 1976 నాటి 42వ సవరణ చట్టం ద్వారా రాజ్యాంగంలోకి చేర్చబడ్డాయి. ఇది పార్ట్-IV కింద పది ప్రాథమిక విధులను ప్రవేశపెట్టింది. ఈ విధులకు గొప్ప ప్రాముఖ్యత ఉంది. పౌరులకు మార్గదర్శక సూత్రాలుగా పనిచేస్తాయి. ఆర్టికల్ 51-A లో పేర్కొన్న ఈ పది ప్రాథమిక విధులు పౌరులకు మాత్రమే కాకుండా విదేశీయులకు కూడా వర్తిస్తాయి. కోర్టులో సమర్థించదగినది కానప్పటికీ సంఘర్షణ సంభవించినప్పుడు ప్రాథమిక విధులకు ప్రాధాన్యత ఉంటుంది.

దేశం యొక్క రాజ్యాంగం, దాని ప్రతి పౌరునికి భాగం (IV-A) క్రింద నిర్దేశించిన ప్రాథమిక విధులు :

1) రాజ్యాంగానికి కట్టుబడి, దాని ఆదర్శాలు మరియు సంస్థలను, జాతీయ జెండా మరియు జాతీయ గీతాన్ని గౌరవించడం.
2) స్వాతంత్ర్యం కోసం మన జాతీయ పోరాటాన్ని ప్రేరేపించిన గొప్ప ఆదర్శాలను గౌరవించడం మరియు అనుసరించడం.
3) భారతదేశ సార్వభౌమత్వం, ఐక్యత మరియు సమగ్రతను సమర్థించడం మరియు రక్షించడం.
4) దేశాన్ని రక్షించడం మరియు దేశ సేవ చేయాలని పిలుపునిచ్చినప్పుడు అందించడం.
5) మత, భాషా మరియు ప్రాంతీయ లేదా విభాగ వైవిధ్యాలకు అతీతంగా భారతదేశంలోని ప్రజలందరిలో సామరస్యాన్ని మరియు ఉమ్మడి సోదరభావాన్ని పెంపొందించడం, స్త్రీల గౌరవాన్ని కించపరిచే పద్ధతులను త్యజించాలి.
6) మన మిశ్రమ సంస్కృతి యొక్క గొప్ప వారసత్వానికి విలువ ఇవ్వడం మరియు సంరక్షించడం.
7) అడవులు, సరస్సులు, నదులు మరియు వన్యప్రాణులతో సహా సహజ పర్యావరణాన్ని రక్షించడం మరియు మెరుగుపరచడం అదేవిధంగా జీవుల పట్ల కరుణ కలిగి ఉండటం.
8) శాస్త్రీయ దృక్పథం, మానవతావాదం, విచారణ మరియు సంస్కరణ స్ఫూర్తిని అభివృద్ధి చేయడం.

9) ప్రజా ఆస్తులను రక్షించడం మరియు హింసను తిరస్కరించడం.

10) వ్యక్తిగత మరియు సామూహిక కార్యకలాపాల యొక్క అన్ని రంగాలలో శ్రేష్టతను సాధించడానికి కృషి చేయడం, తద్వారా దేశం నిరంతర కృషి మరియు సాధనం యొక్క ఉన్నతస్థాయికి ఎదగడం.

సంక్షేమ రాజ్యం :

సమాజంలోని అట్టడుగు మరియు వెనుకబడిన వర్గాల అభివృద్ధి మరియు అభ్యున్నతికి ఉద్దేశించిన నిబంధనలతో గుర్తించబడిన సంక్షేమ రాజ్యాన్ని స్థాపించాలని భారత రాజ్యాంగం ఆకాంక్షిస్తుంది. దీర్ఘకాలంగా నిర్లక్ష్యానికి గురవుతున్న మహిళలు, షెడ్యూల్డు కులాలు మరియు షెడ్యూల్డు తెగల పరిస్థితులను మెరుగుపరిచే ఆవశ్యకతను ఇది నొక్కి చెబుతుంది.

సంపద కేంద్రీకరణకు మరియు ఉత్పత్తి సాధనాలపై నియంత్రణకు స్వాభావిక వ్యతిరేకత మన రాజ్యాంగ చట్రంలో స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. ఇది నిర్వహణలో కార్మికుల భాగస్వామ్యం మరియు న్యాయమైన వేతనాల హామీ కోసం వాదిస్తుంది. అంతేకాకుండా ప్రమాదకర పరిస్థితులకు గురికాకుండా పిల్లలను రక్షించడానికి నిబంధనలు ఉన్నాయి. సంక్షేమ రాజ్య నిర్మాణానికి ఈ చర్యలు దోహదపడతాయి.

ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థ :

భారత రాజ్యాంగం ప్రజాస్వామ్య విలువలకు గాఢమైన ప్రాధాన్యతనిస్తుంది మరియు ఈ సూత్రాలను సమర్థించేందుకు అనేక ప్రజాస్వామిక సంస్థలను స్థాపించింది. కేంద్ర, రాష్ట్ర మరియు స్థానిక స్థాయిలలో స్వీయ పరిపాలన సంస్థలు ప్రజాస్వామ్య నిబంధనలకు కట్టుబడి ఉంటాయి. గ్రామ పంచాయితీల నుంచి పార్లమెంట్ వరకు అన్ని ఎన్నికలు ప్రజాస్వామ్య ప్రక్రియల ద్వారానే జరుగుతాయి. కులం, మతం లేదా లింగంతో సంబంధం లేకుండా 18 సంవత్సరాలు మరియు అంతకంటే ఎక్కువ వయస్సు కలిగి ఉన్న వ్యక్తులందరికీ ఓటు హక్కు విస్తరించబడుతుంది. రాజ్యాంగం దళితులు మరియు గిరిజనులకు ఎన్నికలలో రిజర్వేషన్లను ఆదేశిస్తుంది. వారి ప్రాతినిధ్యాన్ని నిర్ధారిస్తుంది. పౌరులకు ప్రాథమిక హక్కులు లేకుండాచేస్తే ప్రజాస్వామ్యం వర్ధిల్లదని గుర్తించింది. అందుకే భారత రాజ్యాంగం తన పౌరులకు అనేక అమూల్యమైన ప్రాథమిక హక్కులను మంజూరు చేసింది.

15.4. భారత రాజ్యాంగం – తాత్విక భావజాల మూలాలు :

రాజ్యాంగం నిలబడి ఉన్న ఆదర్శాలను మరియు సంఘం యొక్క పాలకులు అనుసరించడానికి రాజ్యాంగం ఆదేశించే విధానాలను కలిగి ఉంటుంది. భారత రాజ్యాంగం అనేక రంగాలలో తత్వశాస్త్రం, భావజాలం యొక్క ప్రభావాన్ని ప్రతిబింబిస్తుంది. సెక్యులరిజం భారత రాజ్యాంగం యొక్క ముఖ్య లక్షణం. వివిధ మతాలను ప్రకటించే వ్యక్తులు తమ ఇష్టానుసారం మతపరమైన ఆరాధన స్వేచ్ఛను కలిగి ఉంటారు. అన్ని మతాలను ఒకేలా చూసేవారు. భారతదేశంలో ప్రశంసించబడిన వాస్తవం ఏమిటంటే, అన్ని మతాలు మానవత్వాన్ని ప్రేమిస్తాయి మరియు సత్యాన్ని సమర్థిస్తాయి. ఆధునిక భారతదేశంలోని సామాజిక సంస్కర్తలు, రాజకీయ నాయకులందరూ మత సహనం, మత స్వేచ్ఛ మరియు అన్ని మతాల పట్ల సమాన గౌరవాన్ని సమర్థించారు. అన్ని మతాలకు సమాన గౌరవం లభించే భారత రాజ్యాంగంలో ఈ సూత్రం ఆమోదించబడింది. 1976లో ఆమోదించిన 42వ సవరణ ద్వారా ఇప్పుడు 'సెక్యులరిజం' అనే పదాన్ని రాజ్యాంగ పీఠికలో చేర్చారు.

మనం ఆధునిక ప్రజాస్వామ్య రూపాన్ని పశ్చిమ దేశాల నుండి అరువు తెచ్చుకున్నాము. ఈ వ్యవస్థలో ప్రజాస్వామ్యం అంటే ప్రజల వద్దకు వెళ్ళడానికి ప్రభుత్వ యొక్క కాలానుగుణ బాధ్యతలు. ఈ ప్రయోజనం కోసం ప్రజల చేత ప్రభుత్వాన్ని ఎన్నుకోవడానికి ప్రతి ఐదేళ్ళకొకసారి ఎన్నికలు జరుగుతాయి. అయితే ప్రజాస్వామ్యం జీవితంలోని ఆర్థిక మరియు సామాజిక అంశాలను కూడా వర్తింపజేస్తుంది. ప్రజాస్వామ్యం యొక్క ఈ అంశం రాష్ట్ర విధాన నిర్దేశిక సూత్రాలలో బాగా ప్రతిబింబిస్తుంది. వారు మానవ సంక్షేమం, సహకారం, అంతర్జాతీయ సోదరభావం మొదలైన వాటిని లక్ష్యంగా చేసుకున్నారు. సర్వోదయ అందరి సంక్షేమాన్ని సూచిస్తుంది. ఇది మెజారిటీ సంక్షేమానికి భిన్నమైనది. ఇది మినహాయింపు లేకుండా అందరి సంక్షేమాన్ని సాధించడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. దీనిని రామరాజ్యంగా పేర్కొంటారు. సర్వోదయ భావనను మహాత్మాగాంధీ, ఆచార్య వినోభా భావే మరియు జయప్రకాశ్ నారాయణ్ అభివృద్ధి చేశారు. దీని క్రింద ప్రతి ఒక్కరూ భౌతిక, ఆధ్యాత్మిక, నైతిక మరియు మానసిక అభివృద్ధిని సాధించాలని కోరుతున్నారు. భారత రాజ్యాంగ ప్రవేశిక మరియు రాష్ట్ర విధాన నిర్దేశక సూత్రాలు ఈ ఆదర్శాన్ని సూచిస్తాయి.

సోషలిజం భారతదేశానికి కొత్త కాదు. వేదాంత తత్వశాస్త్రంలో సోషలిజం ఉంది. జాతీయ స్వాతంత్ర్య పోరాటం కూడా ఈ లక్ష్యాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకుంది. జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ తనను తాను సోషలిస్టు మరియు రిపబ్లికన్ అని పేర్కొన్నారు. భారతదేశంలోని దాదాపు అన్ని పార్టీలు ప్రజాస్వామ్య సోషలిజాన్ని ప్రోత్సహిస్తున్నాయని ప్రకటించాయి. ఈ సూత్రాలు రాష్ట్ర విధాన నిర్దేశక సూత్రాలలో చేర్చబడ్డాయి. అయితే ఈ అంశాన్ని నొక్కి చెప్పేందుకు 42వ సవరణ ద్వారా రాజ్యాంగ ప్రవేశికలో 'సోషలిజం' అనే పదాన్ని ప్రత్యేకంగా చేర్చారు.

వికేంద్రీకరణ సర్వోదయ యొక్క మరొక అంశం. భారతదేశం ఎల్లప్పుడూ పంచాయితీ వ్యవస్థ ద్వారా వికేంద్రీకరణను పాటిస్తుంది. మహాత్మాగాంధీ కూడా వికేంద్రీకరణను సమర్థించారు. ఈ ఖాతాలో అతను ఒక తాత్విక అరచకవాదిగా పరిగణించబడ్డాడు. వికేంద్రీకరణ లక్ష్యాన్ని సాధించడానికి భారతదేశంలో పంచాయితీరాజ్ వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టారు. రాష్ట్ర విధాన నిర్దేశక సూత్రాలలో పేర్కొనబడిన కుటీర పరిశ్రమల భావన కూడా వికేంద్రీకరణను సూచిస్తుంది. ఉదారవాదం పాశ్చాత్య ఉదారవాద భావనను సూచించదు. ఇది భారతీయ సందర్భంలో స్వపరిపాలన, లౌకికవాదం, జాతీయవాదం, ఆర్థిక సంస్కరణలు, రాజ్యాంగ విధానం, ప్రాతినిధ్య సంస్థలు మొదలైన వాటిని సూచిస్తుంది. ఈ భావనలన్నీ ఆధునిక భారతీయ నాయకులచే సూచించబడ్డాయి.

సహజీవనం మన భావజాలం యొక్క ముఖ్య లక్షణం. మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థ ద్వారా సహజీవనం వ్యక్తమైంది. ఈ వ్యవస్థలో ఆర్థిక వ్యవస్థలోని ప్రైవేట్ మరియు ప్రభుత్వ రంగాలు రెండూ ఏకకాలంలో పనిచేయడానికి అనుమతించారు. ప్రభుత్వ రంగంలో పెద్దఎత్తున మరియు అవసరమైన పరిశ్రమలు స్థాపించబడ్డాయి.

గాంధీయిజం నైతిక భారతదేశాన్ని సూచిస్తుంది. అహింసా మార్గంలో పరాయి పాలనకు వ్యతిరేకంగా మహాత్మాగాంధీ ఉద్యమాలు ఉదాహరణగా నిలిచాయి. అహింస మరియు సత్యం యొక్క ప్రాముఖ్యతను బోధించాడు. అతను అంటరానితనం, కుటీర పరిశ్రమ, మద్య నిషేధం, వయోజన విద్య మరియు గ్రామాల అభ్యున్నతికి పాటుపడ్డాడు. దోపిడీలేని, వికేంద్రీకరణ రహిత సమాజం కావాలన్నారు. ఈ గాంధీ సిద్ధాంతాలన్నీ భారత రాజ్యాంగంలో గౌరవప్రదమైన స్థానాన్ని పొందాయి.

15.5. భారత రాజ్యాంగం - విమర్శనాత్మక పరిశీలన :

భారత రాజ్యాంగం ప్రపంచంలోనే అత్యంత సమగ్రమైన మరియు చక్కగా రూపొందించబడిన రాజ్యాంగాలలో ఒకటి. అయినా విమర్శకులు లేకపోలేదు. భారత రాజ్యాంగం 450కి పైగా ఆర్టికల్స్‌తో ప్రపంచంలోనే అతి పొడవైన రాజ్యాంగాలలో ఒకటి. ఇది సాధారణ పౌరులకు రాజ్యాంగాన్ని అర్థం చేసుకోవడం మరియు అర్థం చేసుకోవడం కష్టతరం చేస్తుంది. రాజ్యాంగం దృఢమైనది మరియు అనువైనది. ఒకవైపు పార్లమెంటు ఉభయ సభల్లో సవరణలకు ప్రత్యేక మెజారిటీ అవసరం కాబట్టి రాజ్యాంగాన్ని సవరించడం కష్టం. మరోవైపు రాజ్యాంగం 100 సార్లు సవరించబడింది. ఇది దేశం యొక్క మారుతున్న అవసరాలను తీర్చడానికి తగినంతగా సరిపోదని సూచిస్తుంది.

భారత రాజ్యాంగం సమాఖ్య ప్రభుత్వ వ్యవస్థను ఏర్పాటు చేసింది. అధికారం కేంద్ర ప్రభుత్వం మరియు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య విభజించబడింది. అయితే రాజ్యాంగం రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల కంటే కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ఎక్కువ అధికారాన్ని ఇస్తుంది. దీంతో రాజ్యాంగం ఏకపక్షంగా ఉందనే ఆరోపణలు వస్తున్నాయి. భారతదేశంలో పార్లమెంటరీ ప్రభుత్వం ఉంది. దీనిలో కార్యనిర్వాహక శాఖ శాసనసభకు బాధ్యత వహిస్తుంది. ఈ ప్రభుత్వ వ్యవస్థ చాలా అస్థిరంగా ఉందని మరియు ప్రభుత్వంలో తరచుగా మార్పులకు దారితీస్తుందని విమర్శించబడింది.

భారత రాజ్యాంగం భారతదేశంలోని పౌరులందరికీ ఆరు ప్రాథమిక హక్కులకు హామీ ఇచ్చింది. అయితే ఈ హక్కులు చాలా పరిమితంగా ఉన్నాయి. పౌరులకు తగిన రక్షణ కల్పించడం లేదని విమర్శించారు. సామాజిక న్యాయం మరియు ఆర్థికాభివృద్ధిని సాధించేందుకు ప్రభుత్వం అనుసరించాల్సిన మార్గదర్శకాలు అయిన రాష్ట్ర విధానానికి కొన్ని ఆదేశిక సూత్రాలను రాజ్యాంగం నిర్దేశించింది. అయితే ఆదేశిక సూత్రాలు న్యాయస్థానంలో అమలు చేయబడవు. అవి దంతాలు లేనివిగా ఉన్నాయని విమర్శించారు. ఎమర్జెన్సీ సమయంలో కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రాథమిక హక్కులను నిలిపివేసి రాష్ట్రాలపై ప్రత్యక్ష పాలన విధించేందుకు వీలు కల్పించే అత్యవసర నిబంధనలు రాజ్యాంగంలో ఉన్నాయి. ఈ నిబంధనలు చాలా విస్తృతంగా ఉన్నాయని మరియు అసమ్మతిని అణిచివేసేందుకు ప్రభుత్వం ఉపయోగిస్తోందని విమర్శించారు.

భారత రాజ్యాంగం కేవలం చట్టపరమైన నిబంధనల రూపం మాత్రమే కాదు. భారతదేశ యొక్క సంక్లిష్ట సామాజిక రాజకీయ వాస్తవాల ప్రతిబింబం. దేశం యొక్క ప్రజాస్వామ్య ప్రయాణాన్ని రూపొందించడంలో దాని ఖచ్చితమైన నిబంధనలు కీలకపాత్ర పోషించాయి మరియు 1950లో అమలులోకి వచ్చినప్పటి నుండి భారతదేశం యొక్క పురోగతి మరియు అభివృద్ధికి పునాదిగా కొనసాగుతోంది.

15.6. సంక్షిప్తంగా :

1950లో అమలులోకి వచ్చినన భారత రాజ్యాంగం, రిపబ్లిక్ ఆఫ్ ఇండియాను పరిపాలించే దాని విస్తృతమైన వ్యవస్థ కోసం మార్గనిర్దేశం చేసే చట్టబద్ధమైన పత్రంగా వర్ణించవచ్చు. పీఠిక, 470 అధికరణాలు మరియు 25 భాగాలతో కూడిన అత్యంత విస్తృతమైన వాటిలో ఒకటిగా నిలుస్తుంది. ఈ వివరణాత్మక పత్రం న్యాయం, స్వేచ్ఛ, సమానత్వం మరియు సౌభ్రాతృత్వం యొక్క ప్రాథమిక ఆదర్శాలను వివరిస్తుంది. ఇది దేశం యొక్క పాలనకు బలమైన పునాదిని అందిస్తుంది. దాని నిర్వచించే లక్షణాలలో ఒకటి ఏక కేంద్ర మరియు సమాఖ్య రూప నిర్మాణంలో ఉంది. భారతదేశ సమాఖ్య నమూనాలో పనిచేస్తుండగా,

అత్యవసర పరిస్థితులలో కేంద్ర ప్రభుత్వం సాధారణంగా రాష్ట్రాలకు ప్రత్యేకించబడిన అధికారాలను చేపట్టవచ్చు. కేంద్రీకృత మరియు వికేంద్రీకృత అధికారం మధ్య ఈ సూక్ష్మ సమతుల్యత వివిధ పరిస్థితులలో సమర్థవంతమైన పాలనను నిర్ధారిస్తుంది.

అంతేకాకుండా భారత రాజ్యాంగం పార్లమెంటరీ వ్యవస్థకు కట్టుబడి ఉంటుంది. ఇక్కడ రాష్ట్రపతి చట్టపరమైన స్థానం కలిగి ఉంటారు. నిజమైన కార్యనిర్వాహక అధికారం ప్రధానమంత్రి మరియు మంత్రుల మండలిలో ఉంది. ఈ అధికారాల విభజన రాజ్యాంగ నిర్మాణంలో కీలకమైన అంశం. శాసనసభ, కార్యనిర్వాహక మరియు న్యాయవ్యవస్థ మధ్య తనిఖీలు మరియు సమతుల్యతలను నిర్ధారిస్తుంది. రాజ్యాంగం యొక్క మూలస్తంభమైన ప్రాథమిక హక్కులు, భావ ప్రకటనా స్వేచ్ఛ, వివక్షకు వ్యతిరేకంగా రక్షణ మరియు సమానత్వ హక్కుతో సహా అమలు చేయగల హక్కులను పౌరులకు మంజూరు చేస్తాయి. ఈ హక్కులు వ్యక్తిగత స్వేచ్ఛలపై ఏదైనా సంభావ్య ఆక్రమణకు వ్యతిరేకంగా రక్షణగా పనిచేస్తాయి.

సమాంతరంగా ఆదేశ సూత్రాలు సామాజిక మరియు ఆర్థిక న్యాయంపై దృష్టి సారిస్తూ ప్రభుత్వానికి న్యాయబద్ధమైన మార్గదర్శకాలను అందిస్తాయి. అవి విధాన రూపకల్పనకు మార్గదర్శక సూత్రాలుగా పనిచేస్తాయి. అట్టడుగు వర్గాల అభ్యున్నతి మరియు సమానమైన అభివృద్ధిని ప్రోత్సహించే సంక్షేమ రాజ్యాన్ని నిర్మించాలనే లక్ష్యంతో ఉన్నాయి.

15.7. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1) భారతదేశ రాజ్యాంగం (1950) వివిధ లక్షణాలను వివరించండి.

2) ప్రాథమిక హక్కులు, ఆదేశ సూత్రాలను వివరించండి.

15.8. ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1) Bishnu Bhagwan : The Constitutional History of India, New Delhi, 1964.

2) Grower, B.L and Growers, S : A New Look at Modern History of India

3) Kapur, A.C. : Constitutional History of India

4) Pyle, M.V. : The Constitutional Government in India

5) Roy, S.M. : Indian Politics and Constitutional Development, New Delhi-1976

6) Tarachand : History of Freedom Movement in India, Vols.III and IV.

– డా. యం. హరి ప్రసాద్

మాదిరి ప్రశ్నాపత్రం -1

403H121

భారత రాజ్యాంగ చరిత్ర (1772 నుండి 1950 వరకు)

సమయం : 3 గంటలు **మార్కులు :** 70

Answer All Questions
All Questions Carry Equal Marks

1) a) Analyze the provisions and objectives of the Regulating Act of 1773.
1773 రెగ్యులేటింగ్ యాక్ట్ యొక్క నిబంధనలు మరియు లక్ష్యాలను విశ్లేషించండి

OR

b) Critically analyze the Charter Act of 1783.
1783 చార్టర్ చట్టాన్ని విమర్శనాత్మకంగా విశ్లేషించండి.

2) a) Explore the provisions and objectives of the Charter Acts of 1813 and 1833.
1813 మరియు 1833 చార్టర్ చట్టాల నిబంధనలు మరియు లక్ష్యాలను అన్వేషించండి.

OR

b) Discuss the provisions and objectives of the India Councils Act of 1892.
1892 ఇండియా కౌన్సిల్స్ చట్టం యొక్క నిబంధనలు మరియు లక్ష్యాలను చర్చించండి.

3) a) Analyze the provisions of the Minto-Morley Reforms of 1909.
1909 మింటో మోర్లే సంస్కరణల నిబంధనలను విశ్లేషించండి

OR

b) Explore the recommendations of the 1918 Mountage Chelmsford Report.
1918 మాంటేగ్ చేమ్స్‌ఫోర్డ్ నివేదిక యొక్క సిఫార్సులను అన్వేషించండి.

4) a) Examine the circumstances leading to the formation of the Simon Commission.
సైమన్ కమిషన్ ఏర్పాటుకు దారితీసిన పరిస్థితులను పరిశీలించండి.

OR

b) Explore the key provisions and objectives of the Government of India Act of 1995.
1935 భారత ప్రభుత్వ చట్టం యొక్క ముఖ్య నిబంధనలు మరియు లక్ష్యాలను అన్వేషించండి.

5) a) Examine the objectives and outcomes of the Cripps Mission.
క్రిప్స్ మిషన్ యొక్క లక్ష్యాలు మరియు ఫలితాలను పరిశీలించండి.

OR

b) Examine the key features and principles embedded in the new Constitution of India.
భారత కొత్త రాజ్యాంగంలో పొందుపరిచిన ముఖ్య లక్షణాలు మరియు సూత్రాలను పరిశీలించండి.